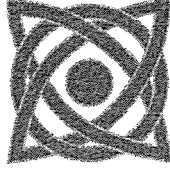

TÜRKSOY YAYINLARI No: 29

HUBAN ARIĞ

HAKAS TÜRKLERİNİN KAHRAMANLIK DESTANI

Türkiye Türkçesine Aktaran:

Timur B. Davletov

TÜRKSOY

HUBAN ARIĞ

**HAKAS TÜRKLERİNİN
KADIN YİĞİTLİK DESTANI**

TURKSOY

Uluslararası TÜRKSOY Teşkilatı
Hakas Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı

HUBAN ARIĞ
Hakas Türklerinin Kadın Yiğitlik Destanı

Destanı Anlatan:
Haycılık ustası Semön İ. Şılbayev

Destanı Hakasça Kaydeden:
Alevtina K. Maytakova

Türkiye Türkçesine Aktarım,
Giriş, Kahramanların Ad Dizini, Kahramanların Atları,
Dizgi, Resimler, Baskı Öncesi Hazırlık, Kapak Tasarımı:
Timur B. Davletov

Aktarım Metni Düzeltili:
Mesut Mahmutoglu

Huban Ariğ Hakas Türklerinin Kadın Yiğitlik Destanı / Destanı Anlatan: Semön İ. Şılbayev; Kaydeden: Alevtina K. Maytakova; Türkiye Türkçesine Aktaran: Timur B. Davletov. – Ankara: TÜRKSOY (Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi) Yayınları, 2006, 304 s.

ISBN: 975-7213-26-8
TÜRKSOY Yayınları: 29

Bu yapının bütün hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzemeler yayımcıdan önceden yazılı izin alınmadan tümüyle yada kısmen yayımlanamaz, elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt vesaire araç ve ortamda çoğaltılamaz ve iletilemez.

© TÜRKSOY Genel Müdürlüğü, 2006
© Timur B. Davletov (aktarım, giriş, resimler, kapak tasarımı), 2006

Kapak'ta yer alan iç içe geçmiş güneş ongunu, Hakas Türklerinin yaşadığı bölgede bulunan dikili taşlar üzerinde M.Ö. 3-2 bin yıl öncesine ait olan ve günümüzde Hakas Cumhuriyeti devlet bayrağında yer alan güneş simgesinden hareketle stilize edilerek tasarlanmıştır.

Kitap kapagındaki eski Türkçe sözcüklerin anlamları: "HAKAS:YERİ", "KIRGIZ", "TÜRK", "TENGRİUMAY", "IDUKYER SUB", "HUBAN:ARIĞ", "TÜRKSOY".

TÜRKSOY Genel Müdürlüğü
www.turksoy.org
turksoy@turksoy.org.tr

İÇİNDEKİLER

Sunuş
- v -

Ön Söz
- vii -

Giriş
- ix -

Birinci Bölüm
- 1 -

İkinci Bölüm
- 129 -

Açıklamalı Son Notlar
- 263 -

Kahramanların Ad Dizini
- 275 -

Kahramanların Atları
- 283 -

SUNUŞ

Değerli Okurlar,

Asya kıtasının tam göbeğinde bulunan Altay ve tarihte Köğmen olarak bilinen Sayan Dağlarının etekleriyle Yenisey Nehri'nin kıyısında ezelden beri yaşayan Hakas Türkleri çok zengin bir sözlü edebiyata sahiptir. Bu sözlü edebiyatın içinde yer alan masal, kahramanlık destanı, öykü ve atasözleri gibi maddi olmayan kültür öğeleri zaman ve koşulların bütün olumsuz etkisine karşı direnerek günümüze kadar ulaşmış, varlığıyla Türk dünyası ve bütün dünya kültür hazinesinin zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Bunun günümüzde de sürdüğü gibi gelecekte de devam edeceğine inanıyoruz.

Uluslararası TÜRKSOY Teşkilatı ile Hakas Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı ortak girişimi sonucu Türkiye'de gün ışığına çıkan bu eser de Hakas Türklerinin binlerce yıllık geçmişten günümüze uzanan hayat ansiklopedisini meydana getiren bir kahramanlık destanıdır. Halkına kağanlık yapan, düşmanlarına karşı koruyan ve ülkesini yöneterek beylik eden bir kadın kahramanı konu edinen destanın Hakasçanın dışında bir dile çevirimi ilk kez gerçekleşmiştir. Ana dilinden Türkiye Türkçesine aktarıp bu görevi TÜRKSOY Teşkilatımız yerine getirmiştir.

v

Halkın belleğinde destanları koruyan ve kuşaktan kuşağa aktaran kişiler vardır. İşte bu destan da dahil yirmiden çok destanı hafızasında tutan usta bir Haycı (ozan) S.İ. Şulbayev ve bu destanı kayda alıp bilim ve okur dünyasına kazandıran araştırmacı A.K. Maytakova'nın "Huban Arğ" destanına ikinci baharın yaşatılmasında istisnai payları vardır.

Okuyacağınız bu destan sizleri, Türklerin ilk ata yurdu olan Sayan-Altay dağlarıyla Hakas-Minusinsk Vadisi'nde yaşayan Hakas Türklerinin geçmişine, geçmişteki duygu, düşünce, hayatı algılama, dünya görüşü, maneviyat, insanlar arası ilişkilerin, sihirli oklar, yıldırım gibi hızlı atlar, dev alp yiğitler, savaş ve banş, kahramanlık, yiğitlik, cesaret, metanet, doğa ve çevreye uyum, Türk kamlarının gizemli dünyasına götüren bir yolculuğa çıkaracaktır.

TÜRKSOY'un Türk dünyası kültür hizmetinin bundan sonra da aralıksız devam edeceğini belirterek bu çalışmanın gün ışığı görebilmesi için Hakas Türkçesinden aktarılmasını gerçekleştiren ve yayınlanma öncesi hazırlık aşamasında emeği geçen bütün arkadaşlarıma içtenlikle teşekkürlerimi bildirir, bu önemli çalışmalarından ötürü bütün yüreğimle kutlarım.

Polad BÜLBÜLOĞLU
TÜRKSOY Genel Müdürü

ÖN SÖZ

Rusya Federasyonu içerisinde bulunan Hakas Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı'nın ve Merkezi Türkiye'de bulunan Uluslararası TÜRKSOY Teşkilatı ile ortaklaşa eski çağların yazınsal ve tarihsel bir kaynağı olan Hakas "Huban Arığ" kahramanlık destanını gün ışığına çıkarmıştır. Halk yaratıcı sanatının içinde yer alan bu abidevi anlatıda Türk halklarının kadim tarihiyle daha sonraki kuşakların saygısını kazanan yüce yazgısı kendi yansımasını bulmuştur.

"Huban Arığ" destanı, Hakas halkının zengin folklorunun en önemli hazinelerinden biridir. Bir hayat ansiklopedisi olan bu destan, kuşakları birbirine bağlayan tarihsel bir bağ ve yüzyılları kodlanmış bilgeliği kaynağıdır.

Bu büyük eserin Hakasçadan Türkçeye aktarımının ilk kez gerçekleştirilmiş olması ayrı bir onur kaynağıdır.

vii

Türkçe konuşan bir halk olan Hakaslar yaşamlarını çok eski zamanlardan beri Hakas-Minusinsk Vadisi'nde sürdürmektedir. Bu kitabın yayımlanmasının Avrasya coğrafyasında yaşayan Türk dili konuşan halkların kültürel mirasının tanıtılmasının sürdürülmesine önemli katkıda bulunacağı inancındayız.

Bu çalışma, Türkiye ve Hakas Cumhuriyeti arasında yıllarca süren işbirliğinin yeni bir halkasıdır. Aynı zamanda bu çalışmanın kültürel ilişkilerimizin gelişerek devam edeceğine katkı sağlayacağı inancındayız.

Diğer halkların yanı sıra Hakas'tan gelen eserleri de yayımlamasından ötürü TÜRKSOY'a minnettarız.

"Huban Arığ" destanı, tarihsel belgelerde Jujan (Juan-juan) hanedanının Kuzey kavimleri olan Kırgız (İyegu) ve Hevey halklarıyla kurulan temasları bağlamında 410 yılında (yani, günümüzdeki Hakaslar ile Hobiylar bin beş yüz yıl öncesinde de bir arada yaşamıştır) adı geçen Hobi (Hoviy) boyuna mensup sözlü halk sanatı koruyucusu S.İ. Şulbayev'in anlatımından kayda alınmıştır. Yirmiden çok anlatıyı

belleğinde saklayan Semön İ. Şulbayev yaşadığı Taştıp bölgesindeki Ançul köyü sakinlerine üç-dört gece boyunca destanlarını anlattırdı.

Söz konusu bu destanı Hakas dili öğretmeni olan ve aynı köyde yaşayıp öz halkının folklorunu çok seven Alevtina K. Maytakova kayda almış ve düzenlemiştir. Destanın Türkçeye aktarımı Timur B. Davletov tarafından gerçekleştirilmiştir. Hakasça ve Türkçeye çok iyi vakıf olması onun bu büyük ve önemli çalışmayı başarılı bir biçimde tamamlamasını mümkün kılmıştır.

Svetlana A. OKOLNİKOVA
Hakas Cumhuriyeti Kültür Bakanı

GİRİŞ

Çok zengin ve paha biçilmez bir sözlü edebiyata sahip olan Hakas Türklerinin binlerce yıl boyunca kendi duygularını, düşüncelerini, hayat algılayışlarını, mücadelelerini, tarihlerini ve hayattan beklentilerini kahramanlık destanlarına (alıptıg nımah, yani "alplık masal") yansıtmış ve hatta içerisine kodlamış olduğu söylenebilir. Bu bağlamda diğerk Türk destanları gibi Hakas kahramanlık destanlarının da halkın hayat, edebiyat ve bilgelik ansiklopedisi olduğu söylenebilir.

Tarihte ilk kez Fin bilim adamı, etnograf ve dilbilimcisi Dr. Matias Aleksanteri Castrén (1813-1852) tarafından bilim dünyasında Hakas Türklerine ait kültürün bir parçası olarak tanıtılan ve bilimsel olarak kayda alınan Hakas kahramanlık destanlarının araştırılması, kayda alınarak korunması ve günümüze kadar ulaşmasında Hakas Türklerinden çıkan, Türklük bilgisi alanında dünya çapında üne sahip bilim adamlarından Kazan Üniversitesi Profesörü Nikolay Födoroviç Katanov (1862-1922) ile St. Petersburg Bilimler Akademisi üyesi Friedrich Wilhelm [Vasiliy Vasilyeviç] Radloff (1837-1918) tarafından ortaya konulan bilimsel çalışmaların önemi son derece büyüktür.

ix

Genelde destanları günümüze kadar kuşaktan kuşağı aktaran kişilere Hakas Türkçesinde haycı adı verilmektedir. Haycılar geleneksel Türk şarkı söyleme sanatı olan gırtlaktan söylemeyi millî çalgıanımızdan çathanın eşliğinde icra eden ve aynı zamanda destanı ozanlar gibi anlatan halk kültür ve sanatının canlı arşividir. Kökleri çok eski zamanlara inen bu gelenek günümüzde de Hakas Türklerinde (Altay ve Tıva Türklerinde olduğu gibi) devam etmektedir. V.Y.Maynogaşeva, yaptığı çalışmalarının sonucunda geleneksel olarak haycıların destanı Hakas millî çalgısı çathan (yadağan/yatha/cedigen) ya da homıs (kopuz) eşliğinde ara sıra metni gırtlaktan söylemek suretiyle dinleyenleri adeta büyüleyerek birkaç gece boyu (beş ve daha da çok gece) devam ettirip icra ettiklerini; ayrıca, haycıların icra ettiğı Hakas kahramanlık destanların büyüklüğünün 1500 ile 30 bin dize arasında değiştiğini ve hatta bu hacmi bile aşan uzunlukta destanların olduğunu ortaya koymuştur.

Poltava'da I. Petro tarafından mağlubiyete uğratılan İsveç ordusu subayı Alman asıllı Philip Johan Tabbert Strahlenberg (1677-1747)'in eşlik ettiğı ilk Sibir-

ya araştırmacı bilim adamı Alman asıllı botanikçi ve Tıp Doktoru Daniel Gottlieb Messerschmidt (1685-1735)'in Rusya ve dünya bilim tarihinde ilk kez 1721 yılının Ağustos ayında eski Türk yazıtlarını Hakas topraklarında keşfetmiş ve ilk bilimsel incelemelerde bulunmuş olduğu bilinmektedir¹. Türklerin ilk yurdu olduğu bilimsel olarak kabul edilen Sayan-Altay dağları ve Hakas-Minusinsk (Bengü Su) Vadisi topraklarında M.Ö. IV.yy'a kadar indiği tespit edilen eski Türk yazısının bütün Türk boyları arasında ortak bir yazı sistemi olarak kullanılmış olması bir gerçektir. Bu gerçek olmasaydı zaten Türk dilinde yazmak, yazı ve buna benzer sözcüklerin bulunması beklenemezdi. Öte yandan bu gerçek, kültürün sözlü edebiyat aşamasına geçtiği daha sonraki devirlerde de yitmeyerek günümüze kadar ulaşabilmiştir. İşte bunun için Hakas Türklerine ait kahramanlık destanları örnek olarak alındığında destanların içinde yer alan kahramanların okur-yazar olmasından öte çok hızlı yazdığı ve hatta gizli yazı sistemine de vakıf olduğu anlatılmaktadır. Bu ise, atalarımızın kültürün en yüksek göstergesi olan yazıya sahip olduğu gibi bu gerçeği yazıyı yitirdiği dönemlerde bile sözlü edebiyat örneklerinde koruyup sakladığını açıkça göstermektedir.

“Huban Arığ” kahramanlık destanı da yukarıda anlatılanlara tamamen uyum göstermekte, çünkü içindeki kahramanlardan Huban Arığ ile anası Hıyan Arığ ve babası alp Hara Han yazıyı ve gizli yazıyı bilmektedir. Akrabalarının da yazı kültürüne sahip olduğu bu destanda ayrıca gizli ve sihirli kitaptan da bahsedilmektedir.

Destanda işlenen sanat çizgisine gelince, baş kahraman ile diğerk alp yiğitle- rin sanat yönünden de çok güçlü olarak tasvir edildikleri söylenebilir. Erkek ve kadın alplar türkü söyleyip ezgi çalabilmektedir. Bunu yaparken, Hakas Türklerinin geleneğine göre, kahramanların kaygısı kesinlikle sanatsal değerk ya da gayret değildir, çünkü bu destanda görüldüğü üzere alplar şarkı ve ezgilerini insanlar için icra etmeyip sanatlarını yüce doğa için sunmaktadır. Doğa ise onların bu hüznü dolu şarkı ve ezgilerinin etkisiyle ağlayan ve üzülen insanlar, yırtıcı hayvanlar ve kanat çırpıan kuşlarla karşılık vermektedir. Doğa için icra ettikleri sanatları o denli etkilidir ki, onun etkisiyle kurumuş ağaçlarda bile yaprak çıkmakta, evrenin bütün üç dünyasının sakinlerinin yürekleri sızlamakta, erimekte ve parçalanmaktadır. Kısaca, destanda kahramanlar şarkı ve ezgi icra etmeye başladığında bütün doğa onlarla birlikte üzmekte ya da sevinmekte, onların güzel ses ve ezgilerine hayran kalmaktadır.

1 - Bununla birlikte, Messerschmidt ve Strahlenberg'den yaklaşık yarım yüzyıl önce Kırgızlara ait eski Türk yazıtlarından ilk kez söz eden bilim adamının Romanya asıllı diplomat ve Batılı doğubilimcilerinden Nicolaie Milescu'nun (B. Ögel, T.Tekin ve İ.Kafesoğlu'na göre) olduğu da bilinmektedir.

Ana hat itibariyle bir çekirdek ailenin iki kuşak boyunca hayatını konu edinen “Huban Anı” kahramanlık destanının özgün tarafı, baş kahramanın kadın olmasıyla ilgilidir. Baş kahraman olan Huban Anı babasından sonra halkına kağanlık yapmakta, düşmanlara karşı korumakta, ülkeyi yönetmekte ve halkın sosyo-ekonomik durumunu idare etmektedir. Bu durum yalnızca “Huban Anı” destanıyla sınırlı kalmayıp birçok Hakas kahramanlık destanında (örneğin: “Altın Anı”, “Ay Huuçin” vs.) görülen bir özelliktir.

Onurlu halkının yöneticisi olarak Huban Anı tarafından tıpkı atasında olduğu gibi sosyo-ekonomik siyasetinde en önemli vurgu toplumun içerisinde ekonomik açıdan zayıf düşen kesimlere devlet tarafından sosyal desteğin sağlanması üzerine konulmuştur. Aç olanların yemeklerin en lezzetlisiyle beslenmesi, giyeceği olmayanların giyeceğinin en iyisiyle donatılması, at sahibi olmayanların ise atların en iyisine bindirilmesi vs. hep bu tutumun yansımalarıdır. Burada aç, giyimsiz ve atsız olanların yalnızca gereksinimlerinin karşılanmadığı, aynı zamanda bu yapılırken de “en” iyi şekilde yerine getirilmeye çalışıldığı da göze çarpmaktadır. Bununla beraber bu destanda “yokluk içinde eşitlik” anlayışından bambaşka bir hayat felsefesi olan her ne kadar görece de olsa “varlık içinde eşitlik” ya da diğer bir ifadeyle “sosyal adalet” kavramlarının işlendiğini açıkça görebilmek olanaklıdır. Çünkü, destandan da anlaşılabileceği üzere, toplumun içinde ülke yöneticileri tarafından aslında gelirin yeniden dağılımının gerçekleştirildiği söylenebilir. Bunun yanı sıra, öksüz ve yetim kalanların toplum tarafından sahiplenmesi, toplum içinde iç huzur ve uzlaşmanın sürdürülmesi gibi konularla da devlet yöneticileri hep ilgilenmektedir. Önemli olan bir başka nokta da, bu destanda kahramanların yalnızca siyah-beyaz ikilemi ve karşıtlığı üzerinden çizilmeyip, tam tersine her türlü kahramanın kendi halkını düşünen ve sorunlarını çözen, yardım ve destekte bulunan bir yönetici yönünden tasvir edilmesidir.

Destanda, ayrıca, sözü edilen ülkelerde yaşayan toplumların sosyo-kültürel dokularına da ışık dökülmektedir. Toplum içi dayanışma, ülke yönetimine yönelik tutum ve davranış örnekleri sergilenmektedir. Toplumsal kurumlar olan aile, toplum, inanç vs. sosyal müesseseler çerçevesinde ilişkiler çizilmekte, yöneten ve yönetilenlerin arasındaki münasebetler resmedilmektedir. Yani, kısmen de olsa, toplum içi ve toplum harici ilişkiler örüntüsü konusunda bilgi verilmektedir.

Savaş ve barış zamanında, günlük konuşma ve kanlı kapışma esnasında kahramanların birbirlerine karşı bütün konuşmalarına hep “canı an olan...” ifadesiyle başladıkları da dikkat ve ilgiyi çeken bir başka noktadır. Yani, sözgelimi, düşman

ölmek üzereyken bile kendini bu dünyadan koparan kimseye hitaben bu sözcükleri kullanabiliyor, hatta alkış (hayır dua) okuyabiliyor. Bu itibarla, bu destanda kahramanların arasında cereyan eden hitabet biçimlerinin çok derin bir hayat bilgeliğinin izlerini taşıdığını ifade etmek yerindedir. Bununla birlikte, bulundukları eylemlerinin özelliğine ve tasvir edildiklerinin gereği sahip oldukları niteliklerine bakılmaksızın bu dünyadan ayrılmaya geçince, bu destanda yer alan bütün kahramanlar özelde ve ölen insanlar genelde Kara Üzüt ülkesi, ardından Sarı Üzüt ülkelerinden geçmek suretiyle Ak Üzüt ülkesine gitmektedir. Bu Ak Üzüt ülkesinde ise altın ve bakır zırhlı alplar yargı yürütmektedir. Bu yargıda ise küçük çocuklar hariç olmak üzere aslında hiç kimsenin günahsız olmadığı ortaya çıkmaktaymış. Kısaca, bu destandan yola çıkarak, esas itibariyle kahramanların ölüm sonrası yolculuklarının belirli, keskin bir ayrıma tabii tutulmadığını söylemek olanaklıdır. Bu da, Kamlık inancının tesirlerinden biri olsa gerek.

Ak Üzüt kimi yerde ülke, kimi yerde ise bir kahraman adı olarak geçer. Ak Üzüt'ün, ölen insanların sürün adıyla bilinen ruhlarını ülkesinde denetleyen dokuz oğlu ve dokuz kızı var. Bu çocuklarının bilmediği ve sezemediği bir şey de yokmuş. Hatta bunların bildikleri Alt dünyada yaşayan yedi Erlik'ten dahi üstün olduğuna ilişkin sözler mevcuttur.

Baş kahraman destan boyunca hep en güçlü ve en cesur olarak gösterilmeye de çalışılmamıştır. Gelişmeler içerisinde baş kahramanın başa çıkamadığı alp yiğitlere karşı yardımcıları olan altın tüylü ak köpek, bindiği atı ya da altın kistik olarak bilinen kadın hançerinde yaşayan üçgen çıplak oğlan mücadeleye girişmekte ve üstün gelmektedir. Zaten, destanın sonuna doğru da baş kahraman ölmektedir. Dolayısıyla, bu anlatımın içeriği ve bu içerikteki baş kahraman çizgisinin aslında daima en güçlü ve hiç yenilmez birisinin imajından uzak olduğu belirtilebilir. Ayrıca, destanda yer alan kahramanların cesur olduklarının altını çizilse de, onların kesinlikle korku duygusuna yabancı oldukları da vurgulanmamakta. Nitekim, düşmanca bir tutum içerisinde bulunan güç karşısında kahramanların iç dünyalarında hissettikleri korku ve buna bağlı yaşadıkları ruh ve fizik düzlemindeki hallerinden açıkça söz edilmektedir. Bu ise destana gerçeklik çerçevesini katmaktadır. Yani, kahramanlar hiçbir zaman gözü kapalı ve duygusuz bir biçimde olayların karşısında kalmamaktadır. Dolayısıyla, bu destanda gerçek cesaretin, kahramanların korku duygusu içerisinde bulunulmasına karşın verilmeyen tavizle, geri atılmayan adımla ve korkuyu bastırarak meydan okumaları karşılamak üzere düşmana karşı gerçekleştirilen atılımla ölçüldüğünü görebilmekteyiz.

Okurlara sunulan bu özgün edebiyat yapıtında yer alan kahramanların birkaç kez ölüp dirildiğini de görmek mümkün. Bu da aslında yeniden doğuşa ilişkin inancın bir tezahürüdür. Bununla birlikte, kimin kaç kez ölüp dirileceğini belirleyen üst güçler de mevcuttur. Kahramanların iyileştirilmesinde im (em/ilâç) ve tom (iksir) kullanılmaktadır. Bu da alp yiğitlerin sağaltıcılık konusunda da ciddi bir birikime sahip olduğunu açık bir biçimde göstermektedir.

Birçok savaşın ve kahramanlığın yaşandığı bu destanda ulusunun koruyucu güçleri seferdeyken halk tutsak edilip malları ile birlikte düşmanlar tarafından yabancı ülkelere sürüldüğünde ülke yönetimi derhâl buna karşı eyleme geçmekte, sefere çıkmaktadır. Yani, barış ve savaşın esasında yan yana yaşadığı bu destan dünyasında devlet refleksi son derece gelişmiştir. Burada şunun da altının önemle çizilmesi gereklidir, düşman ülkesine gidip özgürlüğüne kavuşturulan halk ve mal yurtlarına geri döndürülmekte, yalnız düşmanın mal varlığına ve halkına dokunulmamaktadır. Bu ise mal ile ilgili haklar bağlamında mülkiyet konusunun da bu halk eserinde işlendiğini gözler önüne sermektedir.

Çok sayıda savaş ve dövüş taktiklerinin verilmesinin yanı sıra destanda asıl vurgunun barış ve halkın huzurlu bir yaşama yönelik özlemi üzerine yapılması da çok önemlidir. Nitekim, destanın sonunda barış kurulmakta, ırak ve yakın çevre halklarıyla dostane ilişkiler çerçevesinde yaşama geçilmektedir, ancak, bu barışın kuruimasında yine en önemli unsurun güç olduğu açıkça belirtilmektedir. Nitekim, destanın sonunda bütün düşmanları yenen, halklarını özgürlüğe kavuşturan ve ülkelerini bağımsız kılan kahraman kardeşler (Huban Anğ'ın ana tarafından dedesinin oğulları Ah Öleñ ile Kök Öleñ) güçlü oldukları için bu durum düşmanlarını kendilerine karşı savaşa girişmekten caydırmakta, dolayısıyla da barış yerleşmektedir. Bu durum tespitten hareketle kültür ve barış etkileşimi bağlamında barışın sonunda tesis edilmesine ve kaçınılmaz olmasına ilişkin olarak verilen önemli mesaj günümüzdeki dünyada da güncelliğini yitirmemektedir. Kısaca, şiddet, barış ve uzlaşma kültürlerinin çok etkili bir biçimde anlatıldığı bu destanda insanların geleneksel bir ortamda belirli davranış örüntüleri tasvir edilmektedir.

İnsanın ve doğanın bir uyum içinde var olduğunu vurgulaması bakımından da bu destan çok önemlidir. Hayvanlar âlemine mensup kahramanlar (örneğin: atlar, köpekler ya da boğalar vs) kimi durumlarda insan kahramanlara yardıma koşuyor, gerektiğinde bilge öğütler veriyor, "kişi diliyle" konuşuyor, insan alpların hayatını kurtarıyor. Bunun yanı sıra destanların, bu destanların sahibi olan insan toplumu

için esin kaynağı ve toplumsal psikolojisini olumlu ve sağlam düzeyde sürdürmeye imkan veren araçların içerisinde önemli bir yere sahip olduğu da bilinmektedir.

"Huban Arı" destanında hayvanlar âleminin temsilcisi olan atlara özel bir vurgu yapılmıştır. Bu ise, eski Türk geleneğinin doğrudan bir uzantısıdır. Çünkü bu geleneğe göre, at ve alp adları aslında bir bütün olarak vardır. Bunun nedeni ise atın, aslında sahibi olan alpin adının ayrılmaz bir parçası olmasıyla birlikte alp karakterinin ve imajının bütünlük ve tamamlanmışlık durumuna katkıda bulunmasıdır. Belki de burada alp ile onun yardımcı ruhu olan atın birlikteliğini görebilmek olanaklıdır. Bu durum ise insan ve hayvan dünyasının doğada bir uyum içinde varlıklarını sürdürdüğünü açıkça gösterir niteliktedir.

Metnin içinde geçen doğadaki yangınlar, yer sarsıntıları, dağların ezilmesi, göklerin yarılması, güneş ve ayın dumanlarla uzun süreliğine kaplanması vs. gibi olgular aslında doğada meydana gelmiş ve böylece insanları destana yansıyacak derecede etkilemiş olaylara işaret etmektedir. Kahramanlık destanlarının derinlemesine anlam çözümleme odaklı araştırmalar için engin bir alan oluşturduğunun da burada belirtilmesinde yarar vardır.

xiv

Kısaca değinilmeden geçilemeyecek başka bir özellik ise bu destanda "Çayyan" (Yaratan) ve "Huday" (Tanrı) sözcüklerinin yer almasıdır. Ne var ki destanın kimi yerlerinde Tanrı'dan tekil, yani "yalnız Tanrı" ve "yalnız Yaratan" biçiminde söz edilirken, kimi yerlerde de "Ulu [Büyük] Tanrı", "Küçük Tanrı", "Tanrılar" ya da "Yaratanlar" biçiminde de bahis olunmaktadır. Tanrılara karşı "günah işlemek" sözleri de geçmektedir. Bütün bunlar aslında Hakas Türklerinin inanç ve maneviyat dünyalarının ne denli karmaşık olduğunun gözler önüne serilmesi için önemlidir. Buradaki karmaşıklık, inanç ve maneviyat alanında bir çok etkinin izlerini taşımasından ileri gelmektedir. Bununla birlikte, ülüs (Yaratan tarafından belirlenen yazgı kavramı) tabiri de çok yaygın olarak destan kahramanlarınca kullanılan bir ifadedir. Bu ise, Hakas Türklerinde önceden çizilmiş yaşam yazgısına olan inançtan söz etmemize olanak tanımaktadır.

Hakas Türklerinin ataları olan Yenisey Kırgızları zamanından beri süregelen geleneksel dünya görüşüne göre hayat sonsuzdur. Bu sonsuz hayat ise bahar (doğum) ve güz (ölüm) dönemlerini içeren bir süreç olup dikeylik boyutunda iç içe geçmiş bulunan ve böylece bir bütünlük arz eden ve hiçbir hiyerarşi belirtisi göstermeyen Alt, Orta ve Üst dünyadan oluşan evrende geçmektedir. Sonsuz hayatın

sınırı ise işte bu evrenin sınırsızlığıdır. Bu destanda da kahramanlar, ağırlıklı olarak Orta ve Alt dünya olmasıyla birlikte, üç dünya seviyesinin tümünde de eylemde bulunabilmektedir.

Dünya yönleri de bu destanda çok önemli bir yer tutmaktadır. Yabancı ülkeler, ki bu çok ilginçtir, hep kider (arka yön), yani batı yönünde gösterilmekte, ata ve ana yurdunun (yurt için hem ata hem de ana yurt sözcük birliğinin kullanıldığı dikkat çekicidir) ise hep isker (ön yön), yani güneşin doğduğu doğu yönünde olduğu belirtilmektedir. Buradan yola çıkılarak, Türklerin tarihte yoğunluklu olarak göç ettiği batı yönüyle bu destanda da bir paralellik kurulabilir. Bunun dışında, doğudan batıya doğru olan hareket güneşe de mahsus olduğu için, bu hareket tarzı saat yönündeki hareket tarzıyla örtüşmektedir. Bu hareket ise güneş merkezli bir harekettir. Nitekim, bütün kamlik ayınlarında gerçekleştirilen hareketler saat yönünde olup güneş merkezli bir dünya algılayışına işaret etmektedir. Görüldüğü üzere, destanda gerçekten de bir halkın yaşam ve düşüncesine, algılayış ve eylemlerine ilişkin birçok ipucu ya da açık imge bulmak olanaklıdır.

Destanın anlatımsal bir biçimde sözlü olarak icra edilmesinin yanı sıra aynı metni çathan çalgısı ve hay olarak bilinen geleneksel Türk gırtlaktan şarkı söyleme sanatı eşliğinde anlatılmasının aslında özel bir anlamı vardır, çünkü bildiği gibi destanlar birer kodlanmış bilgi ve bilgelik kaynağıdır. Dolayısıyla, müzik ve hay eşliğinde icrasının da mutlaka bir anlamı vardır. Tanıdığım besteci Metin Yılmaz'a göre müzikal bellek insan belleğinin içerisinde en önemli yer işgal etmekle birlikte en uzun dönem boyu bilgi varlığını muhafaza edebilen bellek türü olması nedeniyle aslında çok etkili bir kültürel hazine aktarım aracıdır. Bu konuyu uzatmadan geleneksel destan anlatımının bireysel ve toplumsal düzeydeki işlevleri konusunda yapılacak araştırmaların bizler için daha çok yenilik ve keşiflerle dolu olacağını söyleyebiliriz. Tarih derinliğinden gelen bu yenilik ve keşifler insanlığı geleceğe götüren gelişme yolunda büyük bir potansiyel taşımaktadır.

Daha önceki dönemlerde hep kalıp bir ifade hâline gelen "Rus kültürü üzerinden dünya kültürüyle tanışma" ibaresinin aksine diğer Türk halkları gibi Hakas Türklerinin kültürlerinin de aslında dünya kültüründen kopuk olmadığı, tam tersine dünya kültürünün ayrılmaz bir parçası olduğunu da burada ifade etmekte yarar görüyoruz. Dolayısıyla, dünya kültür hazinesinin zenginliğine kendi özgünlüğüyle ayrı bir anlam ve özel bir renk katan Hakas Türklerinin kültürünün dünya kültürüne ulaşmaya gereksinim duymadığı, bunun yerine kendisinin bir dünya kültürü olduğu çok daha benimsenebilir bir olgudur.

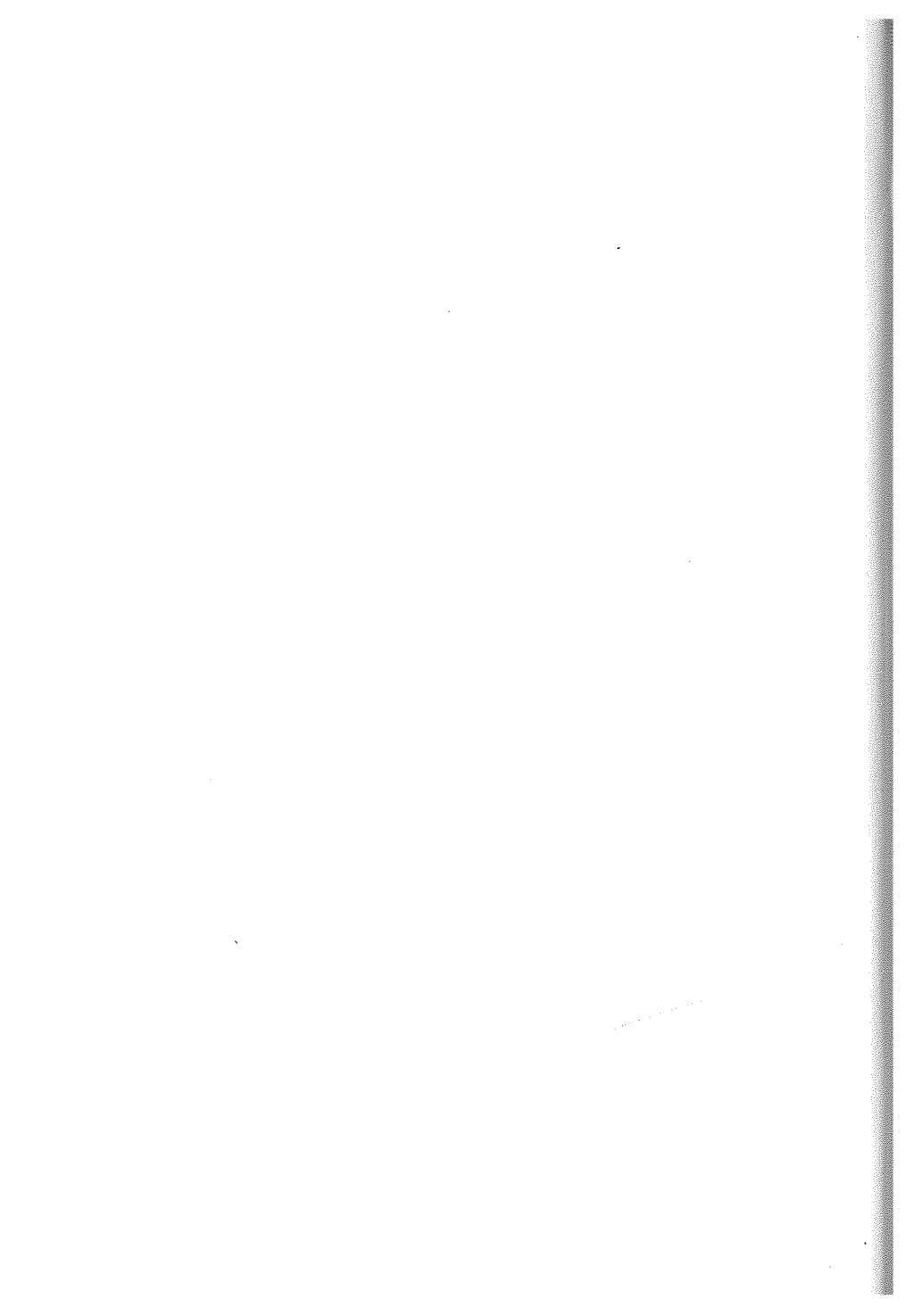
Toplam 16 bin civarında dizeden oluşan iki bölümlük "Huban Arığ" adlı yiğitlik destanının Hakas Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılması, tarafımızdan bütün titizlikle gerçekleştirilmiştir. Aktarım esnasında mümkün olduğunca son notlar biçiminde kahramanların adlarının anlamları, ayrıca kimi sözcüklerin açıklamaları verilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda verilen anlam açıklamaları, ulaşılabilen bütün kaynaklar tarandıktan sonra konulmuştur. Bu yönde en çok yararlanılan kaynakların başında ilk Uluslararası TÜRKSOY Ödülü sahibi Hakas bilim adamı, etnograf, tarihçi Prof. Dr. V.Y. Butanayev'in "Hooray-Oris Tarihini-Etnografya Söstigi" (Abakan, 1999) ile D.M.Pataçakova, Y.M.Sagalakova ve A.İ.Torbostayeva'nın "Hakas-Oris Söstigi" (Abakan, 1994) gibi eserler gelmektedir. Bunun yanı sıra, bu çalışmada aktaran tarafından destanda yer alan bütün kahramanlarla ilgili açıklama ve onların ad dizini yapılmıştır. Dizinin oluşturulması için destanda yer alan bütün dizeler numaralandırılmış, dolayısıyla dizindeki numaralar dize numaralarına tekabül edecek biçimde dizilmiştir. Dizindeki dize numaralarının sayesinde destanda hangi kahramanın adının en çok geçtiği ve anıldığını görebilmek olanaklıdır. Örneğin, bu destanda baş kahraman olarak karşıma çıkan Huban Arığ toplam 667 kez anılmıştır. Huban Arığ'ın babası Hara Han'ının adı tam 253 kez geçmiştir. Annesi Hıyan Arığ ise yalnızca 43 kez anılmıştır. Hatta Huban Arığ'ı güç durumlardan çok kez kurtaran Altın tüylü ak köpeğin adının 98 kez geçtiği bu destanda Huban Arığ'ın yakın dostu Kök Nincil'in adı tam 110 kez anılmıştır. Güç durumlarda Huban Arığ'ın yardımına yetişen Üçgen çıplak oğlan'ın adının geçtiği düzey toplam 68'dir (49 kez Üçgen çıplak oğlan olarak, 19 kez ise gerçek adı Altın Hus olarak anılmıştır). Bu sayısal dökümlerden yola çıkarak kahramanların arasında anılma yoğunluğu derecesini, kahramanların bir çeşit ilgi toplama düzeylerini, ayrıca destanda kapladıkları yerlerinin önemini ortaya çıkarmak, ya da bu konuda yorumda bulunabilmek mümkündür. Kahramanların birlikte anıldığı atlarının listesi de kitabın en sonunda eklenmiştir. Bütün bunların okur ve araştırmacılar için önemli ölçüde kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

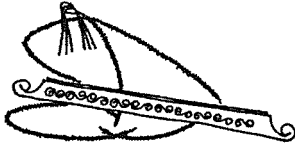
Hakas topraklarında bulunan ilk eski Türk yazıtlarının keşfedilişinden beri tam 285 yılın geçtiği bu yıl içerisinde Hakas Türklerine ait kadın kahramanlık destanı "Huban Arığ"ın Anadolu Türk topraklarında yayımlanıp gün ışığı görmesi Uluslararası TÜRKSOY Teşkilatı için ayrı bir sevinç ve onur kaynağıdır. Çünkü Rusçaya bile çevirisinin hâlâ bulunmadığı bu destanın Anadolu Türkçesine aktarılması ve yayımlanması bir ilktir. Bu çalışmanın Türk halklarının karşılıklı tanıma ve tanıtılması sürecine dayalı diyalog köprüsüne katkısı olacağı inancındayız.

“Huban Anđ” kahramanlık destanını çağımıza ulaştıran kişi, tanınmış Hakas halk usta ve haycısı S.İ. Şulbayev’tir. İrili ufaklı yirmiden çok destanı belleğinde insanları hayrete düşürecek kadar titizlikle koruyan bu halk ozanından² anılan bu destanı kaydeden ve böylece okurların yararlanmasına sunan tanınmış Hakas bilim kadını, araştırmacı A.K. Maytakova’nın adının burada haycı S.İ. Şulbayev ile birlikte özel şükran sözleriyle anılması, bir vefa borcudur.

Bu çalışmanın kitap olarak Türkiye Türkçesinde ebedileşmesi sürecinde katkıları olan Hakas Kültür Bakanı Svetlana Okolnikova, Hakas Yazarlar Birliği Başkanı Galina Kazaçinova, TÜRKSOY Genel Müdürü Prof. Polad Bülbüloğlu, TÜRKSOY Genel Müdür Yardımcısı Dr. Mustafa Balçık, TÜRKSOY Uzmanı Sançar Mülazımoğlu, Hatice Şengül, Korhan Elbaşı ve aktarım metninin başından sonuna dek okuyup düzeltisini yapan Mesut Mahmutoğlu başta olmak üzere emeği geöen bütün arkadaşlarıma en derin minnettarlığımı ifade etmekten onur duyar, aktarımdan doğan bütün olası yanlışlıkları peşinen kabul ettiğimi belirtirim.

2- Aslında çok sayıda destanı belleğinde koruyan başka da haycılar vardır. Örneğin, S.P.Kadişev, P.V.Kurbijekov, A.V.Kurbijekova, P.F.Uçugaşev, P.G.Argudayev vb. Bunların içerisinde Pötr Kurbijekov toplam 103 kahramanlık destan belleğinde saklayıp bunları çok iyi icra etmekteydi (V.Y.Maynogaşeva’nın yaptığı araştırmaya göre).

HUBAN ARIĞ

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Yer ilk kez damarlar saldıığında,
2. Köklerini salıp ağaçlar büyüdüğünde,
3. Demir ilk kez işlendiğinde,
4. Bütün yer üstü güzel yaratıldığına,
5. Dağların ak karlı dorukları oluştuğunda,
6. Ak denizler aktığında,
7. Ak dumanlar yayılıp,
8. Ayın gözünü kapadığında,
9. Ayın, güneşin gözü,
10. Yer üstünü aydınlatığında,
11. Albathı çon¹ yürümeye başladığında,
12. Burnundan soluklayıp, ayaklarına bastığında,
13. Bulut arkasından güneş görüldüğünde,
14. Buz altından su aktığında,
15. Kepçe çekilerek göller oluştuğunda,
16. Büyük kaşıkla kazan karıştırıldığında,
17. Halıh çon² çalışmaya başladığında,
18. Altın yapraklı pay hazırlı³,
19. Sıradağların sırtında yayıla büyüdüğünde,
20. Kanatlı kuş kanat çırpıp uçtuğunda,
21. Yırtıcı hayvanlar koşmaya başladığında,
22. Halk yığınları dil yoluyla tanıştığında,
23. Şimdiki kuşaktan önce,
24. Önceki kuşaktan sonra,
25. Ters çevrili dağların al doruklarına
26. Ak duman yayıldığına,
27. Çevredeki kök karlı zirvelere,
28. Kök duman ulaştığında,
29. Şeytanın girmediği an yerde,
30. Yelin girmediği huzurlu yerde,
31. Kara karlı zirvenin bitişiğinde,
32. Yerli bir halk yaşamış.
33. Karınca gibi çalışmaktadır,
34. Sinek gibi koşuşturmaktadır.
35. Halk yığınlarının yanında,
36. Tok ve semiz malın bulunduğu yerin dışında,
37. Ak saray [gibi] bir ev varmış.
38. Ay altında altın gibi parlamakta,
39. Güneş altında gümüş gibi yanmaktadır.
40. Ak sarayın yanında,
41. Atın bağlandığı altın sarçın⁴da,
42. Attan daha iyi bir kara doru at durmaktadır.

43. Sağlam vücudunda yara izi yok,
44. Katı kemiklerinde birleşmeler yoktur.
45. Baktığı gözleri kök alev gibi,
46. Soluduğu nefesi ise ak alev gibidir.
47. Ağzından çıkan soluğu,
48. Ak duman olup yayılmakta.
49. Göğsünden çıkan buharı [buğusu],
50. Kök duman olup saçılmaktadır.
51. İğ gibi evire-çevire dolanmakta,
52. Mil gibi dönmektedir.
53. Yüksek giden bulutları,
54. Kulakla yarıp bölmekte.
55. Alçak gelen bulutları,
56. Alnıyla yarıp bölmektedir.
57. Katı taş a basarak ot çıkarmakta,
58. Yere bakarak fışkırtmakta,
59. Göğe bakarak kişnemektedir.
60. Atlayarak bindiği atı
61. Kara doru attır,
62. Atlayarak binen alp yiğit [ise],
63. Savunduğuna hanlık etmiş,
64. Beslediğine [doyurduğuna] beğliliklik etmiş,
65. Nasıl bir alptir bu diye,
66. Tanımadığım bu yurda uğradım.
67. Kütük kapıyı ardına kadar açarak,
68. Kendimden emin bir biçimde içeri girdim.
69. Eşikli kapıyı iterek,
70. Kendime güvenerek içeri daldım.
71. Kapıyı açarak esenlikler dileddim,
72. Eşiği aşarak saygılar sundum,
73. Tanımadığım [bu] yurdun içinde,
74. Altın masanın etrafında,
75. Bu yurdun iyisi olarak,
76. Alp yiğit oturmakta.
77. Baktığı gözleri köz gibi,
78. Soluduğu nefesi alev gibi.
79. Ağzından çıkan soluğu
80. Ak duman olup yayılmakta,
81. Göğsünden çıkan buharı
82. Kök duman olup saçılmakta.
83. Sırtı ile boynunun arası altmış kanş,
84. Omuz ile boynunun arası elli kanş.
85. Çayır genişliğinde kürek kemikleri,
86. Engin genişlikte omuzları,
87. Gözler arası [nı ölçmek için] kanş yetmemekte,
88. Kulak arası [nı ölçmek için] kulaç yetmemekte,
89. Ulu kişinin ona karşı bakmasına olanak yok,
90. Küçük çocuğun ona karşı bakmasına cesaret yoktur.
91. Aş yemeğin en iyisini yemekte,
92. Araka'nın en sertini içmekte.
93. Selam-esenliğimi yanıtladıktan sonra,
94. Altın masaya oturttu.
95. Aş-yemeğin en iyisinden,
96. Arakanın en sertinden ikram etti.
97. Büyük kemikleri ağzımızdan çıkarmaktayız,
98. Küçük kemikleri burnumuzdan çıkarmaktayız.
99. Bu alp yiğit, zayıflara yüreğiyle acıyan,
100. Öksüzlere göğsüyle acıyan bir alpmış.

101. Bu yurdun içini dolduracak ka-
dar büyüklükteki,
102. Çift saç örgüsü sırtına atılı,
103. İki örgüsü de omuzlarında asılı
104. Bir kadın yiğit, uğraşarak,
105. Aş-yemeğin en iyisinden,
106. Arakanın en sertinden ikram et-
mektedir.
107. İki eşin ağzından çıkan konu-
maları,
108. Tüm kulağımla işiterek sezmek-
teyim.
109. İçlerinden çıkan sözlerini,
110. İki kulağımla işiterek anlamakta-
yım.
111. İki eşi, ırağı yakın ederek,
112. Yakını da irak ederek,
113. Önceki şeyleri şimdiki yapıp,
114. Şimdiki şeyleri de önceki edip,
115. Az konuşmayı çok ederek,
116. Çok konuşmayı az yapıp, ko-
nuşmaktalar:
117. " Savunduğuna hanlık eden,
118. Beslediğine beğliklik yapan,
119. Kara doru atlı Hara Han⁶ ko-
cam,
120. Yer-toprağın üstünde,
121. Kara toprağın altında,
122. Atlayıp bindiğin doru atınla,
123. Sizler basmadığınız yer kalma-
dı,
124. Sizler görmediğiniz yer kalmadı,
125. Sizler geçmediğiniz geçit yok,
126. Sizler aşmadığınız dağlar yok.
127. Sizleri tanımayan, bilmeyen
128. Burnunla soluk alan kişi kalma-
dı,
129. Dolaşıp dolanan mal kalmadı,
130. Kanat çırpır kuş kalmadı,
131. Atlayıp koşturacak hayvan kal-
madı,
132. İyilerle iyilik içinde gezdin,
133. Yamanlarla yamanlık içinde do-
laştın,
134. Yamanlık ettiğin yamanlar,
135. Hâlâ da sana darlıdır,
136. Üstün güçlü alpları toplayıp,
137. Kırk yıl bitmez,
138. Kanlı savaş hazırlayıp,
139. Arı tin'ine ulaşıp,
140. Ata yurdunu düşürüp,
141. Tok ve semiz malına el koymak
istiyorlar.
142. Ulu tınına ulaşarak,
143. Ana yurdunu düşürüp,
144. Onurlu halkını götürmeyi düşü-
nüyorlar.
145. Alp olan özüne ata yurdunda
146. Rahat yaşamak zor olur.
147. Er olan özüne ana yurdunda
148. Huzurlu yaşam yok olur.
149. Görmediğin günleri sen görür-
sün,
150. Bilmediğin şeyleri o zaman an-
larsın,
151. Annenin iki göğsündeki ak sütü,
152. Ağzına tadacağın gün olur.
153. Atanın okşadığı yumuşak vücu-
dun,
154. Ağrıyacak gün olur.
155. Ayın, güneşin gözünü,
156. Ala gözünle görmeyeceğin gün
olur.
157. Ata yurdu elden gitse,
158. Onu geri alacak,
159. Bağırından çıkan balan [çocu-
ğun] yok.
160. Ana yeri sahipsiz kalsa,
161. Onu dolaşacak

162. İçinden çıkan irkeñ⁸ yok.
 163. Yalnız doğan yalnız özün,
 164. Yalnızlıktan çekeceğin var.
 165. Kaburga kemiğine ok saplanır-
 sa,
 166. İlgilenecek kardeşin yok.
 167. Yardımlaşan kardeş-ağabeyler,
 168. İlgilenerek, yardımlaşarak do-
 laşmakta
 169. Kardeş-ağabeyi olmayan zavallı
 özün,
 170. Kara yalnızlıktan çekeceğin var.
 171. Zamanında yardımlaşan yakın
 akrabalılar,
 172. Dayanışıp, yardımlaşıp destek-
 leşmekte.
 173. Zamanında yardım edeceği ol-
 mayan, Hara Han kocam,
 174. Yalnız olan özün [çile] çekecek-
 sin.
 175. Altmış yordamı çok iyi bilen
 176. Üstün güçlü yaratılan
 177. Alp üstü altın tüylü ak köpek,
 178. Üç kez doğup,
 179. Üç kez yaratılıp o yürür.
 180. İki kez doğdu,
 181. İki kez yaratıldı,
 182. Şimdi aynılıp ölse,
 183. Son kez doğup,
 184. Son kez yaratılır.
 185. Altın tüylü ak köpeğin bilmediği
 186. Yer-toprağın üstünde
 187. Kara yerin altında
 188. Hiçbir şey yok.
 189. Altın tüylü ak köpeği,
 190. Kara yerden kaldırıp atacak
 191. Kara başlı alp doğup [daha] ye-
 tişmedi.
 192. Altın tüylü ak köpeğin
 193. Ata yurdundan çıkıp gittiğinden
 beri
 194. Altı yıla yaklaştı,
 195. Rahat ve sağ ise o,
 196. Şimdiye dek döndüğü yok,
 197. Aynılıp ölmüş ise o,
 198. Aynılıp öldüğüne ilişkin haber
 yok.
 199. Esen ve sağise o, dolaşıp dön-
 düğü
 200. Şimdiye dek yok.
 201. Geçip ölmüş ise o,
 202. Geçip öldüğü işitilmedi.
 203. Elli yordamı fazlasıyla bilen
 204. Gücü ulu altın tüylü ak köpek,
 205. Yer-toprağın üstünü,
 206. Yedi kez yürüyerek dolaşmıştır,
 207. Kara yerin altını
 208. Altı kez o dolamıştır.
 209. Kara akıllıların [düşüncelilerin]
 210. Kanını çok yaymış [dökmüş].
 211. Aşırı yersiz akıllıların
 212. Canına çok kez kıymış.
 213. Alp altın tüylü ak köpeğin
 214. Önüne kadar koşacak
 215. Yer-toprağın üstünde
 216. Kara yerin altında
 217. Dört toynaklı mal [daha] doğ-
 madı
 218. Çatal kanatlı kuş da yoktur.
 219. Altın tüylü ak köpek,
 220. Yaban yerlerde dolaşıp,
 221. Atsız kişiyi
 222. Atın en iyisine bindirmekte,
 223. Giysisiz kişiyi
 224. Giysisinin en iyisini giydirmekte.
 225. Aç halkı
 226. Aş yemeğin en iyisiyle doyur-
 makta,
 227. Aynılıp ölecek yerine [toprağına]

228. Atan olarak o gitti.
 229. Geçip ölecek yerine
 230. Anan olarak o vardı.
 231. Altın tüylü ak köpeğin,
 232. Arkasına geçerek yolunu kesiş-
 tirecek
 233. İzini sürecektir senden başka
 234. Yer-toprağın üstünde,
 235. Kara yerin altında,
 236. Alp doğup büyümedi.
 237. Altın tüylü ak köpeğe arkasından
 koşarak yetişecek
 238. Yer-toprağın üstünde
 239. Kara yerin altında
 240. Kara doru attan başka
 241. At doğup yetişmedi.
 242. Yaban yerden dönüp
 243. Oraya buraya gitmeden
 244. Altı yıla ulaştın
 245. [Senin] arkadan takibe girmen
 gerek.
 246. Düşman illere varmadan
 247. Yedi yıla ulaştın.
 248. Altın tüylü ak köpeğin
 249. Yoluna düşmen gerek.
 250. Yaşandıkça,
 251. Ulu Tann'ya bir sorun yaptığını
 252. Unutmuş gibisin.
 253. Yaşın ilerledikçe,
 254. Yalnız Yaratan'a yaman ettiğini
 255. Aklına getirmiyor gibisin.
 256. Nice zaman içerisinde
 257. Kırk kat⁹ yerin altında,
 258. Kara denizin kıyısında,
 259. Kara karlı zirvenin yanında ya-
 şayan
 260. Kırk oğullu, kırk kızlı
 261. Kırk göğüslü,
 262. Kırk put¹⁰ basan
 263. Hitay Arı¹¹ ile dövüşüp
 264. Hitay Arı¹¹'ı kırk yıla söz vererek,
 265. Kara kayaya baş aşağı bağla-
 dın.
 266. Sağ ise, azat edeceğine,
 267. Ölü ise, hayvan-kuşa dağıtaca-
 ğına
 268. Ulu sözünü verip geldin.
 269. Kırk yıl yaklaşımakta,
 270. Kırk yıl sonra gidemezsen
 271. Alp olan özü,
 272. Alp biçiminde sivri kaya,
 273. Er olan özü,
 274. Er biçiminde eğri kaya
 275. Olarak öleceksin.
 276. Ve yeniden sen doğmazsın,
 277. Yeniden sen yaratılmazsın,
 278. Yer-toprak üstünde dolaşmaz-
 sın,
 279. Ve seninle yeniden konuşmaya-
 cağız.
 280. Tamamen ayrılp ölürsün.
 281. Varacak yere varmak
 282. Balalı¹² kadın gibi olmamak,
 283. Gider yere gitmek,
 284. Gebe kadın gibi olmamak.
 285. Atlayıp bindiğin Kara doru atın,
 286. Onu bilip
 287. Kara yere [toprağa] bakarak fış-
 kırtmakta,
 288. Uzaya bakarak kişnemekte.
 289. Altın tüylü ak köpek
 290. Senin geleceğini beklemekte,
 291. Doyduğun yerde dokuz konakla-
 mamak gerek
 292. Kalkıp, yürüyerek dolaşmak ge-
 rek.
 293. Oturduğun yerde otuz konakla-
 mamak,
 294. Adımlar atarak yürümek gerek."
 295. Hara Han duymadığı şeyi şimdi
 işitti,

296. Bilmediği şeyi şimdi anladı
 297. Esritici aşları fazladan içip,
 298. Kaynamaya başladı,
 299. Yersiz sözler söylemeye girişti,
 300. Bayılтан aşları aşırı içip,
 301. Aşırı sözler anlatmaya kalkıştı:
 302. "Alıp evlendiğim, aldığım Hıyan
 Anğ¹³ım,
 303. Fazladan sözler söylemektesin,
 304. Her zaman kadın kişinin saçını
 uzun,
 305. Akli kısa derler.
 306. Alp Hara Han sağ iken,
 307. Hiçbir alptan sen korkma,
 308. Hiçbir şeyden sen çekinme.
 309. Yer-toprağın üstünde,
 310. Engin yerin altında
 311. Kara doru atın önüne girebilecek
 [geçebilecekt]
 312. At doğup büyümedi.
 313. Alp Hara Han'ı,
 314. Kara yerden kapıp, kaldırarak
 atabilecek
 315. Alp doğup yetişmedi.
 316. Alpların en üstünü benim,
 317. Erkeklerin en güçlüsü benim.
 318. Çok alpin canını kestim,
 319. Çok alpin kanını döktüm.
 320. Alplarla hâlâ da atışırım [vuru-
 şurum],
 321. Güçlülerle hâlâ da güreşirim.
 322. Altın tüylü ak köpeğim
 323. Sağ ise,
 324. Altı yıl sonra döner,
 325. Arkadaşım olup dolaşır.
 326. Kara yerin altında
 327. Kırk katın yerinde
 328. Kara kayaya bağlatmış
 329. Kırk memeli
 330. Kırk oğul, kırk kızlı
 331. Kırk put basan
 332. Hitay Anğ'ı salmak üzere
 333. Yarınki günde varırım."
 334. Acıkan karnını doyurduğunda
 335. Zayıflayan özünü semirttiğinde,
 336. Alp Hara Han,
 337. Altın masadan dışarı çıktı;
 338. Oraya gitse, öne düşmekte,
 339. Beri dönse, arkaya düşmekte.
 340. Hıyan Anğ bir baksa
 341. Alp Hara Han'ın
 342. Beyaz dişi sararmış,
 343. Kara başı ağarın
 344. Ak tavşana benzemiş
 345. An gücü tükenmiş
 346. Alpin yaşlısına dönmüş,
 347. Ulu gücü geçip gitmiş.
 348. Erin kötüsüne dönüşmüş
 349. Yele, tan¹⁴a yere düşürülecek
 350. Düzeye gelmiş,
 351. Tepeciğe çıkamayacak kadar
 yaşlı olmuş
 352. Kütüğe işlemez balta olmuş.
 353. Ata yurdunu ay dolduğunda [ta-
 mamlandığında]
 354. Geri alamayan alp olmuş.
 355. Alp Hara Han
 356. Altı yıla kadar
 357. Tok malını, varlıklı halkını
 358. Ala gözüyle görüp,
 359. Geri almayı denememiş imiş.
 360. Tok malını, varlıklı halkını
 361. Geri almak üzere
 362. Tahta kapıyı ardına kadar iterek,
 363. Yayılarak yürümeye başladı.
 364. Eşikli kapıyı iteleyerek
 365. Kendinden emin bir biçimde yü-
 rümeye başladı.
 366. Yer-toprağın üstüne,
 367. Gözünü dikip gerçekten baktı,

368. Göz ateşinin ulaştığı yerler,
369. Kararıp, güzelleşip görünmekte.
370. Göz ateşinin ulaşmadığı yerler-
de,
371. Ak duman, kök duman yayıl-
makta.
372. Ay kadar yüksek ak karlı zirveyi,
373. Aşırı bakarak o bulamadı.
374. Ak duman yayılmakta,
375. Ayın gözünü kapatmakta.
376. Güneş kadar yüksek kök karlı
zirvelere,
377. Fazlasıyla bakarak o bulamadı.
378. Kök duman dolanarak
379. Güneşin gözünü kapatmakta.
380. Ala gözüyle bir şey bulamadı,
381. Çatal kulağıyla bir şey işitmedi.
382. Sakin, sessiz oldu.
383. Köy içine şimdi varıp
384. Varlıklı halkla selamlaşmaktadır.
385. Ulu köyü baştan başa dolaş-
makta,
386. Büyük-küçüklerle konuşup
387. Küçük köyü kanş kanş gezin-
mekte.
388. Küçük-büyüklerle laflaşıp
389. Büyüklerin konuşmasını
390. Unutmamak üzere işitip aldı.
391. Atsız kişiyi Hara Han
392. Atın en iyisine bindirdi
393. Giyimsiz kişiye, akıl alıp,
394. Giysinin en güzelini giydirdi.
395. Aş-yemeğin en tatlısından ye-
dirdi.
396. Yerli halk Hara Han'ı,
397. Teşekkür ederek methetmekte
398. Varlıklı halkını yeniden çevrele-
yip
399. Ak çayıra çıkmak üzere o yürü-
dü.
400. Tok ve semiz malına arkasından
bakarak
401. Kırdaki malların suya indirdi
402. Sudaki malların kıra çıkardı.
403. Mala mal eklenmiş
404. Halka halk eklenmiş.
405. Sabah varan Hara Han
406. Akşam üzere dönmekte.
407. Kızaran güzel [yahşi] güneş
408. Kara dağa gözünü kırpmakta
409. Közlenerek bakan güneş, gözü-
nü
410. Batıya dönerek kırpmakta.
411. Hara Han'la Hıyan Anğ
412. Yumuşak dōşeğe yattılar
413. Sıcak [ılık] yorganla kapandılar
414. Bir dōşekte, bir yastıkta
415. Bellerinden kucaklaşıp
416. Gözlerin kapatıp, horlama çe-
kip,
417. Derin [kalın] uykuya düşü[dalı]-
verdiler.
418. Kucak arasından su
419. Akmaz gibi oldu.
420. Alp yiğitlerin horlama sesi
421. Uzaya dek işitildi.
422. Ağızlarından çıkan solukları
423. Ak duman olup yayılmakta
424. Göğüslerinden çıkan buğulan
[buharları]
425. Kök duman olup yayılmakta.
426. Aylı gecenin aralığında geceledi-
ler [konakladılar]
427. Altmış yıldızı sayarak geceledi-
ler
428. Karanlık gecelerin Karanlığında
gecelediler
429. Tüben¹⁵ yıldızları sayarak gece-
lediler
430. Göğeri tan attı

431. Közlenip güneş çıktı.
 432. Hara Han'la Hıyan Anğ,
 433. Gözlerin açıp, gerilip,
 434. Silinip, kalkıverdiler.
 435. Bu köyden çıkıp,
 436. Yer-toprağın üstünü,
 437. Doğan gibi keskince,
 438. Puhu gibi dikkatlice baktılar,
 439. Gözlerinin odunun [ateşinin]
 yettiği yerler
 440. Kararıp güzelleşip gözükmekte,
 441. Gözlerinin odunun yetmediği
 yerde
 442. Ak duman, kök duman yayıl-
 makta.
 443. Ay kadar yüksek ak karlı zirveyi
 444. Aşırı görüp, bulamadılar.
 445. Ak duman yayılıp,
 446. Ayın gözlerini kapatmakta
 447. Güneş kadar yüksek kök karlı
 zirveyi,
 448. Gececek biçimde göremediler.
 449. Kök duman dolanarak
 450. Güneşin gözünü kapatmakta.
 451. Ala gözle bir şey göremeden,
 452. Çatal kulakla bir şey işiteme-
 den,
 453. Yurtlarına geri döndüler.
 454. Hıyan Anğ altın masa kurdu,
 455. Altından aşını böldü,
 456. Üstünden üs¹⁶ünü böldü.
 457. Tabak-kaşığını koyarak
 458. Altın masada yanına oturup,
 459. Aş-yemeğin en tatlısından ye-
 mekteler,
 460. Arakanın en sertinden içmekte-
 dirler.
 461. Az sözü çok edip,
 462. Çok sözü az edip,
 463. İrağı yakın edip,
464. Yakını ırak edip,
 465. Konuşmalarını konuşmaktalar,
 466. Sözlerin söyleşmekte.
 467. Altmış yordamı çok iyi bilen,
 468. Çatal [saç] örgülü alp Hıyan
 Anğ
 469. Altmış konuşmasını döndüre
 konuşmakta,
 470. Varlıklı halkça işitilmekte.
 471. Elli sözünü evire söylemekte
 472. Ulu halkça işitilmekte:
 473. "Alp yaşayan alp Hara Han, sev-
 diğim,
 474. Bu yurdun içinde,
 475. Altın masanın arkasında
 476. Son kez oturup,
 477. Ulu konuşmayı konuşuruz.
 478. Unutmadan dolaşınız,
 479. Ulu sözler söyleşiniz,
 480. Düşünerek dolaşınız.
 481. Atan yurdundan sen çıkıp,
 482. Yabancı yerlere varıp,
 483. Gidecek yolun olacak,
 484. Bir daha dönmezsin.
 485. An gücün sende kalmadan
 486. Aynılıp ölerək kalacaksınız.
 487. Ata yurdun kimsesiz kalır.
 488. Ana yurdundan sen çıkıp,
 489. Düşman yerlere varırsın.
 490. Ana yurduna dolaşıp gelmezsin,
 491. Ulu gücün sana yetmeden,
 492. Geçerek ölüp kalırsın.
 493. Ana yurdun sahipsiz kalır.
 494. Anı¹⁷ boğa [bile] üstünden geç-
 mez,
 495. Hasta boğa [bile] koklamaz
 496. Zamanına ulaşır vardin sen.
 497. Yer-toprağın üstünde,
 498. Kara yerin altında

499. Beraber doğan yalnız bir ağabe-
yinin var.
500. Sen onu bilmiyorsun,
501. Sen onu görmedin.
502. Dokuz kulaç boyunda,
503. Kaburgasında kanatlı
504. Kara doru atlı Han Hartığa¹⁸
ağabeyin
505. Kara saçlı, han ruhlu,
506. Üstün güçlü yaratıldı
507. Alpların en iyisi odur.
508. Ulu güçte o doğdu,
509. Erlerin en iyisi odur.
510. Öksüz balanı [çocuğu] er olarak
edinmedi,
511. Öksüz hulun¹⁹u mal olarak edin-
medi
512. [hepsini] öldürdü.
513. Geniş yanlarına yatış vermedi
[yatırmadı],
514. Güzel saç taramış olana uyku
vermedi,
515. Yerli halkı acıktırdı,
516. Gözyaşını çok akıttı.
517. Çok kişinin canını kopardı,
518. Çok kişinin kanını döktü.
519. Yalnız [tek] Yaratan'a yamanlık
etti,
520. Ulu Tanrı'ya dert oldu.
521. Yalnız yaratan, yedi yaratıcı
522. Yedi kızı suçlayıp
523. Yırtıcı hayvanın basmadığı,
524. Kanatlı kuşun uçmadığı,
525. Yerli halkın dolaşmadığı,
526. Ay ve güneşin aydınlığının gö-
rülmediği,
527. Yerin kapağı olan dağın gölge-
sinde
528. Yaşamaya o mahkûm edildi.
529. yerlere dört toynaklı mal bas-
mamış,
530. Kara başlı er gitmemiş
531. Alp Hara Hartığa ağabeyinden
532. Alptan çok [daha] güçlü
533. Erden çok [daha] hünerli kız
doğmuş.
534. Yer-toprağın üstünde,
535. Kara yerin altında,
536. Hara Martha [adlı] kızı
537. Kara yerden kapıp, kaldırarak
fırlatacak
538. Kara başlı alp [daha] doğup bü-
yümedi.
539. Hara Martha kız bir ay,
540. Aylı, güneşli, huzurlu akılla do-
laşmakta
541. Başka ay [ise] Kara akılla
542. İçi kan [dolmuş] dolaşmakta.
543. Üstün güçlü alplar
544. Çok [sayıda] aynılıp ölmekte.
545. Ulu güçlü er yiğitler
546. Çok [sayıda] geçip ölmekte.
547. Çok kişinin canını koparmakta,
548. Çok kişinin kanını dökmekte.
549. At kemiğinden çatal kaya,
550. Er kemiğinden eğri kaya kur-
makta.
551. Hara Martha kız,
552. Akıllı aylı, güneşli olduğunda
553. Öksüzü görse, içi acımakta [sız-
lamakta]
554. Zayıfı görse, yüreği acımakta
[sızlamakta].
555. Giyimsiz kişiye
556. Giysinin iyisinden giydirmekte
557. Atsız kişiye
558. Atın iyisinden bindirmekte,
559. Aş-yemeğin en tatlısından ye-
dirmekte,

560. Arakanın en sertinden ikram etmekte.
 561. Ondan iyi, ondan faziletli kişi yok.
 562. Önünde ay parlamakta,
 563. İçinde güneş yanmakta.
 564. Akli Kara olduğunda,
 565. Öksüz balayı [çocuğu] kişi yeri-
 ne koymadan
 566. Öksüz hulunu mal yerine koy-
 madan öldürmekte.
 567. Yerli halkın canına kıymadan,
 568. Kanını dökmeden [dolayı],
 569. Gece-gündüz uyku kaçmakta.
 570. Gözlerinde kızıl alevli
 571. Od²⁰ yanmakta,
 572. Ağzından ak alevli od fışkırt-
 maktā.
 573. Kara pulat²¹ kılıcından
 574. Kızıl kan akmakta
 575. Hara Martha kız
 576. Senin gelmeni beklemekte.
 577. Kırk kat yerin altına inip,
 578. Kırk yılın olduğunda
 579. Kırk memeli
 580. Kırk oğullu, kırk kızlı
 581. Hitay Ariğı sen salıp,
 582. Kırk kulaç kementle
 583. Han Hartığa ağabeyinle buluş-
 maya varırsın.
 584. Hara Martha kız
 585. Akli aylı, güneşli olursa,
 586. Ulu ağabeyini karşılayıp
 587. Kolundan tutup, koltuğundan
 kapıp,
 588. Ulu yurda sokup
 589. Ulu masasına oturtup,
 590. Ulu konuk edip, ikram edip,
 591. Ulu konuşmayı konuşursunuz,
 592. Ulu sözleri söyleşirsiniz.
593. Sayıp, ikram edip o yanıtlar [ve-
 rir].
 594. Aylı, güneşli akli yitip,
 595. Şeytan akli girerse [başına],
 596. Yetiştiren babası [ona] iblisten
 beter görünüp
 597. Arı canına ulaşmaya düşünür.
 598. zamana denk gelersen,
 599. Arı gücünü sinamadan
 600. Arı canına ulaşmadan
 601. Asla salmaz [seni] Hara Mart-
 ha.
 602. Bağladığı düğümü çözmez
 603. Düşündüğü düşüncüyü gerçek-
 leştirmedikçe
 604. Salmayan
 605. Bir kızdır Hara Martha.
 606. Arı gücün kalmadan
 607. Altıncı güne gelmeden
 608. Ayrılıp, ölürsün.
 609. Ulu gücünü tanımak üzere kapı-
 şırsanız,
 610. Beşinci güne varmadan
 611. Geçip ölürsün.
 612. Yer-toprağın üstünde,
 613. Kara yerin altında
 614. Bir daha yeniden yaratılmazsın
 615. Tekrar doğup, dolaşıp gezmez-
 sin,
 616. Aynı, güneşin ışığını bir daha
 görmezsin.
 617. Hara Martha'nın elinden ölen
 alıp
 618. Bir daha yeniden yaratılıp büyü-
 memekte,
 619. Tamamen ayrılıp o, ölmekte.
 620. Arı gücün yetmeden
 621. Ayrılıp, ölür gidersen
 622. Ata yurdun kimsesiz kalır,
 623. Ülkemiz yabancıyla dolar.

624. Ulu gücün yetmeden
625. Geçip ölürl gidersen
626. Ana yurdun öksüz kalır,
627. Devletimiz yabancıyla dolar.
628. Yabancı ülkelerde sen dolaşıp,
629. Ağır çileyi çok görürsün,
630. Ata yurdun aklına gelecek
631. Önünde savunma yapacak
632. Kardeş-akraban olmayacak
633. Düşman yerlerini dolaşıp gez-
sen,
634. Zorluk, çileyi çok görürsün,
635. Ana yurdunu anımsayacaksın,
636. Zorluk-çilene yardım edecek ak-
raba-yakının olmayacak
637. Yabancı yerlerde
638. Ağır çile gören
639. Altın tüylü ak köpeğin
640. Önüne gelip [seni] savunmazsa
641. Aynlıp ölürlsün.
642. Ayın, güneşin gözünü
643. Ala gözünle göremezsin.
644. Düşman ülkelerde
645. Zorluk-çile gören
646. Üstün güçlü ak köpeğin
647. Geçip ölecek canını eviremez-
se,
648. Düşman ülkesinde geçip ölürl-
sün.
649. Güneşin, ayın ışığını
650. İki gözünle göremeyeceksin.
651. Çocukluk zamanında oynadığın
yerlerde
652. Otlar bitip [yellerde] sallanacak
653. yerlerde, zavallı özün,
654. Oynayıp dolaşmazsın hiçbir za-
man.
655. Yaş zamanında dolaştığın yer-
lerde

656. Çiçekler büyüyüp [yellerde] sal-
lanacak.
657. yerlerde, zavallı özün,
658. Koşturamazsın hiçbir zaman.
659. Dolaşıp gezdiğin yolunda,
660. Tüy gibi yumuşak başlı otlar bü-
yüyecek,
661. yerlerde, zavallı özün,
662. Gezip dolaşamazsın hiçbir za-
man.
663. Dönerek bastığın can yoluna
664. Kırığı başlı otlar çıkacak.
665. Aynılıp öldüğün toprağında
666. İrben²² başlı ot büyüyecek.
667. Geçip öldüğün diyarında
668. Kesikli balçık çürüyüp gider.
669. [Siz] aştığınız yüksek dağlar
670. Güzel otlarla süslenecek.
671. dağları, zavallı özünüz,
672. Aşıp yürüyemezsiniz hiçbir za-
man.
673. Geçtiğiniz çetin geçitler
674. Bulanık akmaya devam eder.
675. geçitleri, zavallı özün,
676. Geçmezsin hiçbir zaman.
677. Seni selamlayan aydın güneş
678. Aynen ışınlıyacak durur.
679. Zavallı senin güzel gözlerini
680. Kara balçık dolduracak.
681. Zavallı o güzel sesini,
682. Yeller, kasırgalar kapıp götür-
cek.
683. Zavallı benim evlendiğimi,
684. Son kez görüp alayım.
685. Zavallı senin sıcak vücudunu,
686. Son kez kucaklayıp alayım.”
687. Alp Hıyan Anğ'ın
688. Gözyaşı kan doluydu,
689. Gözyaşlarına boğuluyordu.
690. Burnunun suyu buz idi,

691. Burnunun suyuna boğuluyordu. 728. Eyer başını şahin gibi tutup,
 692. Alp Hara Han'ı 729. Eyerin üzerine ustalıkla oturdu,
 693. Kucaklayıp öptü. 730. Yerli halkına karar-öğüdünü ver-
 694. Alp Hara Han'ın di:
 695. Kayadan katı yüreği eridi [yu- 731. "Gözü güzel yerli halkım,
 muşadı], 732. Yabancı ülkeye ben gidiyorum,
 696. Gözleri yaşa boğuldu, 733. Ağır çileyi [ben] çekeceğim.
 697. Taştan sert yüreği yarıldı, 734. Düşman ülkesine ben gidiyo-
 698. Burnunun suyuna boğuldu. rum,
 699. Konuşmaların konuşup, 735. Zorluk çileyi çok göreceğim.
 700. Sözlerini söyleyip, 736. Ata yurduma dönünceye
 701. Acıkmamak üzere aş yediler, 737. Huzurlu ve sağ yaşayın.
 702. Susamamak üzere su içtiler. 738. Aç kişi kalmasın,
 703. Acıkan karınları doyduğunda, 739. Atsız kişi dolaşmasın [kalma-
 704. Zayıflayan özleri semirdiğinde, sin].
 705. Altın masadan çıktılar. 740. Ana yurduma dönünceye
 706. Alp Hara Han 741. Esen ve sağ yaşayın.
 707. Yabancı ülkeye varmak üzere 742. Birisi, 'ben en üstünüm',
 708. Kalın zırhlarına donanmakta. 743. Birisi, 'ben güçlüyüm' gibi,
 709. Halkla dolu yahşi ev 744. Aşırı düşüncelere kapılmayın.
 710. Birlikte dönmüş gibi gelmekte. 745. Bir öğüt, bir düşünceyle yaşayı-
 711. Bütün ekipmanını hazırlamakta. n²⁶
 712. Parmaklıkları duvarlı yahşi evin 746. Irakta yurdu olan halkla
 713. Tümüyüyle dolaşıldığı gibi gelmek- 747. Düşman olmadan dostane geçi-
 te. nin.
 714. Alpi vuracak çelik kılıcını 748. Öksüz balayı er edin,
 715. Sol yanına asındı. 749. Öksüz kulunu mal edin.
 716. Alpa atacak canlı hosto²³sunu 750. Kulunun ayağını karıştırmamak
 717. Sağ cebine koydu. 751. Cimriye ayağını yarmamak
 718. Tahta kapıyı ardına kadar itip, 752. Mal ayağını harcamamak ol-
 719. Geniş geniş çıktılar. sun."
 720. Eşikli kapıyı indire itip, 753. Yerli halk Hara Han'a minnetini
 721. Yayıla yayıla yürüyerek çıktılar. sunup hayır dua etmekte:
 722. At bağlarını altın sarçına gelip, 754. "Yaşın uzak, Yaratan'ın yüksek
 723. Kara doru atın holaan²⁴ın çekip, olsun.
 724. İpek tin²⁵ini çözüp, 755. Yolun açık, sağlığın pek olsun.
 725. Hıyan Arıg'a veda sözünü söyle- 756. Üstünlere alt ettirme,
 yip, 757. Er yiğitlere alt ettirme.
 726. Kucaklayıp, öptü. 758. Yabancı ülkesi altmış hilelidir –
 727. Demir üzenkiye ayağını sokup, 759. Onu kestirmek zor olur.

760. Düşman ülkesi elli hilelidir –
761. Aradığını bulmak zor olur.
762. Yabancı ülkesi ağır çilelidir –
763. Sakin dolaşmak gerekecek.
764. Düşman ülkesi işkence kadar acı çilelidir –
765. Dikkatli dolaşmak gerekecek.
766. Önünü ay aydınlat, Huzurlu ve sağ geri dön.
767. Arkanı güneş aydınlat, Esen ve sağ gidip gel.”
770. Önünden kucaklaştılar
771. Ardından kalarak vedalaştılar.
772. Alp Hara Han
773. Halkın içinden hızlı bir biçimde geçti
774. Atın çıkarıldığı araya denk geldi.
775. Hıyan Anğ ardından,
776. Kulun gibi koşturup
777. Köpek gibi izleyip kaldı.
778. Gözü yaşa boğuldu.
779. Alp Hara Han
780. Ata vuracak çatal kamçısını
781. Uzaya kadar kaldırıp
782. Alp Hara Han ata kamçısını vurdu.
783. Kara doru at hırslanıp koştuğunda,
784. Kara yer, kır gibi düzelmekte
785. Asla sallanmayan yüksek dağlar
786. Yelin vurduğu ağaç gibi sallanmakta.
787. Asla kıpraşmayan katı [sert] kayalar,
788. Kasırganın vurduğu gibi kıpraşıp durmakta.
789. Alp Hara Han
790. Kök karlı zirvenin eteğine baksa,
791. Güneş kadar yüksek
792. Kök karlı zirvenin oralarda
793. Yetmiş çatal boynuzlu kök boğa
794. Yetmiş ineği gütmektedir.
795. Baktığı gözü köz gibi,
796. Soluduğu nefesi alev gibi.
797. Kalın vücudunda yara izi yoktur,
798. Katı kemiğinde birleşimleri yoktur.
799. Kara yerden su çıkarmak
800. Katı taştan ot çıkarmak için [ayak] basmakta.
801. Alp Hara Han
802. Yer-toprağı aşın
803. Bundan sonrakini gözleyip, ölçmekte:
804. Bu yerde önceki zaman
805. Attan üstün alp at koşturmuş.
806. Önündeki ayağı düşen [değen] yerde
807. Altın göller oluşmuş.
808. Altın tüylü ördekler
809. Orada yüzermiş.
810. Sivri taşlı yerce koştuğunda,
811. Kızıl alevli odlar yanarmış
812. Büyük taşlı yerce koştuğunda,
813. Alevli odlar hâlâ da yanarmış.
814. Dağlık yerde tepinip koştuğunda,
815. Torbas²⁷ bitip, sallanmış.
816. Bozkır yerde tepinip koştuğunda
817. Çiçek bitip sallanmış.
818. Kesecek biçimde tepinip koştuğu yerlerde
819. Parça göller oluşurmuş.
820. Yanlarına tepinip koşturduğu yerlerde
821. Derin göller dalgalanmış.
822. Alp Hara Han onu görüp,

823. Korkmayan özü korktu,
 824. Sert yüreği eriyip gitti.
 825. Kaygılanmaz özü kaygılandı.
 826. Yaman yüreği korkup,
 827. Sağlam kemikleri acıyıp gitti.
 828. Alp Hara Han doru atını,
 829. Alp atın ayak izinin olduğu yerde
 durdurup,
 830. Durduğu yerden, oh çekerek ne-
 fes aldı,
 831. Bağırarak kamçıyı vurdu.
 832. Kara yer bir oraya gidip, bir bu-
 raya gelip,
 833. Değirmen gibi hareketlenmekte,
 834. Beşik gibi sallanmakta,
 835. Kara yerden çıkan balçık,
 836. Uzaya ulaşır,
 837. Ayın, güneşin gözünü kapat-
 maktā.
 838. Aşağı tepinerek koştuğu yerler-
 de
 839. Derin göller oluşmakta.
 840. Yana tepinerek koştuğu yerlerde
 841. Derin göller oluşmakta.
 842. Büyük dağlar ulamakta,
 843. Büyük sular şarıldamakta,
 844. Hara Han kara doru atın
 845. Katı ağzını yana çekmekte,
 846. Kalın buduna kamçı vurmakta.
 847. Alp Hara Han, kara doru atın
 848. Nasıl koştuğunu görmek üzere
 göz attığında,
 849. Kara doru at, alp atın gittiği yol-
 dan
 850. Bir kulaç ulaşmadan arayla takip
 etmekte.
 851. Onu gördüğünde Hara Han,
 852. Üzülmez özü, üzüldü.
 853. Yer-toprağın üstünde
 854. Kara yerin altında
 855. Kara doru atın önüne mal geç-
 mezdi,
 856. Hara Han'ı kapıp, kaldırarak fır-
 latacak
 857. Alp daha yoktu.
 858. Attan [geri] kalmaz kara doru at
 859. Attan kalacak oldu mu?
 860. Alpa dövdürtmez Hara Han
 861. Alpa dövdürür oldu mu?
 862. Attan üstün at varmış,
 863. Alptan üstün alp varmış.
 864. Kök salıp biten otlar
 865. Dağa yapışık bir biçimde ezil-
 miş.
 866. Kök salıp büyüyen yaş ağaçlar
 867. Yere yapışık bir biçimde bükül-
 müş.
 868. Kara yerde ot büyümüş,
 869. Katı ağaçlarda yaprak çıkmış.
 870. Alp Hara Han
 871. Arka yana bakarak gittiğinde
 872. Ay kadar yüksek
 873. Ak karlı zirvenin eteğinde
 874. Altmış çatal boynuzlu ala boğa
 875. Altmış ineği gütmekte.
 876. İki gözlerinden
 877. Kök alevli od yanıp durmakta.
 878. Alp Hara Han'ı ayağından başı-
 na kadar sınarak
 879. Süzmektedir.
 880. Başından ayağına kadar gözünü
 dolaştırmaktadır.
 881. Kara yerden su çıkarmakta,
 882. Katı taştan ot çıkarmaktadır.
 883. Boğa sesiyle
 884. Kişi diliyle konuşmaktadır:
 885. "Aydın altında alpin ünü yayıldı
 886. Alpin üstünü Hara Han'ı
 887. Çatal kulağımla çoktan işittim,

888. Ala gözle de ancak şimdi görüyorum.
889. Güneş altında hünerli ünü dolaştı
890. Er üstünü Hara Han'ı
891. İki kulakla çok işittim,
892. İki gözle ancak şimdi görüyorum.
893. Alptan üstün almışsın,
894. Erden üstün ermişsin,
895. Ak pora²⁸ atlı alp Ah Han²⁹'ın
896. Altmış çatal boynuzlu
897. Altmış ineğin bekçisi
898. Ala boğa benim.
899. Gecesine bekçisi
900. Gündüzüne bakıcısı oluyorum.
901. Bu yere üstün güçlü alplar
902. Ay kadar yüksek ak karlı zirveleri
903. Aşarak çok geliyorlar.
904. Ata yurduna dönen alp [ise] yoktur.
905. Arı güçleri yetmeden
906. Yabancı ülkede ayrılıp ölmüştür.
907. Üstün güçlü alplar
908. Güneş kadar yüksek kök karlı zirveleri
909. Çok geçip inmiştir.
910. Ana yurduna geri dönen
911. Er yigidi yoktur.
912. Üstün güçleri yetmeden
913. Düşman ülkesinde geçip ölmüştür.
914. Alp Hara Han,
915. Arı gücün tükenmiş
916. Ayrılıp ölmeye gelmişsin.
917. Yabancı ülkesine sen varıp
918. Arı gücün yetmediğinden
919. Ayrılıp ölür kalırsın.
920. Üstün gücün geçip gitmiş
921. Geçip ölmeye gelmişsin.
922. Düşman ülkesine sen ulaşıp
923. Üstün gücün yetmediğinden
924. Geçip ölür kalırsın.
925. Vardığın yolun olacak,
926. Yeniden dönecek yolun [ise] olmayacak.
927. Tepeye tırmanamayacak kadar yaşlı olmuştun,
928. Kütüğe işlemez baltaya dönüşmüşsün.
929. Yabancı ülkesine sen varsan,
930. Ağır çileyi çok görürsün,
931. Arı gücün yetmez
932. Önünde savunacak kardeşin yok.
933. Düşman ülkesine sen ulaşırsan
934. İşkence gibi çileyi çok çekersin,
935. Üstün gücün, senin yetmez
936. Sana yardım edecek akrabın yok.
937. Ay kadar yüksek
938. Ak karlı zirvelerin arasında,
939. Altın taşın altında,
940. Altın bir göl var.
941. Altın tüylü ördekler
942. Orada yüzmekte.
943. Alp özün Hara Han
944. Altın gölün suyunu
945. Altı kez dinlenerek içersin
946. Onu içmeden sen varırsan,
947. Arı gücün yetmeden,
948. Yabancı ülkesinde ayrılıp ölür kalırsın.
949. Altın gölün suyunu içsen,
950. Arı gücün yeniden döner,
951. Alp özün, sen yeniden yaratılırsın.
952. Güneş kadar yüksek
953. Kök karlı zirvelerin eteğinde

954. Ah Han'ın küçük kardeşinin
 955. Yetmiş çatal gümüş boynuzlu
 kök boğa
 956. Yetmiş ineği gütmekte.
 957. Güneş kadar yüksek
 958. Kök karlı zirvelerin arasında
 959. Gümüş taşın yanında
 960. Gümüş bir göl var.
 961. Atlayıp bindiğin kara doru atın
 962. Gümüş gölün suyunu
 963. Yedi kez dinlenerek içsin.
 964. Gümüş gölün suyunu içmeden
 varsa,
 965. Üstün gücü onun yetmeden,
 966. Geçip ölürl kalır.
 967. Kırk kat yerin altında
 968. Kırk memeli,
 969. Kırk oğullu, kırk kızlı,
 970. Hitay Arıĝ'ın ülkesine
 971. Bugün gitsen, varırsın
 972. Bugün gitmezsen, varamazsın.
 973. Alp özün, Hara Han,
 974. Kırk yıl dolduğunda
 975. Hitay Arıĝ'ı bağdan salmazsan
 976. Yalnız Yaratan'a yargılatırırsın.
 977. Ulu Tann'ya suçlattırırsın.
 978. Alp biçiminde çatal kaya
 979. Er görünümünde eğri kaya
 980. Olup ölürsün.
 981. Kırk kat yerin altına
 982. İnecek yere varırsan,
 983. Dokuz tüürlü Tolĝay kam³¹
 [orada] olur.

984. Yer-toprağın üstünde,
 985. Kara yerin altında
 986. Dokuz tüürlü Tolĝay kamın

987. Bilmediği, ulaşmadığı bir şey
 yok,
 988. Dokuz tüürlü Tolĝay kam,
 989. Kamlama³² edip, bilip, anlatıve-
 rir.
 990. Anlattıklarını unutmadan dola-
 şırsın.
 991. Unutursan,
 992. Vardığın yolun olacak,
 993. Döndüğün yolun [ise] olmay-
 cak.
 994. Kırk kat yer altı –
 995. Hitay Arıĝ'ın ülkesi, çetin bir ül-
 kedir.
 996. Dört toynaklı malın [oraya] va-
 rıp,
 997. Devirip alacağı bir yer değil.
 998. Kara başlı erin [oraya] varıp,
 999. Sağ döndüğü bir yer değildir.
 1000. Üstün güçlü alplar,
 1001. Orada ayrılmış ölmekte.
 1002. Ulu güçte er yiğitleri
 1003. Orada geçip ölmektedir.
 1004. At kemiği çatal kaya,
 1005. Er kemiği eğri kayaya dönüş-
 mekte.
 1006. Alp özün Hara Han,
 1007. Kırk yıl bundan önce
 1008. Hitay Arıĝ'ın ülkesine
 1009. Genç, güçlü döneminde gidip,
 1010. Üstün güçlü Hitay Arıĝ'ı
 1011. Kırk kulaçlı kementle bağladın.
 1012. Kırk yıllığına mühlet koyup,
 1013. Sağ ve salım döndün.
 1014. Kırk yıl bugün dolmakta
 1015. Senin bağladığın bağı
 1016. Senden üstün alplar çözer.
 1017. Senden üstün alplar çözemeyip,
 1018. Oracıkta ayrılmış ölmekteler.
 1019. Ülkeye ulaşırsan,

1020. Kendi gözünle görürsün
1021. Kendi kulağınla işitirsin.
1022. Beslediğine beğliklik eden,
1023. Savunduğuna hanlık yapan
1024. Alp Ah Han, Kök Han iki kardeş,
1025. Sarı ışığın ülkesinde dövüşüp,
1026. An güçleri kalmadan ayrılıp öldüler,
1027. Üstün güçleri yetmeden geçip öldüler.
1028. Ah Han'ın altmış ineğini
1029. Alp yiğide ben vermeden [kaptırmadan]
1030. Gecede bekçi,
1031. Gündüz [ise] bakıcı [onlara] oluyorum.
1032. Alp kök boğa Kök Han'ın
1033. Yetmiş ineğinin bekçiliğini yapıyormuş.
1034. Sağ ve salim olursan,
1035. Yabancı ülkelere çok gidersin.
1036. İki kardeşin dolaştığı yollarını
1037. Ala gözünle görmek sana da nasip olur.
1038. Alp Ah Han ile Kök Han'ın
1039. Yollarını dolaşacak
1040. İzlerini izleyecek
1041. Bağından çıkan balaları yok,
1042. İçlerinden çıkan sevdikleri çocukları yok.
1043. Sağ ve salim sen dolaşırsan
1044. Ah Han ile Kök Han'ın güzel yurdunu
1045. Ala gözünle görüp dolaş.
1046. Tok ve semiz mal ve varlıklı hal-kını
1047. Yabancı birisi götürmesin.
1048. Esen ve sağsen dolaşırsan,
1049. İki kardeşin ulu halkını
1050. Düşman birisi götürmesin.”
1051. Sağ ve salim olursam,
1052. Değerli konuşmanı unutmaya-
cağım.
1053. Ah Han'ın tok ve semiz malını
1054. Ala gözlerimle görerek dolaşı-
rım,
1055. Ulu konuşmayı uzun kulakla işi-
tip aldım,
1056. Büyük dertte ben bulunsam,
1057. Ulu sözünü unutmam.
1058. Esen ve sağ olarak dolaşırsam,
1059. Kök Han'ın ulu halkını
1060. İki gözümle gözeteceğim.
1061. Konuşmalarını konuşup,
1062. Sözlerini söyleşip
1063. Önünden ayrılmak üzere kucak-
laşmaktalar,
1064. Arkasında kalarak vedalaşmak-
talar.
1065. Alp Hara Han
1066. Kara doru atına durduğu yer-
den,
1067. Bağırıp, kamçı vurdu.
1068. Yer-toprak, bir oraya, bir buraya
gidip
1069. Değirmen gibi dönmeye başla-
dı.
1070. Beşik gibi sallanmaya başladı.
1071. Üç ayaklı altlık üzerinde ateşte
duran kazanlar
1072. Ulamaktalar
1073. Kırdan duran çok geniş kazanlar
1074. Gürlemekteler.
1075. Yatan ağaç yatarken yanılmakta,
1076. Duran ağaç dururken kınılmakta.
1077. Alp kara doru atın ön ayağına
1078. Ak karlı zirveler çekilmekte.
1079. Arka ayağına
1080. Kök karlı zirveler etrafıca yayıl-
makta.

1081. Dağda biten köklü otlar
 1082. Dağa yapışık ezilmekte.
 1083. Çayırdaki biten köklü ağaçlar
 1084. Yere yapışık ezilmekte.
 1085. Ay kadar yüksek kök karlı zirveleri
 1086. Kök duman dolanarak
 1087. Güneşin gözünü kapatmakta.
 1088. Alp kara doru atın ardından
 1089. Kara yerden kalkan kara balçık,
 1090. Uzaya ulaşır
 1091. Ayın, güneşin gözünü kapatmakta.
 1092. Alp kara doru atın ak karlı zirveye
 1093. Atıkları [balçıklar] ok gibi uçup gitmekte,
 1094. İki gözle de görülmemekte.
 1095. Yeli onun yayılıp,
 1096. Yel gibi yellenmekte.
 1097. Kuyruğu uzanarak,
 1098. Kasırga gibi kasırgalaşmakta.
 1099. Alp kara doru at
 1100. Ak karlı zirvenin arasına gelmek üzereydi.
 1101. Alp Hara Han,
 1102. Gözüyle gerçekten baktığında
 1103. Ak karlı zirvenin arkasında
 1104. Altın bir göl dalgalanmakta.
 1105. Altın tüylü ördekler
 1106. Orada yüzmekteler.
 1107. Ay altında altın gibi parlamaktadır
 1108. Güneş altında gümüş gibi yanmaktadır.
 1109. Bu yere attan üstün
 1110. At gelirmiş.
 1111. Ayağının bastığı yerde ak çiçek,
 1112. Tabanının değdiği yerde kök çiçek,
 1113. Bitip, sallanmaktadır.
 1114. Onu görüp, Hara Han düşünmektedir:
 1115. "Attan üstün ata kara doru atım
 1116. Yetiyecek biçimde koşturamadı.
 1117. Ay kadar yüksek ak karlı zirvenin
 1118. Altın gölün suyunu içip alsam,
 1119. Güneş kadar yüksek kök karlı zirvenin
 1120. Gümüş gölünün suyunu
 1121. Kara doru at içip alsa,
 1122. Alp atın arkasından takip etmeyi deneyeceğim."
 1123. Alp at burayı aşarak gitmiş.
 1124. Alp Hara Han,
 1125. Atın başının üzerinden sıçrayıp
 1126. Altın gölün yanına gelip
 1127. Dikkatlice bakındığında
 1128. Alp atların üstünü,
 1129. Altın gölün suyunu içip
 1130. Donmuş toprağa, tereyağı [gibi kısmına] kadar
 1131. Erik toprağa, kaya [gibi kısmına] dek basıp,
 1132. Dağdaki taşları yırtarak tekmeleyip
 1133. Dağdaki kayaları dağıtarak vurup, koşturmuş.
 1134. Aşağıya [doğru] tepinin koşturduğu yerlerde
 1135. Ova gölleri oluşmuş.
 1136. Yanlara [doğru] tepinin koşturduğu yerlerde
 1137. Düzlük gölleri oluşmuş.
 1138. Hara Han [bunun üzerine] düşünceye dalmış:
 1139. "Sağ ve salim olursam,
 1140. Ala gözlerle görüşüp

1141. An gücümüzü karşılıklı olarak
sınanz.
1142. Esen ve sağ olarak olsam,
1143. İki gözle görüşüp
1144. Üstün gücümüzü karşılıklı olarak
ölçeriz.”
1145. Alp Hara Han attan inip
1146. Altın gölün suyunu,
1147. Altı kez dinlenerek içti.
1148. Vücuduna sıcak yayıldı.
1149. Kanına kan eklendi.
1150. Giydiği giysileri gıcırdamaya
başladı.
1151. Katı taştan ot,
1152. Kara yerden su çıkaracak biçim-
de bastı,
1153. Altı kez dinlenerek içip,
1154. Atın kaldıramayacağı kadar ağır
oldu.
1155. Alp kara doru atını eline alıp
1156. Güneş kadar yüksek
1157. Kök karlı zirvelere çıktılar [tırma-
landılar].
1158. Gümüş göl güneşin altında
1159. Gümüş gibi parlamaktadır.
1160. Alp kara doru at
1161. Gümüş göl suyunu
1162. Yedi kez dinlenerek içti
1163. Vücudunda eti arttı,
1164. Yağında yağ arttı.
1165. Kolanı dar geldiğinde
1166. Salıp yeniden bağlamıştır
1167. Zayıf boğanın [bile] üstünden
geçmeyeceği
1168. Hasta boğanın [bile] koklama-
yacağı
1169. Düzeye düşen Hara Han ve kara
dorü at,
1170. Yeniden doğmuş, yaratılmış gibi
oldular.
1171. Çocukluk zamanındaki gibi,
Hara Han,
1172. Oynayıp koşmak istedi.
1173. Kara doru atın ipek dizginlerini
kısalttı,
1174. Eyer başını bir şahin gibi kavra-
dı.
1175. Demir üzengiye ayağını sokup
1176. Eyer üzerine oturdu.
1177. Ata vuracak çatal kamçısını
1178. Ak bulutun altına kadar kaldırıp,
1179. Kara doru atı kamçıyla vurdu.
1180. Atın üstünü hırslanıp koşturdu-
ğunda,
1181. Önünde duran ak karlı zirveler
1182. Arkada kalıp geçtiler.
1183. Arkada duran kök karlı zirveler,
1184. Arkaya geçip kaldı.
1185. At üstünü kara doru at
1186. Atar okun randımanını almakta
1187. Atılan ok gibi atılıp gitmekte.
1188. Uçar kuşun hızını sergilemekte,
1189. Uçan kuş gibi uçmakta.
1190. Kara yere değip, koşturduğunu
düşündüğünde,
1191. Kara yere değerek koşturduğu
işıtlmemekte.
1192. Uzeydan uçtuğunu düşündü-
ğünde,
1193. Kanat sesleri işitilmemekte.
1194. Ak çayıra vardığında
1195. Ağıyañ³³ kuşu gibi geçmekte.
1196. Kök çayırda [ise]
1197. Köykenek³⁴ kuşu gibi uçmakta.
1198. Alp Hara Han dikkatlice baktı-
ğında,
1199. Alp atın yolun kesecek,
1200. İzinii sürecek kadar takip etmek-
te kara doru at,
1201. Yarım kulaç kadar ulaşmadan
koşmakta.

1202. Bunu görüp, Hara Han,
 1203. Attan geri kalmaz kara doru at
 1204. Attan geri kalması olur mu,
 1205. Nasıl öyle üstün bir at
 1206. Yaratılmış oldu diye,
 1207. Yeniden kamçısıyla vurdu.
 1208. Kara doru at, gerilip, yayılıp,
 1209. Sansar gibi doğrulmakta,
 1210. Kiriş gibi çekilmektedir.
 1211. Saksağanın inmediği sarı bozkı-
 rı
 1212. Ok gibi vızlayarak geçmekte.
 1213. Kurgunun uğramadığı yanık çö-
 lü³⁵
 1214. Hosto³⁶ gibi ulayıp geçmekte.
 1215. Sert ot başlarına dokunmadan
 1216. Dört nal koşturup o geçmekte.
 1217. Sivri otlara değmeden
 1218. Seğirterek koşturup o gitmekte.
 1219. Dağdan inerken durduğu yok,
 1220. Dağa çıkarken dinlendiği yok.
 1221. Büyük nehirleri yüzerek geç-
 mekte,
 1222. Küçük nehirleri yürüyerek geç-
 mekte.
 1223. Ağzından çıkan soluğu
 1224. Ak duman olup yayılmakta.
 1225. Göğsünden çıkan buğu
 1226. Kök duman olup saçılmakta.
 1227. Kara yerin üstünde,
 1228. Uzayın altında
 1229. Kara doru atı duymayan, bilme-
 yen
 1230. Burnundan nefes alan kişi kal-
 madi,
 1231. Dolaşan mal kalmadı,
 1232. Kanat çırpın kuş kalmadı.
 1233. Alp Hara Han dönüp baktığında
 1234. Ay kadar yüksek ak karlı zirve
 1235. Tabak kadar görünmekte.
1236. Güneş kadar yüksek kök karlı
 zirve,
 1237. Bir kuru ot yığını kadar gözü-
 kmekte.
 1238. Kara yerden kalkan kara balçık,
 1239. Uzaya kadar çıkıp,
 1240. Ayın, güneşin gözünü kapat-
 makta.
 1241. Ak karlı zirvelere ak duman yayı-
 lıp,
 1242. Ayın gözünü kapatmakta.
 1243. Kök karlı zirvelere kök duman
 dolanıp,
 1244. Güneşin ışığını kapatmakta.
 1245. Alp Hara Han, silsileli dağlık bir
 yere çıkıp
 1246. Atının ağzını durdurmak üzere
 çekip,
 1247. Dikkatlice baktığında,
 1248. Kırk kat yerin altına
 1249. İnilen yere ulaşmıştır.
 1250. Kırk kat yerin altına
 1251. Ulu yol gitmektedir.
 1252. Ulu yolun yanında
 1253. Dokuz başlı kara kaya durmak-
 ta.
 1254. Kara kaya üstünden
 1255. İs-gaz fokurdayıp,
 1256. Uzaya çıkıp,
 1257. Ayın, güneşin gözünü kapat-
 makta.
 1258. Onu görüp, Hara Han düşün-
 mekte:
 1259. "Ak karlı zirvenin dibinde oturan
 1260. Altmış çatal boynuzlu ala boğa
 söyledi:
 1261. Kırk kat yerin altına inmeden,
 1262. Dokuz türlü Tolğay kamla³⁷
 1263. Buluşup, konuşmam [gerekıyor]
 diye."

1264. Girip, tanışarak konuşmak üzere
1265. Aradan öteye adım attı.
1266. Dokuz başlı kara kaya içinde
1267. Horlama sesi uzaya dek işitilmekte.
1268. Uzaydaki kara bulut
1269. Kara yere düşecek biçimde vurulmakta.
1270. Hara Han, attan inip,
1271. Altın sarçına atını bağlayıp,
1272. Gözünü atıp baktığında
1273. At üstünü [at] gelip bu yerde kalmış
1274. Kara-yerde su çıkacak,
1275. Sert taşa ot çıkacak derecede basılmış.
1276. Hara Han, dokuz başlı kara kayanın
1277. Kapisını açıp, selam verdi.
1278. Eşiğini aşip, merhaba söyledi.
1279. Selam-merhabasını yanıtlayan olmadı.
1280. Gözünü atıp, baktığında
1281. Dokuz ayaklı demir yatakta
1282. Alp yatıp uyumakta.
1283. Ağzından çıkan soluğu
1284. Ak alev olup yayılmakta.
1285. Göğsünden çıkan buğusu
1286. Kök alev olup saçılmakta.
1287. Dokuz başlı kara kaya
1288. Oraya, buraya sarsılmakta
1289. Katı yürekli bir kişi
1290. Gözle [buna] bakamamaktadır.
1291. Yumuşak yürekli bir kişi
1292. Ona karşı bakamamaktadır.
1293. Dokuz tüürü yanında durup,
1294. Oraya, buraya sarsılmakta.
1295. Hara Han girdiğinde
1296. Dokuz tüür vurulup çalınmaya başlayınca,
1297. Uyuyan er yiğit,
1298. Gerilip, uzanıp, kalkiverdi.
1299. Hara Han'ı görüp,
1300. Selam-merhabasını söyleyip, sormakta:
1301. "Yediren atan kimdir?
1302. Emziren anan hangisidir?
1303. Adın ve soyadın³⁸ nedir?
1304. Hangi hanın torunusun?
1305. Hangi alpin balasisin?
1306. Hangi nehirde yerleşkinsin?".
1307. Ev iyesine Hara Han,
1308. Dikkatli, özenli yanıtlamakta:
1309. "Bununla ilgili şunlar var:
1310. Kara denizin kıyısında
1311. Kara karlı zirvenin dibinde yurtlu
1312. Kara doru atlı Hara Han'ım
1313. Kara doru atın geçmediği
1314. Geçit kalmadı bu dünyada.
1315. Kırk yıl bundan önce
1316. Kırk kat yerin altına ben indim.
1317. Kırk yıl dolduğunda
1318. Yeniden oraya ben gidiyorum.
1319. Nasıl geçecek bu yolculuk, diye
1320. Senden sormak için ben girdim."
1321. Dokuz tüürlü Tolğay kam,
1322. Kalkiverip dedi ki:
1323. "Ay altında alp ünü duyulan
1324. Alp üstünü Hara Han'ı
1325. Çatal kulakla çok işittim,
1326. Ala gözle ancak görüyorum.
1327. Güneş altında yiğidin şöhreti do-laşan
1328. Er yiğidi Hara Han'ı
1329. İki kulakla çok işittim
1330. İki gözle ancak görüyorum.

1331. Büyük alp gelmiş
 1332. Büyük yiğit rica ediyor."
 1333. Orba³⁹sını kapıp, sağ eliyle tuttu
 1334. Birinci tüürünü sol eliyle tutup,
 1335. Ağzını açarak esneyip aldı.
 1336. Ala gözü ay gibi parladı,
 1337. Ak alevler ateşlendi.
 1338. İki gözü güneş gibi yandı
 1339. Kök alevler ateşlendi.
 1340. Şahin gibi sivri baktı,
 1341. Puhu gibi keskin baktı
 1342. Tüürüne vurup, kamlama⁴⁰ya
 başladı,
 1343. Ulu gürleme uzaya,
 1344. Ulu gürültü
 1345. Kırk kat yerin altına [kadar] işitil-
 mekteydi.
 1346. İlk tüürü
 1347. Bir şey sezemedi,
 1348. Bir şey söylemedi.
 1349. Yedi tüüre kadar kamladı,
 1350. Bir konuşma yapmadı,
 1351. Bir söz söylemedi.
 1352. Dokuz tüürlü Tolğay kam, darı-
 lıp,
 1353. Daha da sert baktı
 1354. Daha da çok kamlamaya girişti.
 1355. Yer-toprağın üstünde
 1356. Ulu gürleme, ulu gürültü yayıl-
 maktaydı.
 1357. Ulu dağlar ululaşmakta,
 1358. Ulu sular şırıldamakta.
 1359. Sekizinci tüürünü kapıp,
 1360. Sert kamlamaya başladı.
 1361. Sekizinci tüürü sözünü söyle-
 meye başladı,
 1362. Konuşmasını konuşmaya başla-
 dı:
 1363. "Kara doru atlı Hara Han,
 1364. Kırk yıl bundan önce,
 1365. Kırk kat yerin altına inip,
 1366. Kırk memeli,
 1367. Kırk oğullu, kırk kızlı,
 1368. Hitay Anğ'la dövüşüp,
 1369. Hitay Anğ'a kırk yıllık mühlet ve-
 rip,
 1370. Kırk kulaçlı kementle bağlamış-
 tır.
 1371. Kırk yıl bugün dolmakta
 1372. Bugün Hitay Anğ'ı salmazsa,
 1373. Alp Hara Han bir alp biçiminde
 çatal kaya,
 1374. Er görünümünde eğri kaya olup
 ölecektir.
 1375. Yer yüzünde yeniden doğmaz,
 1376. Yeniden yaratılmaz,
 1377. Tamamen ayrılıp o ölecek.
 1378. Ata yurdundan çıkıp gelirken,
 1379. Alp Hara Han, alp atın yolunu
 görüp
 1380. Kara doru at ona ulaşmadan
 koştuğunda
 1381. Onu takip ederek, üzülererek gel-
 mişti.
 1382. Alp atın yolu değil,
 1383. Altmış yordamı çok iyi bilen,
 1384. Elli hileyi fazlasıyla bilen,
 1385. Üstün güçlü yaratılan,
 1386. Altın tüylü ak köpeğin yolu olabi-
 lir.
 1387. Altın tüylü ak köpeğin
 1388. Önüne geçmek için koşturacak
 1389. Yer toprağın üstünde
 1390. Kara yerin altında at [daha] doğ-
 mamış,
 1391. Çatal kanatlı kuş da yok.
 1392. Alp ak köpek yabancı ülkesin-
 de,
 1393. Ağır çile görüp,
 1394. Anı gücü kalmamak üzere

1395. Düşman ülkesinde işkence gibi
çile çekip
1396. Ulu gücü yetmemek üzere.
1397. İğne içinden güneşi görmekte
1398. İt kâsesinden süt içmekte⁴¹."
1399. Alp Hara Han, sağ salım olursa,
1400. Ala gözüyle görüp karşılaşır,
1401. Esen sağ olursa,
1402. İki gözüyle görüp konuşur.
1403. Ay kadar yüksek ak karlı zirvenin
üstündeki
1404. Altın gölün suyunu içip,
1405. Üstün güçlü olup gelmiş.
1406. Güneş kadar yüksek kök karlı
zirvedeki
1407. Gümüş gölün suyunu kara doru
at içip
1408. Güç toplayıp, bu yere dönmüş.
1409. Daha [da] bir şey bilemedim,
1410. Daha [da] bir şey sezemedim."
diye
1411. Sekizinci tüürü suskun oldu.
1412. Tolğay kam, öfkelenip, titreyip,
sarsılıp,
1413. Dokuzuncu tüürünü kapıp,
1414. Vurup, kamlamaya başladı.
1415. Ulu yel gibi ulamaya,
1416. Ulu su gibi gürlemeye başladı.
1417. Yatan ağaç yatay kırıldı,
1418. Duran ağaç dikey yarıldı.
1419. Ayas⁴² gök bulutlaşmaya,
1420. Bulutlu gök açılmaya başladı.
1421. Ak karlı zirvelerde ak duman ya-
yılıp,
1422. Ayın gözünü kapatmakta.
1423. Kök karlı zirvelerde kök duman
dolanıp
1424. Güneşin ışığı görünmemektey-
di.
1425. Tolğay kamin
1426. Baktığı gözü köz gibi,
1427. Soluduğu nefesi alev gibi
1428. Ağzından çıkan soluğu
1429. Ak alev olup yayılmakta
1430. Göğsünden çıkan buğusu
1431. Kök alev olup saçılmakta.
1432. Altmış konuşmasını dolu yap-
makta,
1433. Altmış hana ünlenmekte.
1434. Elli sözünü evirmekte,
1435. Elli han tarafından işitilmekte.
1436. Dokuzuncu tüürü
1437. Altmış öyküsünü döndürmekte,
1438. Elli sözünü evirmekte:
1439. "Alp Hara Han,
1440. Kırk kat yerin altına inip
1441. Hitay Anğ'ı salıp
1442. Kırk oğulla, kırk kızla kapışır.
1443. Görmediği gün orada görür,
1444. Bilmediği şeyi orada bilir.
1445. An gücü kalmadan,
1446. Aynılıp ölecek zamanında,
1447. Altmış yordamı çok iyi bilen,
1448. Üstün güçlü yaratılan
1449. Alp üstünü altın tüylü ak köpek,
1450. Önüne siper durup,
1451. Aynılıp ölecek canını korur
1452. Ulu gücü yetmeden,
1453. Geçip ölecek zamanında,
1454. Elli yordamı fazlasıyla bilen
1455. Üstün güçlü yaratılan,
1456. Er yiğidi altın tüylü ak köpek
1457. Geçip ölecek canını korur.
1458. Alp Hara Han, yabancı ülkesin-
de
1459. Altmış yıla kadar kapışıp,
1460. Ağır çileyi çok görür.
1461. Ata yurduna dönüp dönmeyece-
ğini bilmemekteyim.

1462. Ana yurduna dönüp dönmeye-
ceği görülmemektedir.
1463. Arı gücü yetse
1464. Ata yurduna dönecek
1465. Arı gücü yetmezse
1466. Ayrılıp ölecek.
1467. Ulu gücü yetse
1468. Ana yurduna dönecek
1469. Ulu gücü yetmezse,
1470. Geçip o ölecek.
1471. Bildiğim şeyi anlatıverdim,
1472. Sezdiğim şeyi söyleyiverdim."
1473. Dokuzuncu tüürü de suskun
oldu.
1474. Dokuz tüürlü Tolğay kam, tüürü-
nü kapıp,
1475. Terini silinip, oturdu,
1476. Hara Han'a öğüdünü vermekte:
1477. "Bilinmez şeyi öğrendin,
1478. Tümünü özüne aldın.
1479. İşitilmez şeyi duydun
1480. İçine tümünü aldın.
1481. Bu dünyada tutunamayıp
1482. Şimdiden gidecek gibisin."
1483. Hara Han, vedalaşıp,
1484. Güzel evden çıkıp
1485. Kara doru ata atlayıp
1486. Kırk kat yerin altına inmek üzere
1487. Kara doru ata kamçıyla vurdu.
1488. Kara doru at kırk kat yerin altına
1489. Şahin gibi hızlı uçarak düştü
1490. Köykenek⁴³ gibi uçarak düştü.
1491. Dağda biten tabilğat⁴⁴lar
1492. Dağa yapışık ezilmekte.
1493. Çayırdaki biten çiçekler
1494. Yere yapışık biçimde ezilmekte.
1495. Kara yerin altında
1496. Büyük gürültü, büyük gürleme
olmakta.
1497. Kara doru at tepinip koşturdu-
ğunda,
1498. Ay altı parlamakta,
1499. Güneş altı yanmakta,
1500. Kısa ağacın başı sallanmakta,
1501. Akan hızlı sular,
1502. Kiyılarından taşıp, yayılmaktadır.
1503. Dikili duran ak karlı zirveler,
1504. Kum-toz gibi ezilmekte.
1505. Alp Hara Han, aralığa ulaşip,
1506. Atının ağzını durdura çekti,
1507. Arka yanına baktığında,
1508. Dokuz kat yerin altına şimdi var-
mış.
1509. Dokuz kat yerin altında
1510. Kızıl alevli od
1511. Uzaya kadar yanmakta
1512. Kara yer kazılmış kalmış
1513. Kara balçığı nemli kalmış.
1514. Yeşil ot kınlıncaya kadar tepil-
miş,
1515. Gevrek balçığı nemli kalmış.
1516. At kemliği çatal kaya,
1517. Er kemliği eğri kaya görülmekte-
dir.
1518. Üstün güçlü alp
1519. Dokuz kat yerin altını bitirip
1520. Bundan da öteye gitmiş.
1521. Yana tepinip koşturduğu yerler-
de
1522. Ova göller oluşmakta.
1523. Altın tüylü ak köpeğin altın tüyle-
ri,
1524. Kara yerde düşüp kalmıştır.
1525. Ay altında altın tüyleri
1526. Altın gibi parlamaktadır.
1527. Bunu görüp alp Hara Han'ın,
1528. Kayadan katı yüreği eridi,
1529. Taştan pek yüreği parçalandı.
1530. "Üstün güçlü yaratılan

1531. Altın tüylü köpeğim
 1532. Önceden gitmişmiş o.
 1533. Yabancı ülkesinde ağır çile görmüş,
 1534. Üstün güçlü ak köpeğim
 1535. Geçmesi demin olmuş.
 1536. Düşman ülkesinde işkence gibi çileyi çok görmüş.
 1537. Yaşın uzak, yaratanın yüksek olsun,
 1538. Yolun açık, sağlığın pek olsun.
 1539. Sağ ve salim olursam,
 1540. Ala gözlerle görüşürüz.
 1541. Esen ve sağ olursak,
 1542. İki gözle görüşürüz.”
 1543. Alp Hara Han durduğu yerden
 1544. Uluyarak yerinden fırladı
 1545. Bağırıp kamçısını vurdu.
 1546. Atılan ok gibi uçup gitmekte,
 1547. Uçan kuş gibi uçup ilerlemekte.
 1548. Alçak dağlık yerleri
 1549. Yayvan düşünerek aşmakta.
 1550. Yüksek dağlara geldiğinde,
 1551. Bahadırca [onları] aşmakta.
 1552. Yüksek ağaç başları
 1553. Bükülmekte.
 1554. Ata yurdunu arkada bırakmakta
 1555. Yabancı ülkesine ulaşmak üzere
 1556. Ana yurdunu geride bırakmakta
 1557. Düşman ülkesine yaklaşmak üzere.
 1558. Aralığa ulaşarak, Hara Han,
 1559. Atının ağızını durdurmak üzere çekip
 1560. Ardına dikkatlice bakındığında,
 1561. Kırk kat yerin altında
 1562. Kırk memeli
 1563. Kırk oğullu, kırk kızlı
 1564. Hitay Arığ'ın ülkesine ulaşmıştır.
 1565. Kırk yıl bağla bağlı

1566. Hitay Arığ hâlen de bağılymış.
 1567. Üstün güçlü alplar
 1568. Hitay Arığ'ın anı canını kurtarmak
 1569. Kırk kulaçlı kemendi çözmeye çalışmış.
 1570. Ulu güçleri yetmeden
 1571. Ata yurtlarına geri dönerlermiş.
 1572. Alp altın tüylü ak köpek,
 1573. Sıra dağa gelip, o yerde
 1574. Durduğu ayağının yolu [izi] var.
 1575. Gittiği [yönde] yer altına girdiği yok,
 1576. Uzaya çıktığı yok.
 1577. Onu görüp, Hara Han üzülerək:
 1578. “Yardımlaşan kardeşler
 1579. Destekleşerek dolaşmaktadır.
 1580. Kardeşsiz yalnız özüm
 1581. Kara yalnız çile çekmekteyim.
 1582. Kaburga kemiğimden ok vurursa,
 1583. [Bana] bakacak kardeşim yok,
 1584. Omurga kemiğimden ok vursa,
 1585. [Benle] ilgilenecek kardeşim yok.
 1586. Zamanında yardımlaşan yakın akrabalar
 1587. Yardımlaşıp dolaşmaktadır.
 1588. Zamanında yardım edeceği yoktur yalnız Hara Han'ın
 1589. Yalnız özüm çile görmekteyim.”
 1590. Kırk yıl bundan önce geldiği yoluna
 1591. Hara Han bakmaktadır
 1592. Gençlik zamanında geldiği yolunda
 1593. Çiçekler sallanmakta.
 1594. Yanlara doğru bastığı yerlerde
 1595. Düzlük gölleri dalgalanmaktadır.
 1596. Aşağıya doğru bastığı yerlerde

1597. Ova gölleri çalkalanmaktadır.
 1598. Kırk yıl önce kapıştığı yerde
 1599. Kızıl alevli odlar
 1600. Uzaya dek yanmaktadır.
 1601. Kara yer kazılmakta
 1602. Kara balçığı [etrafa] saçılmıştır.
 1603. Yeşil otu koparılmış,
 1604. Gevrek balçık [etrafa] yayılmıştır.
 1605. Kapıştığı yerlerde
 1606. Tabilgât otu bitmektedir.
 1607. Hırslanıp kapıştığı yerde
 1608. Sivri otlar büyümekte.
 1609. "Zavallı özüm Hara Han
 1610. Kırk kat yerin altına
 1611. Son kez ben geldim
 1612. Kara yerin güzelliğini
 1613. Nasıl bırakıp ben gideyim."
 1614. Kayadan katı yüreği eriyip
 1615. Gözyaşına boğuldu.
 1616. Taştan pek yüreği parçalanıp
 1617. Burun suyuna boğuldu.
 1618. Ak ot başını düşürmeden
 1619. Aralıktan öteye ilerledi.
 1620. Yaş ot başını ezmeden
 1621. Dikkatlice aşığıya indi.
 1622. Kırk yıl bağda duran
 1623. Hıta Arığ'a giderken attan inip
 1624. Kırk kulaçlı kemendini
 1625. Hafifçe çözüp, salmıştır.
 1626. Hıta Arığ kara yere güçsüz yığıldı.
 1627. Sol gözü ölü
 1628. Sağ gözü [ise] diriymiş.
 1629. Arı gücü tükenmiş,
 1630. Engin aklı geçmiş gitmiş.
 1631. Konuşacak gücü yok,
 1632. Söyleyecek aklı yok.
 1633. Dinlenerek soluk almakta
 1634. Sıcak soluk alıp güç toplamakta.
 1635. Kara yeri tırmalayıp
 1636. İki ayağa gayretlenip kalktı.
 1637. Hara Han'ın önüne geçip
 1638. Ağzını açarak o konuştu:
 1639. "Alp Hara Han,
 1640. Kırk yıl bundan önce
 1641. Bu yerde kapışma yaptık
 1642. An gücüm kalmadan
 1643. Ulu gücüm yetmeden
 1644. Kırk kulaçlı kementle
 1645. Kırk yıllık süreye bağlattırdım
 1646. Kırk yıl bugün dolmakta.
 1647. Kırk yıl sonra,
 1648. Sağ ve salim dönüp,
 1649. Kırk kulaçlı kementten azat ettin.
 1650. Yalnız Yaratan'a yamanlık ettin,
 1651. Ulu Tann'ya kusur ettin.
 1652. Yamanı yamanla
 1653. İyiye iyilikle karşılık veririm.
 1654. Bu yere geldiğin yolun olacak
 1655. Tekrar geri dönecek yolun olmayacak.
 1656. İlk müsabaka senin oldu
 1657. İkincisi benim olacak."
 1658. İki bileğini sıktı
 1659. İki eteğini, sopa koyarak, çekti.
 1660. Hara Han, göz atarak ölçtüğünde,
 1661. Hıta Arığ'ın kalın vücudu tükenmiş,
 1662. Katı kemiği ancak kalmış,
 1663. Kızıl eti erimiş
 1664. Sivri kemikleri yalnızca kalmış.
 1665. Kuru derisi katı kemiğine yapışmakta.
 1666. Ölü kişi gibi olmuş,
 1667. Yelin düşürebileceği düzeye gelmiş.

1668. Etlerinde ak damarlar gelişmiş.
1669. Hitay Anğ, Hara Han'ı gelip kap-
tı.
1670. Yaka-başlarından tutunamadan
1671. Yarım güne ulaştılar.
1672. Etek-başlarından kapamadan
1673. İki güne vardılar.
1674. Yarım gün sonra
1675. Yaka-baştan kapışıp
1676. Çayır bir yere denk gelip, iyi dö-
vüştüler.
1677. İki gün sonra
1678. Etek ve başlarından tutuşup
1679. İnşili yerde hüneri, yaman dö-
vüştüler.
1680. Kara yeri kazdılar,
1681. Kara balçığını çıkardılar.
1682. Yeşil otu koparta teptiler.
1683. Gevrek balçığı çıkardılar.
1684. Yalnız ağaç yatay kırılmakta
1685. Duran ağaç dikey yanılmakta
1686. Dağ, nehirleri dağıtmaktalar.
1687. Ağaç, taşları ufaltmaktalar.
1688. Dağ başlarını yırtma tepmekteler,
1689. Yer-toprağı yaya tepmekteler.
1690. Ateşte duran oçih⁴⁵lı kazan
1691. Ses çıkarmaktadır.
1692. Kırdan duran hıy⁴⁶lı kazan
1693. Ses çıkarmaktadır.
1694. Ay kadar yüksek ak karlı zirve
1695. Kâse kadar boyutta
1696. Güneş kadar yüksek kök karlı
zirve
1697. Saman yığını kadar boyutta.
1698. Kayalar çarpışmış gibi gürültü
var ki
1699. Uzayda işitilmektedir.
1700. Demirler çarpışmış gibi gıcır-
tır var ki
1701. Yer altında duyulmaktadır.
1702. Hazıra⁴⁷ torbah⁴⁸ gibi bağış-
maktalar
1703. Eğile ve büküle kapışıp
1704. İki boğa gibi boynuzlarıyla vu-
ruşmaktalar.
1705. Kaburga kemiklerini kırarak ka-
dar kapışmaktalar.
1706. Yerli halk [onları] izlemektedir.
1707. Omurga kemiklerini kırarak ka-
dar kapışmaktalar.
1708. Ova yerde atışmaktalar.
1709. Yedi güne ulaştılar.
1710. Yere ve taşla düşmekteler.
1711. Dokuz güne ulaştılar
1712. Toprak ve taşla düşmediler.
1713. Dokuzuncu günün ardından
Hara Han
1714. Hitay Anğ'a tutunabileceği kol
vermedi,
1715. Basabileceği ayak bırakmadı.
1716. Aşağıya doğru itti
1717. Dağ yukarı dayadı.
1718. Kaşlı yüzünü ele vermedi,
1719. Tabilgat başını çekti.
1720. Büyük karlı zirveye takip etti
1721. Büyük denize kıstırdı.
1722. Uzaya dek kaldırıp
1723. Kara kayaya yapıştıra vurdu.
1724. Ayrılıp ölen Hitay Anğ'ın kemiği-
ni
1725. Ay ile güneş aşırı salmadan tut-
tu.
1726. Toz gibi saçıldı,
1727. Kum gibi ezildi.
1728. Alp Hara Han'ın
1729. Kolu kan olmamış
1730. Eteğinde iz kalmamış.
1731. Dönüp gideceği zaman
1732. Ayanın sesi patlayıp geçti.
1733. Hara Han kara yerin üstünde

1734. Üç dönüp vardı.
 1735. Kara yere hırslanıp baktığında,
 1736. Kara fincan gözlü
 1737. Kazan dibi alını
 1738. Beli bir tudım⁴⁹ı
 1739. Üç sürmes⁵⁰li Üzen Anı kızın
 vurmuş [olduğunu gördü].
 1740. Üzen Anı kız
 1741. Katıla katıla gülmekte
 1742. Katı kaya göçmekte
 1743. Kıvrana kıvrana gülmekte
 1744. Koca kaya göçmekte.
 1745. Baktığı gözleri köz gibi,
 1746. Soluduğu nefesi alev gibi.
 1747. Ağzından çıkan soluğu
 1748. Ak duman olup yayılmakta.
 1749. Göğsünden çıkan buğusu
 1750. Kök duman olup dolanmakta.
 1751. "Ayın altında alp olarak dolaşan
 Hara Han'ı
 1752. Çatal kulakla çok işittim
 1753. Ala gözle ancak görüyorum.
 1754. Anı gücü ölçüşmek üzere bu
 yerde
 1755. Altı yıl seni bekledim.
 1756. Güneşin altında tanınmış yiğit
 Hara Han'ı
 1757. İki kulakla çok işittim
 1758. İki gözle ancak görüyorum.
 1759. Ulu gücümüzü ölçüşmeyi
 1760. Yedi yıl bekledim.
 1761. Hıray Anı ablamın an canına
 ulaşıp,
 1762. Üstün güçlü alpım diye övün-
 me.
 1763. Üstün güçlü yaratılan
 1764. Üç örgülü Üzen Anı kızın
 1765. Üstün gücüne dayanamayıp
 1766. Geçip ölür kalırsın.
 1767. Ana yurdun sahipsiz kalır
 1768. Düşmanlarla dolacak."
 1769. "Ayrılıp ölecek Üzen Anı,
 1770. Ölecek canını özü getirip
 1771. Altı yıl beni beklemişmiş.
 1772. Ayrılıp ölmeye gelmiş isen,
 1773. Ayırıp ben öldürüveririm.
 1774. Geçip ölecek Üzen Anı,
 1775. Ölecek canını getirip,
 1776. [Bekleyip] yedi yıla ulaşmışmış.
 1777. Geçip-ölmeye gelmiş isen
 1778. Geçirip ben öldürüveririm.
 1779. Giymediğin paltonu giymişsin
 herhâlde.
 1780. Yemediğin yemeği yemişsin
 herhâlde.
 1781. Senin elini gördüm
 1782. Benim elimi şimdi de sen gör."
 1783. Alp Hara Han, sağ elini
 1784. Ak bulutun üstüne kaldırıp
 1785. Üzen Anı'nın [üzerine] indirdi.
 1786. Ayanın sesini işitmeyen
 1787. Yabancıardan başkası kalmadı.
 1788. İrgek⁵¹ sesini işitmeyen
 1789. Yabancıardan başkası kalmadı.
 1790. Nasıl vurdum diye dikkatli baktı-
 ğında
 1791. Üzen Anı kız kara yerin üstün-
 de,
 1792. Altı dönerek gidip düştü.
 1793. Ağzından akan kanında boğul-
 maktaydı,
 1794. Burnundan akan kanında boğul-
 maktaydı.
 1795. Koldan giden et yanağa gelmiş
 1796. Yanaktan giden et kola gelmiş.
 1797. Üzen Anı, kara yeri karıştırarak
 1798. Ayağa kalkıverdi.
 1799. Oraya gittiğinde arkaya doğru
 düşmekte,

1800. Buraya döndüğünde öne doğru düşmekte.
1801. "Yer-toprağın üstünde,
1802. Kara yerin altında
1803. Altmış ülkeyi dolaştım,
1804. Hiçbir alp beni yere seremedi.
1805. Alp Hara Han beni altı kez döndürerek
1806. Aylı bilincimi yok etmek üzere vurdu.
1807. Elli devleti gezdim
1808. Hiçbir er yiğit beni yere seremedi.
1809. Ulu güçlü Hara Han,
1810. Beni yere serdi vurduğunda
1811. Güneşli bilincimi ben yitirdim."
1812. Üzen Anı kız Hara Han'ın yönüne adım attı.
1813. Ulu kayalar güremektedir,
1814. Ulu sular şırıldamaktaydı.
1815. Kayalar çarpışmış gibi gürültü çıkmakta,
1816. Demirler çarpışmış gibi gıcırta yayılmakta.
1817. Yaka ve baştan kapışamadan
1818. Yarım güne ulaştılar.
1819. İki gün sonra
1820. Etek ve baştan tutuşup
1821. Sahipsiz yerde hünerli ve yaman kapışmaktalar.
1822. Ak karlı zirveleri öne serecek biçimde tepmekteler.
1823. Kök karlı zirveleri arkaya serecek biçimde tepmekteler.
1824. Ayaklarının altından
1825. Ak alevli od yanmakta.
1826. Tabanlarının altından
1827. Kök alevli od yanmakta,
1828. Güneşin gözünü kapatmakta.
1829. Ovalık yere geldiklerinde
1830. Sağ yanlarıyla yanaşıp
1831. Sırt üstü düşüp, serilmekteler.
1832. Dağlık yere çıktıklarında
1833. Sol yandan atışıp
1834. Yüz aşağı düşüp, serilmekteler.
1835. Kaptığı yerden kepçe [büyüklüğünde] etler
1836. Tuttuğu yerden kucak [kadar] etler
1837. Kopartıp yırtmaktalar.
1838. Asla sallanmayan yüksek karlı zirveler
1839. Yelin vurduğu ağaç gibi sallanmakta.
1840. Asla kırışmayan katı kayalar
1841. Kasırganın vurduğu ağaç gibi kırışmakta.
1842. Yedi güne ulaştılar.
1843. Yere, taş düşmediler.
1844. Dokuz güne ulaştılar,
1845. Toprak, taş düştüler.
1846. Dokuz gün sonra
1847. Alp Hara Han Üzen Anı kız
1848. Dağ yukarı itmeye başladı.
1849. Kara tümsekleri sarsmadan
1850. Tabilgat başını çekiştirmeden
1851. Kara yerden kapıp
1852. Uzaya kadar tuttu.
1853. Ala gözünün odu söndü,
1854. Ayın gözü görünmemektedir.
1855. İki gözündeki od söndü
1856. Güneşin ışığı görünmemektedir.
1857. İki ayağı titremektedir,
1858. İki eli titremektedir.
1859. Var-yok bütün gücünü başına toplayıp,
1860. Yok gücünü dizlerine toplayıp
1861. Üzen Anı kız
1862. Üçgen kayaya yapıştıra vurdu.

1863. Dağın dibi gürlledi,
 1864. Denizin dibi uladı.
 1865. Karın yağmadığı zirvelerde
 1866. Kar yağıverdi.
 1867. Kirağının düşmediği çayırılara
 1868. Kirağı düşüverdi.
 1869. Kırk kat yerin altında
 1870. Kırk güne kadar duran [yok ol-
 mayan]
 1871. Kara duman yayılıverdi.
 1872. Kalkmamak üzere kök duman
 duruverdi.
 1873. Alındaki terini silinip,
 1874. Geniş taşa oturup,
 1875. Hara Han dinlenmeye başladı.
 1876. Kök duman kalkıp,
 1877. Güneşin gözü görünüverdi.
 1878. Hara Han dikkatlice baktığında
 1879. Üzen Anı'ın kemikleri
 1880. Çakıl taşı gibi ufalmış,
 1881. Kum gibi ezilmiş.
 1882. Hara Han yere gayretle bastığı-
 nda
 1883. Kırk kapılı kara kayanın
 1884. Kırk kapısı da açıldı.
 1885. Kırk kayadan kırk oğlan çıkıver-
 di.
 1886. "Yaş zamanımızda yamanlık
 eden,
 1887. Çocuk zamanımızda belalık ya-
 pan Hara Han
 1888. Arı canını vermeye gelmiş.
 1889. Hıta Anı anamızın,
 1890. Üzen Anı ablamızın arı canına
 ulaşp,
 1891. Üstün güçlü alpım diye övün-
 me.
 1892. Kırk oğlan kardeşin eline düş-
 sen,
 1893. Ananın emdiği ak sütünü
 1894. Ağzında tadacağın günün ola-
 cak."
 1895. İki bileklerini sıktılar,
 1896. İki eteklerini çektiler.
 1897. Alp Hara Han yanıtladı:
 1898. "Çoğun çoğu ayrılıp ölür,
 1899. Gördüğünüz yalnız özümün nesi
 ayrılıp ölür.
 1900. Varın varı ayrılıp ölür,
 1901. Zavallı yalnız özümün nesi ayrı-
 lıp ölür."
 1902. Önünde yirmi oğlan,
 1903. Arkasında yirmi oğlan duru-
 verdi.
 1904. Kara yalnız Hara Han
 1905. Üzülererek devam etti:
 1906. "[Karşılıklı] yardımlaşan kardeş-
 ler
 1907. Yardımlaşarak dolaşmakta.
 1908. Kardeşi, akrabası olmayan be-
 nim gibiler
 1909. Kara yalnız çile çekerek dolaş-
 makta.
 1910. Zamanında yardımlaşan akraba,
 yakınlar,
 1911. Zamanında yardımlaşarak do-
 laşmakta.
 1912. Zamanında yardım edeceği ol-
 mayan Hara Han
 1913. Kara yalnız dövüşerek dolaş-
 makta."
 1914. Yaka ve baştan tutuşamadan
 1915. Yarım güne ulaştılar.
 1916. Yakadan kapmak istediklerinde,
 1917. Kapamamaktaydılar Hara Han'ı.
 1918. Etek ve baştan tutuşamadan
 1919. İki güne ulaştılar.
 1920. Eteğinden tutmak istediklerinde
 Hara Han'ı
 1921. Tutamayarak dolaştılar.

1922. Alp Hara Han
 1923. Atılan ok gibi atılmaktaydı
 1924. Uçan ok gibi uçmaktaydı.
 1925. Yarım günden sonra
 1926. Etek ve baştan tutuşup
 1927. Kimsesiz yerde hünerli ve yaman dövüşüler.
 1928. Kırk kat yerin altında
 1929. Ulu gürlleme, ulu gürültü olmakta.
 1930. Kara yer, kenardan düzelmekte.
 1931. Uzay, ucundan düzelmekte.
 1932. Yatan ağaç yatay kırılmakta,
 1933. Duran ağaç dikey yarılmakta.
 1934. Ayın gözü beyazlaşarak ölmekte,
 1935. Güneşin gözü mavileşerek ölmekte.
 1936. Sırtlarından tutuşup,
 1937. Ak çayıra karşılıklı olarak fırlatmaktalar.
 1938. Sertleşip onlar kapişmaktalar,
 1939. Kaburga kemiklerini koparmaktalar.
 1940. Gücenip onlar itişmekteler,
 1941. Omurga kemiklerini kırmaktalar.
 1942. Sırtlı dağlara basarak öne düşürmekteler,
 1943. İnişli dağlara basarak arkaya devirmekteler.
 1944. Dağ, suları yırtmaktalar,
 1945. Ağaç, taşları ufaltmaktalar.
 1946. Ağızlarından çıkan soluktan
 1947. Açılmaz geçilmez ak duman yayılmakta.
 1948. Göğüslerinden çıkan buğudan
 1949. Kalkmaz, geçmez kök duman yayılmakta.
 1950. Sarsılmaz evler yırtılmakta.
 1951. Kırk kardeş [olan] kırk oğlan
 1952. Hara Han'ın sırtını parçalamak [istediklerinde]
 1953. Sırtı pek kalmakta.
 1954. Belini ezmek istediklerinde
 1955. Beli pek kalmakta.
 1956. Yedi güne ulaştılar.
 1957. Toprağa, taşla düşmediler.
 1958. Ayak altında kara yer
 1959. Sarğaaş⁵² gibi sarsılmakta,
 1960. Elek gibi elenmekte.
 1961. Ayın güzeli değişmekte
 1962. Alplar ayağa düşmemekteler.
 1963. Ayın altını döndürmekteler
 1964. Alp Hara Han'ın
 1965. Arı gücü yetmemek üzere.
 1966. Güneşin altını evirmekteler,
 1967. Er üstünü Hara Han'ın
 1968. Ulu gücü yetmemek üzere.
 1969. Dağın yukarısına sürdürmekte,
 1970. İniş aşağıya itirmekte.
 1971. Ne kadar hırslanıp güreşse [de]
 1972. Arı gücü yetmemekte
 1973. Ayrılıp ölmez Hara Han,
 1974. Ayrılıp öleceğinin bilincinde.
 1975. Geçip ölmez Hara Han
 1976. Geçip öleceğinin farkında.
 1977. Ayakları altından
 1978. Ak alevli od, yanarak
 1979. Ayın gözünü kapatmakta.
 1980. Tabanları altından
 1981. Kök alevli od yanarak
 1982. Güneşin gözünü kapatmakta.
 1983. Alp Hara Han, birinci girdiğinde
 1984. Alplarla kapişmakta.
 1985. Birinci yittiğinde [ise]
 1986. Sürülerek, dövülmektedir.
 1987. Aylı bilincini yitirmek üzere
 1988. Ayın gözü görünmemekte.
 1989. Güneşli aklını kaybetmekte
 1990. Güneşin gözünü görmemekte.

1991. Bilinci girdiğinde düşünmekte:
 1992. "Zavallı altmış çatal boynuzlu ala boğanın
 1993. Anlattığı konuşması doğruymuş:
 1994. Ay kadar yüksek ak karlı zirvenin
 1995. Altın gölünden su içmemiş olsam
 1996. Ayrılıp ölecektim.
 1997. Sağ ve salim ben olursam,
 1998. Ala gözümle görüp, minnetimi sunacağım.
 1999. Esen ve sağ ben olursam
 2000. İki gözle görüp, minnetimi sunacağım."
 2001. Alp Hara Han
 2002. Bir kulakla yerin altını
 2003. Bir kulakla yerin üstünü dinlerken,
 2004. Kara yerin ucunda mı,
 2005. Uzağın dibinde mi,
 2006. Sert ayaklı mal tepinip gelmekte.
 2007. Sert bilekli erin [ona kamçı] vurduğu işitilmemekte.
 2008. Kara yer değirmen gibi dönmekte.
 2009. Beşik gibi sallanmakta.
 2010. Asla kırışmayan yüksek dağlar,
 2011. Yelin vurduğu ağaç gibi sallanmakta.
 2012. Asla kırışmayan sert kayalar
 2013. Kasırganın vurduğu ağaç gibi kırışmakta.
 2014. Çayırdı büyüyen köklü ağaçlar
 2015. Yele ezdirmekte.
 2016. Dağda büyüyen köklü otlar
 2017. Dağa yapışık ezilmekte.
 2018. Ateşte duran sacayaklı kazanlar
 2019. Ses çıkarmaktadır.
 2020. Kırdı duran sürgülü kazanlar
 2021. Ses çıkarmaktadır.
 2022. Büyük yel girmekte,
 2023. Büyük gürültü durmakta.
 2024. Kapatılan [yumulan] göz açılmadan,
 2025. Açılan göz kapatılmadan
 2026. Sıra dağların üstünde
 2027. Altın tüylü ak köpek gelmekteydi.
 2028. Kalın vücudu tükenmiş
 2029. Sert kemikleri ancak kalmış.
 2030. Sağlam vücudu erimiş
 2031. Sivri kemikleri ancak kalmış.
 2032. Altın tüyü dökülüp düşmüş
 2033. Çıplak vücudu gelmekteydi
 2034. Ak köpeğin her yanında
 2035. Ak ip gibi çekilmiş
 2036. Ak damarlar uzanmış.
 2037. Önünden altı yerden
 2038. Arka yanından ise yedi yerden
 2039. Okla vurulmuş.
 2040. Dört ayağıyla bastığı yerde
 2041. Kızıl kan akmakta
 2042. Arı gücü tükenmiş
 2043. Ayrılıp ölen kemiğe dönüşmüş
 2044. Ulu gücü geçip gitmiş
 2045. Geçip ölmüş kemiğe dönüşmüş.
 2046. Yele, tana düşürülecek hâle gelmiş.
 2047. Ak köpek ala gözüyle çevirerek baktı,
 2048. İki gözüyle çevreye bakıp konuştu:
 2049. "Yardımlaşacak büyük ve küçük kardeşler,

2050. İlgilenerek, yardımlaşarak do-
laşmakta.
2051. Büyük ve küçük kardeşi olma-
yan Hara Han,
2052. Kara yalnız çile çekmektedir.
2053. Kağanım, beğim Hara Han
2054. Yabancı ülkesine ben gelip
2055. Ağır çileyi çok görüp,
2056. Arı gücüm tükenmiştir.
2057. Düşman ülkesine gelip,
2058. İşkence gibi çileyi çok gördüm.
2059. Ulu gücüm geçip gitti,
2060. Geçip ölmeye ben vardım.
2061. An gücünün kalmayacağını bi-
lip,
2062. Ulu gücünün yetmeyeceğini se-
zip,
2063. Sana yardım etmeye ben gel-
dim.” –
2064. Köpek sesiyle ürüyüp geçti,
2065. Kişi diliyle konuşup geçti.
2066. Altın tüylü ak köpek,
2067. Aralıktan öteye gitti,
2068. Arkasında kalan yirmi oğlanı
2069. Yararak kapışmaya başladı.
2070. Yedi güne ulaştılar,
2071. Yere, taşla düşmediler.
2072. Dokuz güne ulaştılar,
2073. Toprağa, taşla düşmediler.
2074. Yirmi kardeş, yirmi oğul
2075. Altın tüylü ak köpeği
2076. Parçalamak üzere yırtmaya
2077. Ulu güçleri yetmemekte.
2078. Kollarından solucan gibi kayıp,
2079. Yılan gibi kıvranıp,
2080. Ok gibi atılıp,
2081. Kuş gibi uçup, sıyrılmakta.
2082. Yanına gelip, yirmi kardeşi ve
2083. Yirmi oğlu vurup geçmekte.
2084. Kara başları, kesilip,
2085. Kara yere düşerek
2086. Kara tepecik etrafında yayılmak-
ta.
2087. Kolla kapıp almak istediklerinde,
2088. Kolla kapamamaktalar.
2089. Sürüp, yakalamak istediklerinde
2090. Takip edip, yetişememekteler.
2091. Yel gibi yellenip,
2092. Kasırga gibi dönmektedir ak kö-
pek.
2093. Yer ve toprağın üstünde,
2094. Altı-yedi kez dönen
2095. Yirmi kardeşin, yirmi oğlanın
2096. Arı canını dışarı vurdu.
2097. Eline kan bulaşmamış,
2098. Eteğinde iz kalmamış.
2099. Hara Han önüne gelip
2100. Köpek sesiyle üredi,
2101. Kişi diliyle konuştu:
2102. “Kağanım, beğim Hara Han,
2103. Üstün güçlü alptan
2104. Elinde tuttuğu alıp izin almadan
2105. Elinden almak olmaz.
2106. Önünde kapışan
2107. Yirmi kardeş olan yirmi oğlanı
2108. Alnındaki terin soğuyuncaya
[kuruyuncaya] kadar
2109. Elime verir misin?”.
2110. Alp Hara Han, işitmez kulak
2111. Görmöz göz olmuş.
2112. Bir konuşma yapmadı,
2113. Bir söz söylemedi.
2114. Bunu görüp, sezip,
2115. Altın tüylü ak köpek
2116. Önünde duran on kardeşe ve on
oğlana
2117. Atılarak kapışmaya daldı.
2118. Kara yer gürlemekte,
2119. Uzaya kadar yankılanmakta.
2120. Altın tüylü ak köpek

2121. Oraya ve buraya atıldı
 2122. Alp yiğitlere tutunacak kol bırakmadı,
 2123. Basacak ayak bırakmadı.
 2124. Arı canlarına şimdi ulaşsın,
 2125. Hara Han'a bir göz attığında,
 2126. Aylı, güneşli bilinci döndüğünde,
 2127. [Onun] alplarla dövüştüğünü gördü.
 2128. Aylı bilinci yittiğinde,
 2129. Alplarla o dövüşmemekteydi.
 2130. Bunu görüp, altın tüylü ak köpek,
 2131. Önünde duran on kardeş ve
 2132. On alrı eliyle yırtarak
 2133. Kara başlarını kesilecek biçimde vurdu,
 2134. Arı canlarına ulaştı.
 2135. Altın tüylü ak köpek, dikkatlice baktığında,
 2136. Kırk kat yerin altında,
 2137. Kırk kardeş ve kırk oğul
 2138. Kara yerde yan yana ölü yatmaktaymış.
 2139. Kara kayanın kapısı açılıverdi.
 2140. Kara kayanın içinden
 2141. Kırk abla ve kırk kız çıkıverdi.
 2142. Horlayarak gülüşmekteler
 2143. Katı kayaları devirmekteler.
 2144. Gürleyerek gülüşmekteler
 2145. Kocaman kayaları devirmekteler.
 2146. "Hara Han kırk yıl bundan önce,
 2147. Hitay Anı anamızla burada kapışsın,
 2148. Hitay Anı anamız,
 2149. Kırk yıllık sürelige
 2150. Kırk kulaç kementle bağlamıştır.
 2151. Kırk yıl sonra geri dönüp
 2152. Hitay Anı anamızla kapışsın,
 2153. Arı canına onun ulaşmıştır.
 2154. Kırk kardeş ağabeyimiz
 2155. Ayrılıp şimdi ölmüş.
 2156. Alp Hara Han'ın ak köpeğinin
 2157. Arı canına [biz] ulaşacağız.
 2158. Ayrılmayan özleri ayrılıp ölecek,
 2159. Geçmez özleri geçip ölecek."
 2160. Yirmi kız ve yirmi abla
 2161. Hara Han'ı gelip kapdı.
 2162. Yirmi abla ve yirmi kız
 2163. Altın tüylü ak köpeği kapdı.
 2164. Demirler çarpışmış gibi gıcırta çıkmakta,
 2165. Kayalar çarpışmış gibi gürültü çıkmakta.
 2166. Kara yer, kenarından giderek düzelmekte,
 2167. Uzun, tersinden düşerek, düzelmekte.
 2168. Yırtılmayan dağlar kalmamakta,
 2169. Dalgalanmayan sular kalmamakta.
 2170. Ulu karlı zirveler güremekte,
 2171. Sular şarıldamakta.
 2172. Dağda biten köklü ağaçlar
 2173. Dağa yapışık ezilmekte.
 2174. Çayırdaki biten köklü otlar
 2175. Yere bitişik ezilmekte.
 2176. Ağızlarından çıkan solukları
 2177. Ak duman olup yayılmakta.
 2178. Göğüslerinden çıkan buğuları
 2179. Kök duman olup yayılmakta.
 2180. Yaka ve baştan yapışmaktalar,
 2181. Engin çayıra birbirini fırlatmaktalar.
 2182. Etek ve baştan tutuşmaktalar,
 2183. Büyük bozkıra atışmaktalar.
 2184. Büyük dalgalarla akan Kara deniz

2185. Kiyılarından çıkarak yayılmakta
2186. Sivri duran kara karlı zirve
2187. Kum ve çakıl taşı gibi ezilmekte.
2188. Yedi güne ulaşmaktalar,
2189. Yere ve taş a düşmediler.
2190. Dokuz güne ulaşmaktalar,
2191. Toprağa ve taş a düşmediler.
2192. Çatal elle kapamamaktalar.
2193. Atılan ok gibi atılıp,
2194. Alp kızların anı canlarına ulaş ıp,
2195. Hara Han'ın dövüş tüğ ü
2196. Yirmi kızın anı canını kesti.
2197. Alp Hara Han,
2198. Oraya dönerse, ö ne düş mekte,
2199. Buraya dönerse, arkaya düş mekte.
2200. Anı gücü tükenmiş
2201. Aynılıp ölmeye yaklaşt ımış .
2202. Ulu gücü bitmiş
2203. Geç ip ölmeye yaklaşt ımış .
2204. Aylı bilincini yitirmiş
2205. Arkadaki yeri düşünmekte.
2206. Güneş li aklını yitirmiş
2207. Görünmeyen yere sürüklenmek-
te.
2208. Altın tüylü ak köpek,
2209. Altın zırlı alpa dönüş üp,
2210. Alp Hara Han'ı yanına gelip elin-
den tuttu.
2211. Hizasına geç ip selamını verdi⁵³
2212. Alp Hara Han,
2213. Oraya ve buraya düş üp,
2214. Gayretlenip ayağa kalkarak
2215. Selamını yanıtlayıp
2216. Alnındaki terini silinip
2217. Geniş taş a oturup dinlendi.
2218. Kırk kat yerin altında
2219. Uzaya dek terin buharı çık ıp
2220. Ayın, güneş in gözünü kapat-
makta.

2221. Karşı gelip ürüyecek köpek ol-
madığında,
2222. Karşı gelip kapışacak alp kalma-
dığında,
2223. Hara Han yerli halk a nasihat ver-
di:
2224. "Akı kara, iç i kan dolu Hitay
Ar ığ ,
2225. Yerli halk ı sömürmüş .
2226. Altmış han kadar vergi alıp
2227. Onunla zenginleşmeden ayrılıp
öldü.
2228. Yetmiş han kadar yemeğ i yiyip,
2229. Onunla doyamadan, geç ip öldü.
2230. Sömürülerek kiş ileriniz ezilme-
sin
2231. Halkınızı bask ı altına teslim et-
meyin.
2232. Birlikte ve denk yaşayın.
2233. Özünüzün mallar ını,
2234. Öz yerinize götürün.
2235. Hitay Ar ığ 'ın tok ve semiz malı-
nı
2236. Denk biçimde üleş in.
2237. Kara düş ünceli Hitay Ar ığ
2238. Tamamen aynılıp ş imdi öldü,
2239. Tekrar yaratılıp o dolaş amaya-
cak.
2240. Kara düş ünceli kiş inin evini
2241. Kara balç ığ a gömeceğ iz."
2242. Sömürülen köle durumundaki
yerli halk
2243. Sevinerek, ş arkı söyleş ip
2244. Tok ve semiz malı, yönetime sa-
hip halk ı
2245. Ata yurduna göt ürdü.
2246. "Yaş ınız uzak, yarat anının yük-
sek olsun.
2247. Yollar ınız açık, sağı lığınız pek ol-
sun.

2248. Önlerinizi ay aydınlatın.
 2249. Arkanızı güneş ışınılatın" diye,
 2250. Hara Han'a altın tüylü ak köpeğe minnetlerini sunmaktalar.
 2251. Hitay Anğ'ın ulu yurdu ulayıp kalmış,
 2252. Küçük yurtları uğultulu kalmış,
 2253. Küçük suları solumuş kalmış.
 2254. İnek dolatılacak çayırlarda
 2255. Parlak başlı otlar bitmiş,
 2256. Koyun güdülecek çayırlarda
 2257. Hobırah⁵⁴ başlı otlar bitmiş.
 2258. Yerli halkın yaşadığı yerlerde
 2259. Kayın ağaçlar büyümüş.
 2260. Ulu yurdu Hitay Anğ'ın
 2261. Ulu yele çan gibi çalmış.
 2262. Kapı ve tünük⁵⁵ ezilmiş
 2263. Ahır ve hahpas⁵⁶ ufalmış.
 2264. Kapıdan giren saksağanlar
 2265. Tünükten dışarı uçmakta,
 2266. Tünükten giren kuzgunlar
 2267. Kapıdan dışarı uçmaktaydı.
 2268. Yerli halk şarkı söyleyip eve döndü,
 2269. Tok ve semiz mal [ise] kişneyerek gitti.
 2270. Kırk kat yerin altında
 2271. Kara düşünceli alplar
 2272. Yeniden yaratılıp, doğmasının diye,
 2273. Hitay Anğ'ın ulu evini
 2274. Hara Han yerle bir edip,
 2275. Ulu ateşe verdi.
 2276. Kara yerde yanan alevli od
 2277. Uzaya kadar yükselip yandı.
 2278. Kara is ve duman yayılıp,
 2279. Ayın, güneşin gözünü kapatmakta.
 2280. Ulu ev tamamen yandığında,
 2281. Ulu yel oynayıp kül ve hıbın⁵⁷ını
2282. Uzaya doğru kapıp götürdü.
 2283. Kırk kenarlı, kırk kapılı
 2284. Kara kayanı arkaya düşürecek biçimde itti
 2285. Kara denizin içine itti.
 2286. Kara kayanın durduğu yerde
 2287. Kara deniz dalgalanmaktaydı.
 2288. Hitay Anğ'ın yaşadığı yerde
 2289. Ak çayır ortaya çıktı.
 2290. Altın tüylü ak köpeğin önüne geçip,
 2291. Alp Hara Han [ona] konuştu:
 2292. "Altmış yordamı çok iyi bilen
 2293. Alp üstünü altın tüylü ak köpeğim
 2294. Ayrılıp ölecek [olan] benim yerime
 2295. Atam olup sen yardım ettin.
 2296. Geçip ölecek [olan] benim yerime
 2297. Annem olup savundun.
 2298. Annem olup savundun,
 2299. Arı gücüm kalmadan
 2300. Yabancı ülkesinde geçip, ölecektim.
 2301. Ata yurdum kimsesiz kalacaktı,
 2302. Yabancılarla dolacaktı.
 2303. Ulu gücüm yetmeden,
 2304. Düşman ülkesinde geçip ölecektim,
 2305. Ana yurdum sahipsiz kalacaktı.
 2306. Yaşın uzak, yaratanın yüksek olsun.
 2307. Yolun açık, sağlığın pek olsun."
 2308. Hara Han vedalaşıp,
 2309. Kara doru ata atladı,
 2310. Aralığa çıkmak üzere ilerlerdi.
 2311. Altın tüylü ak köpek
 2312. Onun yanında yürüdü.
 2313. Alp Hara Han

2314. Yüz sözünü koştura söylemekte
 2315. Hiçbir yerinde sürçmemekte.
 2316. Elli konuşmasını evire anlatmak-
 ta,
 2317. Hiçbir yerinde duraksamamak-
 ta:
 2318. "Altın tüylü ak köpeğim,
 2319. Bu yere ben gelirken,
 2320. Senin yolunu takip ederek
 2321. İzini sürerek geldim.
 2322. Atlayıp bindiğim kara doru atım
 2323. Senin atıp koştuğun yoluna
 2324. Yeterince atamadan koşturdu.
 2325. İlkini gerçeği yok,
 2326. İkincisinin gerçeği olacak.
 2327. Yer ve toprağın üstünde
 2328. Kara yerin altında
 2329. Alp kara doru at sana yetişmez-
 se,
 2330. Senin önüne geçecek
 2331. Dört toynaklı mal [daha] doğup
 yetişmedi,
 2332. Çatal kanatlı kuş da yoktur."
 2333. Alp Hara Han,
 2334. Atı vuracak çatal kamçısını
 2335. Uzaya kadar kaldırıp
 2336. Geniş buta indirdi.
 2337. Kara doru atla ak köpek tepinip
 koşturduğunda,
 2338. Kara yer, ucundan gidip, düzel-
 mekte,
 2339. Uzay, doruğundan düşüp, dü-
 zelmekte.
 2340. Asla sallanmayan yüksek sıra
 dağlar
 2341. Yelin vurduğu ağaç gibi sallan-
 makta.
 2342. Asla kıpraşmayan katı kayalar,
 2343. Kasırganın vurduğu ağaç gibi
 kıpraşmakta.

2344. Kara yer değirmen gibi çekil-
 mekte,
 2345. Beşik gibi sallanmakta.
 2346. Yel gibi yellenip,
 2347. Kasırga gibi ulayıp gitmekte-
 ler.
 2348. Bir ayda gidecekleri yolu
 2349. Arada konaklamadan kat etmek-
 teler.
 2350. Bir yılda gidecekleri yolu
 2351. Yedi [güne] kalmadan geçmek-
 teler.
 2352. Solucan gibi kıvranıp gitmekte-
 ler,
 2353. Yılan gibi kayıp varmaktalar.
 2354. Ayaklarının altından
 2355. Ak alevli od yanmakta
 2356. Tabanlarının altından
 2357. Kök alevli od yanmakta.
 2358. Ağızlarından çıkan solukları
 2359. Ak çayırdaki ak duman olup yayıl-
 makta,
 2360. Ayın gözü kapatılmakta.
 2361. Göğüslerinden çıkan buğuları
 2362. Kök çayırdaki kök duman olup
 2363. Güneşin gözünü kapatmakta.
 2364. Atılan ok gibi atılarak,
 2365. Uçan kuş gibi uçarak gitmekte-
 ler.
 2366. Cana yakın ak çayırlar
 2367. Atın arkasında çok [sayıda] kal-
 makta.
 2368. Beğenilen kök çayırlar
 2369. Yiğitlerin arkasında çok [sayıda]
 kalmakta.
 2370. Hara Han dikkatlice bakıp gitti-
 ğinde
 2371. Altın tüylü ak köpek
 2372. Uç kulaç önce gitmekteymiş.
 2373. "Attan [geride] kalmaz kara doru
 atım

2374. Köpekten kalır oldun mu?
 2375. Kuşu geçen [aşan] kara doru atım,
 2376. Köpeği aşamaz oldun mu?". –
 2377. Hara Han ağzını sert tutup
 2378. Kalın buda kamçı indirdi.
 2379. Kara doru at daha da hızlı koş-turdu.
 2380. Sansar gibi doğrulmakta,
 2381. Kiriş gibi çekilmektedir.
 2382. Kara doru at altın tüylü ak köpe-ğe
 2383. Bir kulaç kadar yetişemedi.
 2384. Aradaki silsileli dağlık bir dağ sırtına çıkıp
 2385. Atının ağzını durdura çekip
 2386. Arka yönüne göz attığında
 2387. Dokuz kat yerin altından çıkmış-larmış.
 2388. Gözün göremeyeceği kadar yerli halk yığılmış,
 2389. Kırk yıl bitmez kanlı savaş hazır-layıp,
 2390. Hara Han'ın yurduna [doğru] ilerlemekteler.
 2391. Yerli halk karınca gibi kıpraş-makta,
 2392. Kara sinek gibi çalışmakta.
 2393. Kılıcın başı kan dolmakta
 2394. Mızrağın başı yangın tutmakta.
 2395. Yatan ağaç yatay yarılmakta,
 2396. Duran ağaç dikey kırılmakta.
 2397. Ayın gözü beyazlaşarak ölmek-te,
 2398. Güneşin gözü mavileşerek öl-mekte.
 2399. Onu görüp Hara Han düşünmek-te:
 2400. "Dağ sırtındaki ülke altmış yor-damlı
 2401. Onu bulmak zor olur.
 2402. Devletin yeri elli hileli
 2403. Zenginliğini ele geçirmek işken-celi olur
 2404. Kırk yıl bitmez kanlı savaşı
 2405. Bu memlekete alt ettirmeden
 2406. Burada savaşarak ve kapışarak durmak."
 2407. Kırk yıllık sürelğine atılacak
 2408. Dokuz yuvalı, dokuz gözlü
 2409. Alpi vuracak canlı hostosunu
 2410. Sağ cebinden dışarı çekti Hara Han.
 2411. Gerile [kiriş] geriye çekerek ko-nuştu:
 2412. "Kırk yıl bitmez kanlı savaşla
 2413. Savaşacak ve kapışacak arı gü-cüm kalmaz,
 2414. Ayrılıp ölür kalırım.
 2415. Ulu gücüm yetmez,
 2416. Geçip ölür kalırım.
 2417. Alpi vuracak canlı hostoyu
 2418. Atarak bitirmek gerek bu sava-şı.
 2419. Yüksüğü tutan benim elim deği-
 2420. Kimsesiz yurda gitmek [için].
 2421. İğne tutan benim elim değil
 2422. Sahipsiz yurda dönmek [için]."
 2423. Sabah çektiği canlı hostosunu
 2424. Akşama kadar çekik tuttu.
 2425. Canlı hostosunun önünden
 2426. Kızıl alevli od tutuşup yandığın-da
 2427. Başparmağının başından dam-layıp su aktığında,
 2428. Hara Han, canlı hostosunu sal-dı.
 2429. En iyi hosto "hoo" sesini çıkara-rak gitti

2430. Yerli halkı kırarak gitti.
2431. En iyi sırh⁵⁹ ıslık çalarak gitti
2432. Kanlı savaşı delerek geçti.
2433. Canlı hostonun arkasında
2434. Arınmaz ak duman yayılmakta,
2435. Kalkmaz kök duman dolanmak-
ta.
2436. Kara yerden yanan alevli od
2437. Uzaya dek alevlenerek
2438. Uzayı kapatmakta.
2439. Kızıl mızrağı tutarak
2440. En iyi erler çok [sayıda] geçip
ölmekte.
2441. Eyer ve kolan döşenerek
2442. Eyerli atlar çok [sayıda] geçip
ölmekte.
2443. At kemiği çatal kaya,
2444. Er kemiği eğri kayaya dönüş-
mekte.
2445. Kökleşerek büyüyen otlar
2446. Dağa yapışık ezilmekte.
2447. Kök salarak büyüyen ağaçlar
2448. Yere yapışık ezilmekte.
2449. Altın tüylü ak köpek
2450. Altın zırlı alpa dönüşüp
2451. Kanlı savaşta dövüşüp kapıştı.
2452. Oraya gitse altmış alpin
2453. Beri dönse yetmiş alpin canını
kesmekte.
2454. Kanlı savaşla gelen yerli halk,
2455. Altın tüylü ak köpeğin canını sa-
lıp
2456. Korkarak bağırışmakta:
2457. "Alp üstünü altın tüylü ak köpek
2458. Kanlı savaşla gelip kapışmakta-
dır.
2459. Ata yurduna alplar, gitmez dön-
mez
2460. Ayrılıp ölür kalırız."
2461. En iyi atlar kişneyerek

2462. En iyi alplar bağnşarak
2463. [Bu] üstünler çok [sayıda] ayrı-
lıp ölmekte.
2464. Altın tüylü ak köpek,
2465. Kirk yıllık süreliğine atılacak
hostosunu
2466. Hara Han'ın mühlet vermeden
attığı için
2467. İçerleyerek köpek sesiyle ürüdü
2468. Kişi diliyle konuştu:
2469. "Kağanım, beğim Hara Han,
2470. Nasıl bir şey yaptın?
2471. Aylı aklını yitirip,
2472. Şeytan aklı girdi mi?
2473. Güneşli bilincini kaybedip
2474. Aşırı düşünceye dalıp
2475. Kirk yıllık süreliğine atılacak
hostoyu
2476. Mühlet vermeden sen mi attın?
2477. Kirk yıllık süreliğine atılacak
canlı hoston
2478. Kanlı savaşı bitirip
2479. Kara yerin altına inip
2480. Kara yerin altını tamamen yok
edip
2481. Yerin üstüne o çıkar,
2482. Yer üstünü de kırıp,
2483. Güzel yurduna dönecek.
2484. Ata yurdunu da yok edip
2485. Arı gücü bitip
2486. Yanan ateşi söndür
2487. Ulu gücü çıkıverir,
2488. Ulu ateşi söndürer,
2489. Kara yere gelip düşer.
2490. Ata yurdun kimsesiz kalır,
2491. Yabancılarla dolacak.
2492. Ana yurdun sahihsiz kalır,
2493. Düşmanlarla dolacak.
2494. Tutulmaz şeyi sen tutkun
2495. Edilmez şeyi sen ettin."

2496. Onu işitip, Hara Han
 2497. Belaya yol açtığını anlayıp
 2498. Alnından dövünerek konuştu:
 2499. "Yaşlanmış olan özümün
 2500. Ulu aklı çıkıp
 2501. Ulu yanlış yaptım.
 2502. Benim tuttuğum ok
 2503. Benden üstün olamaz
 2504. Benim attığım ok
 2505. Benden güçlü olamaz.
 2506. Kanlı savaşı bitirip
 2507. Kırk yıllık süreliğine atılacak
 2508. Canlı hostonun yolunu takip
 edip
 2509. İzini sürerek ben gideceğim."
 2510. Alp Hara Han,
 2511. Alp vuracak çelik kılıcını
 2512. Uzaya kadar kaldırıp,
 2513. Kanlı savaşın içine yürüdü.
 2514. Oraya gitse, altmış alpin,
 2515. Beri gelse, yetmiş alpin
 2516. Arı canına ulaşmaktadır.
 2517. Yerli halkın aktığı kanı,
 2518. Kara denize eklenerek [döküle-
 rek],
 2519. Kızıl kan olup akmaktadır.
 2520. Ulu dağlar gürlemekte,
 2521. Ulu sular şarıldamaktadır.
 2522. Gecenin olduğunu, yerli halk
 2523. Gözüne karanlık çöktüğünde an-
 lamakta.
 2524. Gün ortasının [gündüzün] geldi-
 ğini,
 2525. Gözüne aydınlık vurduğunda an-
 lamakta.
 2526. Güzel aylar değişmektedir,
 2527. Alpları ayağa düşmemektedir.
 2528. Güzel yıllar geçmektedir,
 2529. Yiğitler yorulduklarını bilmemek-
 teler.
 2530. Kara yerin altında
 2531. Uzun dibinde,
 2532. Bu kanlı savaşı işitmeyen
 2533. Burnundan soluk alan kişi kal-
 madı,
 2534. Dolaşan mal kalmadı,
 2535. Dört ayak koşan hayvan kalma-
 dı,
 2536. Kanat çırpar kuş kalmadı.
 2537. Kırk yıl bitmez kanlı savaşı
 2538. Altı yıl içinde
 2539. Kara karlı zirveye sürüp geldiler
 2540. Kara denize kıstırdılar.
 2541. Poop⁶⁰ yere engeli aşarak
 2542. Dar yere kıstırmaya başladılar.
 2543. Katı çelik erimekteydi,
 2544. Kırk çelik kırılmaktaydı.
 2545. Düzlükte bulunan yerli halk
 2546. Kaya gibi düştü,
 2547. Kaçıp koşan atları
 2548. Canlı hosto yakalayıp öldürmek-
 te.
 2549. Kaçıp koşan alpları
 2550. Ak köpek takip ederek öldür-
 mekte.
 2551. Hara Han dikkatli baktığında
 2552. Kırk yılda bitmez savaşı bitir-
 mişler.
 2553. At kemiği çatal kaya,
 2554. Er kemiği eğri kayaya dönüş-
 müş.
 2555. Yırtilmayan dağlar yırtılmış,
 2556. Ezilmemiş sular kalmamış.
 2557. Kırk yıllık süreliğine atılacak
 canlı hostosu
 2558. Kara yerin altında
 2559. Isık seslerini çıkararak inmiştir.
 2560. Arkasında kara is ve duman ya-
 yılıp

2561. Ayın, güneşin gözünü kapat-
makta.
2562. Iraktaki yerde canlı hosto,
2563. ıslık çıkararak yitiverdi.
2564. Ağır çileyi gören Hara Han'ın
2565. Altın tüylü ak köpeğinin
2566. Kalın vücutları tükenmiş.
2567. Katı kemikleri yalnızca kalmış.
2568. Kızıl kasları erimiş,
2569. Sivri kemikleri yalnızca kalmış.
2570. İki yan kemikleri gıcırdamakta-
dır,
2571. İki göz delikleri
2572. Kuşun yuva kurabileceği hâle
gelmiş.
2573. Kaburga kemikleri cazırdamakta
2574. Omurga kemikleri çatırdamakta
2575. Oraya gitseler, öne düşmekte-
ler, Beri dönseler, arkaya düşmekte-
ler.
2577. An güçleri çıkıp gitmiş,
2578. Ulu güçleri geçip gitmiş.
2579. Yele, tana düşürecek biçimde
2580. Etkilenecek hâle gelmişler.
2581. Altın tüylü ak köpek
2582. Köpek sesiyle ürüyüp,
2583. Kişi diliyle konuştu:
2584. "Kağanım, beğim Hara Han,
2585. Kırk yıllık süreliğine atılacak
2586. Canlı hostonu mühlet vermeden
[sen] atın,
2587. Kara yerin altına o indi.
2588. Kara yerin altında,
2589. Yer ve toprağın üstünde,
2590. Kara başlı yerli halka
2591. Rahat oturmaya izin vermez,
2592. Kara gözlere uyku vermez,
2593. Güdülen mal otunu yiyemez,
2594. Yırtıcı hayvanlar avını bulamaz,
2595. Kanatlı kuş geceleme yerini bu-
lamaz.

2596. Atıp saldıgın canlı hoston
2597. Kara yerin altında
2598. Her şeyi kırıp, yok edercesine
yalayıp gitmekte.
2599. Kişi doğup, kişi [sayısı] artma-
makta,
2600. Mal doğup, mal [sayısı] artma-
makta.
2601. At kemiğini⁶¹ çatal kayaya,
2602. Er kemiğini eğri kayaya dönüş-
türmekte.
2603. Canlı hostonun ulu gücünü dur-
durmak
2604. Ulu odunu söndürmek üzere,
2605. Yer ve toprağın üstünde
2606. Kara yerin altında,
2607. Kara başlı alp doğup yetişmedi.
2608. Canlı hosto, kara yerin altını bitir-
ip,
2609. Yerin üstüne çıksa,
2610. Ay kadar yüksek ,
2611. Ak karlı dağ doruklarının dibinde
yaşayan
2612. Altmış çatal altın boynuzlu ala
boğanın
2613. Arı canına ilk önce ulaşır.
2614. Canlı hosto yerli halkın
2615. Canını çok [sayıda] kesmekte,
2616. Kanını çok dökmekte.
2617. Onu bilip, arı gücüm tükenmiş
olsa da,
2618. Canlı hostonun yolunu takip
ederek,
2619. İzini sürerek ben giderim.
2620. Arı gücüm kalsa,
2621. Arı gücünü durduracak biçimde
tutarım.
2622. Arı gücüm kalmasa
2623. Ayrılıp ölür kalırım.
2624. Ulu gücüm yetse,

2625. Ulu odunu söndürecek biçimde tutarım.
2626. Ulu gücüm yetmese,
2627. Geçip ölür giderim.
2628. Sağ ve salim olursak,
2629. Altı yıl sonra
2630. Ala gözle görüşürüz.
2631. Esen ve sağ olursak
2632. Yedi yıl sonra
2633. İki gözle görüşürüz.
2634. Çile çekmek üzere yaratılan ak köpek [olarak]
2635. Halkın için çile çekerim.
2636. Zorluk çekmek üzere yaratılan ak köpek [olarak]
2637. Başka devletler için de zorluklara katlanırım.”
2638. Göz yaşlarına boğuldu,
2639. Burun suyuna boğuldu ak köpek.
2640. Vedalaşarak Hara Han'la,
2641. Canlı hostonun yolunu takip etmek üzere,
2642. İzini sürerek koşup gitti.
2643. Alp Hara Han, ayağa kalkıp,
2644. Kara doru atına bindi.
2645. Silsileli dağlık bir yere çıkıp kamçısını vurdu.
2646. Kara doru at kara yere tepinip
2647. Koşturuyor diye düşünürken,
2648. Kara yer üzerinden koşturduğu işitilmemekte,
2649. Uzaydan uçuyor derken,
2650. Kanat çırtığı işitilmemekte.
2651. Taban sesi yükselmekte,
2652. Tanaa⁶² gibi gürültü çıkarmakta
2653. Ön ayaklarından
2654. Ak çayırılar geçip kalmakta.
2655. Arka ayaklarından
2656. Kök çayırılar geride kalmakta.
2657. Ak çayıra ak duman yayılmakta,
2658. Kök çayıra kök duman saçılmakta.
2659. Atının ağzını durdura çekip
2660. Aralığa geçip dikkatli baktığında,
2661. Kara yerin altını bitirip [arkada bırakıp],
2662. Aylı, güneşli yer yüzüne çıkmışmış.
2663. Yer ve toprağa sinamak üzere baktığında, yer geniş,
2664. Uzaya baktığında ise, gök yüksek.
2665. Düşünmez düşünceyi düşünmemekte,
2666. Sezilemez şeyi sezmekte:
2667. “Kaburgasında kanatlı kara doru atlı
2668. Han Hartığa yalnız ağabeyin var.
2669. Yırtıcı hayvanın [ayak] basmadığı,
2670. Kanatlı kuşun uçmadığı,
2671. Yerli halkın gitmediği,
2672. Ayın, güneşin görülmediği alt dünyada
2673. Dağın gölgesinde yaşamaya mahkûm edildi.
2674. Yalnız Hara Martha kızı,
2675. Bir ay aylı, güneşli bilinçli,
2676. Bir ay [ise] kara bilinçli dolaşmakta.”
2677. Sağ ve salim zamanında,
2678. Han Hartığa yalnız ağabeyini
2679. Ala gözle görebilmek,
2680. Kara doru atı durduğu yerden
2681. Haykırıp hırslı koşturttu,
2682. Bağırıp kamçıyla vurdu.

2683. Kanatlı kuş, kanadın çırpama-
dan,
2684. Diz kapaklarına vurulup ölmek-
te,
2685. Sayısız dağları çok aşmakta,
2686. Sayısız suları çok geçmekte,
2687. Silsileli dağlık bir yere çıkıp
2688. Atının ağzını durdura çekip,
2689. Arka yönüne dikkatlice baktığın-
da,
2690. Yırtıcı hayvanın basmadığı,
2691. Yerli halkın dolaşmadığı,
2692. Ayın, güneşin gözünün görün-
mediği,
2693. Yer altı dünyası, dağın gölgesi
olan bir yere varmış.
2694. Atın bağlandığı altın sarçında
2695. Attan üstün bir at durmakta.
2696. Katı kemiğinde birleşimleri yok,
2697. Kalın vücudunda yara izi yok.
2698. Katı yerden su çıkaracak,
2699. Katı taştan ot çıkarmak biçimde
bastırmakta.
2700. Yere bakarak fışkırmakta,
2701. Göğe bakarak kişnemekte.
2702. Altın sarçında at üstünü
2703. İğ gibi evirilmektedir,
2704. Mil gibi dönmektedir.
2705. Atın aşacağı dağ sırtını Hara
Han
2706. Öne devirerek aştı,
2707. Erin aşacağı yüksek dağ sırtın-
da
2708. Arkaya devirerek o indi.
2709. Altın sarçında attan inip,
2710. Kaburgasında kanatlı
2711. Kara doru atın yanına [atını]
bağladı.
2712. İki kara doru at
2713. Burunlarıyla koklaştı,
2714. Yeleleriyle yalandı,
2715. Arkalarıyla kaşındı.
2716. Yüksekten giden bulutları
2717. Alınlarla yarıp bölmekteler,
2718. Alçaktan gelen bulutları
2719. Kulaklarla yarıp bölmekteler.
2720. Alp Hara Han
2721. Güzel eve girmek üzere ilerledi-
ğinde,
2722. Güzel evden Han Hartığa ağabe-
yi
2723. Hara Martha kızıyla çıkıverdi.
2724. Çayıra kadar geniş sırtlıdılar,
2725. Engin genişlikte omuzludurlar.
2726. Gözlerinin arasındaki genişliğe
karış yetmez
2727. Kulaklarının arasındaki genişliğe
kulaç yetmez.
2728. Arka ve boyunları altmışar ku-
laç,
2729. Omuz ve boyunları ellışer kulaç.
2730. Baktıkları gözleri köz gibi,
2731. Soludukları nefesleri alev gibi,
2732. Ağızlarından çıkan solukları
2733. Ak alev olup yayılmakta.
2734. Göğüslerinden çıkan solukları
2735. Kök alev olup saçılmakta.
2736. Yaşlı kişi karşı bakmamakta,
2737. Küçük kişi cesaretlenip baka-
mamakta.
2738. Onu görüp, Hara Han'ın
2739. Katı kemiği ağrımaya başladı,
2740. Omurga kemiği sızlamaya baş-
ladı.
2741. Kırılacak kemikleri yoktur,
2742. Kızarıp akan kanı yoktur.
2743. Alp Hara Han,
2744. Onların yönüne ilerleyip, büyük
ağabeyine
2745. Ulu selamını verdi.

2746. İki kardeş ilk kez bu yerde,
 2747. İki gözle görüşüp karşılaştılar.
 2748. Babasının kızı Hara Han'ı
 2749. Koluna girip, koltuğundan tutup
 2750. Güzel eve girdiler.
 2751. Aylı, güneşli, arı bilinci zamanın-
 da
 2752. Hara Martha bulunmaktaymış.
 2753. Sevindiğinden çok gülümse-
 mekte,
 2754. Konuşacak konuşma bulama-
 makta,
 2755. Söyleyecek söz getirememekte.
 2756. Altın masayı hazırlamakta,
 2757. Yiyecek aşını bölmekte.
 2758. Değerli konuk Hara Han'ı
 2759. Altın masaya oturttular.
 2760. Ulu konuk Hara Han'ı
 2761. Ulu masaya oturttular.
 2762. Üç alp, üç kardeş,
 2763. Ulu masanın arkasında oturup,
 2764. Ulu konuşmalarını konuşmakta-
 lar.
 2765. Uzun konuşmayı kısa yapmak-
 talar,
 2766. Kısa konuşmayı uzun etmekte-
 ler.
 2767. Hara Martha kız altın masaya
 2768. Ak ipekten bir atkıyı yaydı
 2769. Ak ipekten [bu] atkı ayın altında
 2770. Altın gibi parlamakta,
 2771. Güneşin altında,
 2772. Gümüş gibi yanmakta.
 2773. Hara Han altın atkıya
 2774. Dikkatli baktığında
 2775. Yetmiş kat yerin altında
 2776. Katı taşlı bir yerde canlı hosto,
 2777. Yerli halkı, güdülen malı
 2778. Tamamen kırıp, yok edercesine
 yalayıp gitmekte.
2779. At kemiğini çatal kayaya dönüş-
 türmekte,
 2780. Er kemiğini eğri kayaya dönüş-
 türmekte.
 2781. Altın tüylü ak köpek,
 2782. Canlı hostoyu yakalamak üzere
 2783. Arı gücü kalmadan,
 2784. Ulu gücü yetmeden,
 2785. Arkasından, kement gibi,
 2786. Oraya ve buraya yalpalayarak,
 koşturmakta.
 2787. Altmış saç örgüsü arkasına ası-
 lı,
 2788. Elli saç örgüsü omzuna asılı
 2789. Kızıl ipek gömlekli
 2790. Geç doğan bir kız çocuğu
 2791. Ak köpeğe yardım etmekte.
 2792. Canlı hostonun
 2793. Ulu odunu söndürmek üzere tut-
 mak [için],
 2794. Ulu gücünü durdurmak [için]
 kapmakta.
 2795. Kanlı savaşta giyecek
 2796. Kalın zırhıyla donanmamış,
 2797. Demir zırhını giymeden gelmiş.
 2798. Kızıl ipek gömleği,
 2799. Kızıl alevli ateşe yanarak,
 2800. Kızıl alevle tutuştuğunda
 2801. Geç doğan kız çocuğu,
 2802. Canlı hostoyu elinden kaçırarak,
 2803. Yanan gömleğini söndürmekte-
 dir.
 2804. Hara Han'ın onu görüp,
 2805. Kayadan katı yüreği erimekte,
 2806. Göz yaşlarına boğulmaktadır.
 2807. Taştan olan pek yüreği parça-
 lanmakta,
 2808. Burnunun suyuna boğulmakta-
 dır.

2809. Han Hartığa ağabeyi [ona] sormaktadır:
 2810. "Kızıl ipek gömlekli
 2811. Geç doğan kız çocuğu,
 2812. Kimin kızıdır o,
 2813. Kimin sevimlisidir o,
 2814. Tanıdın mı, sezdin mi?".
 2815. "Bir şey anlamadım,
 2816. Bir şey tanımadım."
 2817. "Geç doğan kız çocuğu,
 2818. Bağırından çıkan balandır [çocuğundur].
 2819. İçinden çıkan sevimli bir tanendir.
 2820. Güzel evden çıkarken,
 2821. Gereçlerini hazırlamadan, zırhını giymeden gelmiş.
 2822. Güzel evinden çıkarken
 2823. Öz adını özü verdi.
 2824. 'Hara Han babalı,
 2825. Hıyan Arığ analı,
 2826. Kızıl kır atlı
 2827. Huban Arığ olurum' diye.
 2828. [Söyleyen] senin Huban Arığ kı-zın.
 2829. Altın tüylü ak köpeğe
 2830. Yardım etmek için gelmiş."
 2831. Hara Han bundan sonrasında
 2832. Yer ve üstünü gerçekten gördü:
 2833. Kök ipektan gömleği giymiş
 2834. Altmış saç örgüsü sırtına asılı,
 2835. Elli saç örgüsü omzuna asılı,
 2836. Geç doğan kız çocuğu
 2837. Kara yerin altına inmektedir.
 2838. Büyük ağabeyi Han Hartığa,
 2839. Kardeşini aydınlatmak üzere söyledi:
 2840. "Kök denizin kıyısında
 2841. Kök karlı zirvenin dibinde,
 2842. Kök Han'ın kızı,

2843. Kök pora⁶³ atlı Kök Nincil'⁶⁴dir
 2844. Huban Arığ kızınla
 2845. Bir günde, bir zamanda doğup
 2846. Denk zamanlı ad ve soyadları verildi.
 2847. Kök Nincil Huban Arığ'a yardım etmeye
 2848. Yetmiş kat yerin altına gitmekte.
 2849. Alp Kök Han'la
 2850. Çok kez aş ve suyla hediyeleş-tik,
 2851. [Kendisi] büyük arkadaşım ve dostumdur.
 2852. Kök Nincil ile Huban Arığ kız
 2853. İnek boynuzu gibi uyumlu dost,
 2854. Aynışmaz, terk etmez arkadaş olurlar."
 2855. Sabah oturan iki kardeş,
 2856. Akşamın geldiğinin farkına varamadılar.
 2857. Yumuşak döşeğe yattılar,
 2858. Sıcak yorganla kapandılar,
 2859. Kalın uykuya düştüler.
 2860. Sararak da olsa tan ağardı,
 2861. Beklenerek de olsa güneş çıktı.
 2862. Er-yiğitler, gerilip, kalkıverdiler.
 2863. Altın masanın arkasına oturdular.
 2864. Hara Martha kız
 2865. Hara Han ağabeyine yemek hazırlamakta
 2866. Aş yemeğin en iyisini koymakta
 2867. Sütü suyun en üstününü getirmekte.
 2868. Aş yemeğin en iyisinden yemekteler,
 2869. Zayıflamış özerlerini semirtmekte-ler.
 2870. Konuşmalarını konuşmaktalar,
 2871. Sözlerini söylemekteler:

2872. "Sevdiğim kardeşim Hara Han,
genç zamanımda,
2873. Alptan üstün alp idim,
2874. Erden üstün er idim.
2875. Çok kişinin canını kestim,
2876. Çok kişinin kanını döktüm.
2877. Zavallı kişinin yaşamı
2878. Gözle görülmeyerek [çok hızlı]
gitmektedir.
2879. Tümseğe çıkamayacak kadar
yaşlı olmuşum,
2880. Kütüğe işlemez balta hâline gel-
mişim.
2881. Ata yurduma bir daha dönüp git-
meyeceğim,
2882. Ala gözümle görmeyeceğim.
2883. Ana yurduma dolaşa geri dön-
meyeceğim,
2884. İki gözle göremeyeceğim.
2885. Bu yerde yurt edindim,
2886. Bu yerde kemiğimi bırakırım.
2887. Son kez iki kardeş
2888. Kuş ve hayvan avına gidelim."
2889. Acıkmamak üzere yemek yedi-
ler,
2890. Susamamak üzere su içtiler.
2891. Acıkmış karınları doyduğunda,
2892. Zayıflayan özleri semirdiklerin-
de,
2893. Altın masanın arkasından çıktı-
lar.
2894. Kuş ve hayvan avına gitmek
üzere iki kardeş,
2895. Kalın zırhlarını üstlerine geçir-
mekteler.
2896. Uşaklı güzel evin
2897. Sanki kendisi de onlarla dön-
mekteydi gibi.
2898. Gereçlerini hazırladılar,
2899. Parmaklıkları duvarlı güzel evin
2900. Tümünü dönmekteymiş gibiydi.
2901. Vedalaşıp güzel evden çıktılar,
2902. Atın bağlandığı altın sarçına ge-
lip
2903. Atlarının dizginlerini çözüp,
2904. Eyerin içine ustalıkla oturdular.
2905. Ak çayırca sakın giderek,
2906. Aralığa çıktıktan sonra Han Har-
tuğa dedi:
2907. "Bir dölden [soydan], bir kan-
dan yaratılan,
2908. İki kara doru ata kamçı vurup,
2909. Üstün koşturduklarını biliriz.
2910. Atı aşan övünmesin,
2911. Atı kalan danılmasın."
2912. İki atı yan yana getirip
2913. Örülerek yapılan kırbaç kamçıyı
2914. Uzaya dek kaldırıp
2915. Geniş buda indirdiler.
2916. İki kara doru at tepinin koşturdu-
ğunda,
2917. Sıra dağın yarısı kesilerek,
2918. Ak çayırca kadar düşmekte.
2919. Asla sallanmayan yüksek dağ
sırtları,
2920. Yelin vurduğu ağaç gibi sallan-
maktadır.
2921. Asla kıpraşmayan katı kayalar,
2922. Kasırganın vurduğu ağaç gibi
kıpraşmaktadır.
2923. Yüksek dalgalar kaldırarak akan
hızlı sular
2924. Kıyılarından aşır yayılmakta.
2925. Yükselen karlı zirveler,
2926. Kum ve çakıl taşı gibi ezilmekte.
2927. Kara yer değirmen gibi dönmek-
te,
2928. Beşik gibi sallanmaktadır.
2929. Ön ayaklarının değdiği yerde,
2930. Altın göller oluşmakta.

2931. Altın tüylü ördekler,
2932. Orada yüzmekteler.
2933. Arka ayaklarının değdiği yerde,
2934. Gümüş göller oluşmakta.
2935. Gümüş tüylü ördekler,
2936. Gölde yüzmekteler.
2937. Aşağıya tepinerek koşturdukları yerlerde,
2938. Ovalık göller kalmaktadır.
2939. Yana tepinerek koşturduğu yerlerde,
2940. Kesit göller kalmaktadır.
2941. Ak çayıra ak duman yayılmakta,
2942. Kök çayıra kök duman saçılmakta.
2943. Ayaklarının altından
2944. Ak alevli od yanmakta.
2945. Tabanları altından,
2946. Kök alevli od yanmakta.
2947. Taşlık yerde gürleyerek koşturmaktalar,
2948. Çakıllık yerde gıcırdayarak geçmekteler.
2949. Alp atlar nasıl gidiyor diye,
2950. Göz atarak baktıklarında,
2951. Kaburgasında kanatlı kara doru at,
2952. Yelesini yelleyerek, kuyruğu yayılarak,
2953. Atılan ok gibi uçmakta,
2954. Kara yerden kaldınlan balçık,
2955. Uzaya kadar çıkarak,
2956. Ayın, güneşin gözünü kapatmakta.
2957. Bu yer ve toprağın üstünde,
2958. Bu ikisini işitmeyen, bilmeyen,
2959. Burnundan soluk alan kişi kalmadı,
2960. Dört ayak koşan hayvan kalmadı,

2961. Kanat çırpın kuş kalmadı.
2962. Silsileli dağlık bir yere çıkıp,
2963. Atlarının ağızlarını durdura çekip,
2964. Göz atarak baktıklarında,
2965. Han Hartığa'nın avlandığı,
2966. Kara karlı zirve ile ak karlı zirveye varmışlarmış.
2967. Han Hartığa konuşmakta:
2968. "Sevdiğim kardeşim, Hara Han,
2969. Ak karlı zirveye avlanmak üzere sen gideceksin.
2970. Kara karlı zirveye ben gideceğim.
2971. Üç gün sonra yine burada buluşacağız."
2972. Han Hartığa, vedalaşıp,
2973. Kara karlı zirveye bakarak ilerledi.
2974. Hara Han [ise] ak karlı zirveye bakarak gitti.
2975. Ak karlı zirveye yaklaşıp,
2976. Avlanarak ilerlemekte.
2977. Dağa yaklaşıp hayvan avlanmakta,
2978. Deniz kenarından kuş avlamakta.
2979. Kirişi ısıık çalmakta,
2980. Hostosu ısıık çıkarmakta.
2981. Dört ayak koşacak yırtıcı hayvanı
2982. Adım attırmadan vurmakta.
2983. Yayla uçacak kanatlı kuşu
2984. Kanat çırpıtmadan vurmakta.
2985. Sağ eliyle soymakta,
2986. Sol eliyle arkaya atmakta.
2987. Hara Han şahin gibi keskin,
2988. Puhu gibi doğru bakarak ilerlemekte.
2989. Ön yanında büyük hayvan,

2990. Büyük pulan⁶⁵ gitmektedir.
 2991. Bastığı yolunda balçıklar,
 2992. Daha yeni etrafa saçılmış,
 2993. Geçtiği geçitlerde su daha bula-
 nık akmakta.
 2994. Onu görüp, Hara Han, hayvan
 ve kuş avlanmadan,
 2995. Alp pulanın arkasından düşüp,
 2996. Yolunu takip etmekte,
 2997. İzini sürüp, düşünmektedir:
 2998. "Bu pulanı öldürebilirim,
 2999. Başka bir şeye gerek olmaz.
 3000. Kara doru atın arkasına, sağlam
 beline,
 3001. Eğerek asacağım."
 3002. Sabah peşine düşen Hara Han,
 3003. Akşam vaktine de şimdi vardı.
 3004. Belini tanımadığı çok [sayıda]
 dağı aşmakta,
 3005. Ağızlarını tanımadığı çok [sayı-
 da] suyu geçmekte.
 3006. Silsileli dağlık bir yere çıkıp,
 Hara Han,
 3007. Atının ağzını durdura çekip,
 3008. Arka yönüne baktığında,
 3009. Ak çayırda ak duman yayılmış,
 3010. Ayın, güneşin gözü görünme-
 mektedir.
 3011. Ak dumanın içinde,
 3012. Altmış çatal altın boynuzlu
 3013. Ala boğayı görüp buldu.
 3014. Daha şimdi çektiği yayını
 3015. Geri aldı.
 3016. Daha şimdi atmak istediği oku-
 nu,
 3017. Geri salarak, üzüldü:
 3018. "Ey, az kalsın yanılarak,
 3019. Ala boğayı pulan sanarak vuru-
 yordum."
 3020. Hara Han aralıktan aşırı ilerledi,
 3021. Altmış çatal altın boynuzlu ela
 boğanın
 3022. Önüne gelip durdu.
 3023. Yanına gelip elini tuttu,
 3024. Hizasından geçerek selamını
 verdi.
 3025. Çatal boynuzlu ala boğa,
 3026. Selamını yanıtladı.
 3027. Ay altında altın boynuzu
 3028. Altın gibi parlamakta,
 3029. Güneşin altında gümüş gibi yan-
 maktadır.
 3030. Hara Han konuşmasını konuşa-
 rak,
 3031. Sözünü söyleyip durmakta:
 3032. "Altmış yordamı çok iyi bilen,
 3033. Üstün güçlü altın boynuzlu ala
 boğa,
 3034. Yabancı ülkesine ben giderken;
 3035. Ay kadar yüksek ak karlı zirvenin
 arasındaki
 3036. Altın gölden su içirdin.
 3037. An gücüm yeniden girip,
 3038. Yabancı ülkesini sağ ve salım
 dolaşarak geri dönmekteyim.
 3039. Yaşın uzak, yaratanın yüksek ol-
 sun.
 3040. Önüne ay parlсын,
 3041. Arkana güneş ışınlasın.
 3042. Yolun açık, yaşamın kutlu ol-
 sun."
 3043. Altmış çatal altın boynuzlu ala
 boğa
 3044. İnek sesiyle meleyip
 3045. Kişi diliyle konuştu:
 3046. "Alp üstünü Hara Han,
 3047. Ulu konuşmamı anlatmaya gel-
 dim,
 3048. Ulu sözümü söylemeye geldim.
 3049. Uzun kulaklılar işitmesin diye

3050. Pulan hayvanına dönüşüp
3051. Bu yere ben geldim.
3052. Han Hartığa ağabeyinin Hara Martha kızına
3053. Aylı bilinci bulanıklaşıp,
3054. Şeytan aklı şimdi girmekte.
3055. Arı canına senin ulaşmaya hazırlanmakta.
3056. Güneşli aklını yitirip,
3057. Kara bilinc yerleşti.
3058. Ulu canına ulaşmaya hazırlanmakta.
3059. Hayvan ve kuş avından eve döndüğünüzde,
3060. Hara Martha kız, altın masasını kurup,
3061. Aş yemeğin en iyisini ikram eder,
3062. Arakanın en sertinden ikram eder.
3063. Yalnız ağabeyim diye sayarak,
3064. Dokuz kişinin içerek bitiremeyeceği bir sara⁶⁶yı
3065. Ardına kadar doldurarak arakayı ikram eder.
3066. Ancak ona büyü yapmış olur.
3067. Onu alıp, içtiğinde,
3068. Kızıl alevli ateşle yanarsın,
3069. Kara şimşeklerin kalırsa,
3070. Yel ve kasırga onları kapıp götürür.
3071. Hara Martha oraya ve buraya bakınırken,
3072. İçmiş ve kandırılmış gibi davranıp,
3073. [Sarayı] yere dökceksin,
3074. Ya da kâseyi değiştireceksin.
3075. Bu konuşmamı iştmeden kaçırırsan,
3076. Ayrılıp ölü kalırsın.
3077. Ata yurdun kimsesiz kalır,
3078. Yabancılarla dolacak.
3079. Benim sözümü dinlemezsen,
3080. Geçip ölmez özü
3081. Geçip ölü kalırsın,
3082. Ana yurdun sahipsiz kalır,
3083. Düşmanlarla dolacak.
3084. Konuşacak konuşmamı anlat-tım,
3085. Söyleyecek sözümü söyleyiverdim.”
3086. Altmış çatal altın boynuzlu ala boğa,
3087. Vedalaşıp, yer-suyuna [vatana] geri döndü.
3088. Güzel evde kalan Hara Martha kızın,
3089. Aylı aklı yitirilip,
3090. Şeytan aklı girmiştir.
3091. Güneşli aklı kaybedilip,
3092. Kara bilinci girmiştir.
3093. Yalnız Hara Han ağabeyinin
3094. Arı canına ulaşmak üzere büyü yaparak,
3095. Acı arakayı hazırlamaktaydı:
3096. “Kuş ve hayvan avına giden Hara Han ağabeyim,
3097. Acıkıp ve susayıp dönecek,
3098. Büyü yaparak hazırladığım arakayı versem,
3099. Kolunda tutmadan içecek.
3100. Vücudu ısınır sa onun,
3101. İkinci kâseyi ben versem,
3102. Onu içip, tamamen ayrılp ölü.
3103. Öldürecek şeyi ben düşündüm,
3104. Geçirecek şeyi ben buldum.”
3105. Hara Martha kız hazır düşünüp,
3106. Ulu sevinçle ulu koşuşturmada,
3107. Çalışarak kazanı kaynatmakta.

3108. Kuş ve hayvan avında iki kardeş,
 3109. Üç gün sonra buluştular.
 3110. Ne öldürdüklerini,
 3111. Ne gördüklerini soruşturdular.
 3112. İki doru atın arkasın eğile bastırıp
 3113. Güzel eve geri dönmekteler.
 3114. Atları ağır yüklü de olsa,
 3115. Dağdan inerken, durduğu yoktur.
 3116. Dağa çıkarken, dinlendiği yoktur.
 3117. Yüksek dağlık yerleri,
 3118. Aşağıdan bakarak aşmaktalar.
 3119. Derin sulu yerleri,
 3120. Sığından bakarak geçmekteler.
 3121. Silsileli dağlık bir yere çıkıp baktıklarında,
 3122. Alp Hara Hartığa'nın yurduna ulaşmışlar.
 3123. Aralıktan aşırı ilerlediler.
 3124. Altın sarçına gelerek,
 3125. Atlarından inerek, bağladılar.
 3126. Güzel evden Hara Martha çıkı verdi.
 3127. Büyük sevinçle, büyük gülümseme içerisinde.
 3128. Önünde ay parlıyor gibi,
 3129. Arkasında güneş yanıyor gibi.
 3130. Açık ve aydın gönülle yaklaşp,
 3131. Alp Hara Han'a konuşmaktadır:
 3132. "Zavallı benim ağabeyim, Hara Han,
 3133. Ak tayğa⁶⁷da avlanıp dolaştın.
 3134. Güzel eve sen girip,
 3135. Aş yemeği ye,
 3136. Araçon⁶⁸ aş iç,
 3137. Yorgunluğun geçer.
 3138. Yeniden sana can girer,
3139. Yeniden sana güç girer."
 3140. Hara Martha kız Hara Han'ı
 3141. Elinden tutarak, koltuğundan kâpıp,
 3142. Güzel eve şimdi soktu.
 3143. Giysilerin çıkartıp,
 3144. Altın masanın arkasına oturttu.
 3145. Han Hartığa ağabeyinin yanına oturup,
 3146. Kısa konuşmayı uzun ederek,
 3147. Uzun konuşmayı kısa ederek konuşmaktalar.
 3148. Iraktaki şeyi yakın yaparak,
 3149. Yakındaki şeyi irak yaparak haberleşmekteler.
 3150. Şeytan düşünceli Hara Martha
 3151. Büyü yaparak hazırladığı arakasını,
 3152. Altın kâseye doldurarak
 3153. Getirmekteydi Hara Han için:
 3154. "Değerli yalnız ağabeyimi ağırlayıp,
 3155. Altın kâsede sunmaktayım,
 3156. Ağır çileyi gören özün,
 3157. Önünde bekletmeden içmen gerek.
 3158. Vücuduna sıcak yayılacak,
 3159. Kanına kan koşacak,
 3160. Büyük yalnız ağabeyimi sayıp,
 3161. Büyük kâsede ireçin⁶⁹ aş vermektelim.
 3162. Sırası gelen konuşmayı yapmamak olsun,
 3163. İçip çekip oturunuz."
 3164. Hara Han altın kâseyi eline alır almaz,
 3165. Yer ve toprağın üstünde mi,
 3166. Kara yerin altında mı [bilinmez],
 3167. Alp kişi fısıldayıp konuştu,
 3168. Sağ kulağından girip,

3169. Sol kulağından çıktı:
3170. "Alp Hara Han,
3171. Benin anlattığım konuşmayı
unutuverdin mi,
3172. Benim söylediğim sözü aklından
çıkardın mı?
3173. Hiç tadına bakmaman gerek,
3174. Hiç damağına dökmemen ge-
rek."
3175. Bunu işitip Hara Han
3176. Altın kâseyi geri koydu,
3177. Ala boğanın konuştuğunu anla-
dı.
3178. Hara Martha tabak-kaşıklara
döndüğünde,
3179. İçmiş-kaldırmış gibi davranarak,
sert içkiyi,
3180. Kara yere döktü.
3181. Altın kâsenin kuru [boş] durdu-
ğunu görüp, Hara Martha,
3182. İkincisini doldurarak, koyup,
[söz] söylemekte:
3183. "İkinci sırayı da kaldırırsanız,
3184. Vücutlarının ısınmaya başlar,
3185. Kanlarınız kaynamaya başlar.
3186. Kâseyi tutmadan içiniz."
3187. Hara Martha arkaya döndüğün-
de,
3188. Altın kâseyi kapıp, araçon aşı,
3189. Kara yere döktükten sonra,
3190. Yeniden masaya geri koydu.
3191. Hara Martha kız [ise] şöyle dü-
şünmekte:
3192. "Hara Han ağabeyim ne kadar
da güçlüdür,
3193. Ne kadar da sağlam kişiymiş.
3194. Büyü yapılan arakadan,
3195. İki kâse içtikten sonra,
3196. Gözünde kan bile koşmamakta,
3197. Kızıl alevler bile tutuşmamakta.

3198. Üçüncü kâsesini kaldırdığında,
3199. Kızıl alevli ateşle yandıktan son-
ra,
3200. Geride kalan kara şimşeklerini,
3201. Kasırğa ve yel kapıp götürür."
3202. Arkaya ve öne koşuştururken,
Hara Martha,
3203. Aş yemeği masaya koyarken,
3204. Hara Han altın kâsedeki araçon
suyu,
3205. Kara yere döküverdi.
3206. Altın kâsenin dibini,
3207. Acı araka delinceye oymuş.
3208. Hara Han ağabeyi içti diye,
3209. Hara Martha sevindi.
3210. Önünde duran kâseyi kapıp,
3211. Ardına kadar içip devirdi.
3212. Gözüne kan dolup,
3213. Ağzından çıkan soluğu
3214. Ak alev olup yayılmakta.
3215. Göğsünden çıkan buğusu,
3216. Kök alev olup saçılmakta.
3217. Alp Hara Han ağabeyi,
3218. Kızıl alevli ateşle yanacak diye,
3219. Hara Martha gözünü kırpmadan
bakarak beklemekte.
3220. Alp Hara Han [ise] oturduğu
gibi,
3221. Aynen sağ ve salim oturmakta.
3222. Esirmemekte de, zorlanmamak-
ta da
3223. Bunu görüp, kara düşünceli kız,
3224. Daha da çok öfkelenmekte, daha
da çok danılmakta.
3225. Alp bilge ağabeyi, tüm
3226. Bunları sezip, bilmekte.
3227. Yaman kız kardeşi konuşmakta:
3228. "Yalnız ağabeyim ne kadar içse
de,
3229. Esirdiği, şarkı söylediği yoktur."

3230. Altın kâseyi kapıp,
 3231. Araka doldurmak için gitti.
 3232. Hara Han bakıp, sinadığında,
 3233. Özüne ve babasına araçon aş,
 3234. Ak küple altın kâseye döküp,
 3235. Kara küple Hara Han'a döküp,
 3236. Altın masaya getirip koydu.
 3237. Sonra yeniden Hara Martha söz söylemekte:
 3238. "Tamam, yalnız ağabeyim, Hara Han,
 3239. Arakam da kalmamak üzere,
 3240. Küpün dibindeki [de] dökülecek.."
 3241. Hara Martha arkaya döndüğünde, Hara Han
 3242. Altın kâseleri değiştirerek koydu.
 3243. Kendi [kâsesi] ile Hara Martha'nın [kâsesinin] yerlerini değiştirdi.
 3244. Kurnaz kız, bir şeyin farkında olmadan,
 3245. Bir şey sezemedi.
 3246. Kız kardeşi geri döndüğünde, Hara Han,
 3247. Altın kâseyi kapıp,
 3248. Ayağa kalkıp, konuştu:
 3249. "Yalnız ağabeyimin evinde
 3250. Yahşi içip, yiyip aldım.
 3251. Yurt sahibi kişi olan ben yurdu mu özlemekteyim,
 3252. Su sahibi kişi olan ben öz suyu mu özlemekteyim.
 3253. Unutmamak üzere konuştuk, hediyeleştik,
 3254. Unutmayacağım asla.
 3255. Hara Martha kardeşim,
 3256. Çok güzel beni ağırladın,
 3257. Çok güzel beni konuk ettin,
3258. Yaşın uzak, yaratanın yüksek olsun.
 3259. Önüne ay ışık versin,
 3260. Arkana güneş aydınlık versin.
 3261. Kopmaz canlı ol,
 3262. Yok olmaz yurtlu ol,
 3263. Dökülmez kanlı ol,
 3264. Ebedi yurtlu ol."
 3265. Hara Martha sevinip,
 3266. Katla gülmekte,
 3267. Katı kaya göçmekte.
 3268. Kırıla gülmekte,
 3269. Kocaman kaya göçmekte.
 3270. "Tamam, Hara Han ağabeyim, önce [sen] iç,
 3271. Sonra ben içerim." diyerek, tokuşturan
 3272. Kız yiğit rica etmektedir.
 3273. Araçon suyu sonuna kadar içip, Hara Han,
 3274. Aş yemeğin en iyisini yemeye başladı.
 3275. Bunu gören Hara Martha düşünmekte:
 3276. "Arakamın kötüsü oldu mu,
 3277. Yoksa Hara Han ağabeyimin
 3278. An gücü daha üstün geldi mi?".
 3279. Elinde tuttuğu altın kâsedeki
 3280. Sert arakanın tümünü içiverdi.
 3281. "Çeken at her zaman çeker,
 3282. Çeken Hara Martha her zaman çeker."
 3283. Diye methetti kendini yiğit kız.
 3284. Arkaya gitse, arkaya düşmekte,
 3285. Beri dönse, öne düşmekte.
 3286. Ağzından ak köpük akmaya başladı,
 3287. Gözlerine kızıl kan dolmaya başladı.

3288. İcini ve yüreğini tutunarak, dedi ki:
3289. "Hara Han ağabeyimin anı canına ulaşmak
3290. Üstün düşünceyi çok düşündüm.
3291. Altmış yordamı onun daha üstünmüş.
3292. Özüm hazırladığım şeyden,
3293. Özüm ayrılıp şimdi ölmekteyim,
3294. Üstün düşünceyi boşuna taslamışım.
3295. Yalnız ağabeyimi elli hileye getirip,
3296. Anı canına kıymak istedim.
3297. İleri yordamı daha üstün geldiğinden,
3298. Özüm geçip şimdi ölmekteyim.
3299. Yer ve toprağın üstünde,
3300. Üstün akıllıya
3301. Az yaşamak nasip oldu.
3302. Yaman düşünceliye,
3303. Yaşam kısa kesildi.
3304. Dolaştığım engin yer,
3305. Aynen durup [arkamda] kalacak.
3306. Yer ve toprağın üstünde,
3307. Bir daha [ayak] basıp dolaşamam.
3308. Bana ışık veren aydın güneş,
3309. Aynen aydınlatarak [gerimde] kalacak.
3310. Sevdığım güneşin ışığını
3311. Bir daha asla görmeyeceğim.
3312. Aydın güneşi bırakıp ayrılmak,
3313. Nasıl da zordur şimdi.
3314. Üstün düşünce tasladığımdan,
3315. Aynılıp ölmekteyim.
3316. Üstün düşünceyi kişi taslamasın.

3317. Aşırı düşünceyi tuttuğum için,
3318. Yer ve toprağın üstünde,
3319. Yalnızca babam cana yakın.
3320. Yalnız büyüyen çiçek,
3321. Nerede yatıp çürümeyecek.
3322. Yalnız kalan cana yakın babam
3323. Nerede yatıp ölmeyecek."
3324. Hara Martha kız,
3325. Kızıl alevli ateşle yanmaya başladı.
3326. Yalnız Tanrı'dan yalvarmakta,
3327. Yalnız anasını çağırmakta.
3328. Yalnız tanrısı gelmemekte,
3329. Yalnız anası yardım etmemekte.
3330. Hara Martha'nın vücudu tamamen yanarak,
3331. Kara şimşekleri kaldığında,
3332. Yel ve kasırga [onları] kapıp, uzaya [götürüp],
3333. Kara buluta dönüşerek
3334. Ayın, güneşin gözünü [o] kapatıverdi.
3335. Altın masanın arkasından çıkıp,
3336. Kara küpü kapıp alarak,
3337. Kalan arakasını Hara Han,
3338. Kara yere döktüğünde,
3339. Kızıl alevli od,
3340. Uzaya dek yanmaya başladı.
3341. Alıp Han Hartığa konuşmakta:
3342. "Sevdiğim kardeşim, Hara Han,
3343. Balam diye savunmamaktayım,
3344. Ben de ondan korkarak yaşadım.
3345. Bir ay anı bilinçli olurdu,
3346. Ondan iyi kişi yoktu.
3347. Bir ay [ise] kara düşünceliydi,
3348. Ondan yaman kişi yoktu.
3349. Öksüz kulunu mal etmeden öldürdü,

3350. Öksüz balayı er etmeden öldürdü.
 3351. Çok kişinin canını kesti,
 3352. Çok kişinin canını döktü.
 3353. Benim canıma ulaşmak istiyordu.
 3354. Böyle balayla yaşamaktansa,
 3355. Yalnız özüm yaşarım.
 3356. Senin canına ulaşmak [için]
 3357. Büyü yaparak araka hazırladı.
 3358. Aşırı düşüncesinden ayrılıp öldü,
 3359. Aşırı düşüncesinden geçip öldü.
 3360. Öyle balaya acımamak,
 3361. Öyle balaya üzülmemek."
 3362. Yan yana oturup, iki kardeş,
 3363. Son konuşmalarını konuşmaktalar.
 3364. Acıkan karınlarını doyurmaktalar,
 3365. Zayıflayan özlelerini semirtmekte-
 ler.
 3366. Araçon arakanın en iyisinden içip,
 3367. Düzeni bozmaya başladılar.
 3368. Oraya ve buraya düşmeye başladılar.
 3369. Sert içkiyi fazladan içip,
 3370. Düzeni bozmaya başladılar.
 3371. Han Hartığa övünmekte:
 3372. "Kara yerin üstünde,
 3373. Uzayın altında,
 3374. Kaburgasında kanatlı
 3375. Kara doru atımın önüne geçecek
 3376. Burnundan soluk alan
 3377. Ayağına basarak dolaşan
 3378. [Daha] mal doğup yetişmedi.
 3379. Alp üstünü Han Hartığa'nı
3380. Kara yerden kapıp kaldırarak atabilecek
 3381. Alp yiğit daha yaratılmadı.
 3382. Altındaki kara şeytandan
 3383. Altı kat üstünüm ben,
 3384. Yer yüzündeki halktan
 3385. Yedi kat üstünüm ben."
 3386. Kara başını sallayıp,
 3387. Hara Han konuşmakta:
 3388. "Değerli ağabeyim, Han Hartığa,
 3389. Araçon içkiyi fazlasıyla sen içtin,
 3390. Ulu sözler sen etme,
 3391. Aşırı sözler sen söyleme.
 3392. Ulu Tann'ya ulu günah ediyor-sun,
 3393. Küçük Tann'ya yanlış konuşma-lar yapıyorsun."
 3394. Han Hartığa, fazla içip,
 3395. İşitmez kulak, görmez göz ol-muş.
 3396. Altın masadan çıktığında,
 3397. Oraya ve buraya sallana,
 3398. Ak ipekten atkırı,
 3399. Altın masanın üzerine koydu.
 3400. Ayın altında altın gibi parlamak-ta,
 3401. Güneşin altında gümüş gibi yan-makta.
 3402. Kara yerin altına Hara Han baktı-ğında,
 3403. Nelerin olup bittiği tamamen gö-rülmekte.
 3404. Yetmiş kat yerin altına gerçekten baktığında,
 3405. Kırk yıllık süreliğine atılacak canlı hostoyu,
 3406. Önünden altın tüylü ak köpek tutmaktadır,

3407. Altın tüyü kızıl alevli ateşe
3408. Tamamen yanmış.
3409. Kızıl çıplak vücuduyla tutmakta,
3410. Canlı hostonun arkasını
3411. Huban Anğ kız tutmaktadır.
3412. Canlı hostonun kaburgasından
[ise]
3413. Kök Nincil tutmaktadır.
3414. Ulu gücünü durdura tutmakta-
lar,
3415. Ulu ateşini söndüre tutmaktalar.
3416. Dokuz yerden bükerek tutup,
3417. Sağ cebine koydu Huban Anğ
kız.
3418. Üç alp selamlaştılar,
3419. İki kız atlanna atladılar,
3420. Aralığa yan yana ilerlediler.
3421. Altın tüylü ak köpek
3422. Kara yeri aşağıya doğru teperek
koştı, ayrıldı.
3423. Huban Anğ konuşmaktadır:
3424. "Ata yurdumdan çıktıktan beri
3425. Bayağı zaman geçti,
3426. Ata yurduma geri dönmem ge-
rek.
3427. Ana yurdumdan geldikten beri,
3428. Uzun vakit geçti,
3429. Ana yurduma geri dönmem ge-
rek.
3430. Yabancı ülkesine gelip,
3431. Arı gücümüzü çıkarıp,
3432. Ağır çileyi biz gördük.
3433. Düşman ülkesine gelip,
3434. Ulu gücümüzü verip,
3435. Zorluk ve çileyi çok gördük."
3436. Atı aşana övünmemek,
3437. Atı [geride] kalana danılmamak
üzere anlaşılarak,
3438. İki ata kamçıyla vurdular.
3439. At yiğitleri

3440. Sansar gibi uzanmaktalar,
3441. Kiriş gibi çekilmekteler.
3442. Kara yer değirmen gibi dönmek-
tedir,
3443. Beşik gibi sallanmaktadır.
3444. Ön ayaklarıyla
3445. Ak çayır yanlmaktadır.
3446. Arka ayaklarıyla,
3447. Kök çayır tepilmektedir.
3448. Dağ başları gürlemektedir,
3449. Dal ağaçlar sallanmaktadır.
3450. Dağ sırtları gıcırdamaktadır,
3451. Yaş ağaçlar sallanmaktadır.
3452. Ağızlarından çıkan soluklan
3453. Ak duman olup yayılmakta,
3454. Göğüslerinden çıkan buğuları,
3455. Kök duman olup saçılmakta.
3456. Birisi aşmayıp, öbürü kalmayıp,
3457. Denkçe gitmekteler alp atlar.
3458. Kara yerin altını bitirip,
3459. Kara yerin üstüne çıkılar.
3460. Aralığa çıktıktan sonra,
3461. Atlannın ağızlarını durdura çektir-
ler.
3462. Arka yönde bakındılar.
3463. Göz ateşinin ulaştığı yerde,
3464. Kararıp, görülmekte.
3465. Göz ateşinin yetmediği yerlerde
3466. Ak duman, kök duman dolan-
maktadır.
3467. Hara Han'ın kara doru atının yo-
lunu görüp,
3468. Hara Han babasının yolunu takip
ederek,
3469. İzini sürmeye koyuldu Huban
Anğ kız.
3470. Geçitli sırtlı dağın üstünde,
3471. Haykırarak, hızlandılar,
3472. Bağırıp, iki ata kamçıyla vurdu-
lar.

3473. İki at, solucan gibi uzanarak,
 3474. Yılan gibi kıvrılarak,
 3475. Han Hartığa'nın yurduna ulaştılar.
 3476. Hara Han ak ipek atkıda,
 3477. Yer üstüne gerçekten baktığında,
 3478. Yer ve toprağın üstü tamamen görünmekte.
 3479. Ata yurduna ala gözüyle baktığında,
 3480. Ak çayırdı duran tok ve semiz malı
 3481. Sağ ve salim durmaktadır.
 3482. Kara denizin kıyısında yaşayan halkı,
 3483. Hıyan Anğ eşi,
 3484. Esen ve sağ yaşamaktadır.
 3485. Halka halk eklenmiş,
 3486. Mala mal eklenmiş.
 3487. Huban Anğ kızını özleyip,
 3488. Göz yaşlarına boğulmakta,
 3489. Burun suyuna boğulmakta.
 3490. Kadın kişinin yüreği yumuşak,
 3491. Gözyaşından başka şey görürsün.
 3492. Bir kulakla yer altını,
 3493. Bir kulakla yer üstünü dinlediklerinde,
 3494. Yer ve toprağın yan yeri mi,
 3495. Uzayın dibinde mi,
 3496. Sert ayaklı mal tepinip gelmekte,
 3497. Sert bilekli er kamçılıyıp gelmekte.
 3498. Taban sesi yükselmekte,
 3499. Tanaa gibi gürültü çıkarmakta.
 3500. Yayılmış yer toprak,
 3501. Kenarından giderek düzelmekte.
 3502. Mavileşmiş uzay,
 3503. Ters düşüp düzelmekte.
 3504. Asla sallanmayan katı kayalar,
 3505. Yelin vurduğu ağaç gibi sallanmakta.
 3506. Asla kırılaşmayan katı kayalar
 3507. Kasırganın vurduğu ağaç gibi kırılaşmakta.
 3508. Ulu dağlar gürlemekte,
 3509. Ulu sular şarıldamakta.
 3510. Yayvan akan Kara deniz,
 3511. Kıyısından aşarak yayılmakta.
 3512. Sivri duran kara karlı zirve,
 3513. Kum ve çakıl taşı gibi ezilmekte.
 3514. Kara yer değirmen gibi dönmekte.
 3515. Beşik gibi sallanmakta.
 3516. Ulu yel girmekte,
 3517. Ulu kasırga oynamakta.
 3518. Kökleşip büyüyen ağaçlar,
 3519. Yere yapışık ezilmekte.
 3520. Kök salıp büyüyen otlar,
 3521. Dağa yapışık ezilmekte.
 3522. Kırılan göz açılınca,
 3523. Açılan göz kapanınca,
 3524. Geçitli dağ sırtının üstünde,
 3525. Kızıl kır atla kök pora at
 3526. Yan yana gelmekteydiler.
 3527. Kızıl kır ata atlayarak binen
 3528. Altın saç örgüsü sırtına asılmış olan,
 3529. Elli saç örgüsü omzuna yayılmış olan
 3530. Kızıl ipek gömlek giymiş bulunan
 3531. Huban Anğ kız gelmekteymiş.
 3532. Kök pora ata atlayarak binen,
 3533. Altmış saç örgüsü sırtında asılı,
 3534. Elli saç örgüsü omzuna yayılmış olan

3535. Kök ipek gömlek giymiş bulunan
3536. Kök Nincil kız gelmekteymiş.
3537. Giyen gömlekleri,
3538. Kızıl alevli ateşte yanmış,
3539. Kızıl çıplak vücutlarıyla gelmişler.
3540. Kalın vücutları tükenmiş,
3541. Sert kemikleri yalnızca kalmış.
3542. Kızıl vücutları erimiş.
3543. Sivri kemikleri yalnızca kalmış.
3544. An güçleri çıkmış,
3545. Atın bağlandığı altın sarçında
3546. Atlarını yan yana bağladılar.
3547. İki atın ter buharı yukarı çıkıp,
3548. Ayın, güneşin gözünü kapatmaktaydı.
3549. Baktıkları gözleri köz gibi,
3550. Soludukları solukları alev gibi.
3551. Yüksekten giden bulutları
3552. Kulakla yararak bölmekteler.
3553. Alçaktan giden bulutları,
3554. Alınla yararak bölmekteler.
3555. Alp Huban Anğ, Kök Nincil
3556. Güzel eve girdiler.
3557. Kapıyı açıp, esenlikler dilediler,
3558. Eşiği geçip, saygılar sundular.
3559. Alp iki kardeş, sevinerek,
3560. Altın masadan çıktılar,
3561. El sıkışarak, öpüşüp,
3562. Esenlik ve saygılarını sundular.
3563. Alp iki arkadaş kızı,
3564. Elinden tutup, koltuktan alıp,
3565. Altın masaya oturtular,
3566. Bağrından çıkan balasını Hara Han
3567. İlk kez şimdi görmekte.
3568. İçinden çıkan sevdiği canını,
3569. İki gözle şimdi görmekte.
3570. Kalın vücudunda yara izi yoktur,
3571. Katı kemiğinde birleşimi yoktur.
3572. Soluduğu soluğu alev gibi,
3573. Baktığı gözü köz gibi.
3574. Kırılacak kemiği yoktur,
3575. Ağzından çıkan soluğu,
3576. Ak alev olup yayılmakta.
3577. Göğsünden çıkan buğusu,
3578. Kök alev olup saçılmakta.
3579. Altın masaya oturup,
3580. Kısa konuşmayı uzun ederek,
3581. Uzun konuşmayı kısa yapıp,
3582. Iraktaki şeyi yakın edip,
3583. Yakındaki şeyi irak yapıp, konuşmaktalar.
3584. Aş yemeğin en iyisini yemekteler,
3585. Araçon aş içmekteler.
3586. Han Hartığa konuşmasını konuşmaktadır,
3587. Sözü söylemektedir:
3588. "Sevdiğim canım kardeşim, Huban Anğ,
3589. Ata yurdundan nereye gittiğini
3590. Tümünü görüp, bilmekteydik.
3591. Kök Han'ın kızı Kök Nincil'le
3592. Bir günde, bir vakitte doğdunuz.
3593. Kök Nincil kız yiğit
3594. Suya girsene, dayanağın olur,
3595. Dağa çıksan, dayağın olur
3596. Aynılıp ölecek yerinde
3597. Atan olup o dolaşır.
3598. Geçip ölecek yerinde
3599. Anan olup o dolaşır.
3600. Karşılıklı söz dinleyip,
3601. Birlik ve beraberlik içinde olun.
3602. Kök Han'la beraber inek boynuzu gibi
3603. Dost uyumlu arkadaş idik.
3604. Çok kez aynı masada oturup
3605. Bir kâseden yemek yedik,

3606. Bir kadehten araka içtik.
 3607. Çok yere beraber gittik,
 3608. Çok toy^{70a} katıldık.
 3609. Yahşi alpin balası
 3610. Yahşi kişi olarak yetişir.
 3611. Yahşi kişinin dölü [soyu]
 3612. Övülerek dolaşır her zaman.”
 3613. Acıkış karınlarını doyurdular,
 3614. Zayıflamış özlerini semirttiler.
 3615. Han Hartığa konuşmaktadır:
 3616. “Sevdiğim canım kardeşim Huban Arığ kız,
 3617. Yer toprağın üstünde,
 3618. Kara yerin altında,
 3619. Kara yalnız Hara Han kardeşim,
 3620. Huban Arığ canım var.
 3621. Arığ gücüm çıkmış gitmiş,
 3622. Ayrılıp ölecek vakte ben geldim.
 3623. Her ay ziyaret ediniz.
 3624. Geçip ölecek zamana ulaştım.
 3625. Her yıl anımsarsınız.
 3626. Yalnız kızım Hara Martha
 3627. Bir ayda arı bilinçli,
 3628. Bir ayda kara bilinçli dolaştı
 3629. Çok kişinin canını kesti,
 3630. Çok kişinin kanın döktü.
 3631. Hara Han ağabeyinin anı canına ulaşmak [gibi]
 3632. Aşırı düşünceye kapılarak,
 3633. Ayrılıp öldü.
 3634. Öyle balayla yaşamaktansa,
 3635. Tamamen yalnız özüm yaşarım.
 3636. Sevdiğim can kardeşim, Huban Arığ,
 3637. Şimdi yalnızca sana güvenmekteyim.
 3638. Ayrılıp ölen kemiğimi dolaşarak
 3639. Ala gözünden yaş dökersin.
 3640. Geçip ölen kemiğimin etrafında dolaşarak
3641. İki gözünden yaş aksın.
 3642. Son kez sizi görüp konuşmaktayım.
 3643. Son kez yanınızda oturup yemekteyim.
 3644. Bağrımdan çıkan balam var,
 3645. Onurlu halkımın haberi yok.
 3646. Yer toprağın üstünde
 3647. Yalnız yaşamaya bırakılmasın.
 3648. Kardeş olan Huban Arığ,
 3649. Birlikte kardeş olunuz.
 3650. Birlik ve beraberlik içinde yaşayın.
 3651. Asla ayrılmadan, terk etmeden [dünyayı] dolaşın.
 3652. Yalnız oğlumu, yalnız balamı
 3653. Senin eline ben vermekteyim.”
 3654. Han Hartığa altın masadan dışarı çıktı.
 3655. Sağ cebini kanştırıp,
 3656. Üç başlı altın kistik⁷¹ çıkarverip,
 3657. Yere onu fırlattı.
 3658. Üçgen çıplak oğlan ortaya çıktı.
 3659. Kalın vücudunda yara izi yok,
 3660. Katı kemiklerinde birleşimleri yok.
 3661. Baktığı gözleri közler gibi,
 3662. Soluduğu soluğu alev gibi.
 3663. Üçgen çıplak oğlan,
 3664. Donuk toprağı diz kapaklarına kadar,
 3665. Erik toprağı eteğine dek,
 3666. Basarak, konuşmaktadır:
 3667. “Han Hartığa, alp babam,
 3668. Hangi şey için gerekli oldum,
 3669. Hangi alpin canına ulaşayım?”.
 3670. Han Hartığa yanıtılmaktadır:
 3671. “Sevdiğim can balam, Altın Hus⁷²”
 3672. Ulu konuşmamı anlatayım,

3673. Unutmadan onu düşün.
3674. Vasiyet sözümü söylemekteyim,
3675. Başına koyup, onu sen taşı.
3676. Kutlanacak yaşımı ben kutladım,
3677. Yatıp ölmeye ben ulaştım.
3678. Yaşayacak yaşımı ben yaşadım,
3679. Yere yatacak zamanım gelmekte.
3680. Yer toprağın üstünde,
3681. Yalnız oğlum, Altın Hus,
3682. Bu yerde yalnız başına yaşamaya kalma,
3683. Bu yer, yabancı yeridir.
3684. Ata yurdun Kara denizin kıyısında,
3685. Kara karlı zirvenin dibinde,
3686. Hara Han ağabeyinin yurdundadır.
3687. Huban Anğ'la o yere gidip,
3688. Kardeş ve akraba olup yaşarsın.
3689. Yalnız kardeşinle tanıştın,
3690. Sağlık zamanımdayken [seni] eline teslim etmekteyim."
3691. Üçgen oğlan tartışmadan dedi:
3692. "Besleyen babam, Han Hartığa,
3693. Sana karşı gelmem.
3694. Nereye gönderirsen, oraya varırım."
3695. Han Hartığa silkiverdi,
3696. [Oğlan] üçgen kistike dönüştü.
3697. Üçgen kistiki tutup,
3698. Huban Anğ'ın eline verdi.
3699. Huban Anğ, eline alarak,
3700. Sağ cebine koydu.
3701. "Yalnız olan oğlumu,
3702. Ala gözümle bir daha görmeyeceğim.

3703. Dikkatli onu koruyarak taşı." diyerek,
3704. Han Hartığa alıp
3705. Kayadan katı yüreği eridi,
3706. Gözyaşına boğuldu.
3707. Taştan pek yüreği eridi,
3708. Burun suyuna boğuldu.
3709. Acıkmamak için aş yemektedir,
3710. Susamamak için su içmektedir.
3711. Acıkış kanınları doydığında,
3712. Zayıf düşen özleri semirdiğinde,
3713. Altın masadan dışarı çıktılar.
3714. Alp Hara Han konuşmaktadır:
3715. "Ata yurttan çıktıktan beri,
3716. Bayağı zaman geçti.
3717. Ana yurttan geldikten beri,
3718. Çok vakit geçti.
3719. Alçak da olsa, dağımız var,
3720. Sığ da olsa, suyumuz var.
3721. Yurt sahibi kişi olan bizler yurdumuzu özlemekteyiz,
3722. Su sahibi olan bizler suyumuzu özlemekteyiz.
3723. Zavallı kişinin gençlik zamanı,
3724. Çok hızlı geçmektedir.
3725. Zavallı kişinin yaşamı,
3726. Gözle görünmeyecek kadar çabuk geçmektedir.
3727. Yaşın uzak olsun, yaratanın yüksek olsun,
3728. Yalnız kardeşim, Han Hartığa,
3729. Kesilmez canlı ol,
3730. Tükenmez yurtlu ol,
3731. Dökülmez kanlı ol,
3732. Ebedi yurtlu ol.
3733. Önünde ay ışınlasın,
3734. Arkanda güneş aydınletsin.
3735. Yolun açık, yaşamın aydın olsun."
3736. İki kardeş, son kez görüşüp,

3737. Göz yaşlarına boğulmaktalar,
 3738. Burun suyuna boğulmaktalar.
 3739. Huban Anı ile Kök Nincil kız
 3740. Onlarla birlikte ağlaşıp durmak-
 taydılar.
 3741. Atlayıp bindikleri atları, bunu gö-
 rüp,
 3742. Göz yaşlarını kan ettiler,
 3743. Burun sularını buz ettiler.
 3744. "Kızarak çıkan güneş yiğit,
 3745. Her gün yeniden doğar,
 3746. Her gün onu görürüm,
 3747. Birlikte doğan kardeşim
 3748. Yeniden adım atarak şimdi gel-
 mez,
 3749. Son kez onu görmekteyim.
 3750. Dönerek akan hızlı su
 3751. Geriye akmaz hiçbir zaman.
 3752. Birlikte büyüyen kardeşim,
 3753. Geri akıp gelmez hiçbir zaman." di-
 ye söyler söylemez,
 3754. Han Hartığa kardeşini yüreğine
 [bağrına] basarak,
 3755. İki kızı, yalnız oğlunu
 3756. Dokuz kez öpüp aldı.
 3757. Güzel evden çıkmak üzere ilerle-
 diler.
 3758. Altın sarçına gelip,
 3759. Atların dizginlerini çözdüler.
 3760. Demir üzengiye ayaklarını so-
 kup,
 3761. Eyerin içine oturdular.
 3762. Han Hartığa ulu ağıtla,
 3763. Önlerinden ayrılmak için kucak-
 laşarak,
 3764. Arkalarından vedalaştı.
 3765. Üç alp geçitli dağ sırtına çıktılar,
 3766. Üç atı yan yana durdurup, bak-
 tıklarında,
 3767. Han Hartığa ağıt yakmakta:
 3768. "Yalnız büyüyen çiçek,
 3769. Nerede yatıp çürüyemez.
 3770. Yalnız kalan Han Hartığa,
 3771. Nerede yatıp ölüp gitmez.
 3772. Baharda büyüyen çiçekler,
 3773. Güz geldiğinde, çürüyecektir.
 3774. Yalnız kalan Han Hartığa,
 3775. Zamanı gelince, ölecektir."
 3776. [Bu] derin üzüntüyü duyarak, üç
 alp,
 3777. Göz yaşlarına boğuldu,
 3778. Burun suyuna boğuldu.
 3779. Hara Han konuşma yaptı:
 3780. "Ne zormuş kardeşten ayrıl-
 mak."
 3781. Atı aşan övünmemek,
 3782. Atı kalan darılmamak [üzere]
 3783. Üç alp üç ata kamçı vurdu.
 3784. Alp atların ön ayaklarına
 3785. Ak karlı zirveler parçalana tepil-
 mektedir.
 3786. Arka ayaklarına
 3787. Kök karlı zirveler ufalana tepil-
 mektedir.
 3788. Köklü ağaçlar yere yapışık ezil-
 mekte,
 3789. Kök salmış otlar, dağa yapışık
 ezilmekte.
 3790. Yer toprağın üstünde,
 3791. Ulu gürlüğü, ulu gıcırta yüksel-
 mekte.
 3792. Gerilip, uzanıp, at yiğitleri,
 3793. Sansar gibi uzanmaktalar.
 3794. Yatan ağaç yatay yanılmakta,
 3795. Duran ağaç dikey kırılmakta.
 3796. Ayın gözü beyazlaşarak ölmek-
 te,
 3797. Güneşin gözü mavileşerek öl-
 mekte.
 3798. Dalgalanarak akan hızlı sular,

3799. Kıyısından taşıp, yayılmakta.
3800. Sivri duran karlı zirveler,
3801. Kum ve çakıl gibi ezilmekte.
3802. Geniş yanlara yatmak yoktur,
3803. Nımirt⁷³ gözlere uyku yoktur.
3804. Bu enginliğin üstünde,
3805. Bulutlu göğün altında,
3806. Bu üçünü işitmeyen, tanıma-
yan,
3807. Burnundan soluk alan kişi kal-
madı,
3808. Ayakta dolaşan mal kalmadı,
3809. Dört ayak koşan hayvan kalma-
dı,
3810. Kanat çırpan kuş kalmadı.
3811. Alp atların nasıl koşturduğuna
bakmak üzere,
3812. Göz attıklarında,
3813. Üç at birbiriyle denk gitmekte,
3814. Taban sesi yükselmekte,
3815. Tanaa gibi gürlütlü çıkarmakta.
3816. Demir üzengiler denk gıcırda-
maktalar,
3817. Demir gemler denk⁷⁴ şingırda-
maktalar.
3818. İlki yetersiz diye,
3819. İkinci kez kamçı vurdular.
3820. Ay kadar yüksek ak karlı zirve-
ler,
3821. Kâse boyutunda görünmektedir.
3822. Güneş kadar yüksek kök karlı
zirveler,
3823. Kuru ot yığını boyutunda görün-
mektedir.
3824. Ak çayıra çıkmaktalar,
3825. Ağıyañ⁷⁵ kuşu kadar ustalıkla
geçmekteler.
3826. Kök çayıra geldiklerinde,
3827. Köykenek kuşu gibi ses çıkara-
rak geçmekteler.
3828. Cana yakın ak çayırlar
3829. Atların arkasında çok kalmakta.
3830. Sevilen kök çayırlar
3831. Yiğitlerin arkasında çok kalmak-
ta.
3832. Yabancı yerleri arkada bırak-
maktalar,
3833. Ata yurtlarına yaklaşmaktalar.
3834. Düşman topraklarını geride bı-
rakmaktalar,
3835. Ana yurduna yaklaşmaktalar.
3836. Geçitli dağın sırtına çıkıp, üç
alp,
3837. Atların durdura çekip, baktıkla-
rında,
3838. Kök denizin aktığı,
3839. Kök karlı zirvenin durduğu,
3840. Kök Han'ın ülkesine varmışlar-
mış.
3841. Kök çayıra dolu
3842. Tok ve semiz mal dolmuş.
3843. Kök denizin kıyısında
3844. Yerli hak yaşamaktadır.
3845. Kök Nincil konuşmaktadır:
3846. "Ata yurduma ulaştığımızda,
3847. Ata yurduna girip,
3848. Aş yemek yiyiniz.
3849. Ana yurduma ulaştığımızda,
3850. Sıcak içecekler içiniz."
3851. Hara Han aşağıya inerken,
3852. Uzayın dibinde mi,
3853. Kara yerin ucunda mı [bilin-
mez],
3854. Altın tüylü ak köpeğin
3855. Acı konuşması işitildi:
3856. "Kağanım, beğim Hara Han,
3857. Ata yurdun kimsesiz kaldı,
3858. Yabancılarla doldu.
3859. Ana yurdun sahipsiz kaldı,
3860. Düşmanlarla doldu.

3861. Tok ve semiz malını sürmekte-
ler,
3862. Onurlu halkını götürmekte-
3863. An gücüm kalmadığından,
3864. Aynılıp öleceğimin farkındayım.
3865. Ulu gücüm yetmediğinden
3866. Geçip ölecek [zamanım] geldi.”
3867. Hara Han’ın bunu işitip,
3868. Katı kemiği ağırmaya başladı,
3869. Omurga kemiği sızlamaya baş-
ladı.
3870. “Yer toprağın üstünde
3871. Kara yerin altında
3872. Bizden üstün yaratılan
3873. Bizi tanımayan, bizden korkma-
yan,
3874. Alp yiğidi var mı ya?”. diye
3875. Bağırda Hara Han.
3876. “Yer toprağın üstünde,
3877. Kara yerin altında
3878. Bizden de üstün alplar,
3879. Bizden de yamanlar var.” diye,
3880. Konuştu Huban Anğ –
3881. “Alp Kök Nincil, danılmamak ol-
sun,
3882. Ata yurduna uğramadan gittiği-
mize,
3883. Ata yurdumuzda ağır çile yaşan-
maktadır.
3884. Sağ ve salım olursak,
3885. Yeniden konuk olup geleceğiz.”
3886. Kök Nincil yanıtlamaktadır:
3887. “Ata yurdu kimsesiz kaldığında,
3888. Oraya gitmek gerekir.
3889. Ata yurduma uğradıktan sonra,
3890. Sizlerin yurdunuza ben ulaşırım.
3891. [Sizleri] konuk edecek günümüz
gelir.”
3892. Önünden ayrılmak üzere kucak-
laştı,
3893. Arkalarından vedalaştı.
3894. Hara Han, Huban Anğ,
3895. Ata vurulacak çatal kamçılarını
3896. Uzaya kadar kaldırıp,
3897. Haykırarak, hızlandılar,
3898. Bağırarak, kamçıyı vurdular.
3899. Kara yer değirmen gibi dönmek-
te,
3900. Beşik gibi sallanmaktadır.
3901. At yiğitleri
3902. Atılan ok gibi atılmaktalar,
3903. Uçan kuş gibi uçup gitmekte-
3904. Ulu dağlar güremekte,
3905. Ulu sular şarıldamakta.
3906. Yel gibi yellenmekte-
3907. Kasırğa gibi dönerek gitmekte-
ler.
3908. Dağdan dağa atılmaktalar,
3909. Dağ sırtından [başka] sırta se-
girmekte-
3910. Sırt başlarını kırılı tepmekte-
3911. Ay kadar yüksek ak karlı zirveye
çıkıp,
3912. Atlarını durdura çekip,
3913. Göz atarak baktıklarında,
3914. Alp Hara Han
3915. Kırk kat yerin altına
3916. Bu yerden gitmiş idi.
3917. Yürüyüp gittiği yolunda
3918. Tüy kadar yumuşak başlı otlar
bitmektedir.
3919. Dağıtıp teptiği yerlerde
3920. Çiçekler, büyüyüp, sallanmakta-
dır.
3921. Kara doru atın ön ayağının değ-
diği yerlerde,
3922. Altın göller durmaktadır.
3923. Altın tüylü ördekler
3924. Orada yüzmektedir.

3925. Arka ayaklarının değdiği yerlerde [ise]
3926. Gümüş göller durmaktadır.
3927. Gümüş tüylü ördekler,
3928. Göllerde yüzmektedir.
3929. Altın gölün suyunu
3930. Hara Han içmiştir.
3931. Altın gölün yerinde,
3932. Ak çiçekler sallanmaktadır.
3933. Ak karlı zirvenin dibinde,
3934. Kara yer kazılmış,
3935. Kara balçığı çıkarılmış.
3936. Yeşil otu koparılmış,
3937. Alp yiğitler kapışıp,
3938. Dağ ve suları bozmuşlar,
3939. Ağaç ve taşları ezmişler.
3940. Altmış çatal altın boynuzlu ala boğa,
3941. Altmış alıp döşenerek⁷⁶, ayrılp ölmüş.
3942. Ayrılp ölen kemiğinden,
3943. Ay ve güneş geçmemektedir.
3944. Altmış çatal altın boynuzu
3945. Ayın altında,
3946. Altın gibi parlamaktadır.
3947. Güneşin altında,
3948. Gümüş gibi yanmaktadır.
3949. Hara Han'ın, bunu görüp,
3950. Kandan kızıl yüzü,
3951. Kara bağra dönüştü.
3952. Yangından kızıl yüzü,
3953. Ölen bağra dönüştü.
3954. "Ayrılp, ölecek yerlerde,
3955. Atam olan ala boğa,
3956. Anı gücü kalmadan,
3957. Ayrılp ölmüştür o.
3958. Sağ ve selametini göremeden kaldım,
3959. Üstün alpin elinden ayrılp ölmüş.

3960. Geçip ölecek yerlerde,
3961. Anam olan ala boğa,
3962. Ulu gücü yetmeden,
3963. Geçip ölmüştür o.
3964. Esen ve sağlığını göremeden kaldım,
3965. Uсталıklı dilini [konuşmalannı] işitemeden kaldım.
3966. Ay kadar yüksek ak karlı zirvelerin
3967. Arasındaki altın göl
3968. Ala boğanın anı gücü idi.
3969. Ala boğa ayrılp öldüğünde,
3970. Altın göl [de] soluyup, kuruduktan [sonra],
3971. Altın çiçekler [orada] büyüdü." diye,
3972. Söyleyiverdi Hara Han.
3973. Aralıktan ileri gittiler,
3974. Ayrılp ölen ala boğanın kemiğine,
3975. Ala gözle bakıp,
3976. Etrafında dolandılar.
3977. Geçip ölen onun kemiğine,
3978. İki gözle bakıp,
3979. Etrafında dolaştılar.
3980. Kayadan katı yürekleri eriyip,
3981. Göz yaşlarına boğuldular,
3982. Burun sularına boğuldular.
3983. Alp ala boğa,
3984. At kemiğini çatal kaya,
3985. Er kemiğini eğri kayaya dönüştürmüş.
3986. Ulu gücü yetmeden geçip ölmüş.
3987. "Yahşilikle ettiği şeye
3988. Yahşilikle karşılık vermek gerek.
3989. Alp ala boğayı
3990. Üstünden üzü⁷⁷ yemesin,
3991. Altından şeytan yemesin." diye,

3992. Hınıldayarak tükürdü Hara Han,
 3993. Demir tabut kurdu.
 3994. Ala boğayı, demir tabuta
 3995. Dikkatlice koyup,
 3996. Ay kadar yüksek
 3997. Ak karlı zirvenin [içindeki] kapı-
 sını açarak,
 3998. Ak karlı zirvenin içinde,
 3999. Bozulmamak, çürümek [üze-
 re],
 4000. Dikkatlice gömdüler.
 4001. Aralıktan göz atarak baktıkları-
 da,
 4002. Altın tüylü ak köpek bu yerden,
 4003. Kanlı savaşta dövüşüp, kapışa-
 rak gitmiş,
 4004. Dağ ve suları yırtılmış,
 4005. Ağaç ve taşlar ezilmiş.
 4006. Kılıç, mızrak tutuna,
 4007. Er yiğitler çok ölmüş.
 4008. Eyer-kolan döşene,
 4009. Eyerli at çok ölmüş.
 4010. Atası Hara Han'la Huban Anı
 4011. Atlanna kamçı vurdular,
 4012. Alp atlar tepinip koştuğunda,
 4013. Ayın altı parlayıp gitmekte,
 4014. Güneşin altı yanıp gitmekte.
 4015. Alçak ağacın başı sallanmakta,
 4016. Yüksek ağacın başı eğilmekte.
 4017. Dağdan inerken, durdukları yok,
 4018. Dağa çıkarken, dinlendikleri
 yok.
 4019. Yüksek dağları,
 4020. Aşağıdan bakarak aşmaktalar.
 4021. Derin suları,
 4022. Sığ yerden bakarak geçmekte-
 ler.
 4023. Yabancı topraklarını arkada bı-
 rakmaktalar,
 4024. Ata yurtlarına yaklaşmaktalar.
4025. Düşman topraklarını geride bı-
 rakmaktalar,
 4026. Ana yurtlarına varmaktalar.
 4027. Aralıkta atların durdura çekip
 4028. Göz atıp baktıklarında,
 4029. Alp Hara Han'ın
 4030. Değerli yurdu düşmüş,
 4031. Yabancılarla dolmuş.
 4032. Ulu yurdu düşmüş,
 4033. Düşmanlarla dolmuş.
 4034. Ulu evi boşalmış,
 4035. Küçük evi boşalmış.
 4036. İnek güdülecek çayırlarda
 4037. Esnek başlı ot bitmiş.
 4038. Yılkı otlatılacak çayırarda
 4039. Kaygan başlı ot bitmiş.
 4040. Ulu evi Hara Han'ın
 4041. Ulu yele ılık çalmaktadır.
 4042. Küçük evi Hara Han'ın
 4043. Küçük yele ılık çalmaktadır.
 4044. Kapı ve tünük açık kalmış
 4045. Ahırıklar ezilmiş.
 4046. Kapıdan giren saksâğanlar,
 4047. Tünükten dışarı uçmaktalar.
 4048. Tünükten giren kuzgunlar,
 4049. Kapıdan dışarı uçmaktalar.
 4050. Ezilmiş yurdunu görüp, Hara
 Han,
 4051. Esrik gibi oldu.
 4052. Bozguna uğramış evini görüp,
 4053. Aralıktan ileri gittiler.
 4054. Güzel eve uğramaya anlaşıp,
 4055. Atlarını altın sarçına bağladılar,
 4056. Alp Hara Han'la Huban Anı
 4057. Güzel evin içine girdiler.
 4058. Kapıyı açıp, esenlikler dilediler,
 4059. Eşiği aşip, saygılar sundular.
 4060. Güzel evde kişi olmadığından,
 4061. Dedikoduca saksâğan yalnızca
 öterek geçti.

4062. Pencereden giren yel ve kasırğa
4063. Kapıdan çıkmakta.
4064. Kapıdan giren yel ve kasırğa,
4065. Pencereden çıkmakta.
4066. Altın masada Hıyan Anğ'ın hazırladığı
4067. Aş yemek hâlâ durmaktadır.
4068. Alp Hara Han'la Huban Anğ,
4069. Altın masaya oturup,
4070. Aş yemeğin en iyisinden yemekteler.
4071. Az bozulmuş olsa da,
4072. Bal gibi tatlı gelmektedir.
4073. Katılmış ekmekler bile,
4074. Tereyağı gibi erimekte.
4075. Acıkmış karınlarını doyurmaktalar.
4076. Acıkmamak üzere aş yediler.
4077. Susamamak üzere su içtiler.
4078. Altın masadan dışarı çıktılar.
4079. Altın masanın üzerinde Hıyan Anğ
4080. Gizli bitik⁷⁸ yazıp bırakmış.
4081. Huban Anğ çok yakından tanıdığı bu yazıyı
4082. Çok hızlı okumakta:
4083. "Evlendiğim Hara Han eşimin,
4084. Ata yurdu kimsesiz kalmakta,
4085. Yabancılarla dolmakta.
4086. Ana yurdu sahipsiz kalmakta,
4087. Düşmanlarla dolmakta.
4088. Tok ve semiz malı sürmekteler,
4089. Onurlu halkı götürmekteler.
4090. Kara yerin altından
4091. Altmış hileyi çok iyi bilen
4092. Alp üstünü Kök Molat⁷⁹ ile Kögetey⁸⁰ Mirgen⁸¹,
4093. İki kardeş gelip, [her şeyi] götürmekteler.
4094. Ağır çileyi çok gören,
4095. Altın tüylü ak köpek,
4096. Arı gücü tükenip,
4097. Tok ve semiz malla birlikte gitmekte.
4098. Zorluk ve çileyi çok gören,
4099. Altın tüylü ak köpek,
4100. Ulu gücü yetmeden,
4101. Onurlu halkla birlikte gitmekte.
4102. Ala gözlerle görüşmek nasip olmaz,
4103. İki gözle görüşüp buluşmak nasip olmaz.
4104. Yalnız kızım Huban Anğ,
4105. Güzel evde gereçlerini hazırlanıp,
4106. Demir zırhlarını şimdi giysin.
4107. Kanlı savaşta giyilecek,
4108. Kalın zırhlarla donansın.
4109. Gereçlerin hazırlanıp, demir zırhlarını giymezse,
4110. Kalın zırhlarla donanmazsa,
4111. Ata yurdundan çıktığı yolu olacak,
4112. Dönüş yolu [ise] olmayacak."
4113. Bunun üzerine Hara Han dedi ki:
4114. "Ananın ulu sözünü, yalnız kızım,
4115. Unutmadan düşünmen gerek."
4116. Gereçlerini kara sandıktan
4117. Çıkardı, Huban Anğ.
4118. Gereçlerini hazırlamakta,
4119. Parmaklıklı duvarlı güzel ev,
4120. Tamamen dolaşmış gibi olmakta.
4121. Demir zırhını [Huban Anğ] giydi,
4122. Kalın zırhlarla donandı.
4123. Uşaklı güzel ev,
4124. Birlikte dönüyor gibi olmakta.

4125. Donuk yere diz kapaklarına ka-
dar,
4126. Erik yere eteğine kadar basmak-
ta,
4127. Kara yer yanlara sallanmakta.
4128. Bir kulakla yerin altını,
4129. Bir kulakla yerin üstünü dinler-
ken,
4130. Uzayın dibinde mi,
4131. Kara yerin ucunda mı,
4132. Katı bilekli bir er gelmekte,
4133. Kara yer titremekte,
4134. Uzay sarsılmakta.
4135. Katı kayalar göçmekte,
4136. Katı ağaçlar kırılmakta.
4137. Ulu yel girmekte,
4138. Ulu kasırğa oynamakta.
4139. Kırılan göz açılınca,
4140. Açılan göz kapanınca,
4141. Geçitli dağ sırtının üstünde,
4142. Alp kök pora atı gelmekteydi.
4143. Atlayıp binmiş olan Kök Nincil,
4144. Gereç ve silahlarını hazırlayıp,
4145. Demir zırhlarını giymiş,
4146. Kanlı savaşta giyilecek,
4147. Kalın zırhlarıyla donanmış.
4148. Aralıktan ileri gitti,
4149. Altın sarçında atını bağlayıp,
4150. Güzel evin içine girdi.
4151. Kapıyı açıp, esenlikler diledi,
4152. Eşiği aşır, saygılar sundu.
4153. Hara Han, Huban Arıg kızıyla
4154. Esenlikleri ve saygıları yanıtladı-
lar.
4155. Kök Nincil'i altın masaya oturt-
tular.
4156. Altın masanın arkasında üç alp,
4157. Birlik ve beraberlik içinde,
4158. Tok ve semiz malın, onurlu hal-
kın
4159. Peşinden düşmeye karar verdi-
ler.
4160. Altın masadan çıkıp,
4161. Dışarı aceleyle çıktılar.
4162. Dünyanın her yanına bakıp,
4163. Göğün dibini dikkatlice süzdü-
ler.
4164. Göz ateşinin ulaştığı yerler,
4165. Karanlık görülmekte.
4166. Göz ateşinin ulaşmadığı yerler,
4167. Serap gibi görünmekte.
4168. Ala gözle bir şey bulamadılar,
4169. Çatal kulakla bir şey işitemedi-
ler.
4170. Atlarının kolanlarını yeniden çe-
kip,
4171. İpek dizginlerini çıkarılmak üzere
çektiler.
4172. Eyer başına yönelip,
4173. Eyerin içine oturdular.
4174. Tok ve semiz malının, onurlu
halkının
4175. Yolunu takip ederek, izini süre-
rek gittiler.
4176. Üstün güçlü altın tüylü ak köpek
4177. Tok ve semiz malı, onurlu halkı
savunarak,
4178. Kanlı savaş etmiş, kapışmıştır.
4179. Kara yerler kazılmış,
4180. Kara balçıklar çıkarılmış.
4181. Dağ ve sular yırtılmış
4182. Atların kemiğinden çatal kaya-
lar,
4183. Erlerin kemiğinden eğri kayalar
yapılmıştır.
4184. Ayakların altındaki ak çayırılar,
4185. Ayakların altında ezilmiş.
4186. Tabanların altındaki kök çayırılar,
4187. Tabanların altında tepilmiş.
4188. Ölen kişilerin etini yemeye,

4189. Kanatlı kuşlar, kara bulut gibi gelmekte.
 4190. Yırtıcı hayvanlar, kara at sineği gibi [yoğun]
 4191. Gece ve gündüz yığılmakta.
 4192. Hara Han, içerleyip konuştu:
 4193. "Dört toynaklı at bu yere girmede,
 4194. Benimle dalaşıp [hiçbir] er girmemişti.
 4195. Alpa ben yenik düştüm diye,
 4196. Tok ve semiz malımı aldılar.
 4197. Er yiğide yenildim diye,
 4198. Onurlu halkımı aldılar.
 4199. Yakında oturan halkla, savaşmayıp,
 4200. Yahşi, dostça ben yaşadım.
 4201. Irakta oturan halkla, düşmanlık etmeden,
 4202. Dostça, dürüstçe ben yaşadım.
 4203. Yamanlık eden yamanlarla,
 4204. Savaşmaya ben gidiyorum.
 4205. Öç veren düşmanlardan,
 4206. Öç almaya ben gidiyorum ."
 4207. Kök Molat ile Kögetey Mirgen
 4208. Yolda güçsüz düşen yaşlı kadın ve erkekleri,
 4209. Ağaçlar budaklarına asarak gitmiş.
 4210. Yolda güçsüz düşen malları,
 4211. Sırtlarını yararak öldürüp gitmişler.
 4212. Bunu görüp, Hara Han'ın,
 4213. Yangından kızıl yüzü,
 4214. Ölen bağra dönüştü.
 4215. Kandan kızıl yüzü,
 4216. Kara bağra dönüştü.
 4217. Darılmaz özü darıldı,
 4218. Öfkelenmez özü öfkelendi.
 4219. Dokuz dağ sırtı aştılar,
 4220. Silsileli dağlık bir yere çıkıp,
 4221. Atlarının ağızını durdura çekip,
 4222. Arkaya göz atarak baktıklarında,
 4223. Kök zırhın siperi
 4224. Kalın yüze takılmaktadır.
 4225. Büyük kapışma, büyük savaş olmaktadır.
 4226. Katı çelik dayanamadan erimektedir.
 4227. Kılıç, mızrak tutunarak,
 4228. Alp yiğit çok [sayıda] aynılıp ölmekte.
 4229. Eyer, kolan döşenerek
 4230. Eyerli at çok [sayıda] ölmekte.
 4231. Çok kişinin canı kesilmekte,
 4232. Çok kişinin kanı dökülmekte.
 4233. Alp yiğitler
 4234. Altın tüylü ak köpeği
 4235. Donuk çelik kılıçla vurduklarında,
 4236. Donuk çelik kılıç sırtına değmeden,
 4237. Dokuz yerinden kırılıp düşmektedir.
 4238. Altın tüylü ak köpek
 4239. Tok ve semiz malı, onurlu halkı savunarak,
 4240. Kanlı savaş yapmaktaki, kapışmaktadır.
 4241. Alçaktan gelen okların
 4242. Üstünden seçilerek geçmekte.
 4243. Yüksekten gelen okların
 4244. Altından eğilerek koşmakta.
 4245. At kemiğini çatal kayaya,
 4246. Er kemiğini eğri kayaya dönüştürmekte.
 4247. Kalın vücudu tükenmiş,
 4248. Katı kemiği yalnızca kalmış.
 4249. Kızıl kasları erimiş,
 4250. Sivri kemikleri yalnızca kalmış.

4251. İki yan kemiği gıcırdamakta,
 4252. İki gözünde kuş [neredeyse] yuva kuracak.
 4253. An gücü bitmiş,
 4254. Ayrılıp ölmeye [o] varmış.
 4255. Ulu gücü geçip gitmiş
 4256. Geçip ölmeye [o] ulaşmış.
 4257. Arkaya gittiğinde arkaya düşmekte,
 4258. Beri döndüğünde öne düşmekte.
 4259. Göz ucunun alamadığı [sayıda] yerli halk
 4260. Karınca gibi kıpraşmaktadır.
 4261. Ancak uşaklı ev gözükmemektedir.
 4262. Çok sayıda yiğit halk kaynaşmaktadır,
 4263. Ancak tünüklü ev görünmemektedir.
 4264. Kanlı savaşa bitişik
 4265. Kara taşın üstünde,
 4266. Huu Hat⁸² yayılı oturup,
 4267. Altmış şarkıyı etrafa söylemekte,
 4268. Ak çayırda [bu] duyulmakta:
 4269. "Ayrılıp ölecek Hara Han,
 4270. Ayrılıp ölmeye şimdi geldi,
 4271. Yabancı halkı iyi anımsayacak.
 4272. Geçip ölecek Hara Han
 4273. Geçip ölmeye özü geldi,
 4274. Yer toprağın üstünde
 4275. Son kez sen yürüdün.
 4276. Tanrı'nın koyduğu şey başka yere gitmez,
 4277. Yaratanın yarattığı şey yanlı geçmez.
 4278. Varacak eşin Kögetey Mirgen kardeşimin,
4279. Huban Arığ, sen özün peşinden koşup geldin.
 4280. Yumuşak söze gelmezsen,
 4281. Arı güçle ben ikna ederim.
 4282. Nazik söze uymazsan,
 4283. Ulu güçle ben ikna ederim.
 4284. Üstün güçlü yaratılan,
 4285. Altmış çatal boynuzlu ala boğa,
 4286. Yumuşak söze gelmediği için,
 4287. Arı canına onun ulaştım.
 4288. Nazik söze uymadığı için,
 4289. Ulu canına ben ulaştım.
 4290. Tok ve semiz malı sürmekteyiz,
 4291. Onurlu halkı götürmekteyiz."
 4292. Alp Hara Han bir baktığında,
 4293. Alp Huu Hat'unun
 4294. Sırtı boynu [arası] altmış kulaç,
 4295. Omzu boynu [arası] elli kulaç,
 4296. Gözlerinin arasında karış yetmez,
 4297. Kulak arası kulaç yetmez.
 4298. Kırılacak kemiği yok,
 4299. Kızanıp akacak kanı yok.
 4300. Ağzından çıkan soluğu
 4301. Ak alev olup yayılmakta.
 4302. Göğsünden çıkan buğusu
 4303. Kök alev olup saçılmakta.
 4304. Hara Han'ın, bunu görüp,
 4305. Katı kemiği ağrımaya başladı.
 4306. Omurga kemiği sızlamaya başladı.
 4307. Ucu görünmeyen bu kanlı savaşa,
 4308. Yerli halk karınca gibi kıpraşmakta.
 4309. Kara sinek gibi çalışmakta,
 4310. Kılıcın başı kan olmakta,
 4311. Mızrağın başı yangın olmakta.
 4312. Yer toprağın üstünden,
 4313. Yedi yoldan savaşa gelmektedir.

4314. Kara yerin altından,
4315. Altı yoldan savaş çıkmaktadır.
4316. Altmış handan üstün güçlü alp-
lar gelmiş,
4317. Yetmiş handan ulu güçlü alplar
yığılmış [toplanmış].
4318. Alp Hara Han dedi ki:
4319. "Sevdiğim can balalarım,
4320. An gücümüz kalsa,
4321. Tok ve semiz malı geri alarak
döneriz.
4322. An gücümüz kalmazsa,
4323. Ayrılıp ölür kalınız.
4324. Ulu gücümüz yetse,
4325. Onurlu halkı azat ederiz,
4326. Ulu gücümüz yetmezse,
4327. Geçip ölür kalınız.
4328. Basılan ayak geri çekilmez,
4329. Tutulan el salınmaz.
4330. Huu Hat'la ben kapışırım,
4331. Kanlı savaşla siz savaşın."
4332. Üç alp aralıktan ileri gitti.
4333. Kanlı savaşa yanaştılar.
4334. Alp Hara Han
4335. İki bileğini sıktı,
4336. İki eteğini, içine sopa koyarak,
sıklaştırdı.
4337. Sağ elini uzaya kaldırıp,
4338. Huu Hat'ı vurdu.
4339. Aya sesini işitmeyen,
4340. Yabancı kalmadı.
4341. Büyük parmağının sesini işitme-
yen,
4342. Düşman kalmadı.
4343. Nasıl vurdum diye,
4344. Göz atarak baktığında,
4345. Kara yerin üstünde Huu Hat,
4346. Altı dönerek düşmüşmüş.
4347. Elden giden et yanağa gitmiş,
4348. Yanaktan gelen et ele gelmiş⁸³.

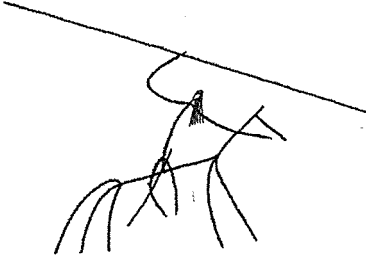
4349. Kara yer hırslanıp
4350. Basmaya çalıştı Huu Hat
4351. Ancak, öne bastığında, öne düş-
mekte,
4352. Ayılı aklını yitirmekte.
4353. Beri döndüğünde ise, arkaya
düşmekte,
4354. Güneşli aklını yitirmekte.
4355. Ağzından akan kanına boğul-
makta,
4356. Burnundan akan kanına boğul-
makta.
4357. "Yer toprağın üstünü yedi [kez]
dolaştım,
4358. Kara yerin altını altı [kez] dolaş-
tım.
4359. Bir alpa ilk kez yere serdirdim,
4360. Böyle sert el ancak şimdi gör-
düm" diyerek,
4361. Huu Hat iki bileğini sıktı,
4362. İki eteğini, sopa koyarak, çekti.
4363. Hara Han'ın yönüne adım attı.
4364. Ulu alplar çarpıştığında,
4365. Ulu kayalar gibi gürlemekteler,
4366. Demirler gibi gıcırdamaktalar.
4367. Yaka ve baştan kapışmadan
4368. Yarım güne vardılar.
4369. Etek ve baştan tutuşmadan
4370. İki güne vardılar.
4371. Yarım günün ardından
4372. Yaka ve baştan kapışıp, çayır
yerde
4373. Anlaşarak, yahşi kapıştılar.
4374. İki günün ardından
4375. Etek ve baştan tutuşup, kimse-
siz yerde,
4376. Dürüstçe, yahşi dövüştüler.
4377. Huban Arğ, sağ cebini karıştı-
rıp,
4378. Altın kistiki çıkartıp önüne attı.

4379. Üçgen çıplak oğlan
 4380. Altın Hus, ortaya çıkıverip, sormakta:
 4381. "Ne için gerek oldum,
 4382. Nasıl bir şey yapmak gerekmekte?"
 4383. Huban Arığ ona yanıt vermekte:
 4384. "Alp Altın Hus kardeş,
 4385. Kırk yıl bitmez savaşı bitirmedikçe,
 4386. Sağ cebime [sana] dönmek nasip olmasın"
 4387. Altın Hus, yel gibi yellenip,
 4388. Kasırğa gibi dönüp,
 4389. Kanlı savaşın içine koştu.
 4390. İleri gitse, altmış alpi,
 4391. Berî dönse, yetmiş alpî öldürmekte.
 4392. Kanlı savaşın bir ucundan girse,
 4393. Bir ucundan çıkmaktadır.
 4394. Bir ucundan çıkırsa,
 4395. Bir ucundan girmektedir.
 4396. Ak kemiğini çatal kayaya,
 4397. Er kemiğini eğri kayaya dönüş-türmekte.
 4398. Huban Arığ'la Kök Nincil, alpî vuracak,
 4399. Çelik kılıcını çıkartıp,
 4400. Uzaya kadar kaldırıp,
 4401. Kanlı savaşın içine koşup,
 4402. Savaşmaya, kapışmaya başladılar.
 4403. Tok ve semiz mallar, kışneyerek
 4404. Çok [sayıda] ayrılıp ölmekte.
 4405. Er yiğitler, haykırarak
 4406. Çok [sayıda] geçip ölmekte.
 4407. Yatan ağaç yatay yarılmakta,
 4408. Duran ağaç dikey kırılmakta.
 4409. Ayın gözü beyazlaşarak ölmekte,
 4410. Güneşin gözü yeşererek ölmekte.
 4411. Ulu dağlar gürlenmekte,
 4412. Ulu sular şarıldamakta.
 4413. Ulu gürlültü, ulu gıcırta olmakta.
 4414. Çok kişinin canı kesilmekte,
 4415. Çok kişinin kanı dökülmekte.
 4416. Sert çelik dayanamadan erimekte,
 4417. Sağlam çelik dayanamadan kırılmakta.
 4418. Kara yer elek gibi elenmekte,
 4419. Sarğaa⁸⁴ gibi sarsılmakta.
 4420. Gecenin geldiğini
 4421. Göze karanlığın vurduğunda anlamaktalar.
 4422. Gündüzün geldiğini
 4423. Göze ışığın vurduğunda bilmekteler.
 4424. Akan hızlı suyu,
 4425. En iyi yerinden tutup
 4426. Ak çayıra akıtmaktalar.
 4427. Yüksek duran dağları
 4428. Ak çayıra doğru tepmekteler.
 4429. Dağ ve sular yırtılmakta,
 4430. Ağaç ve taşlar ezilmekte.
 4431. Ağarak akan hızlı sular,
 4432. Akamadan yayılmaktadır.
 4433. Ak çayırdaki tok ve semiz mal,
 4434. Otlamayadan durmaktadır.
 4435. Yırtıcı hayvanlar yatacak yer bulamamakta,
 4436. Kanatlı kuşlar konaklayacak yer bulamamakta.
 4437. Ağızlarından çıkan soluklarına,
 4438. Yoğun ak duman yayılmaktadır.
 4439. Göğüslerinden çıkan buğuları-na,

4440. Yoğun kök duman saçılmaktadır.
4441. Ayın iyisi değişmekte,
4442. Alplar ayağa düşmemekteler.
4443. Yılın iyisi değişmekte,
4444. Yiğitler yere düşmemekteler.
4445. Göğün dibi kurudu,
4446. Yerin ucu kesildi.
4447. Dokuz güne kadar,
4448. Arınmaz yoğun ak duman yayıldı,
4449. Kalkmaz yoğun kök duman saçıldı.
4450. Ulu karlı zirvelere kar yağmakta,
4451. Ulu sulardan niñ⁸⁵ akmakta.
4452. Dokuz günün ardından
4453. Ak duman ak buluta dönüştü,
4454. Kök duman kök buluta eklendi.
4455. Hangi alp ayrılıp öldü diye,
4456. Göz atarak baktıklarında,
4457. Altın tüylü ak köpeğin
4458. Ayrılıp ölen kemiğinin
4459. Ayla güneş üzerinden geçmemekteymiş.
4460. Ayrılıp ölen sürün⁸⁶ü
4461. Göz yaşlarına boğulup,
4462. Burun suyuna boğulup,
4463. Köpek sesiyle ürüyüp, kişi diliyle
4464. Altmış konuşmasını dolandıra,
4465. Elli konuşmasını evire konuşmaktadır:
4466. "Kağanım, beğim, Hara Han,
4467. Yer toprağın üstünde,
4468. Yeterince yardım edemedim gittim.
4469. Arı gücüm kalmadan,
4470. Ayrılıp ben öldüm.
4471. Ulu gücüm yetmeden,
4472. Geçip ben öldüm.
4473. Ayrılıp ölen kemiğimi,
4474. Yabancı ülkesinde bırakmadan,
4475. Ata yurduma ulaştırıp,
4476. Onurlandırılarak toprağa verisin.
4477. Düşman ülkesinde bırakmadan,
4478. Ana yurduma ulaştırıp,
4479. İyi bir biçimde toprağa verirsiniz.
4480. Ak Üzüt⁸⁷ün ülkesine varıp,
4481. Ayrılıp ölenlere eklenip,
4482. Orada huzurlu yaşarım."
4483. Ak köpeğin sürünü, ağlayarak, ağıt yakarak,
4484. Ak Üzüt ülkesine yöneldi.
4485. Kara yer sarsılmaktaydı,
4486. Uzay titremekteydi.
4487. Şahin gibi uçtu gitti,
4488. İraktaki yerde ağlayıp, ağıt yakıp, yitti.
4489. Altın tüylü ak köpek ayrılıp öldüğünde
4490. Savaşla gelen alplar sevindiler.
4491. Ayılı, güneşli alplar [ise] üzüлүp,
4492. Daha da şiddetle savaşmaya başladılar.
4493. Kara yer, ucundan gidip, düzelmekte,
4494. Uzay, doruğuna kadar düşüp, düzelmekte.
4495. Huban Arığ, göz atıp baktığında
4496. Hara Han babası,
4497. Arı gücü kalmadan
4498. Daha az alpa kapışmakta,
4499. Daha çok toprağa değmekte.
4500. Geniş taş a kaydır a basmakta,
4501. Yuvarlak taş a tökezleye basmakta.
4502. Huban Arığ, güçlü alplarla savaştuğundan

4503. Babası Hara Han'a yardım edemedi
 4504. Gözleriyle yalnızca bakabilmekte.
 4505. Üçgen çıplak oğlan Altın Hus
 4506. Üstün güçlü alpları
 4507. Yanlacak, kesilecek biçimde parçalayıp öldürmekte.
 4508. Alp Kök Nincil kız
 4509. Ayı tüylü bir Hara alpla dövüşmekte.
 4510. Vücutlarından et koparmaktalar,
 4511. Kanlarından kan içmekteler⁸⁸.
 4512. Bu kanlı savaşta,
 4513. Ne kadar [çok] kişi öldürseler de
 4514. [Bunların] bittiği, azaldığı yoktur,
 4515. [Tam tersine] daha da çok alp gelmekte.
 4516. Donuk çeliği yırtı tepmekteler,
 4517. Sağlam çeliği kırıla tepmekteler.
 4518. Gök dibi soludu,
 4519. Yerin ucu kesildi.
 4520. Ulu ağacın düşürüldüğü hissedilmekteydi,
 4521. Ulu alpin aynılıp öldüğü duyulmaktaydı.
 4522. Karın yağmadığı karlı zirvelere
 4523. Kar yağmıştır.
 4524. Niğnin akmadığı sulara
 4525. Niğ dolarak, sığmadan akmış.
 4526. Dokuz güne kadar
 4527. Arımaz ak duman,
 4528. Kalkmaz kök duman oluştu.
 4529. Ayın gözü beyazlaşarak öldü,
 4530. Güneşin gözü yeşererek öldü.
 4531. Huban Anğ, göz atarak, baktığında,
 4532. Ayrılıp ölen Hara Han babasının
 4533. Ayla güneş üzerinden gitmemekte.
 4534. Huban Anğ bunu görüp,
 4535. Kandan kızıl yüzü,
 4536. Kara bağra dönüştü.
 4537. Kayadan katı yüreği eriyip,
 4538. Gözyaşına boğuldu.
 4539. Taştan pek yüreği parçalanıp,
 4540. Burun suyuna boğuldu.
 4541. Huu Hat'ın eli kan olmamış,
 4542. Eteği iz almamış.
 4543. Huban Anğ, göz atıp, baktığında,
 4544. Kara kayanın dibinde,
 4545. Kara zırhlı Hara Hat⁸⁹'in,
 4546. Kara tarak tutunup
 4547. Altmış örgüsünü taramakta.
 4548. Sağ yandan taradığında
 4549. Altmış-yetmiş alp yaratılıp
 4550. Kılıç, mızrak tutuna
 4551. Kanlı savaşa gidip katılmakta.
 4552. Sol yandan taradığında
 4553. Seksen-doksan alp yaratılıp,
 4554. Kanlı savaşa girmekte.
 4555. Huban Anğ içerleyip, konuştu:
 4556. "Kanlı savaşa yerli halkı katan
 4557. Hara Hat senmişsin meğer,
 4558. Hara Hat'ı öldürmezsem
 4559. Kanlı savaş hiçbir zaman bitmez.
 4560. Yaratıcı olan Hara Hat,
 4561. Gözle ancak şimdi gördüm.
 4562. Senin canına ulaşmadan
 4563. Savaş hiçbir zaman bitmez."
 4564. Büyük savaşın içinden gidip,
 4565. Hara Hat'a şimdi ulaştı.
 4566. Alpi vuracak çelik kılıcını
 4567. Uzaya kadar kaldıracak
 4568. Hara Hat'a indirdi.
 4569. Göğün dibi soludu,

4570. Yerin ucu kesildi.
 4571. Hara Hat'ın kara başı kesilip,
 4572. Kara yere düştü.
 4573. Kuru kemiği alevli ateşle yanıp,
 4574. Kara hibini ancak kaldığında,
 4575. Kasırğa ve yel [onu] alıp götürdü.
 4576. Kanlı savaşıla gelen alplar,
 4577. Üzülerek konuşmaktalar:
 4578. "Hara Hat ayrılıp öldüğünde
 4579. Kanlı savaşıla gelen yerli halk
 4580. Tamamen yok olmak üzere kırdır-
 mış."

4581. Alp yiğitler kanlı savaşı
 4582. Dar yerde kısırdı,
 4583. Yerli halk azalmaya başladı.
 4584. Boğaz yerde boğdu,
 4585. Onurlu halk bitmeyen yok olma-
 ya başladı.
 4586. Üçgen çıplak oğlan Altın Hus
 4587. Huu Hat'ı gelip kaptı.
 4588. Tutunacak el bırakmadı,
 4589. Basacak ayak bırakmadı.
 4590. Kara yerden kapıp, kaldırıp,
 4591. Uzaya kadar çıkarıp,
 4592. Çatal kayaya indiriverdi.
 4593. Sırtı altı yerinden,
 4594. Beli beş yerinden kırıldı.
 4595. Alp Huban Anğ kız
 4596. Kögetey Mirgen'i gelip kaptı.

4597. Kögetey Mirgen [o zaman] böy-
 le konuştu:
 4598. "Yaratıcının koyduğu yargı doğ-
 ru çıkar,
 4599. Evlenecek hayatım şimdi geldi.
 4600. Tann'nın belirlediği evlilik ger-
 çekleşir,
 4601. Evlenecek canım özü geldi."
 4602. Huban Anğ [ise] yanıt vermek-
 tedir:
 4603. "Aylı, güneşli yer yüzünde
 4604. Alacak hatun bulamadığında,
 4605. Ak Üzüt ülkesinde
 4606. Ayrılıp ölenlerle evlenirsin.
 4607. Sıcak güneşli yer yüzünde
 4608. Karı bulup evlenemediğinde,
 4609. Geçip ölenlerin ülkesine varıp,
 4610. Geçip ölenleri karı edinip evle-
 nirsın".
 4611. Kaptığı yerden büyük etler,
 4612. Tuttuğu yerden koca etler,
 4613. Parçalanıp koparmaktalar.
 4614. Yedi güne vardılar.
 4615. Yere, taşla düşmediler.
 4616. Dokuz güne ulaştılar,
 4617. Toprağa, taşla düşmediler.
 4618. Dokuz günün ardından,
 4619. Huban Anğ, Kögetey Mirgen'i
 4620. İniş aşağıya itmeye başladı,
 4621. Dağın yukarsına dayatmaya
 başladı.
 4622. Aşık kemiğinin başına takılma-
 dan,
 4623. Çayır melikesinin başını çekme-
 den
 4624. Hara yerden kapıp
 4625. Uzaya kaldırıp vurdu.
 4626. Göğün dibi soludu,
 4627. Yerin ucu yarıldı.
 4628. Kögetey Mirgen, kara kayayı

4629. Kucaklayıp, ayrılarak öldü.
 4630. Aynılıp ölen sürünü ağlayıp, ağıt yakıp,
 4631. Dağ sırtında durarak konuştu:
 4632. "Alp üstünü Huban Anğ kız,
 4633. Aylı, güneşli yer yüzünde
 4634. Seni alıp evlenmek nasip olmadı.
 4635. Ak Üzüt ülkesinde
 4636. Seni ben bekleyip alınm.
 4637. Orada ebediyen [birlikte] yaşarız.
 4638. Çok güzel gözlerini
 4639. Bırakıp ayırmak ne kadar zor.
 4640. Çiçek kadar güzel topraktan
 4641. Ayrılmak ne kadar da güç.
 4642. Senin gelmeni beklerim,
 4643. Senin varmanı beklerim.
 4644. Bu dünyada oyun yaşam,
 4645. Bu dünyada çileli yaşam,
 4646. Gerçek yaşam o dünyada,
 4647. Şerhsiz yaşam şimdi olacak."
 4648. Kögetey Mirgen'in sürünü ağlayıp, ağıt yakıp,
 4649. Ak Üzüt ülkesine gitti.
 4650. Kök Nincil de Kök Molat'ın
 4651. Arı canına ulaşabilmiş.
 4652. Karşı gelip ürüyecek köpeğin olmadığında,
 4653. Karşı çıkıp kapışacak alpin yokluğunda,
 4654. Huban Anğ, Kök Nincil,
 4655. Üçgen çıplak oğlan,
 4656. Buluşup esenlikler dilediler,
 4657. Kalın vücutları tükenmiş,
 4658. Katı kemikleri yalnızca kalmış.
 4659. Kızıl kasları erimiş,
 4660. Sivri kemikleri yalnızca kalmış.
 4661. Yele, tana devrilecek hâle gelmişler.
4662. Üçgen çıplak oğlanı
 4663. Huban Anğ, ileri-beri silkip,
 4664. Üçgen altın kistiğe dönüştürüp,
 4665. Sağ cebine koyuverdi.
 4666. Kara yerin üstünde,
 4667. Aynılıp ölen yerli halk
 4668. Kara toprağa sığmadan yatmakta.
 4669. Kişi üstüne kişi,
 4670. Mal üstüne mal yatıp ölmüş.
 4671. Kara at sineği kadar karanlık çöktüğünde,
 4672. Kanatlı kuş gelmektedir bu yere.
 4673. Yırtıcı hayvan gece ve gündüz
 4674. Kara duman [bulut] gibi yığılmaktadır bu yere.
 4675. Hara Han'ın tok ve semiz malı,
 4676. Ata yurduna dönmekte.
 4677. Aynılıp ölen Hara Han'ı görünce,
 4678. Aralıktan kişneyerek geçmekte.
 4679. Onurlu halk ana yurduna geri dönmekte.
 4680. Geçip ölen Hara Han'ı görünce,
 4681. Ağlayıp, ağıt yakıp aralıktan geçmekte.
 4682. Huban Anğ, Kök Nincil attan inip,
 4683. Aynılıp ölen Hara Han'ın
 4684. Çevresinde dolaşp, ağıt yakmaktalar.
 4685. Uzaydaki yıldızların Huban Anğ,
 4686. Tümünü sayarak ağıt yakmakta
 4687. Biten otun kökünün
 4688. Sayarak ağıt yakmakta.
 4689. Huban Anğ ağıt yaktığında
 4690. Yerin üstü, yerin altı, her yerde duyulmakta.
 4691. Katı yürekli kişiler üzülmemekte,
 4692. Yumuşak yürekli kişiler ağlaşmakta.

4693. Kurumuş zirvelerde
4694. Kök ot bitip sallanmaktadır.
4695. Kurumuş dağlarda
4696. Kök yaprak çıkıp sallanmaktadır.
4697. Huban Añg konuşmaktadır:
4698. "Aynlıp ölen alp yiğidi
4699. Elli yıl sonra geri getireceğim."
4700. Hara Han'ın kemiklerini
4701. Güzel bir biçimde yerine koyup,
4702. Ayın altınca evirmeye başladı.
4703. Em⁹⁰ini koyduğunda, eğilerek düşmekte,
4704. Tom⁹¹ını koyduğunda, doğrularak düşmekte.
4705. Aynlıp ölen Hara Han,
4706. Döndürülmemek üzere ölmüş.
4707. Geçip ölen Hara Han
4708. Geri getirilmemek üzere geçip ölmüş.
4709. Huban Añg'ın yüreği eriyip,
4710. Yüreği daha da parçalanıp,
4711. Ağlayıp ağıt yakmaya şimdi başladı.
4712. Hara Han'ın kemiğini kapıp
4713. Kara doru atın sırtına koyup
4714. Ata yurduna geri götürdüler.
4715. Kara doru at, silsileli dağlık bir yere çıkıp,
4716. Yeleşi yayılıp, kuyruğu uzanıp,
4717. Ata yurduna koşturmaya başladı.
4718. "Yurtlu mal yurduna varır,
4719. Yurdundan yanlış [yere] gitmez.
4720. Sulu mal suyuna varır
4721. Sudan yanlış o gitmez." diye,
4722. Sözünü söyledi Huban Añg kız.
4723. Aynlıp ölen altın tüylü
4724. Ak köpeğin kemiklerini gelip gördüklerinde,
4725. Altmış alıp döşenip [o] ölmüş.
4726. Ay altında altın tüyü
4727. Altın gibi parlamaktadır.
4728. Güneşin altında gümüş gibi parlamaktadır.
4729. "Altmış yordamı çok iyi bilen
4730. Üstün güçlü ak köpek,
4731. Arı gücü kalmadan
4732. Üçüncü [kez] aynlıp ölmüş.
4733. Elli hileyi çok iyi bilen
4734. Ulu güçlü ak köpek,
4735. Ulu gücü yetmeden, geçip ölmüş.
4736. Aynlıp varacak yerimde
4737. Atam olup o dolaştı.
4738. Dağa çıktığımda dayağım oldu,
4739. Suya girdiğimde sandalım oldu.
4740. Aynlıp ölen ak köpeği geri döndürmeyince,
4741. Ata yurduna geri dönmem.
4742. Geçip ölen ak köpeği evirmeyince
4743. Ana yurduma geri dönmem.
4744. Altmış yordamım yararsa,
4745. Altın tüylü ak köpeği geri döndürecekim.
4746. Altmış yordamım yaramazsa,
4747. Aynlıp ölecekim.
4748. Ak Üzüt ülkesinden
4749. Geri dönen alp yoktur.
4750. Geçip ölenlerin ülkesinden
4751. Gidip gelen er yiğit yoktur.
4752. Çok ağır, çok zor [bir] yer.
4753. Altmış yordamlı çok [sayıda] alp gitmekte.
4754. Altmış yordamları yaramadan
4755. Aynlıp ölmekte.
4756. Üstün yordamlı çok [sayıda] er yiğit gitmekte,
4757. Üstün yordamları yetmeden,

4758. Geçip ölmekte.
 4759. Kök Nincil, sen bu yerde kalırsın.
 4760. Ayrılıp ölen altın tüylü ak köpeği
 4761. Altından şeydan yemesin,
 4762. Üstünden üzüt yemesin.
 4763. Ak ipek atkıyla,
 4764. Ayın altını döndüre,
 4765. Güneşin altını evire vurup,
 4766. Gece gündüz yel gibi göz ve kulak olursun.
 4767. Dokuz güne kadar
 4768. Süre verip ben gidiyorum.
 4769. Dokuz gün sonra ben dönersen,
 4770. Sağ ve salimim demek.
 4771. Benim yolumu takip edip
 4772. Benim izimi sürüp
 4773. Dört toynaklı at
 4774. Bu yerden peşimden koşmasın.
 4775. Kara başlı ér arkamdan gitmesin.
 4776. Yabancı ülkesi almış yordamlı,
 4777. Onu bilmek zor olur.
 4778. Düşman ülkesi elli hileli,
 4779. Sahibini bulmak çileli olur" deyip,
 4780. Huban Arığ vedalaştı.
 4781. Atına atlayarak, Ak Üzüt ülkesine
 4782. Ak köpeğin yolunu takip ederek,
 4783. İzini sürerek yola koyuldu.
 4784. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, atına kamçıyla vurdu.
 4785. Huban Arığ giderken baktığında,
 4786. Ayrılıp ölen halkın ruhları
 4787. Ak Üzüt ülkesine
 4788. Tek yoldan gitmekteymiş.
 4789. Gece ve gündüz ağlaşıp ağıtlar yayılmakta.
4790. Oraya giden yollar var,
 4791. Oradan dönen yol [ise] hiç yoktur.
 4792. Huban Arığ, ayrılıp ölmüş gibi olup,
 4793. Ayrılıp ölenlere katılarak
 4794. Ağlayıp, ağıt yakmaya başladı.
 4795. Ayrılıp ölen halkın sürünü
 4796. Huban Arığ'la ağlaşıp ağıtlar yakmakta:
 4797. "Kara yeri bırakıp gidiyoruz
 4798. Yeniden dönemeyiz.
 4799. Yerli halktan ayrılıp gidiyoruz,
 4800. Yeniden gelip [ona] katılamayız.
 4801. Zavallı güzel Huban Arığ
 4802. Nasıl ayrılıp öldün?
 4803. Yerli halktan ayrılmak
 4804. Nasıl [da] zor oldu şimdi
 4805. Aydın güneşin ışığını,
 4806. Halkın güzelliğini
 4807. Bir daha biz görmeyiz."
 4808. Daha da çok ağıt yakarak ağlaşıp gitmekte.
 4809. Huban Arığ anladı ki,
 4810. Dokuz günde yüzerek geçilmez
 4811. Hızlı bir nehre ulaşmışlar.
 4812. Huban Arığ yerli halktan kopup,
 4813. Kızıl kumlu çayıra gelip
 4814. Kızıl kır attan inip, konuştu:
 4815. "Atlayarak bindiğim kızıl kır atım
 4816. Atlayıp sana bu yerden
 4817. Geçemeyeceğim.
 4818. Altmış hileyi kullanarak
 4819. Anı canıma ulaşırlar.
 4820. Elli hileyi kullanarak
 4821. Ulu canıma ulaşırlar.
 4822. Bu yerde dokuz güne kadar
 4823. Kızıl kum olup yatarsın
 4824. Dokuz günün aşarsam [dönmezsem]

4825. Aynılıp ölmüşüm demektir.
 4826. Yolumu takip etmeyeceksin,
 4827. İzimi sürmeyeceksin.
 4828. Ata yurduna sağ ve salim dönüp,
 4829. Orada haber verirsin.
 4830. Atlayıp binen alp yiğidin
 4831. Yabancı ülkesinde aynılıp öldüğünü.
 4832. Ana yurduna esen ve sağ dönüp gidersin,
 4833. Emzirip besleyen anama haber salarsın,
 4834. Eyerleyip binen yiğidin
 4835. Düşman ülkesinde geçip kaldığını."
 4836. Yelesini okşayıp, boynunu
 4837. Kucaklayıp, silkeleyerek çekirttiğinde
 4838. Kızıl kır at kızıl kuma dönüşerek [etrafa] yayılıverdi,
 4839. Kızıl çiçek, kızıl ipek gibi saçılıverdi.
 4840. Huban Arı, ak şahine dönüştü
 4841. Uzaya, kanat çarpıp uçtu.
 4842. Kanat sesi çıkmaktadır,
 4843. Tüylerin sesi çıkmaktadır.
 4844. Çayırda biten köklü ağaçlar
 4845. Yere bitişik ezilmektedir.
 4846. Dağda biten köklü otlar
 4847. Dağa bitişik ezilmektedir.
 4848. Ak bulutun üstüne çıktı,
 4849. Huban Arı kara yere baktığında
 4850. Dokuz günde yüzülerek geçilmez
 4851. Ulu nehrin kıyısında yerli halk
 4852. Sinek gibi kaynaşmakta,
 4853. Karınca gibi çalışmakta.
 4854. Tahtadan yapılan gemiyle [sandalla]

4855. Yalpalayarak [karşıya] geçmek-teler.
 4856. Akçeli kişiler engelsiz hızlı geçmekte,
 4857. Akçesiz kişiler ise yıl boyu geçmeden
 4858. Orada ağlayıp, ağıt yakmaktalar.
 4859. Dokuz günde yüzülerek geçilemeyen

4860. Hızlı nehrin Huban Arı kız
 4861. Hiç kimseye fark ettirmeden uçarak geçiverdi.
 4862. Bu yanda hiç kimse karşılaşmamakta,
 4863. Hiçbir hayvan, kuş gözükmemekte.
 4864. Yer toprak bitmek üzere.
 4865. Kara Üzüt ülkesinde dokuz kara kız,
 4866. Gece bekçilik, gündüz gözetmenlik yapmakta.
 4867. Aynılıp ölen kişilerin sürünlerini denetleyerek
 4868. Ak Üzüt ülkesine yollamaktalar.
 4869. Dokuz kara kızın bilmediği, farkında olmadığı
 4870. Bu kara yerin yüzünde hiçbir şey yoktur.
 4871. Güzel yordamla gelen alp varsa, fark edip
 4872. Arı canına ulaşmaktalar.
 4873. Güzel yordamla geçen alp yoktur.
 4874. Elli yordamla gelen er yiğitler varsa, [onları] fark edip,

4875. Ulu ruhlarına ulaşmaktalar.
 4876. Elli yordamla gelip geçebilen er
 yiğit yoktur.
 4877. Huban Arığ dokuz kara kıza fark
 edilmemek için
 4878. Altmış yordamını kullandı
 4879. Elli hileye başvurdu.
 4880. Uzayda kara bulut oynatıp
 4881. Kara yer yüzüne indirip
 4882. Ulu yel kaldırdı.
 4883. Dokuz kara kız dayanamadan
 4884. Dokuz köşeli kara evin içine
 koştular.
 4885. Huban Arığ uzayda
 4886. Kasırga yel olup geçiverdi [ora-
 yı].
 4887. Uzaydan giderken baktığında
 4888. Sarı deniz dalgalanarak yayıl-
 mış.
 4889. Sarı Üzüt ülkesine ulaşmak üze-
 reymiş.
 4890. Sarı Üzüt ülkesinde
 4891. Altmış yordamı çok iyi bilen
 4892. Elli hileyi fazlasıyla bilen
 4893. Gece bekçilik eden,
 4894. Gündüz gözetmenlik yapan,
 4895. Dokuz sarı oğlan, dokuz sarı kız
 varmış.
 4896. Bu ülkeden altmış hileyle
 4897. Atlayıp binilen mal geçmemiş,
 4898. Burada ayrılıp ölmüş.
 4899. At kemiği çatal kayaya,
 4900. Er kemiği eğri kayaya dönüş-
 müş.
 4901. Bunu görüp, Huban Arığ düşün-
 dü:
 4902. "Altmış hilem üstün gelirse,
 4903. [Bunları] oyuna getirip geçebili-
 rim.
 4904. Altmış yordamım yetmezse
 4905. Ayrılıp ben ölürüm."
 4906. Altmış hile kullandı,
 4907. Elli yordama başvurdu.
 4908. Uzaydan ulu yağmur yağmakta,
 4909. Ulu kasırga esmektedir.
 4910. Kara yerin balıçı
 4911. Uzaya [kadar] çıkmaktadır.
 4912. Ulu dağlar ulamaktadır,
 4913. Ulu sular şarıldamaktadır.
 4914. Ulu yağmurun ardından
 4915. Ulu bulutsuzluk, ulu sıcaklık
 başladı.
 4916. Dokuz sarı oğlan, dokuz sarı
 kız,
 4917. Şiddetli uykuya teslim olup,
 4918. Orada, burada yatıp,
 4919. Kalın [derin] uykuya düştüler.
 4920. Horlama sesi uzayda işitilmek-
 tedir.
 4921. Çatal kanatlı Huban Arığ,
 4922. Ak bulutu yararak
 4923. Ayın altından ilerledi.
 4924. Kök bulutu bölerek iki kanatla,
 4925. Güneşin altınca geçti.
 4926. Dokuz sarı oğlan, dokuz sarı
 kız,
 4927. Bir şey fark etmeden, bilmeden
 kaldı.
 4928. Huban Arığ [ise] düşünmekte-
 dir:
 4929. "Kara Üzüt ve Sarı Üzüt ülkeleri-
 ni fark edilmeden
 4930. Sağ ve salim geçebildim.
 4931. Ak Üzüt ülkesini
 4932. Nasıl geçebilirim?
 4933. Ak Üzüt'ün dokuz oğlanı, dokuz
 kızının
 4934. Yerin altındaki yedi Erlik'ten
 4935. Yedi [kat] üstündür, bildikleri
 4936. Yukarıdaki yalnız Yaratan'dan

4937. Asla [geride] kalmaz olan bunlar olsa gerek.”
4938. Hara Han babasının,
4939. Altın tüylü ak köpeğinin yolunu
4940. Huban Arığ görüp buldu.
4941. Ak Üzüt ülkesine
4942. Onlar çoktan gitmiş.
4943. Yer toprağın ücra yerinde,
4944. Uzayın ucunda
4945. Kara yerden yanan alevli od
4946. Uzaya dek yükselmektedir.
4947. Kızıl alevli odu geçebilmek
4948. Arı gücü kalmadan
4949. Ulu gücü yetmeyebilir [Huban Arığ'ın].
4950. Kara yere dikkatli bakarak indiğinde
4951. Ayrılıp ölenlerin sürünlerine katılarak
4952. Ağlayarak, ağıt yakarak yürümeye başladı.
4953. Ak Üzüt ülkesinde
4954. Dokuz oğlan, dokuz kız
4955. Herkesi gözden, denetimden geçirmekte.
4956. Oyuna, yalana başvurarak gelen kişilerin
4957. Boynunu hemen oracıkta kesivermekteler.
4958. Bu zamana dek
4959. Ak Üzüt ülkesinden
4960. Dönüp eve gelen olmamış.
4961. Ucu ve sonu görünmeyen halk yığını denetim [için]
4962. Ulu kuyruğa geçmekte.
4963. Dokuz oğlan, dokuz kız Huban Arığ'ı
4964. Ayağından başına kadar
4965. Başından ayağına kadar
4966. Şahin gibi keskince,
4967. Puhu gibi dikkatlice bakıp konuşmaktalar:
4968. “Altmış hileyi çok iyi bilen,
4969. Üstün güçlü Huban Arığ,
4970. Ayrılıp öldüğün hiç oldu mu,
4971. Güzel hileyle mi geldin?
4972. Ulu güçlü Huban Arığ,
4973. Elli yordamla mı geldin,
4974. Geçip öldüğün hiç oldu mu?
4975. Güzel hileyle bu yere gelip
4976. Ata yurduna geri dönen yoktur.
4977. Bilerek, fark ederek [öylelerin] arı canlarına ulaşırsın.
4978. Elli yordamla gelip er yiğidin
4979. Ana yurduna geri gittiği yoktur,
4980. Geçip ölmektedir bu yerde.
4981. Gerçekten mi öldüğünü, hileyle mi geldiğini
4982. Hemen burada öğreniriz.
4983. Yine bu çayıra kül döküldü.
4984. Huban Arığ [sen] bu çayırın
4985. Bir ucundan bir ucuna koşacaksın.
4986. Ayağın altından bir kül [taneciği] dahi kalkarsa,
4987. Güzel hileyle gelmişsin bu demek.
4988. Arı canına buracıkta ulaşırsın.”
4989. Huban Arığ tüm yordamını kullanarak
4990. Alnından bir saç demetini koparıp
4991. Kendi biçimini vererek kendi yerine koydu.
4992. Huban Arığ ak çiçek olup büyüdü.
4993. Dokuz oğlan, dokuz kız bilmeden,
4994. Bir şeyin farkına varmadan kaldılar.

4995. Göz atarak baktıklarında, Huban Anğ,
 4996. Ak çayırın bir ucundan
 4997. Bir ucuna kadar koştu.
 4998. Ayaklarının altından
 4999. Hiç kül saçılmadı,
 5000. Hiçbir şey yayılmadı.
 5001. "Birin gerçeği yoktur,
 5002. Bir defaya güvenmemek gerek.
 5003. İkinci kez sınanır, bakanz,
 5004. İşte o zaman gerçek olur,
 5005. zaman inanacağız.
 5006. Ak çayırın ortasında
 5007. Üç yıl duran
 5008. Üç budaklı kurumuş bir hobıra-
 h⁹² var.
 5009. İşte onun üzerine çıkıp bir buda-
 ğına oturursun,
 5010. Ancak hafiften bile kırarsan
 onu,
 5011. Güzel hileyle gelmiş sayılırsın,
 5012. An canına şuracıkta ulaşırsın." diye
 5013. Dokuz oğlan, alp vuracak
 5014. Çelik kılıçlarını [arkadan] çekiş-
 tirmekteler.
 5015. Huban Anğ'ın bir yordamının or-
 taya çıkardığı saçı
 5016. Üç yıl duran
 5017. Üç budaklı kurumuş hobiraha
 5018. Çıkıp budağına oturdu.
 5019. Dokuz oğlan, dokuz kız,
 5020. Evire dolaşıp, bakmaktalar,
 5021. Huban Anğ kuru hobirahın
 5022. Budağın eğmeden oturmakta.
 5023. "Tamam, gerçekten, Huban
 Anğ,
 5024. Ak Üzütlükte
 5025. Ayrılmış ölen senin sürünün gel-
 miş" diyerek,
5026. Dokuz oğlan, dokuz kız, fark et-
 meden Huban Anğ'ı,
 5027. Ak Üzütlükte [gitmesine]
 izin verdiler.
 5028. Huban Anğ esas olan özü, aya-
 ğa kalktı,
 5029. Ölen kişilerin sürülerine katıldı.
 5030. Ağlayıp, ağıt yakıp, Ak Üzütlük-
 kesine girdi.
 5031. Dokuz oğlan, dokuz kız hiç farkı-
 na varmadan,
 5032. Bir şey sezinmeden [geride] kal-
 dılar.
 5033. Ak Üzütlükte, ayrılmış ölen
 halk,
 5034. Karınca gibi kıpraşmakta,
 5035. Kara duman gibi hareketlenmek-
 te ki,
 5036. Ayın, güneşin gözü görünme-
 mektedir.
 5037. Bu ülkede gerçek yaşam,
 5038. Gerçek yargı var.
 5039. Altın masanın arkasında altı kat-
 lı⁹³
 5040. Altın zırhlı alplar oturmaktadır.
 5041. Bakır masanın arkasında yedi
 katlı
 5042. Bakır zırhlı alplar oturmaktadır
 ki,
 5043. Yerli halkın gerçek yargısını yeri-
 ne getirmekteler.
 5044. Yer toprağın üstünde,
 5045. Kara yerin altında
 5046. Günahsız, suçsuz kişi yokmuş.
 5047. Yaş balanın yalnızca suçu yok-
 tur.
 5048. Suç işlemiş kişiler ise
 5049. Çatal kamçıyla dövülüp geçiril-
 mekteler.
 5050. Daha sonra suçu büyüklerin

5051. Sirtından kayış kesilmekteler.
5052. Hırsızlık etmiş kişilerin
5053. Ellerini kesmekteler.
5054. Suçu en ağır olanları
5055. Ateşli batı'da yakmaktalar.
5056. Şimşekli batın [etrafı] kızıl alevli ateşle
5057. Uzaya dek yanmakta
5058. Huban Arığ ölenlere baktığında
5059. Yargı bekleyip, babası
5060. Hara Han'ın da kuyrukta durmakta [olduğunu gördü].
5061. Yanına varıp, elinden tuttu,
5062. Hizasına gelip, esenliklerini sundu.
5063. Hara Han gözyaşına boğuldu,
5064. Burun suyuna soluğu kesildi.
5065. Esenliğe karşılık verip
5066. Yalnız kızından şunu sordu:
5067. "Değerli balağ, Huban Arığ,
5068. Ak Üzüt ülkesinde
5069. Arı gücün kalmadan
5070. Ayrılarak ölüp de geldin mi?
5071. Ya da güzel yordamla mı geldin?
5072. Ak Üzüt ülkesine,
5073. Güzel hileyle gelip,
5074. Dönen alp yoktur.
5075. Sevdığım canım, Huban Arığ,
5076. Ulu gücün kalmadan,
5077. Geçerek ölüp geldin mi,
5078. Yoksa elli yordamla [buraya] ulaştın mı? "
5079. Ulu konuşmayı uzun kulaklar işitmesin diye,
5080. Huban Arığ, Hara Han babasın
5081. Dışarı götürüp, fısıldayarak konuştu:
5082. "Zavallı Hara Han babam,
5083. Son kez seni görüyorum.
5084. Ak Üzüt ülkesine
5085. Ayrılıp ölen sürünüm gelmedi.
5086. Ayrılıp ölen altın tüylü ak köpeğin
5087. Ayrılıp ölen sürününü götürmeye
5088. Güzel hileyle ben geldim.
5089. Geçip ölen sürünüm gelmedi,
5090. Geçip ölen altın tüylü ak köpeğin
5091. Geçip ölen sürününü geri götürmeye
5092. Elli yordamla be [buraya] ulaştım.
5093. Bu yerde çok kalmak sakıncalıdır,
5094. Anlayıp, sezebilirler.
5095. Huu Hat'ın elinden ayrılıp ölen babam,
5096. Yeniden yaratılıp, doğup büyümezsin.
5097. Ne zaman ayrılıp ölsəm
5098. Bu yere gelirim, işte o zaman,
5099. Ayrılmadan, bırakışmadan birlikte yaşarız."
5100. Huban Arığ, vedalaşıp,
5101. Altın tüylü ak köpeğin
5102. Ayrılıp ölen sürününü aramaya gitti.
5103. Yerli halkın içinde yarım gün arayıp
5104. Kuyrukta duran ak köpeği görüp,
5105. Yerli halkın dışında [bir yerde] konuştu:
5106. "Altın tüylü ak köpek,
5107. Ayrılıp ölen özünü götürmeye
5108. Güzel hileyle ben geldim.
5109. Sırtıma pek [sağlamca] oturursun,

5110. Düşersen, ayrılıp ikimiz de ölü-
rüz.
5111. Çatal kanadı çarpıp
5112. Uçmasını ben bilirim.”
5113. Altın tüylü ak köpeği sırtına
5114. Kişiler görmeden oturup [bindi-
rip],
5115. Alevli kazandan çıkan is ve du-
manın içinde uçarak,
5116. Kişilere görünmeden
5117. Uzaya çıkıp
5118. Ak bulutun altına ulaştığında,
5119. Kök bulutun üstüne çıktığında,
5120. Huban Arığ konuşmasını konu-
tu,
5121. Tüm halka duyuldu.
5122. Sözü o söyledi,
5123. Bütün yerlerde işitildi:
5124. “Altmış yordamı çok iyi bilen,
5125. Üstün güçlü [ben] Huban Arığ
5126. Ayrılıp ölen altın tüylü ak köpe-
ğin
5127. Ayrılıp ölen sürününü götürmek-
teyim.
5128. Üstünleriniz varsa,
5129. Beni, peşimden koşup, yakala-
yın.
5130. Elli yordamı fazlasıyla bilen
5131. Üstün güçlü [ben] Huban Arığ,
5132. Elli hileye başvurup,
5133. Geçip ölen altın tüylü ak köpe-
ğin
5134. Ana yurduna sürününü götür-
mekteyim.
5135. Fazlasıyla yiğitleriniz varsa
5136. Beni, arkamdan takip ederek,
yakalayın.”
5137. Ak Üzütlüklerinde, bunu işitip,
5138. Sert sesler, sinirli uğultular çıktı,
5139. Biri, “sen suçlusun.”
5140. Öbürü ise “sen görmedin” diye
5141. Karşılıklı suçlamalara başlandı.
5142. Bekçi olan dokuz oğlan, dokuz
kız
5143. Yay, ok tutunarak, dışarı koştular.
5144. Dokuz çatal kayın ağacına
5145. Şalvarlarını kaptırmak için yırtıp
5146. Yerde süründüklerini görüp
5147. Dokuz kez utanarak
5148. Şalvarlarını dikmekte.
5149. Dokuz oğlan bağırışmakta:
5150. “Elli hileyi fazlasıyla bilen Huban
Arığ
5151. Elli hileye başvurmaktadır.
5152. Nasıl anlayamadık,
5153. Nasıl fark edemedik.”
5154. Kök şahin paltolarını giydiler,
5155. Kök ayas⁹⁵a çıktılar
5156. Alp Huban Arığ’ın yolunu takip
ederek,
5157. İzini sürerek gittiler.
5158. Kanat sesi duyulmaktadır,
5159. Çarpış sesi işitilmektedir.
5160. Kirişin iyisi ulamaktadır,
5161. Okun iyisi gülmektedir.
5162. Alp Huban Arığ kız
5163. Yüksekten gelen okları
5164. Altından eğilerek geçmekte.
5165. Alçaktan gelen okları
5166. Üstünden aşarak geçmekte.
5167. Uzaydaki kara bulut
5168. Kara yere yapışık ezilmektedir.
5169. Ayas gökyüzü bulutlaşmaktadır.
5170. Bulutlu gökyüzü bulutsuzlaş-
maktadır.
5171. Huban Arığ’ın yün ve tüyleri kara
yere
5172. Kara sinekler gibi hareket ederek
düşmekte.

5173. Huban Anıĝ geriye dönerek baktığında
5174. Dokuz kız, şalvarlarını dikmiş,
5175. Peşinden atılıp savaşa gelmek-teler.
5176. Ulaşıırken ulaşmaktalar,
5177. Yakından yakın yaklaşmaktalar.
5178. Dokuz kulaç kadar mesafedeler
5179. Huban Anıĝ'ın anı gücü kalma-mak üzere,
5180. Ayrılıp öleceğini bilmektedir.
5181. Ulu gücü yetmemek üzere,
5182. Geçip öleceğini sezmektedir.
5183. Ak Üzüt ülkesi bitmek üzere,
5184. Sarı Üzüt ülkesi gelmek üzere.
5185. Sarı deniz gözükmektedir.
5186. Dokuz oğul, dokuz kız
5187. Ağlaşmakta, ağıt yakmaktalar:
5188. "Ak Üzüt ülkesini
5189. Aşırı gitmeye tanrı salmadı,
5190. Anı canına [Huban Anıĝ'ın] ula-şamadık.
5191. Kağanımıza ve beğimize başımı-zı kestireceğiz."
5192. Dokuz oğul, dokuz kız
5193. Ağlayıp, ağıt yakarak, geri dön-düler.
5194. Sarı Üzüt ülkesinde
5195. Dokuz sarı oğul, dokuz sarı kız, haber alıp,
5196. Sarı şahinlere dönüşüp
5197. Uzaya yükselerek uçup
5198. Huban Anıĝ'ı vurarak savaşmak-talar.
5199. Kuyruğu demet kopartırcasına tekmelemekteler,
5200. Kanat tüylerini koparmaktalar.
5201. Dokuz sarı oğul, dokuz sarı kız yaklaşarak,
5202. İki yanından da atış yapmaktalar.
5203. Huban Anıĝ, kara yere hızlı düşe-rek,
5204. Yeniden uzaya, ok gibi atılmak-tadır.
5205. Dokuz sarı oğul, dokuz sarı kız
5206. Yaklaşamadan, yakalayama-maktalar,
5207. İsabetli vuramadan, yorulmak-talar.
5208. Sarı Üzüt ülkesi bitmek üzere,
5209. Kara Üzüt ülkesi başlamaktadır.
5210. Kara deniz dalgalanmaktadır.
5211. Dokuz sarı oğlan, dokuz sarı kız,
5212. Ağlaşmakta, ağıt yakmaktadır:
5213. "Sarı Üzüt ülkesinden
5214. Aşırı adım atmak yasak.
5215. Güzel boynumuz kesilecek,
5216. Alp yiğitlerimiz öğrenseler [bunu].
5217. Ak Üzüt ülkesinden
5218. Güzel hileyle ilk kez
5219. Alp Huban Anıĝ geri dönmekte" diye,
5220. Ağlaşarak, ağıt yakarak yitiver-diler.
5221. Kara Üzüt ülkesinden
5222. Bekçi olan dokuz kara kız,
5223. Kara şahine dönüşüp,
5224. Uzaya çıktılar,
5225. Huban Anıĝ'la dövüşüp, savaş-tılar.
5226. Uzayda ulu gürleme,
5227. Ulu gürültü durmakta.
5228. Aşağıdan peşinden düştüklerin-de, alp kız
5229. Ak bulutun arasına dalı vermek-te.

5230. Ala gözle görünmez olmakta.
 5231. Dokuz kara kız oklarını
 5232. Boş yere atıp harcamaktadır.
 5233. Kara Üzüt ülkesi bitmek üzere,
 5234. Aylı, güneşli ülke görünmekte.
 5235. Dokuz kara kız, ağlayıp, ağıt ya-
 kıp,
 5236. Geri dönüverdi.
 5237. "Ay ve güneşli ülkede dolaşmak
 için yaratılsaydık,
 5238. Peşine düşüp, yakalayıp öldü-
 rürdük." diye,
 5239. Konuştu dokuz kara kız.
 5240. "Ak Üzüt ülkesine giden
 5241. Güzel yordamı olmayan bizler
 gibiler,
 5242. Hiçbir zaman geri dönmez.
 5243. Elli yordamı çok iyi bilen
 5244. Ulu güçlü Huban Anğ,
 5245. Geçip ölenlerin ülkesinden
 5246. Ana yurduña geri dönmektedir.
 5247. Elli hilesi olmayan bizler gibileri
 5248. Geri dönemeyiz.
 5249. Tamamen o ülkeye varmakta-
 yız.
 5250. Yaşın uzak, yaratanın yüksek ol-
 sun,
 5251. Yolun açık, yaşamın mutlu ol-
 sun.
 5252. Önünde ay ışınlasın,
 5253. Arkanda güneş parlasın.
 5254. Bitmemek üzere canlı ol,
 5255. Aşınmamak üzere yurtlu ol,
 5256. Dökülmemek üzere kanlı ol,
 5257. Bitmemek üzere yurtlu ol"
 5258. Aynlık sözlerini söyleyip,
 5259. Ağlayıp, ağıt yakarak gittiler.
 5260. Kızıl kumlu çayırı görüp, Huban
 Anğ,
 5261. Kara yere hızlıca indi.
5262. Kızıl çiçeği silkeleyip çektiğinde
 5263. Kızıl kır at kalkıverdi.
 5264. Atıyla selamlaşıp,
 5265. Eyerin içine oturuverdi.
 5266. Huban Anğ sayıp, anlasa,
 5267. Dokuz gün dolmak üzereymiş.
 5268. Durduğu yerden nefes alıp hız-
 landı
 5269. Bağıarak kamçısını vurdu.
 5270. Kara yer ucundan gidip düzel-
 mekte,
 5271. Uzay, doruğundan gidip, düzel-
 mekte.
 5272. Atar okun biçimini alıp
 5273. Atılan ok gibi atılıp gitmekte.
 5274. Uçar kuşun biçimine girip
 5275. Uçan kuş gibi uçup varmakta.
 5276. Ön ayaklarına
 5277. Ak çiçekler koparcasına tepil-
 mekte
 5278. Arka ayaklarına
 5279. Kök çiçekler yayvan tepilmekte.
 5280. Solucan gibi uzanarak gitmekte,
 5281. Dağ zirveleri ulamakta.
 5282. Yılan gibi evirilerek varmakta,
 5283. Dağ sırtları gürleyip arkada kal-
 maktadır.
 5284. Bel başka çok dağ aşmakta,
 5285. Beltin⁹⁶ başka çok su geçmek-
 te.
 5286. Aralığa ulaşıp çıktığında
 5287. Atının ağzını durdura çekip bak-
 tığında,
 5288. Savaşın olduğu yere gelmiş.
 5289. Kara yerden yanan alevli od,
 5290. Uzaya dek hâlâ da yanarak,
 5291. Ayın, güneşin gözünü kapamak-
 tadır.
 5292. Alp Kök Nincil kız,
 5293. Aynlıp ölen ak köpeğin kemiğini

5294. Altan kurda, üstten üzüte yedir-
meden,
5295. Ak ipek atkıyla çevreleyip ört-
müş.
5296. Huban Arığ aralıktan aşırı ilerle-
yip
5297. Kök Nincil'e vardktan sonra at-
tan inip
5298. Yanına gidip esenliklerini sundu
[selamını verdi].

5299. Kök Nincil [ona] sormaktadır :
5300. "Alp Huban Arığ,
5301. Ak Üzüt ülkesinden
5302. Hiçbir alpin geri döndüğü yok
[iken]
5303. [Sen] sağ ve salim geri dön-
dün.
5304. Adını söyleyip gittiğin şeyi geti-
rebildin mi?"
5305. "Ak Üzüt ülkesine gidip
5306. Ağır çileyi çok gördüm.
5307. Ayrılıp ölen altın tüylü ak köpe-
ğin
5308. Ayrılıp ölen sürününü getirdim.
5309. Geçip ölenlerin ülkesine gidip
5310. Korkunç çileyi çok yaşadım.
5311. Geçip ölen altın tüylü ak köpe-
ğin
5312. Geçip ölen sürününü geri getir-
dim.
5313. Ak Üzüt ülkesinde

5314. Görmediğim şeyi şimdi gör-
düm,
5315. Bilmediğim şeyi şimdi öğren-
dim" diye,
5316. Konuşup, Huban Arığ kız,
5317. Sırtındaki ak köpeğin sürününü
5318. Kapıp, yere koydu.
5319. Ayrılıp ölen altın tüylü ak köpeği
5320. Büyük dikkat ve titizlikle yatırdı
o.
5321. Ak otun başını bir araya getirip,
5322. Emden üstün em yaptı.
5323. Kök ot başlarını toplayıp,
5324. İksirden daha iyi iksir hazırladı.
5325. "Ayrılıp ölen alıp,
5326. Altmış yıl sonra döndürmekte-
yim,
5327. Geçip ölen er yiğidi
5328. Elli yıl sonra geri getirmekteyim"
diye,
5329. Huban Arığ emini koyup tedavi
etmekte,
5330. İksirini, koyup diriltmektedir.
5331. Altın tüylü ak köpeğin
5332. Damarlarında kan koştuğunda,
5333. Vücuduna et dolduğunda,
5334. Ak ipek atkırı çekip,
5335. Gözlerini açarak ayağa kalktı.
5336. Köpek sesiyle ürümekte,
5337. Kişi diliyle konuşmakta:
5338. "Ayrılıp ölen özümü döndürdün,
5339. Atam olan Huban Arığ sen olur-
sun.
5340. Önünde ay ışıldasın,
5341. Arkanda güneş parlasın.
5342. Geçip ölen özümü evirip,
5343. Anam olan Huban Arığ sen olur-
sun.
5344. Yaşın uzak, yaratanın yüksek ol-
sun.

5345. Üçüncü kez ayrılıp öldüm, üçün-
cü kez yeniden yaratıldım.
5346. Sönen odumu yeniden yaktın,
5347. Unutmayacağım bu iyiliğini,
5348. Bitmemek üzere canlı ol,
5349. Yıkılmamak üzere evli ol,
5350. Dökülmemek üzere kanlı ol,
5351. Sonsuz yurtlu ol.”
5352. Altın tüylü ak köpek
5353. Dokuz günce dinlenebilmek üze-
re
5354. Vedalaşıp, aralığı aşırı gitti.
5355. Huban Arığ ile Kök Nencil
5356. Atlarına binip, kamçı vurdular.
5357. Cana yakın ak çayırılar
5358. Atların arkasında çok [sayıda]
kalmakta,
5359. Sevilen kök çayırılar
5360. Yiğitlerin arkasında çok [sayıda]
kalmakta.
5361. Yabancı ülkesini arkada bırak-
maktalar,
5362. Ata yurduna yaklaşılmaktalar.
5363. Düşman ülkesini batıda [geride]
bırakılmaktalar,
5364. Ana yurduna yaklaşılmaktalar.
5365. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, at-
larının
5366. Ağızlarını durdura çektiler.
5367. Arka tarafa göz attilar.
5368. Ak çayıra dolu
5369. Tok ve semiz mal yayılmış.
5370. Kara denizin kıyısında yerli halk,
5371. Karınca gibi kıpraşmakta,
5372. Sinek gibi kaynaşmakta.
5373. Huban Arığ ile Kök Nencil
5374. Aralığı arkada bıraktılar.
5375. Halk içinden yürüyerek,
5376. Mal içinden ilerleyerek geçtiler.
5377. At bağlanan altın sarçında
5378. Atlarını yan yana bağladılar.
5379. Huban Arığ ile Kök Nencil
5380. Güzel yurdun içine vardılar.
5381. Kapıdan girip, esenlikler diledi-
ler.
5382. Eşiği aşır, saygılarını sundular.
5383. Huban Arığ'ın anası Hıyan Arığ,
esenlik ve saygıyı yanıtlayıp,
5384. Sevdiği kızını kucaklayıp öptü.
5385. Giysilerini çıkarttırıp, kızları,
5386. Altın masanın arkasına oturttu.
5387. Aş yemeğin en iyisinden ye-
mekteler,
5388. Ayrı içmekteler.
5389. Az şeyi çok edip,
5390. Çok şeyi az edip,
5391. İraktaki şeyi yakın edip,
5392. Yakındakini irak edip, konuş-
maktalar.
5393. Hıyan Arığ konuşmasını yap-
maktadır,
5394. Sözünü söylemektedir:
5395. “Canım balam, Huban Arığ,
5396. Çocuk yaşta giden özün,
5397. Olgunlaşmış döndün.
5398. Tok ve semiz malını döndürdün,
5399. Ata yurdunu şimdi tutarsın [yö-
netirsin].
5400. Onurlu halkı sen geri getirdin,
5401. Ana yurdunu sen şimdi sahip-
nirsin.
5402. Düşen baba yurdu
5403. Yeniden şimdi kalktı.
5404. Düşen ana yurdu
5405. İkinci kez şimdi yaratıldı.
5406. Sönmüş odumuz
5407. Yeniden şimdi yandı.
5408. Kurumuş otumuz
5409. Yeniden şimdi büyüdü.
5410. Ayrılıp ölen babanın kemiğini

5411. Altın dağda gömdüm.
5412. Ata yurdunu şimdi sen tutarsın,
5413. Yüce halkının hanı olursun.
5414. Bekçilik edene hanlık, besleyene
beğlik edersin.
5415. Sağ ve salim sen olursan,
5416. Han Hartığa ağabeyinin
5417. Ülkesine gidip gelirsin.
5418. Yaşı gelip, Han Hartığa ağabe-
yin,
5419. Yalnız yatıp, öldü.
5420. Ayrılıp ölen onun mezarına
5421. Alp yiğit uğramamakta.
5422. Kara kayanın içine girip,
5423. Güzelce bir çeki-düzen verirsin.
5424. Üstün alplara yere serdirmeyi,
5425. Belasını arayanlara toprağa ser-
dirmeyi
5426. Öksüzü görsen bağrın acısın,
5427. Yalnız görsen, canın acısın.
5428. Yalnız çocuğu er et,
5429. Yalnız kulunu mal et.
5430. Yakında yurtlu halkla
5431. İyilik ve barış içinde yaşamak
gerek.
5432. Uzakta yurtlu halkla
5433. Düşman olmadan dostluk içinde
yaşamak gerek."
5434. Acıkmış karınlarını doyurdular,
5435. Zayıflamış özlerini semirttiler.
5436. Vücutlarında et arttı,
5437. Güçlerine güç eklendi.
5438. Altın masada tüm aş yemek
[çeşitleri] var,
5439. Kuşun, balığın sütü yalnızca
yoktur.
5440. Sabah çıkan güzel güneş,
5441. Akşam geldiğinde konmaktadır.
5442. Kızarmaya başlayan güzel gü-
neş

5443. Kara dağa yaklaşmaktadır.
5444. Yumuşak döşeğe yattılar [alp-
lar],
5445. Sıcak yorganla örtündüler.
5446. Gözler kapatıp, horlama çekip,
5447. Kalın uykuya daldılar.
5448. Horlamanın sesi uzaya,
5449. Kara yerin altına dek [yayılarak]
işitilmektedir.
5450. Katı kayalar kıpraşmaktadır,
5451. Katı ağaçlar sallanmaktadır.
5452. Ağızlarından çıkan solukları
5453. Ak alev olup yayılmakta.
5454. Göğüslerinden çıkan buğuları
5455. Kök alev olup yayılmakta.
5456. Bunu görüp, Hiyan Anı [şöyle]
düşündü:
5457. "Üstün güçlü alplar yaratılmış,
5458. Yabancı ülkesini dolaşırlarsa,
5459. Alp altına düşmezler.
5460. Düşman ülkesine gitseler
5461. Er yiğitlere yenilmezler."
5462. Bunları düşünüp, Hiyan Anı,
5463. Ala yorganı örtünüp,
5464. Ala gözlerini kapatıp,
5465. Devam etti uykusuna dalıp.
5466. Ay gecesini altı gecelediler,
5467. Altmış yıldızı sayarak konakladılar.
5468. Karanlık geceyi uyuyarak gece-
lediler,
5469. Tümen yıldızı sayarak konakla-
dılar.
5470. Göğeri⁹⁷ de olsa tən ağarmaya
başladı,
5471. Kızarıp da olsa, güneş çıkmaya
başladı.
5472. Alp yiğitler
5473. Gerilerek, uzanarak kalktılar,
5474. Dışarı çıkıp

5475. Zaman dünyasını tamamen gözden geçirdiler.
5476. Uzayın dibinde
5477. Kara yerin kenarında
5478. Kara yerden yanan şimşekli od
5479. Uzaya dek yanmaktadır,
5480. Ayın, güneşin gözünü kapamaktadır.
5481. Ala gözle başka bir şey görmедiler,
5482. Çatal kulakla bir şey işitmediler.
5483. Güzel yurda girdiler
5484. Altın masanın arkasına oturup
5485. Aş yemeği yemekteler,
5486. Ayranın iyisini içmekteler.
5487. Konuşmalannı yapmaktalar,
5488. Sözlerini söylemekteler.
5489. Hiyan Anğ şöyle dedi:
5490. "Uzayın dibinde,
5491. Kara yerin kenarında,
5492. Kızıl alevli odun
5493. Uzaya dek yandığını gördünüz.
5494. O, yerle göğün birleştiği yer olmalı.
5495. Yerle göğün birleştiği
5496. yerden geçebilecek
5497. Dört toynaklı mal da yoktur
5498. Kara başlı alp da yoktur.
5499. At kemiği çatal kayaya,
5500. Er kemiği eğri kayaya dönüşmekte.
5501. Yerle göğün birleştiği
5502. Yerin öbür yanında
5503. Ay kara atlı Ay Mirgen [ile],
5504. Kök pora atlı Kök Mirgen
5505. İki kardeş yaşamakta.
5506. Altmış yordamı çok iyi bilmekteler,
5507. Üstün güçlü alplar.
5508. Elli yordamı fazlasıyla bilmekteler,
5509. Ulu güçlü er yiğitler.
5510. İki kardeş kansız yaşamakta.
5511. Sizin doğup büyüdüğünüzü çok iyi bilmekteler,
5512. Sizi eş edininp yaşamaya hazırlanmaktalar.
5513. İyilikle razı olmazsanız,
5514. Arı güçle götürmek niyetindeler.
5515. Nazıkçe varmazsanız
5516. Ulu güçle götürmeye düşünmekteler.
5517. Bunu bilip, altın tüylü ak köpek
5518. yere gidip dövüşmekte
5519. Gökle yerin birleştiği yere varırsanız,
5520. Geç doğan yaş bala,
5521. Gökle yerin birleştiğinden
5522. Öbür tarafa bakamadan
5523. Ağlayıp, ağıt yakmaktadır herhâlde.
5524. Ona mutlaka yardımcı olun.
5525. Suyu girdiğinizde, sandalınız olur,
5526. Dağa çıktığınızda, dayağınız olur.
5527. Yabancı ülkesi altmış hileli,
5528. Onu yakalamak zor olur.
5529. Düşman ülkesi elli yordamlıdır,
5530. İyesini bulmak çileli olur.
5531. Altmış yordamınız üstün gelse,
5532. Sağ ve salim dönüp gelirsiniz.
5533. Altmış yordamınız almazsa,
5534. Ayrılıp ölürlü kalırsınız [orada].
5535. Elli yordamınız fazlasıyla olursa,
5536. Esen ve sağ geri dönersiniz.
5537. Elli yordamınız yetmezse,
5538. Geçip ölürlü kalırsınız [orada].
5539. Gökle yerin birleştiği [yeri],

5540. Üçgen çıplak oğlan Altın Hus-
tar.”
5541. Acıkmamak üzere yediler,
5542. Susamamak üzere su içtiler.
5543. Acıkan karınları doyduğunda,
5544. Zayıflayan özeri semirdiğinde,
5545. Altın masanın arkasından çıktı-
lar.
5546. Sırt boyunları pekişmiş,
5547. Göz odları [yeniden] alevlen-
miş.
5548. Kaburga kemikleri güçlenmiş.
5549. Kollarına güç girmiş.
5550. Kalın zırhlarına donanmaktalar
[ki],
5551. Pencereli ev birlikte dönmekte-
dir.
5552. Ekipmanı, varsa, hazırlamaktalar
[ki],
5553. Tirme⁹⁹li ev tamamen dönüyor-
muş gibi olmaktadır.
5554. Alpin atacağı canlı hostoyu
5555. Sağ ceplerine koydular,
5556. Alpi vuracak çelik kılıçlarını
5557. Sol yana kuşandılar.
5558. Güzel evden dışarı çıktılar,
5559. Hıyan Arığ yerli halkı topladı,
5560. Onlara emir ve öğüt verdi:
5561. “Bekçilik edene Hanlık eden
5562. Besleyene Beğlik eden
5563. Alp Hara Han ayrılıp öldü.
5564. Gözü güzel yerli halkım,
5565. Han ve Beğ olmadan yaşamaz-
sınız.
5566. Hanın yerine Hanlık edecek olan
5567. Huban Arığ’dır, benim kızım,
5568. Han giyimini şimdi kuşanır.
5569. Beyin yerine bugün geçer,
5570. Beğlik giyimini şimdi giyer.
5571. Huban Arığ’ın sözünü yerine ge-
tirin,
5572. Söylediği sözüne kulak verin ”
5573. Huban Arığ, Han’ın yerine Hanlık
cüppesini
5574. Beyin yerine Beğlik cüppesini
giydi.
5575. Giyimsiz kişiye
5576. Giyimin en iyisini giydirdi,
5577. Atsız kişiyi [ise]
5578. Atın en iyisine bindirdi.
5579. Yerli halka emir-öğüt verdi:
5580. “Açlıkta kimse kalmasın,
5581. Aş yemeğin en iyisini yiyeceksiniz.
5582. Giyimsiz ve kuşamsız
5583. Çapullar giyinin kimse dolaşma-
sın
5584. Giyimin en iyisini giyiniz.
5585. Para karşılığı kimse sömürülme-
sin,
5586. Halkı kimse baskı altına almaya
kalkışmasın,
5587. Yalnız kulunu at ediniz,
5588. Yalnız balayı er yapınız.
5589. Kulunun ayağını karıştırmayınız,
5590. Sağ ve salim yaşayınız.
5591. Çabağa⁹⁹nın ayağını yormadan
5592. İyilik ve düzen içinde yaşayınız.
5593. Birlik, dirlik ve beraberlik içinde
olunuz.
5594. Yakında yurtlu halkla
5595. Bozuşmadan, iyilik ve düzen
içinde yaşayınız.
5596. İrakta yurtlu halkla
5597. Düşmanlık etmeden, dostça ve
barışça yaşayınız.”
5598. Yerli halk Huban Arığ’a minnetini
sunmakta:
5599. “Yaşınız uzak, yaratanınız yük-
sek olsun.

5600. Bitmemek üzere canlı olunuz,
 5601. Tükenmemek üzere yurtlu olunuz,
 5602. Dökülmemek üzere kanlı olunuz,
 5603. Sonsuz olmak üzere yurtlu olunuz.”
 5604. Huban Anğ ile Kök Nincil,
 5605. Atlarının kollarını çekip,
 5606. Demir üzengiye ayaklarını vurup,
 5607. Eyerin içine yerleştiler.
 5608. Önlerinden aylık kucaklaşmasını yaptılar,
 5609. Ardından vedalaştılar.
 5610. Halkın içinden hızlı geçtiler,
 5611. Malın içinden ilerleyip,
 5612. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, iki atı yan yana durdurdular.
 5613. Atı aşana övünmemek,
 5614. Atı kalana üzülmemek üzere anlaşıp
 5615. İki kız ata, hızlıca kamçıyla vurdu.
 5616. Kara yer,ucundan giderek düzelmekte.
 5617. Asla sallanmayan yüksek dağ sırtları
 5618. Yerin vurduğu ağaç gibi sallanmaktadır.
 5619. Asla kırışmayan katı kayalar
 5620. Kasırganın vurduğu ağaç gibi sarsılmaktadır.
 5621. Ak çayırlara ak duman yayılmakta,
 5622. Ayın gözü görünmemektedir.
 5623. Kök çayıra kök duman yayılmakta,
 5624. Güneşin gözü görünmemektedir.
5625. Saksağanın inmediği sarı çayır-larda
 5626. Solucan gibi uzanarak gitmekte-ler.
 5627. Kuzgunun uğramadığı çıplak çöllerde
 5628. Yılan gibi kıvrılarak ilerlemekte-ler.Alp atları nasıl gidiyor diye,
 5629. Göz atarak baktıklarında,
 5630. Alp atları birbiriyle denk gitmek-te.
 5631. Demir üzengiler denkçe çınla-makta.
 5632. Demir gemler denkçe ses çıkar-makta.
 5633. Silsileli dağlık bir yere çıkıp göz atıp baktıklarında
 5634. Yırtıcı hayvanın dolaşmadığı
 5635. Kanatlı kuşun uçmadığı
 5636. Yerli halkın dolaşmadığı
 5637. Ayın, güneşin gözünün görün-mediyi
 5638. Yer altındaki dağın gölgesi bir yere ulaşmışlar.
 5639. Han Hartığa'nın güzel yurdu,
 5640. Huzur içinde durmaktaymış.
 5641. Kaburgasında kanatlı kara doru at,
 5642. İpek yularını çekştirerek
 5643. Ak çayırdaki yalnız otlamaktadır.
 5644. Huban Anğ ile Kök Nincil'i gö-rüp,
 5645. [Bu at] göz yaşlarına boğuldu,
 5646. Burun suyuna boğuldu.
 5647. Mal sesiyle kişnedi,
 5648. Kişi diliyle konuştu:
 5649. "Alp Huban Anğ,
 5650. Atlayıp binen alp yiğidim Han Hartığa
 5651. Yaşanacak yaşamını yaşayıp,

5652. Yaraşır yaşını tamamlayıp,
 5653. Zamanı geldiğinde yatıp öldü.
 5654. Güzel yurdu kimsesiz kaldı,
 5655. Alpların girmedığı yere dönüştü.
 5656. Ulu yurdu sahibsiz kaldı,
 5657. Er yiğitlerin uğramadığı yere dönüştü.”
 5658. Huban Anğ ile Kök Nincil,
 5659. Aralıktan ileri giderek,
 5660. At bağlanan altın sarçına gelip,
 5661. Attan inip, [atlarını] bağlayıp,
 5662. Güzel evin içine girdiler.
 5663. Kapıdan geçip esenlikler dilediler,
 5664. Eşiği aşip saygılarını sundular.
 5665. Güzel evde kimse olmadığını,
 5666. Esenlik ve saygıya kim yanıt verir ki?
 5667. Alp Han Hartığa
 5668. Altın ayaklı demir yataкта
 5669. Huzur içinde yatıp ölmüş.
 5670. [Bunu gördüklerinde] kayadan katı yürekleri eridi,
 5671. Göz yaşlarına boğuldular.
 5672. Taştan pek yürekleri parçalandı,
 5673. Burun suyuna boğuldular.
 5674. Huban Anğ sağ cebinden,
 5675. Üçgen altın kistiki
 5676. Çıkarmak üzere çekip, yere attığında,
 5677. Üçgen çıplak oğlan önünde duru verdi.
 5678. Ayrılıp ölen babasını Altın Hus,
 5679. Etrafında dolaşarak ağlamakta.
 5680. Geçip ölen yalnız tek babasını
 5681. Çevirip ağıt yaktaktadır.
 5682. Huban Anğ kuvvetle tükürdü,
 5683. Demir tabut yaptı.
 5684. Ayrılıp ölen Han Hartığa'yı

5685. Demir tabuta düzgünce yatırıp,
 5686. Kara kayanın içine koyup
 5687. Bir daha açılmamak üzere kilitlediler.
 5688. Kaburgasında kanatlı kara doru ata
 5689. Huban Anğ konuştu:
 5690. “Kaburgasında kanatlı kara doru at,
 5691. Sübür¹⁰⁰ Dağ'ın otunu otlayıp dolaş,
 5692. Sütü gölün suyunu iç,
 5693. Hızlı ırmaktan sulan,
 5694. Huzurlu dağda yaşa.
 5695. Sırtına alp binmesin,
 5696. Eyerine er yiğit binip dolaşmasın.”
 5697. Kaburgasında kanatlı kara doru at
 5698. Gözyaşıyla silsileli dağlık bir yere çıkıp,
 5699. Iraktaki yerde doğan gibi,
 5700. Ulayıp yitiverdi.
 5701. Huban Anğ üçgen çıplak oğlanı
 5702. Üçgen altın kistike dönüştürüp,
 5703. Sağ cebine koydu.
 5704. Atlarının ipek yularlarını çözmek üzere çekip,
 5705. Demir üzenkiye ayaklarını vurup
 5706. Eyer içine yerleştiler.
 5707. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, kamçıyla vurdular.
 5708. Önlerine doğru bakarak giderken
 5709. Attan üstün bir at tepinip koşturmaktadır.
 5710. Huban Anğ, sezip, kavradığında,
 5711. Altın tüylü ak köpek koşuyor-muş bu.

5712. İki kız yeniden kamçıyla vurdu-
lar.
5713. Alçak dağlık yerleri,
5714. Yayvan bir biçimde geçip aş-
maktalar.
5715. Alçak ağaç başları,
5716. Sallanarak arkada kalmaktadır.
5717. Yüksek dağlık yerleri
5718. Yukarı çekilerek aşmaktalar.
5719. Yüksek ağaç başları
5720. Eğilerek arkada kalmaktadır.
5721. Cana yakın ak çayırlar,
5722. Atların arkasında çok [sayıda]
kalmaktadır.
5723. Sevilesi kök çayırlar
5724. Yiğitlerin arkasında çok [sayıda]
kalmaktadır.
5725. Ata yurdunu arkada bırakmakta-
lar,
5726. Yabancı ülkesine yaklaşmakta-
lar.
5727. Ana yurdunu geride bırakmakta-
lar,
5728. Düşman ülkesine ulaşmak üze-
reler.
5729. Silsileli dağlık bir yere çıkıp,
5730. Atlarının ağızlarını durdura çe-
kip,
5731. Göz atarak baktıklarında,
5732. Gökle yerin birleştiği yere var-
mışlar.
5733. Uzak, kara yere
5734. Ok gibi atılıp,
5735. Kara yerle çarpışmaktadır.
5736. Kara yer uzaya dek sıçrayıp,
5737. Uzayla çarpışıp,
5738. Ulu gürültü, ulu patlamalar yap-
maktalar.
5739. Kızıl alevli od,
5740. Uzaya dek yanarak
5741. Ayın, güneşin gözünü kapamak-
tadır.
5742. Gökle yerin çarpıştığı
5743. Yerden geçmek üzere koşacak
5744. Dört ayaklı mal da yoktur,
5745. Kara başlı alp da yoktur.
5746. Attan üstün atlar gelmiş,
5747. Ata yurduna dönen at yokmuş.
5748. Erden üstün erler gelmiş,
5749. Ana yurduna geri giden er yiğit
yokmuş.
5750. At kemiği çatal kayaya,
5751. Er kemiği eğri kayaya dönüş-
müş,
5752. Çok kişinin canı kesilmiş,
5753. Çok kişinin kanı dökülmüş.
5754. Aralıktan ileri gittiler.
5755. Sert rüzgâr girmekte,
5756. Sert kasırga oynamakta.
5757. Kara yerin balçığını
5758. Uzaya dek çıkarmaktadır.
5759. Atlarak akan ak deniz,
5760. Kıyısından aşip yayılmakta.
5761. Dik duran ak karlı zirve
5762. Kum ve taş gibi ezilmekte.
5763. Bunu görüp, iki kız,
5764. Korkmayan özü korkmakta,
5765. Katı kemikleri ağrıtmaktadır.
5766. Ürkemeyen özü ürkemekte,
5767. Sağlam kemikleri sızlamaktadır.
5768. Geniş taşın üstünde
5769. Geç doğan [bir] erkek çocuğu
5770. Sesli ağlayıp, haykırmaktadır.
5771. Göz yaşlarına boğulmakta,
5772. Kanlı salya suyuna boğulmakta,
5773. Esenlik dileyip, saygı sunduktan
sonra,
5774. Huban Arı [ona] sormakta:
5775. "Çatal memeden emdiği ak sü-
tün

5776. Anılmamış [meğer], can bala.
5777. İki memeden emdiğin süt
5778. Dudağında kalmış, can bala.
5779. Sırt ve boynun pekişmeden
5780. Yabancı ülkesine [sen] gelmiş-
sin.
5781. Omur ve boynun sağlamlaşma-
dan
5782. Düşman ülkesine [sen] gelmiş-
sin.
5783. Gözündeki od yandıktan [sonra]
5784. Gelirsin bu ülkeye
5785. Eline güç girdikten [sonra]
5786. Gelmen gerekirdi.
5787. Hangi ülkede yurtlusun?
5788. Hangi ırmakta oturursun?
5789. Besleyen atan kimdir?
5790. Emziren anan kimdir?
5791. Verilen adın nedir?
5792. Verilen takma adın [soyadın]
nedir?".
5793. Geç doğan oğlan yanıtlamakta-
dır:
5794. "Bundan öteye olacak
5795. Dokuz geceleyip varılacak yer-
de,
5796. Sarı denizin kıyısında,
5797. Sarı karlı zirvenin dibinde yurtlu
5798. Sağ Han babalı
5799. Sağ Moncih¹⁰¹ analı
5800. Sarı sara atlı Sağ Sayın¹⁰²'im
[ben].
5801. Altı gün dolmadan
5802. Ad ve soyadımı alıp,
5803. Sarı sara ata atladım.
5804. Ata yurdundan çıkarken
5805. Gökle yer çarpıştığından
5806. Öbür tarafa altı günlüğüne
5807. Gidip gelmek üzere süre belirle-
dim.

5808. Ulu Tanrı'ya ulu günah işledim
5809. Tek Yaratan'a yaman konuştum.
5810. Bu ülkeye geleli
5811. Bugün altı gün dolmakta.
5812. Gökle yeri durdurmak üzere tut-
mak [için]
5813. Ekipman ve aracımı hazırlama-
dan
5814. Demir zırhlarımı giymeden gel-
dim.
5815. Arı gücüm almamakta,
5816. Ulu gücüm yetmemekte,
5817. Geçip ölür kalınım."
5818. Huban Anğ, bir görse, bu bala-
nın
5819. Kalın vücudunda yara izi yoktur,
5820. Katı kemiğinde birleşimler yok-
tur.
5821. Baktığı gözü köz gibi,
5822. Soluduğu soluğu alev gibi.
5823. Ağzından çıkan soluğu
5824. Ak alev olup yayılmakta.
5825. Göğsünden çıkan buğusu
5826. Kök alev olup saçılmakta.
5827. Bunu görüp, Huban Anğ dedi
ki:
5828. "Suya girdiğimizde sandalımız,
5829. Dağa çıktığımızda dayağımız
olacaksın.
5830. Gökle yeri durdurmak üzere tu-
tacak olan
5831. Üçgen çıplak oğlan Altın
Hus'tur.
5832. Atlayıp bindiğin atına
5833. Acıtacak biçimde kamçı vurur-
sun.
5834. Gökle yerin çarpıştığı yerin öte-
sinde
5835. Yetişirsen hayatta olursun,

5836. Yetişmezsen ise, ayrılıp ölür kalırsın.”
5837. Huban Anığ sağ cebinden
5838. Üçgen altın kistiki, çıkarmak üzere çekip,
5839. Kara yere fırlattı.
5840. Üçgen çıplak oğlan Altın Hus,
5841. [Önünde] dikilerek sormaktadır:
5842. “Ne [için] gerek oldum?”
5843. Neyi yapmak gerek oldu?”.
5844. “Değerli alp Altın Hus,
5845. Gökle yeri durdurmak üzere tutarsın,
5846. Bir öbür yana geçinceye [dek].
5847. Sen durdurmak üzere tutamazsan,
5848. Başka tutacak alp yoktur.” diye,
5849. Söyledi Huban Anığ ablası.
5850. Gökle yerin tutunacak yerinden
5851. Gidip kaptı Altın Hus.
5852. Sarı Sayın sarı sara ata atladı.
5853. Gökle yer durdurulmak üzere tutulduğunda
5854. Üç alp üç ata kamçıyla vurdu.
5855. Kara yer, ucundan giderek, düzelmekteydi.
5856. Asla sallanmayan yüksek dağ sırtları
5857. Yelin vurduğu ağaç gibi sallanmaktaydı.
5858. Asla kırışmayan katı kayalar,
5859. Kasırmanın vurduğu ağaç gibi kırışmaktaydı.
5860. Alp atlar,
5861. Atılan ok gibi [ileri] atılıp,
5862. Uçan kuş gibi uçup,
5863. Yel gibi esip,
5864. Kasırğa gibi hızlanıp,
5865. Gökle yerin çarpıştığı [yerin]
5866. Öte yanına vardılar.
5867. Altın Hus, arı gücü almadan, saldıığında,
5868. Gökle yer yeniden çarpışmaya başladı.
5869. Üç atın kuyrukları
5870. Yarınsınca kesilip kopmuş.
5871. Üç alp, sevinip,
5872. Altın Hus’a minnetlerini sunmakta:
5873. “Ayrılıp ölmeyen alp ol, Altın Hus,
5874. Geçip ölmeyen er yiğit ol.
5875. Kesilmemek üzere canlı ol,
5876. Tükenmemek üzere yurtlu ol,
5877. Dökülmemek üzere kanlı ol,
5878. Bitmemek üzere yurtlu ol,
5879. Önünden ay ışınlasın,
5880. Arkandan güneş parlasın.”
5881. [Ardından] Huban Anığ Altın Hus’u
5882. Üçgen altın kistike dönüştürüp,
5883. Sağ cebine koydu.
5884. Yırtıcı hayvan bu yere gelip [ayak] basmamış,
5885. Kanatlı kış [buraya] uçup ulaşmamış.
5886. [Ancak] altın tüylü ak köpek [oraya] koşmuş.
5887. Ay kadar yükseklikteki ak karlı zirveler
5888. Kâse büyüklüğünde görünmektedir.
5889. Güneş kadar yükseklikteki kök karlı zirveler,
5890. Ot yığını büyüklüğündedir.
5891. Toprağı tepmek suretiyle koştuğu yerlerde,
5892. Kesit göller oluşmuş.

5893. Bu yeri tersine vurup,
5894. Arkasında bir şey bırakmayarak
yalayıp gitmiş.
5895. At kemiğini çatal kaya,
5896. Er kemiğini eğri kayaya dönüş-
türmüş.
5897. Silsileli dağlık bir yere çıkıp [üç
alp], atlarını durdurup,
5898. Göz atarak baktıklarında,
5899. Ak çayıra dolu
5900. Tok ve semiz mal otlamaktay-
mış.
5901. Ak denizin kıyısında
5902. Onurlu halk yaşamaktaymış.
5903. Karınca gibi kıpraşmaktadır,
5904. Sinek gibi kaynamaktadır.
5905. Yerli halkın yanı başı bir yerde,
5906. Ak saray durmakta.
5907. Ak sarayın yanında
5908. Atın bağlandığı altın sarçında
5909. Ay kara atla kök pora at bağda
durmaktadır.
5910. Kalın vücutlarında yara izi yok-
tur,
5911. Katı kemiklerinde birleşimler
yoktur.
5912. Baktıkları gözleri köz gibi,
5913. Soludukları solukları alev gibi.
5914. Ağızlarından çıkan solukları
5915. Ak duman olup yayılmakta,
5916. Göğüslerinden çıkan buğuları
5917. Kök duman olup saçılmakta.
5918. Yüksekten giden bulutları
5919. Kulakla yırtarak bölmekteler,
5920. Alçaktan gelen bulutları
5921. Alınla yararak bölmekteler.
5922. Katı yerden su çıkacak,
5923. Katı taştan ot çıkacak biçimde
basmaktalar.

5924. İğ gibi evirilmekteler,
5925. Değirmen gibi çekilmekteler.
5926. Altın tüylü ak köpeğin geçitli dağ
sırtından
5927. Aşırı bastığı yolu var,
5928. [Arkasından] gittiği yolu [ise]
yoktur.
5929. Aynılıp öldüğünü düşünmek
[için]
5930. Ayrılıp ölen kemiği yoktur.
5931. Sağ ve salım ise o,
5932. İki gözle görünmemekte.
5933. Altmış hileye geldiğini,
5934. Elli hileyle dolandırıldığını
5935. Bildi, öğrendi alplar.
5936. Geçitli dağ sırtından aştıkların-
da
5937. Altmış hileye gelip
5938. Elli hileyle dolandırılıp
5939. Ay Mirgen ile Kün Mirgen'in
5940. Alıp evlenecekleri eşlerine
5941. Dönüreceğini [sezmişti] iki alp
kız.
5942. Altmış konuşmasını evirerek,
5943. Alp Huban Anğ yaptı,
5944. Altmış handa işitildi.
5945. Elli sözünü dolandırma söyledi,
5946. Güzel halk onu işitti:
5947. "Atlayıp binilen ay kara atla kök
pora at
5948. Altın sarçında durmaktadır.
5949. Atlayıp binen Ay Mirgen'le Kün
Mirgen
5950. Güzel evde olsa gerek.
5951. Alp iseniz, atışmaya,
5952. Yiğit iseniz, güreşmeye çıkınız."
5953. Ay Mirgen'le Kün Mirgen,
5954. İki kardeş,
5955. Güzel evden dışarı çıktılar.
5956. Katıla gülmekteler,

5957. Katı kayalar göçmektedir.
 5958. Kırıla gülmekeler,
 5959. Kocaman kayalar göçmektedir.
 5960. Sirt ve boyunları altmış kulaç,
 5961. Omuz ve boyunları elli kulaç,
 5962. Göz arası karış yetmez,
 5963. Kulak arası kulaç yetmez.
 5964. Baktıkları gözleri köz gibi,
 5965. Soludukları solukları alev gibi.
 5966. Ağzılarından çıkan solukları
 5967. Ak alev olup yayılmakta.
 5968. Göğüslerinden çıkan buğuları,
 5969. Kök alev olup yayılmakta.
 5970. Kalın vücutlarında yara izi yoktur,
 5971. Katı kemiklerinde birleşimleri yoktur.
 5972. Ulu kişinin¹⁰³ [onlara] bakacak hâli yok,
 5973. Küçük kişinin¹⁰⁴ [onlara] bakacak cesareti yok.
 5974. Zavallı gelen üç alpin
 5975. Katı kemikleri ağrımaya başladı.
 5976. Sağlam kemikleri sızlamaya başladı.
 5977. Alp üstünü Ay Mirgen
 5978. Gülme ve katılmanın içinden konuşmaktadır:
 5979. "Can kardeşim Kün Mirgen,
 5980. Yolculuk edip çile çekmeyiz,
 5981. Yabancı ülkesine gidip,
 5982. Ağır çile görmeyiz.
 5983. Alıp evlenecek eşlerimiz [ayağı-mıza] geldi,
 5984. Yaratıcının belirlediği yazgı yanlış gitmez,
 5985. Kader kendisi gelir.
 5986. Tann'ın koyduğu yaşam ayrılmaz,
5987. Yaşanacak yaşam koynumuza kendisi girer."
 5988. Huban Añ yanıtlamaktadır:
 5989. "Kara yerin altını altı kez dolaş-
 şıp,
 5990. Yer üstünü yedi kez evirip,
 5991. Kara düşünceli, içi kanlı
 5992. Kara fincan gözlü,
 5993. Kazan dibi alınlı,
 5994. Ay Mirgen ve Kün Mirgen gibi alpları
 5995. İki alp kız ööre¹⁰⁵ olarak görmez mi?
 5996. Bize sen gülüp durdun,
 5997. Ayrılıp ölen babanıza
 5998. Bunu gidip sen söyle.
 5999. Geçip ölen anana
 6000. Şöyle, gidip, sen söyle.
 6001. Ayrılıp sen ölmeden,
 6002. Giymediğin giysileri giyin
 6003. Yemediğiniz yemekleri yiyin,
 6004. Yapmadığınız konuşmaları konuşun,
 6005. Söylemediğiniz sözleri söyleyin"
 6006. Ayın, güneşin ışığını
 6007. Son kez görüp alın.
 6008. Alp zayıfları bu yerde
 6009. Ayrılıp öleceklermiş.
 6010. Alp iyileri Huban Añ, Kök Nincil
 6011. Anı canınıza şimdi ulaştır.
 6012. Er zayıfları bu yerde
 6013. Geçip öleceklermiş.
 6014. Ulu güçlü Huban Añ, Kök Nincil
 6015. Ulu canınıza şimdi ulaştır.
 6016. Üstün güçlü yaratılan
 6017. Altın tüylü ak köpeği
 6018. Altmış hileyle dolandırmışsınız.

6019. İyilik sözüyle vermezseniz,
6020. Arı canınıza ulaşırsız.
6021. Ulu güçlü ak köpeği
6022. Elli hileyle çevirmişsiniz.
6023. Nazik ikna ile geri vermezseniz,
6024. Ulu canınıza ulaşırsız.
6025. Aylı, güneşli yer üstünde
6026. Alacak eşlerinizi bulamadan
6027. Ayrılıp ölen sürünüz
6028. Ak Üzütlük ülkesinde evlenip yaşar.”
6029. Ay Migren ve Kün Mirgen kardeşler
6030. Saksığan gibi ötmekte,
6031. Solucan gibi uzanmakta,
6032. Karga gibi ötmekte,
6033. Yılan gibi kıvrılmakta.
6034. Ay Mirgen kız kardeşini çağır-
maktadır:
6035. “Can kardeşim Haan His¹⁰⁶,
6036. Kız kişilerle çıkıp bir konu-
6037. Huzurlu dilde ikna olmuyorlar,
6038. Arı güçlü tanışmak istiyorlar.
6039. Nazik dille anlaşmaya gelmiyor-
lar,
6040. Ulu güçlü ölçüşmek niyetleniyor-
lar.”
6041. Dokuz başlı kara kayanın kapısı
açılıp,
6042. Dokuz saç örgülü, çiltek¹⁰⁷ saç-
lı,
6043. Alnında altın boynuzlu,
6044. Kızıl ipek gömlek giyen,
6045. Kız balası çıkıverdi.
6046. Altın boynuzu ayın altını,
6047. Döndüre aydınlatmaktadır,
6048. Güneşin altını etrafıca parlat-
maktadır.
6049. Donuk toprağı diz kapağına ka-
dar,

6050. Erik toprağı eteğine kadar
6051. Katı topraktan su çıkacak kadar,
6052. Katı taştan ot çıkacak kadar
6053. Haan His [adımlarını basarak]
yürümektedir.
6054. Eteği yayılıp, saç yellenip,
6055. Yana gelerek el sıkı,
6056. Sırasıyla esenlikler dileyip, say-
gılarını sundu.
6057. Dışarıdan gelen üç alp
6058. Esenlik ve saygıları yanıtladı.
6059. Haan His konuşmaktadır:
6060. “Üstün güçlü kızlar gelmiş,
6061. Arı güzel kızlar gelmiş.
6062. Böyle kızları alıp evlenmezseniz,
6063. Çatal boynuzlu şeytanla evlenip
yaşarsınız.
6064. Çatal [iki] saç örgülü kızın iyisi,
6065. Yabancı yere gidip yaşamak
üzere yaratılmıştır.
6066. Ana yurdunu o yönetmez.
6067. Altmış örgülü kız balası,
6068. Çatal [iki] saç örgülü hatun
olup,
6069. Ana yurdunuzun ruhu [canı] ol,
6070. Er yiğidin güneşi ol,
6071. Közlü odun sönmesin,
6072. Sevgin asla soğumasın.
6073. Ülger¹⁰⁸ Yıldızı altında,
6074. Mutluluğunuz sonsuz olsun,
6075. Yastığın başı yarılmasın.
6076. Yabancı yerden gelen alplar
6077. Acıkıp, susayıp gelmişlerdir.
6078. Güzel yurdun içine girip,
6079. Aş yemek yiyiniz.
6080. Dışarıdan gelen özünüz,
6081. Susamış, acıkmışsınız herhâl-
de.
6082. Ev ve yurduza girip,
6083. Su içip alınız.”

6084. Alp Huban Anğ [buna] yanıt vermektedir:
6085. "Yabancı ülkesinden gelip,
6086. Aş-yemeğini yemeyiz,
6087. Güzel yurda girmeyiz,
6088. Düşman ülkesinden gelip, su içmeyiz,
6089. Ulu yurda girmeyiz."
6090. "Anı iknaya gelmezseniz,
6091. Anı güçle alveririm ağabeyime,
6092. Tatlı dille ikna olmazsanız,
6093. Ulu güçle iki ağabeyime,
6094. Eş edinmek üzere alveririm" diye,
6095. Övündü Haan His.
6096. Huban Anğ'la Haan His
6097. Tartışmaya, sövüşmeye başladılar.
6098. Yüzlerine yapıştıra tükürdüler,
6099. Tös¹⁰⁹leri yardımıyla itiştiler.
6100. Huban Anğ sağ cebini karıştırıp,
6101. Üçgen altın kistiki çıkarmak üzere çekip,
6102. Kara yere attı.
6103. Üçgen çıplak oğlan,
6104. [Önünde] dikilip sordu:
6105. "Nasıl bir şey gerek oldu?
6106. Neyi yapmak gerek?"
6107. Huban Anğ [ona] emretti:
6108. "Ay Migren ile Kün Mirgen, iki kardeşin
6109. Canlarına ulaşmadan
6110. Sağ cebime geri dönüp girme."
6111. Üçgen çıplak oğlan,
6112. Sallanarak gidip
6113. Ay Mirgen'i vurdu.
6114. Ayasından çıkan sesi işitmeyen.
6115. Yabancı ülkelerde kimse kalmadı.
6116. Büyük parmağının sesini işitmeyen
6117. Düşman ülkelerde kimse kalmadı.
6118. Ay Mirgen kara yerin üstünde,
6119. Altı dönerek düştü.
6120. Elden giden et yanağa yapıştı,
6121. Yanaktan kopan et ele yapıştı.
6122. Kara yere gayretlenerek bastı [Ay Mirgen],
6123. Ağızdan akan kanından boğulmakta,
6124. Burnundan gelen kanından soluk almakta güçlük çekmekte.
6125. Karşı karşıya gelip çarpışmaktalar,
6126. Çarpışan kayalar gibi gürleme çıkarmaktalar.
6127. Çarpışan demirler gibi gıcırda maktalar.
6128. Yaka ve baştan kapışamadan
6129. Yarım güne vardılar.
6130. Etek ve baştan tutuşamadan
6131. İki güne ulaştılar.
6132. Yarım günün ardından
6133. Yaka ve baştan tutuşup, çayır yerde
6134. Anlaşıp, güzelce dövüşmeye başladılar.
6135. İki günün ardından
6136. Etek ve baştan kapışıp, kimsesiz çayırda
6137. Dikkatlice, iyice savaşımaya başladılar.
6138. Huban Anğ, at başından aşırı seğirtip,

6139. Haan Hıs'la kapışmaya başladı.
6140. Kök Nincil, attan inip,
6141. Kün Mirgen'le dövüşmeye girişti.
6142. Sarğ Sayın, atını salıp,
6143. Hara alp ile savaşmaya katıldı.
6144. Kara yer ucundan giderek, düzelmekte.
6145. Uzun, doruğundan giderek, düzelmekte.
6146. Asla sallanmayan yüksek dağ zirveleri
6147. Yelin vurduğu ağaç gibi sallanmaktadır.
6148. Asla kırışmayan katı kayalar
6149. Kasırganın vurduğu ağaç gibi kırışmaktadır.
6150. Ulu gıcırtı yayılmakta,
6151. Ulu dağlar ulanmakta,
6152. Ulu gürültü çıkmakta,
6153. Ulu sular gürlemekte.
6154. Yatan ağaç yatay yanılmakta,
6155. Duran ağaç dikey kırılmakta.
6156. Ayın gözü ağararak ölmekte,
6157. Güneşin gözü göğerecek ölmekte.
6158. Kara yeri kazmaktalar,
6159. Kara balçığını çıkarmaktalar.
6160. Yeşil otunu kopartılmak üzere tepmekteler,
6161. Gevrek balçığını çıkarmaktalar.
6162. Dağ ve suları yırtmaktalar,
6163. Ağaç ve taşları ezmekteler.
6164. Yakadan yakaya itişmekteler,
6165. Yanaktan yanağa vuruşmaktalar.
6166. Yedi güne ulaştılar,
6167. Yere ve taşla düşmediler.
6168. Dokuz güne vardılar,
6169. Toprak ve taşla düşmediler.
6170. Kişinin belinden tutuşup,
6171. Ak çayıra doğru fırlatılmaktalar.
6172. Omuzlarından iyice tutuşup,
6173. Kimsesiz çayıra atılmaktalar.
6174. Evire çevire dövüşmekteler,
6175. Hazıra-torbah¹¹⁰ gibi haykırmaktalar.
6176. Eğerek, bükerek dövüşmekteler,
6177. İki boğa gibi güreşmekteler,
6178. Solucan gibi uzanmaktalar,
6179. Yılan gibi kıvrılmaktalar.
6180. Kaburga kemiklerini kırarak düzeyde tutmaktalar,
6181. Omurga kemiklerini kırarak düzeyde kapışmaktalar.
6182. Bir, arkaya düşerek ayağa kalkmaktalar,
6183. Bir, öne düşüp, yerden kalkmaktalar.
6184. Islık çalarak da olsa düşünceleri oynatmaktalar,
6185. Üfleyerek de olsa ruh gücünü arttırmaktalar.
6186. Hahpas¹¹¹ evler yıkılmaktadır,
6187. Tos¹¹² evler yırtılmaktadır.
6188. Ak çayırdan dolaşan tok ve semiz mal
6189. Otunu yitemeden, duruverdi.
6190. Yırtıcı hayvan dinlenemez oldu,
6191. Kanatlı kuş geceleyemez oldu.
6192. Bu yer toprağın üstünde
6193. Bulutlu göğün altında
6194. Bu alpları işitmeyen, tanımayan
6195. Burnundan soluyan kişi kalmadı,
6196. Ayakta dolaşan mal kalmadı,
6197. Dört ayak koşan hayvan kalmadı,
6198. Kanat çırpın kuş kalmadı.
6199. Yerli halk haykırmakta,

6200. Kadınlar Han Tengri'ye tapmakta.
 6201. Üçgen çıplak oğlan Ay Mirgen'in
 6202. Kaburgasını kırmak üzere tutmakta.
 6203. Hazıra-torbah gibi bağirtmakta.
 6204. Yaş ağaç gibi eğerek,
 6205. Yaş kayış gibi çekmektedir.
 6206. Geniş taş yapıştıra vurmakta,
 6207. Kaygan taş süründüre vurmakta.
 6208. Tutunmak [için] el vermedi,
 6209. Basmak [için] ayak vermedi
 6210. Çayır melikesinin başını tutmaya olanak tanımadı.
 6211. Kara yerden kapıp,
 6212. Ay altında evirip,
 6213. Kara kayaya yapıştıra vurup geçti.
 6214. Gök dibi uğultu çıkararak geçti,
 6215. Yerin arkası kesilmek üzere vuruldu.
 6216. Bu yerde dokuz güne anınmak üzere
 6217. Ak duman yayıldı,
 6218. Kalkmamak üzere kök duman oluştu.
 6219. Karın yağmadığı dağ zirvelerine kar yağdı,
 6220. Niñ¹¹³in akmadığı denize niñ aktı.
 6221. Dokuz günün ardından
 6222. Ak duman arındıktan sonra
 6223. Ak buluta katıldı.
 6224. Kök duman, kalktıktan sonra
 6225. Kök buluta eklendi.
 6226. Göz atıp baktıklarında,
 6227. Ayrılp ölen Ay Mirgen'in kemiğinden¹¹⁴
6228. Ay ile güneş aşın aydınlatmaktaymış.
 6229. Ayrılp ölen sürünü, aralıkta durup
 6230. Üzülererek, ağıt yakarak geçti:
 6231. "Aylı, güneşli yerin üstünde
 6232. Alacak eşim olan Huban Arıĝı alamadım.
 6233. Ak Üzütlüküne varsan,
 6234. Orada gerçek yaşamı yaşarız,
 6235. Senin gelmeni bekleyebilirim" diyerek,
 6236. Iraktaki yerde ağlayıp, ağıt yakıp yitiverdi.
 6237. Üçgen çıplak oğlan
 6238. Dokuz başlı kara kayaya girdi.
 6239. Aya sesi patladı.
 6240. Huban Arıĝ, Kök Nincil, Sarı Sayın,
 6241. Kara yere genişçe düştükten sonra,
 6242. Düzeliş, doğrulup, yeniden karpışmaya giriştiler.
 6243. Sarı Sayın Hara alıp,
 6244. Kara yerden kapıp,
 6245. Arı canının dışarı çıkmak üzere vurdu.
 6246. Eli kan olmamış,
 6247. Eteğinde iz kalmamış.
 6248. Aralıkta atına atlayıp, konuştu:
 6249. "Alp Huban Arıĝ, Kök Nincil,
 6250. Bundan böyle
 6251. Kara denizin kıyısında
 6252. Kara dağ zirvesinin dibinde yurtlu,
 6253. Kırk sırtlı, kır atlı Hircotay Mirgen olacaktır.
 6254. Yalnız Sarı Nincil ablamı an güçle
 6255. Eş edinmek üzere götürdü.

6256. Yalnız kardeşimin, tek ablamın
 6257. Yolunu takip ederek, izini sür-
 mekteyim.
 6258. Sağ ve salım olursak,
 6259. Ala gözle görüşüp, konuşaca-
 ğız.
 6260. Esen ve sağ olursak,
 6261. İki gözle görüşüp, söyleseceğiz"
 .
 6262. Veda sözünü söyleyip, kamçısı-
 nı vurdu.
 6263. Kara yer sallanmaya başladı,
 6264. Uzay ulamaya başladı.
 6265. İraktaki yerden şahin gibi,
 6266. Uğultu sesi çıkarak uçup [göz-
 den] yitiverdi.
 6267. Üçgen çıplak oğlan
 6268. Dokuz başlı kara kayanın içinde
 6269. Ayı tüylü alpla dövüşmeye baş-
 ladı.
 6270. Ay güzelleri değişmekte,
 6271. Alplar ayaklarını dinlendirme-
 mektedir.
 6272. Yıl güzelleri geçmekte,
 6273. Yiğitler yana düşmemektedir.
 6274. Yazın olup geçtiğini,
 6275. Sırtlarının ısındığından anlamak-
 talar.
 6276. Kışın olup geçtiğini
 6277. Yakalarının kirağa ile kaplandı-
 ğından bilmekteler.
 6278. Huban Arğ, danlıp, öfkelenip,
 6279. Haan Hıs'ı kara yerden kapıp,
 6280. Kaldırarak atmaya istediğinde,
 6281. İki ayağı titremekteymiş,
 6282. İki kolu titremekteymiş.
 6283. Arı gücü almamakta,
 6284. Ulu gücü yetmemekte.
 6285. Kök Nincil Kün Mirgen'i
 6286. İniş aşağı itti.

6287. Dağın yukarısına dayandırdı.
 6288. Çayır melikesinin başını çektir-
 medi,
 6289. Kabuğun başını tutmaya fırsat
 vermedi.
 6290. Ulu dağ zirvesine dayayarak
 geldi,
 6291. Ulu denize kıstırdı.
 6292. Kara yerden Kün Mirgen'i ka-
 pıp,
 6293. Uzaya dek kaldırıp,
 6294. Beline kadar yere batacak bi-
 çimde durarak,
 6295. Altı başlı taş obaa¹¹⁵ya yapıştır-
 attı.
 6296. Kün Mirgen, çakıl gibi yayıldı,
 6297. Kum gibi ezildi.
 6298. Kar yağmayan dağ zirvelerine
 kar yağdı,
 6299. Niñ akmayan denize niñ aktı.
 6300. El yordamıyla yön bulunmaz
 6301. Bir kara duman yayıldı,
 6302. Ala göze görünmez
 6303. Ak duman yayıldı.
 6304. Üç günün ardından
 6305. Kara duman uzaya çıktı,
 6306. Kara yerin üstü görünüyordu.
 6307. Ak duman kalkıp,
 6308. Ak buluta katıldı.
 6309. Ayın ve güneşin gözü görünü-
 verdi.
 6310. Kök Nincil'in eli kan olmamış,
 6311. Eteğinde iz kalmamış.
 6312. At bağlanan altın sarçına gelip,
 6313. Ay kara at ile kök pora at,
 6314. Altın sarçından salınmadan
 6315. İğ gibi dönmekteler,
 6316. Değirmen gibi evirilmekteler.
 6317. İpek yularlarını kopartmadan,
 6318. Kara yeri kazmaktalar.

6319. Ay kara atı kuyruğundan kapıp,
 6320. Kök Nincil kaldırarak vurdu.
 6321. Çıplak [derisiz] eti koşarak,
 6322. Ak çayıra varıp [orada] ölüverdi.
 6323. Kuru derisi elde kaldı.
 6324. Ay Mirgen'in tam üstüne [postu] fırlattı:
 6325. "Ak Üzüt ülkesinde yaya dolaşma" diyerek.
 6326. İkinci kez kök pora atı kuyruğundan kapıp,
 6327. Kara yere şiddetli attı,
 6328. Postu elinde kaldı,
 6329. Çıplak eti çayırdan yatıp öldü.
 6330. "Aylı, güneşli dünyada,
 6331. Atlı sen dolaştın,
 6332. Arka dünyada yaya dolaşmadan,
 6333. Atına atlayıp sen gezersin" diye,
 6334. Konuşup, Kök Nincil
 6335. Kuru deriyi Kün Mirgen'in tam üzerine attı.
 6336. Arı gücü kalmadan, Huban Anğ
 6337. Bir ileri bir geri düşürülmekteydi.
 6338. Ulu gücü yetmeden
 6339. İniş aşağı ittirilmekteydi.
 6340. Haan His ne kadar sinirleniyor,
 6341. Alnındaki altın boynuz,
 6342. kadar güçte yanarak, parlamaktadır,
 6343. kadar gücü artmaktadır.
 6344. Alnındaki altın boynuz,
 6345. Kırk hanı [ülkeyi] aydınlatmaktadır.
 6346. Alp Huban Anğ kız,
 6347. Geniş taş ayanış basmakta,
 6348. Yuvarlak taş kaygan basmakta.
6349. Aylı aklını kanştırmaktadır,
 6350. Ara dünyayı düşünmektedir.
 6351. Güneşli aklını o, yitirmektedir,
 6352. Köletke¹¹⁶ye benzer olmaktadır.
 6353. Kök Nincil bakıp görüyorsa,
 6354. Alp Huban Anğ kız,
 6355. Ayrılmayan özü ayrılacağı benziyor,
 6356. Geçmez özü geçeceğe benziyor.
 6357. Dokuz başlı kara kaya
 6358. Oraya ve buraya sallandı.
 6359. Kara kayanın içinden
 6360. Kırk kulaç zincir çekerek
 6361. Altın tüylü ak köpek çıkıverdi.
 6362. Haan His'in önüne gelip,
 6363. Alnındaki altın boynuzu vurup geçti.
 6364. Dağın dibi gürlledi,
 6365. Denizin dibi uğuldadı.
 6366. Haan His, horğamcı¹¹⁷ olup
 6367. Kara yerin altına eriyip sızıverdi.
 6368. Altın tüylü ak köpek
 6369. Göz yaşlarına boğuldu,
 6370. Burun suyuna boğuldu.
 6371. Köpek sesiyle ürüdü,
 6372. Kişi diliyle konuştu:
 6373. "Kağanım, beğim Huban Anğ,
 6374. Alp Haan His'in
 6375. Ayrılıp ölecek canı özünde değil.
 6376. Onu, bulup, öldürmedikçe,
 6377. Haan His, yeniden yaratılır,
 6378. Yeniden doğup, büyür,
 6379. Bizim arı canımıza ulaşır.
 6380. Onun arka peşine düşüp,
 6381. Arı canını bulup, öldürecek,
 6382. Benden başka alp doğup büyümedi.
 6383. Altınış yordamım üstün gelse,

6384. Güzel yordama getirip,
6385. Arı canını bulup öldüreceğim.
6386. Altmış yordamım almazsa,
6387. Yabancı ülkesinde ayrılıp ölür kalırım.
6388. Ağır çileyi çok görecek bir yere gitmekteyim.
6389. Yabancı ülkesinde ayrılıp ölür kalırsam,
6390. Ayrılıp ölen kemiğimi ala gözle
6391. Ata yurdumdan alp görmez.
6392. Elli yordamım üstün gelirse,
6393. Eli hileye getirip,
6394. Ulu canına ulaşırım.
6395. Ulu yordamım yetmezse,
6396. Geçip, ölür kalırım.
6397. Ağır çile çok görecek bir yere gitmekteyim.
6398. Düşman ülkesinde geçip ölür kalırsam,
6399. Geçip ölen kemiğimi
6400. İki gözle görecek
6401. Er yiğit olmayacak.
6402. Zavallı özümü kuş ve hayvan yiyecek.
6403. Zavallı benim kızıl vücudum
6404. Kara yere eriyecek.
6405. Benim yolumu takip etmeyin,
6406. Benim izimi sürmeyin.
6407. Dönüp bastığım yerimde
6408. Ak çiçekler bitecek.
6409. Ayrılıp öldüğüm yerde ise,
6410. Arşın¹¹⁸ kadar balçık çürüyüp gitsin.
6411. Dokuz başlı kara kayaya girip,
6412. Haan Hıs'a altmış hileye gel-dim,
6413. Elli hileye gelip,
6414. Kırk kulaç zincire bağlattırdım.

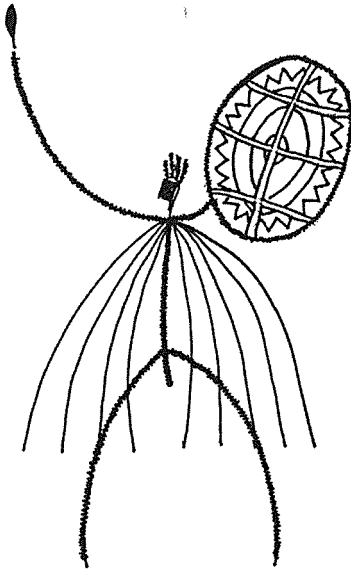
6415. Ondan özgürlüğe ulaşabilmeye arı gücüm almadığında,
6416. Ulu gücümün yetmediğinde
6417. Üçgen çıplak oğlan azat etti.”
6418. Altın tüylü ak köpek, vedasını yapıp,
6419. Haan Hıs'ın kara yere eriyip girdiği delikten
6420. Yerin altına iniverdi.
6421. Arka ve peşinde ulu yel girip,
6422. Ulu kasırga oynayıp kaldı.
6423. Ağır çile gören alplarımızın
6424. Kalın vücutları tükenmiş,
6425. Katı kemikleri yalnızca kalmış.
6426. Kızıl kasları erimiş,
6427. Sivri kemikleri yalnızca kalmış.
6428. Yelden, tandan etkilenecek hâle gelmişler.
6429. Üçgen çıplak oğlan,
6430. Dokuz başlı kayanın içindeki alparı bitirip,
6431. Huban Arğ'ın önünde dikiliverdi.
6432. Onu, üçgen kistike dönüştürüp,
6433. Huban Arğ sağ cebine koydu.
6434. Yerli halka dönüp, konuştu:
6435. “Nereden geldiniz, yerli halk,
6436. Oraya geri dönünüz.
6437. Özünüzün malını ayırıp götürünüz.”
6438. Kul, çalıcı¹¹⁹ olan yerli halk
6439. Özlerine ait malı sevinerek ayırıp,
6440. Şarkı ve ezgi mırıldanarak eve gitti,
6441. İki kıza minnetlerini sunup, onları övdü.
6442. Ay Mirgen ile Kün Mirgen'in
6443. Ulu yurtları boş kaldı,
6444. Küçük yurtları kimsesiz kaldı.

6445. İneğin dolaştığı çayırlarda
 6446. Esnek başlı otlar bitiverdi.
 6447. Yılıknın dolaştığı çayırlarda
 6448. Parlak başlı ot bitiverdi.
 6449. Ulu yurtları ulu yele ulamakta,
 6450. Küçük yurtları küçük yelden sarı-
 sılmakta.
 6451. Kapı ve tünük açık kaldı.
 6452. Kapıdan giren saksağanlar,
 6453. Tünükten çıkmaktalar,
 6454. Tünükten giren kuzgunlar,
 6455. Kapıdan geri çıkmaktalar.
 6456. Karşı gelip, ürüyecek köpek kal-
 madiğinde,
 6457. Karşı gelip, dövüşecek alp kal-
 madiğinde,
 6458. Huban Arıg'la Kök Nencil
 6459. İki atı yan yana koydular,
 6460. Kırk dağ sırtlı, kır atlı
 6461. Hırcotay Mirgen'in ülkesine
 6462. Varmak üzere anlaşıp, kamçı
 vurdular.
 6463. Dağ başları ulamaktadır,
 6464. Tal¹²⁰ ağaçlar sallanmaktadır.
 6465. Kır başları uğuldamaktadır.
 6466. Ön ayaklarının düştüğü yerde
 6467. Ak duman yayılmakta,
 6468. Arka ayaklarının düştüğü yerde
 6469. Kök duman evirilerek yayılmak-
 ta.
 6470. Beli başka çok dağ aştlar,
 6471. Ağzı başka çok ırmak geçtiler.
 6472. Alp yiğitleri öne doğru bakarak
 gittiklerinde,
 6473. Alp sarı at,
 6474. Geniş taşlı yere tepinip değerek
 koştuğunda,
 6475. Alevli odlar yanmış arkasında.
 6476. Kaygan taşlı yere tepinip de-
 rek koştuğunda,
 6477. Kızıl alevli odlar yanmış arkasın-
 da.
 6478. Yayvan tepinerek koştuğu yer-
 lerde,
 6479. Dolu geniş göller oluşmuş.
 6480. Dikey tepinerek koştuğu yerler-
 de
 6481. Kepçe göller ortaya çıkmış.
 6482. Atlarına ikinci kez kamçıyla vur-
 dular.
 6483. Ak çayıra geldiklerinde,
 6484. Ağıyan¹²¹ kuşu gibi hızlıca geç-
 mekteler.
 6485. Kök çayıra geldiklerinde,
 6486. Köykenek kuşu gibi ses çıkara-
 rak geçmehteler.
 6487. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, at-
 larını durdurup,
 6488. Göz atarak baktıklarında,
 6489. Kara yer kazılmış,
 6490. Kara balçığı çıkarılmış.
 6491. Yeşil ot koparılcasına tepilmiş,
 6492. Gevrek balçığı çıkarılmış.
 6493. Ulu gürültü, ulu gıcırta yayılmak-
 ta,
 6494. Yatan ağaç yatay yanılmakta,
 6495. Duran ağaç dikey kırılmakta.
 6496. Ayın gözü ağararak ölmekte,
 6497. Güneşin gözü göğerek ölmek-
 te.
 6498. Hahpas evler koparılmaktadır,
 6499. Tos evler yırtılmaktadır.
 6500. Alp Sarıg Sayın,
 6501. Güzel yurda girmeden,
 6502. Aralık geçitli dağ sırtının dibin-
 de,
 6503. Ayı tüylü Hara alp ile kapişmak-
 tadır.
 6504. Atlayıp bindiği sarı sara at

6505. Sarığ Sayın'ın etrafında dolaş-
maktadır.
6506. Hızlı ırmağın kıyısında
6507. Yönetime sahip halk yaşarmış.
6508. Ak çayıra dolu
6509. Tok ve semiz mal otlarmış.
6510. Altınla boyanmış, gümüşle süs-
lenmiş
6511. At bağlanan altın sarçında
6512. Kalın sırtlı kır at durmakta.
6513. Altın sarçın iik¹²² gibi evirilmek-
te,
6514. Değirmen gibi çekilmekte.
6515. Baktığı gözü köz gibi,
6516. Soluduğu soluğu alev gibi,
6517. Göğsünden çıkan buğusu,
6518. Kök duman olup yayılmakta.
6519. Kalın vücudunda yara izi yok,
6520. Katı kemiklerinde birleşimler
yok.
6521. Yüksek giden bulutları
6522. Kulakla yarıp bölmektedir.
6523. Alçak gelen bulutları
6524. Alınla yarıp bölmektedir.
6525. Sırtı kalın kır atlı
6526. Hırcotay Mirgen'in ülkesine
6527. Dört toynaklı mal tepinip girme-
di,
6528. Kara başlı alp ulaşmadı,
6529. Güzel evine alp uğramadı.
6530. Altmış yordamı aşın,
6531. Elli yordamı fazlasıyla bilen
6532. Er yiğitler varmış.
6533. Gece bekçilik,
6534. Gündüz bakıcılık eden o
6535. Alpların bilemediği, sezemediği
şey yokmuş.
6536. Ak karlı zirveyi döndürerek altı
kat
6537. Üstün güçlü alplar oturmuş.
6538. Kök karlı zirveyi evirerek yedi
kat
6539. Güçlü alplar oturmuş.
6540. Huban Anığ'la Kök Nencil, [bunu]
görüp,
6541. Düşünerek konuşmaktalar.
6542. Bu yerde esas özeri kapışmaya
başlasalar,
6543. Altı güne varmadan
6544. Ayrılıp ölüer kalırlar.
6545. Yedi güne çıkmadan
6546. Geçip ölüer kalırlar.
6547. Huban Anığ,
6548. Altmış yordamını döndürdü,
6549. Elli yordamını evirdi.
6550. Üç gece, üç gün
6551. Ulu yağmur yağdırdı.
6552. Ulu yel, ulu kasırğa oynayıp,
6553. Ulu gürleme, ulu gürültü olmaya
başladı.
6554. Ulu dağlar ulamaktadır,
6555. Ulu sular şırıldamaktadır.
6556. Üç günün ardından,
6557. Ulu ayas¹²³ duruverdi,
6558. Ulu sıcak başladı.
6559. Yönetime sahip halk, tok ve se-
miz mal,
6560. Ulu ayasa, ulu sığağa dayana-
madan,
6561. Ulu uykuya bastırıp,
6562. Orada, burada düşüp,
6563. Gözlerini yumup, horlama çe-
kip,
6564. Kalın uykuya daldı.
6565. Huban Anığ konuşmaktadır:
6566. "Sırtı geniş kır atlı
6567. Hırcotay Mirgen'in ülkesini
6568. Üç günde bitiremezsek,
6569. Uyanıp, ayağa kalkıp, kapışirlar,

6570. Anı gücümüz almadan, ayrılıp
ölürüz.
6571. Ulu gücümüz yetmeden, geçip
ölürüz.
6572. Ak karlı zirvenin içinde
6573. Hircotay Mirgen'in kardeşi
6574. Üstün güçlü yaratılan
6575. Atın kaldıramadığı
6576. Hirotay¹²⁴ Mirgen olacak.
6577. Onun anı tınına ulaşmak üzere
ben giderim.
6578. Kök karlı zirvelerin içinde
6579. Hirotay Mirgen'in kardeşi
6580. Altmış yordamı aşırı bilen
6581. Üstün güçlü yaratılan alp üstü-
nü,
6582. Elli yordamı aşırı bilen,
6583. Ulu güçlü yaratılan
6584. Han Harahçın¹²⁵ olacak.

6585. Onun anı canına ulaşmak üzere
sen gidersin.
6586. Onların anı canlarına ulaşırsak,
6587. Başkalarına üstün geliriz."
6588. İki alp kız, attan inip,
6589. İpek yularlarını boyunlarına bağ-
layıp saldılar.
6590. Aralıktan ileri gittiler,
6591. İnış aşağıya indiler.
6592. Huban Anı, ak karlı zirvenin
önüne gelip,
6593. Üçgen altın kistiki çıkarıp attı.
6594. Üçgen çıplak oğlan,
6595. Dikilip, sormaktadır:
6596. "Nasıl bir şey gerek oldu?
6597. Neyi yapmak gerek?."
6598. Huban Anı onı görev vermek-
tedir:
6599. "Ak karlı zirveyi altı kat oturan,
6600. Kök karlı zirveyi yedi kat oturan
6601. Alpların anı canına ulaştıktan
sonra,
6602. Sağ cebime gelip gidersin.
6603. Üç güne kadar ulu uykuda yat-
maktalar,
6604. Üç güne kadar anı canlarına ula-
şırsın."
6605. Üçgen çıplak oğlan Altın Hus,
6606. Yel gibi yellenip,
6607. Kasırga gibi hızlanıp,
6608. Yere girdiği yoktu,
6609. Uzaya çıktığı da yoktu,
6610. Ulu karlı zirveler uğuldamaya
başladı,
6611. Dağ sırtlarının başları gürleme-
ye başladı.
6612. Ak karlı zirveye girip, Huban Anı
bir görse,
6613. Alp Hirotay Mirgen kırk ayaklı,

6614. Demir bir yatakta horlayarak uyumakta.
6615. Kara yer sallanmaktadır,
6616. Uzay titremektedir.
6617. Ağzını açıp içine çektiğinde,
6618. Huban Anğ, solukla birlikte çekilip,
6619. Ağzına kadar gelip, durmakta.
6620. Soluğu geri verdiğiğinde, solukla
6621. Kapıdan dışarı uçmakta.
6622. Ağzından çıkan soluğu
6623. Ak alev olup yayılmakta,
6624. Göğsünden çıkan soluğu
6625. Kök alev olup yayılmakta.
6626. Huban Anğ iki bileğini sıkı,
6627. İki eteğini, güç biriktirip, çekti.
6628. Alp vuracak çelik kılıcını çekip,
6629. Uzaya kadar kaldırıp,
6630. Hirotoy Mirgen'i vurdu.
6631. Katı çelik gıcırdayarak geçti,
6632. Sağlam çelik gürleyerek geçti.
6633. Çelik kılıç, dokuz yerinden kırılarak,
6634. Buz gibi ezildi, ufaldı.
6635. Hirotoy Mirgen, gerilip, uzanıp, silinip,
6636. Yeniden horlamaya daldı.
6637. Korkmayan özü korkmakta, Huban Anğ,
6638. Ürkemeyen özü ürkmemeye başladı.
6639. Katı yüreği eridi,
6640. Pek yüreği parçalandı.
6641. "Alp vuracak çelik kılıcım
6642. Dayanamadan, kırılarak, ufalarak, ezildi.
6643. Babamın verdiği sağ elini görüp kal" diye,
6644. Sağ elini uzaya dek kaldırıp,
6645. Hirotoy Mirgen'in üstüne indirdi.
6646. Aya sesinin işitmeyen,
6647. Yabancı kimse kalmadı,
6648. Büyük parmak sesini işitmeyen,
6649. Düşman kimse kalmadı.
6650. Hirotoy Mirgen kaşınıp, silinip,
6651. Yana yatıp, horlayarak uyuyuverdi.
6652. Huban Anğ kara başını sallamaktadır.
6653. Ölmez özü öleceğe benzemektedir,
6654. Ayrılmayan özü ayrılacağına benzemektedir.
6655. Etraflıca dolaşmakta,
6656. Arı canına ulaşacak yol yok.
6657. Çevresinde bakınarak dolaşmakta,
6658. Ulu canına ulaşacak bir şey yok.
6659. Ak karlı zirvenin kapısı açıldı,
6660. Üçgen çıplak oğlan içeri girdi.
6661. Huban Anğ'a konuştu:
6662. "Ata yurdunuzdan çıkarken,
6663. Alp olarak gelmekteydiniz.
6664. Yabancı ülkesine geldiğinizde,
6665. Alp zayıfı şimdi oldunuz.
6666. Ana yurdunuzdan çıkarken
6667. Er üstünü olarak gelmekteydiniz,
6668. Düşman ülkesine geldiğinizde,
6669. Er zayıfı şimdi oldunuz."
6670. Sağ elini kaldırıp,
6671. Hirotoy Mirgen'i vurdu geçti.
6672. Göğün dibi gürledi,
6673. Yerin arkası kesildi.
6674. Hirotoy Mirgen alevli odla yandı.
6675. Kara şimşekleri kaldığında,

6676. Kasırğa ve yel [onları] kapıp gö-türdü.
 6677. Üçgen çıplak oğlan Altın Hus,
 6678. Daha yapılacak işler çok diye,
 6679. Ak karlı zirveden dışarı çıktı.
 6680. Huban Arığ bundan sonra baktı-ğında,
 6681. Altmış saç örgüsü arkasına ası-lı,
 6682. Elli saç örgüsü omzuna asılı,
 6683. Arı güzel kız balanın
 6684. İki elini, iki ayağını bağlamışlar.
 6685. Sağ gözü diriymiş,
 6686. Sol gözü ise ölmüş.
 6687. "Ne suç, ne günah işlediğin için
 6688. İki elin,iki ayağın
 6689. Demir kizen¹²⁶e sokup,
 6690. İşkence, çile çektirdiler [sana]" diye
 6691. Huban Arığ demir kizeni açmak üzere çekti.
 6692. Kız balanı oturtup,
 6693. Ak ipek örtüsünü çıkarıp,
 6694. Ayın altınca evirerek vurdu.
 6695. Kız güzeli, iki gözüyle bakarak,
 6696. İki ayağına hırslanıp basarak,
 6697. Hizadan geçip esenlikler sundu,
 6698. Yana gelip el sıkı.
 6699. Ay, desen, ışığı yok,
 6700. Arı güzel kız balası.
 6701. Güneş, desen, ışını yok,
 6702. Ulu çayzañ¹²⁷ kız balası.
 6703. "Ayrılıp ölen özümü döndüren,
 6704. Babam olan Huban Arığ,
 6705. Geçip ölen özümü geri getiren
 6706. Anam olan Huban Arığ.
 6707. Bu dünyada ikinci kez doğdum, yaratıldım.
 6708. Bu yaşamı yaşamak için
 6709. Babam neden beni yarattı?
6710. Böyle çileyi görmek için
 6711. Anam neden beni doğurdu?
 6712. Hircotay Mirgen, arı güçle geti-rip,
 6713. Eş edinmeyi düşünüp,
 6714. Demir kizen taktı.
 6715. Sarığ Han'ın kızı
 6716. Sarığ Nincil benim" diye,
 6717. Kız balası konuştu.
 6718. Bu ülkede başka alp yokta,
 6719. Ak karlı zirvenin içinden tutuşa-rak çıktılar.
 6720. Üçgen çıplak oğlan
 6721. Ak karlı zirveyi yedi kat etraflica oturan
 6722. Alpların arı canlarına ulaşmış.
 6723. Üçgen altın kistike dönüştürüp,
 6724. Huban Arığ [onu], sağ cebine koydu.
 6725. Huban Arığ'la Sarığ Nincil
 6726. Hircotay Mirgen'in yurdunun içi-ne girdiler.
 6727. Hircotay Mirgen, horlayarak, uyumaktadır.
 6728. Soluduğu soluğuna kapıdan,
 6729. Dışarı sürükletip geri girdiler.
 6730. Sarığ Nincil darılıp konuştu:
 6731. "Yaş zamanımda yaman eden,
 6732. Çocukluk zamanımda bela olan,
 6733. Hircotay Mirgen sendin.
 6734. Yamanlık eden kişiyle,
 6735. Savaşmaya ben geldim.
 6736. Bela olan kişiye
 6737. Bela olmaya ben geldim."
 6738. Alp vuracak çelik kılıcını çekip
 6739. Uzaya kadar kaldırıp, vurdu.
 6740. Yerin arkası kesildi.
 6741. Kar yağmayan dağ zirvelerine kar yağdı,
 6742. Niñ akmayan sulara niñ aktı.

6743. Ayrılıp ölmez Hircotay Mirgen
6744. Güzel hileye gelip ayrılıp öldü.
6745. Geçip ölmez Hircotay Mirgen
6746. Elli hileye gelerek geçip öldü.
6747. Güzel yurdu yıktılar,
6748. Ak çayıra yığdılar.
6749. Ulu yurdu düşürdüler,
6750. Issız çayıra yığıp, odda yaktılar.
6751. Bağda duran kalın sırtlı kır atı öldürüp,
6752. Hircotay Mirgen'in yanına koydular.
6753. Han Harahçın'ın arı canına ulaşıp,
6754. Kök Nincil esenlik ve saygılar sundu.
6755. Sarığ Sayın, [güreştiği] alpini öldüresiye atarak,
6756. Arı gücünü tüketip,
6757. Geniş taşın üstünde dinlenmektedir.
6758. Ter buhanı, uzaya çıkıp,
6759. Ayın, güneşin gözünü kapamaktadır.
6760. Alp kızlar, gelip, esenlik dilediler, saygı sundular.
6761. Sarığ Nincil konuşmaktadır:
6762. "Zavallı tek kardeşim Sarığ Sayın,
6763. Arı canımı almak üzere gelmişsin.
6764. Huban Arığ'la Kök Nincil gelmeseydi,
6765. Arı gücün almadan,
6766. Ayrılıp ölü kalırdın.
6767. Ulu gücün yetmeden,
6768. Geçip ölü kalırdın."
6769. Alp yiğitler atlarına atladılar,
6770. Hircotay Mirgen'in ülkesine
6771. Son kez dönüp baktılar.

6772. Ulu yurdun durduğu yerde,
6773. Ulu çayır durmakta.
6774. Küçük yurdun durduğu yerde,
6775. Her yerde yıkıntı görünmekte.
6776. Yırtıcı hayvan, gece ve gündüz buraya yığıldı,
6777. Kanatlı kuş kara sinek gibi
6778. Uğuldayarak uçup geldi bu yere.
6779. Ayrılıp ölen alp yiğitler
6780. Onlar için aş-yemekler idi.
6781. Dört alp dört atı yan yana koyup,
6782. Atı aşanin övünmemesi [için]
6783. Anlaşıp, kamçıyı vurdular.
6784. Kara yer, oraya gidip buraya gelip,
6785. Değirmen gibi çekilmeye başladı,
6786. Beşik gibi sallanmaya başladı.
6787. Asla sallanmayan yüksek dağ sırtları
6788. Yelin vurduğu ağaç gibi sallanmaktadır.
6789. Asla kıpraşmayan katı kayalar,
6790. Kasırganın vurduğu ağaç gibi kıpraşmaktadır.
6791. Uzaydaki kara bulut
6792. Kara yere düşmek suretiyle vurulmaktadır.
6793. Kara yerin kara balçığı
6794. Uzaya çıkmaktadır.
6795. Hahpas evler kopartılmaktadır,
6796. Tos evler yırtılmaktadır.
6797. Odda duran sacayaklı kazanlar
6798. Gürültülü bir biçimde kımıldamaktadır oraya buraya.
6799. Kırdan duran hıylâğlı kazanlar
6800. Gürültülü bir biçimde kımıldamaktadır oraya buraya

6801. Atlar okun arbin¹²⁸in almaktalar,
 6802. Uçar kuşun turgin¹²⁹in [ortaya] koymaktalar.
 6803. Yırtıcı hayvan, dört ayak koşuya geçmeden,
 6804. Ayakların altında tepilerek ezilmekte.
 6805. Kanatlı kuş, kanatlarını çırpamadan,
 6806. Diz kapaklarına denk gelerek çarpılarak kesilmekte.
 6807. Ayaklarının altına
 6808. Ak çayırlar çekilmekte.
 6809. Tabanları altında
 6810. Kök çayırlar yayvan tepilmekte.
 6811. Silsileli bir dağ sırtına çıkıp,
 6812. Atlarını durdura çekip baktıklarında,
 6813. Gökle yerin çarpıştığı yere ulaşmışlar.
 6814. Gökle yeri durdurmak üzere tutmakta,
 6815. Ağır çile gören alpların,
 6816. Anğ güçleri tükenip,
 6817. Arı güçleri kalmadan,
 6818. Ayrılıp ölür kalırlar.
 6819. Zorluk ve çile gören er yiğitlerin,
 6820. Ulu güçleri kalmadan,
 6821. Ulu güçleri yetmeden,
 6822. Geçip öleceklerinin farkındalar.
 6823. Nasıl geçebilmek,
 6824. Üzülerek düşünmekte.
 6825. Kara yerin balçığı,
 6826. Kara göğse kadar saçılmış,
 6827. Kara buluta dönüşerek duruvermiş.
 6828. Kara yerin altından
 6829. Altın tüylü ak köpek çıkıverdi.
 6830. Kalın vücudu tükenmiş,
 6831. Katı kemiği yalnızca kalmış.
 6832. Kızıl vücudu erimiş,
 6833. Sivri kemikleri yalnızca kalmış.
 6834. İki yanındaki kemikleri gıcırdaşmaktadır.
 6835. İki gözünün çukurları kuşların yuvasına benzemiş.
 6836. Ak damar, ak ipek gibi,
 6837. Her yanında uzanmış.
 6838. Ölen kemiğe [cesede] dönüşmüş.
 6839. Katı kemikleri gıcırdaşmaktadır.
 6840. Sağlam kemikleri gıcırdaşmaktadır.
 6841. An gücü tükenmiş,
 6842. Ayrılıp ölecek hâle gelmiş,
 6843. Ulu gücü geçip gitmiş,
 6844. Geçip ölecek duruma ulaşmış,
 6845. Yelden, tandan etkilenecek hâle düşmüş.
 6846. Köpek sesiyle sızlayıp geçti,
 6847. Kişi diliyle konuştu:
 6848. "Kağanım, beğim Huban Anğ,
 6849. Altmış örgülü Haan His'in
 6850. Ayrılıp ölecek canını bulup,
 6851. Arı gücümü verip, kapışıp,
 6852. Arı canına ben ulaştım.
 6853. Elli hileli Haan His'in
 6854. Geçip ölecek canını bulup,
 6855. Ulu gücümü koyup,
 6856. Ulu canına ben ulaştım.
 6857. Arı gücüm tükendi,
 6858. Ulu gücüm geçip gitti.
 6859. Öyle de olsa,
 6860. Gökle yerin çarpıştığını
 6861. Durdurmak üzere tutacak ben-
 den başka alp yoktur."
 6862. Gökle yerin çarpışmasından
 6863. Ulu gürültü, ulu gürleme durmaktadır.

6864. Yel ve kasırgaya yakın giremeden,
6865. Üç tarla aşırı atılmaktalar,
6866. Üç ırmak aşırı fırlatılmaktalar.
6867. Altın tüylü ak köpek
6868. Gökle yerin çarpışmasını durdurmak üzere tutmaya başladı.
6869. Gökten, yerden alevli yıldırımlar yanmaya başladı.
6870. Dört alp dört ata kamçı vurdu.
6871. Kara yer, ucundan giderek, düzeldi,
6872. Uzay, doruğundan giderek, düzeldi.
6873. Ulu dağlar gürlledi,
6874. Ulu sular şınıldadı.
6875. Dört alp, dört at,
6876. Gökle yerin çarpıştığı yeri geçip,
6877. Ak çayıra varıp indiler.
6878. Göz atıp baktıklarında,
6879. Altın tüylü ak köpek,
6880. Gökle yeri hırslanıp tutmaktadır.
6881. Donuk toprağı diz kapaklarına,
6882. Erik toprağı eteğine kadar basmaktadır.
6883. İki ayağı titremekte,
6884. İki eli sarsılmakta.
6885. Bağırarak çekiğinde
6886. Göğün dibi gürlleyerek geçti,
6887. Yerin arkası kesildi.
6888. Kar yağmayan dağ sırtlarına kar yağdı,
6889. Niñ akmayan sulara niñ aktı.
6890. Dokuz güne kadar anmamak üzere,
6891. Ak duman yayıldı,
6892. Kalkmamak üzere kök duman oluştı.
6893. Dokuz günün ardından
6894. Ak duman yiterek, ak buluta eklendi.
6895. Kök duman, dağılarak, kök buluta katıldı.
6896. Güneşin, ayın gözü ve yüzü görünüyordu.
6897. Altın tüylü ak köpek,
6898. Öne doğru gittiğinde, yere dayanmakta,
6899. An gücü tükenmiş.
6900. Geriye doğru gittiğinde ise yere dayanmakta,
6901. Ulu gücü geçip gitmiş.
6902. Kara yerin altında,
6903. Dokuz kara alpin
6904. An canına ulaşmış.
6905. Aydın yer yüzünde
6906. Dokuz çıplak alpin
6907. Tükenmez canına ulaşmış.
6908. Gökle yer çarpışmamaktaymış,
6909. Altmış hileye getirip,
6910. Alpların an canlarına ulaşmışlar.
6911. Elli hileyle dolandırıp
6912. Er yiğitleri öldürmüşler.
6913. Altın tüylü ak köpek,
6914. ıslık çalarak dolaşıp düşünceye yoğunlaştı,
6915. Öksürerek dolaşıp güç topladı,
6916. Aralığa çıkıverdi.
6917. Gökle yerin çarpıştığı yerde,
6918. Alp kemikleri çatal kaya,
6919. Er kemikleri eğri kaya
6920. Olup durmuştur.
6921. Dört alp dört ata kamçı vurdu.
6922. Önlerinde duran ak karlı zirveleri
6923. Çatal kanatlı kuş gibi aşmaktalar.
6924. Batıda [arkada] duran kök karlı dorukları

6925. İki kanatlı kuş gibi uğuldayarak geçmekte.
6926. At güzelleri kara yer üzerinden koşuyor diye düşündüklerinde,
6927. Kara yere değip, koştukları hissedilmemektedir.
6928. Uzay yoluyla uçtuğunu düşündüklerinde ise,
6929. Kanat sesi işitilmemektedir.
6930. Taban sesi patlamakta,
6931. Tanaa¹³⁰ gibi bir ses çıkmakta.
6932. Demir üzeniler denk gıcırda-maktadır,
6933. Demir gemleri denk gıcırdamak-tadır.
6934. Yel gibi yellenip,
6935. Kasırğa gibi hızlanıp gitmekte-ler.
6936. Altın tüylü ak köpek,
6937. Ala gözle görünmez oldu.
6938. Göğe çıktığı yoktu,
6939. Yere girdiği de yoktu.
6940. At güzellerinin ayak altlarına
6941. Ak çiçekler çekilmekte.
6942. Pek atların taban altlarında
6943. Kök çiçekler yayvan ezilmekte.
6944. Ak çayıra çıktıklarında, kız gü-zelleri,
6945. Altmış ezgiyle güzelce şarkı söylemektedir ki,
6946. Ak çiçekler sallanmakta,
6947. Altmış ülkede işitilmekte.
6948. Bunu duyan yerli halk, dayana-mayıp,
6949. Göz yaşlarına boğulmakta,
6950. Burun suyuna boğulmakta.
6951. Kök çayıra geldiklerinde, alp kız-lar,
6952. Elli ezgiyle güzelce şarkı söyle-mektedir ki,
6953. Bunu duyan onurlu halkın,
6954. Yumuşak yüreği erimekte,
6955. Burun suyuna boğulmakta.
6956. Dağa çıkıp şarkı söylediklerin-de,
6957. Dağ başları sallanmakta,
6958. Çayıra çıkıp güzelce şarkı söyle-diklerinde,
6959. Çiçek başları sallanmaktadır.
6960. Kurumuş doruklara,
6961. Kök otun biteceği şekilde şarkı söylemekte.
6962. Kurumuş ağaçlara,
6963. Kök yaprakların çıkacağı biçim-de şarkı söylemekte.
6964. Kırk şarkıyla söylemekte,
6965. Kır başları sesli olmakta,
6966. Kara yerde ot bitmekte,
6967. Katı ağaçlara yaprak çıkmakta.
6968. Kalın halk, yüreği dayanamadan, ağlaşmakta.
6969. Kız güzellerini görüp,
6970. Minnetlerini sunarak, övmekte-ler:
6971. "Huban Arığ, Kök Nincil, Sanğ Nincil
6972. Keşke hep birlikte olsaydılar.
6973. Sevdığımız sesinizi
6974. Kara balçık basmasın,
6975. Sevdığımız güzel gözlerinizi,
6976. Tabut kötüsü kapatmasın.
6977. Böyle güzel şarkıyı
6978. İlk kez işitmekteyiz.
6979. Böyle güzel sesleri
6980. İlk kez dinlemekteyiz.
6981. Ağızınızdan çıkan sevdığımız bu sesiniz
6982. Aydan güneş kadar ünlensin,
6983. İçinizden çıkan güzel sesiniz,
6984. Yeryüzünde yayılsın.

6985. Yellenip büyüyen sevdiğimiz sa-
çınızı
6986. Yel kapmasın hiçbir zaman.
6987. Gençlikte dolaştığınız sevdiğimiz
yurdunuzu
6988. Kurumasın hiçbir zaman.
6989. Böyle anı sevdiğimiz özünüz
6990. Altmış atla çevrelenemesin¹³¹,
6991. Güneşten aydın kız özünüz,
6992. Elli atla dolanılamasın.
6993. Yanan odunuz sönmessin,
6994. Sevginiz soğumasın.
6995. Yalnız yıldız altında,
6996. Mutluluğunuz yitmesin.
6997. Ülger¹³² Yıldızı altında
6998. Yazgınız kesilmesin.
6999. Sarı çayırın çiçeği
7000. Tamamen kuruyup düşmesin.
7001. Sevdiğimiz şarkılarınız,
7002. Sonsuza dek sesiz kalmasın.
7003. Gençken dolaştığınız toprakları
7004. Asla unutmaz olunuz.
7005. Gençliğiniz gitse,
7006. Koşu atıyla yakalayamazsınız.
7007. Kök çayırın çiçeği,
7008. Her gün dalgalsın şimdi.
7009. Kesilmemek üzere canlı olun,
7010. Bitmemek üzere yurtlu olun,
7011. Dökülmemek üzere kanlı olun,
7012. Tükenmemek üzere yurtlu olun.
7013. Ayın altında altmış ezginiz işitil-
sin,
7014. Güneşin altında elli şarkınız söy-
lensin.”
7015. Yerli halk, üzülerək,
7016. Vedalaşarak, ağlayıp kalmakta-
dır.
7017. Üç kız, üç arkadaş,
7018. Şarkılarını söylemeye devam et-
mektedir,
7019. Ezgilerini çalmaya devam et-
mektedir.
7020. Bunu işitip, yırtıcı hayvan,
7021. Üzülerək, dayanamadan,
7022. Kara tayğa¹³³dan çıkıp,
7023. Silsileli dağ sırtında durup, gür-
lemekte.
7024. Kanatlı kuş, kanat çarpıp,
7025. Katı ağaca oturup,
7026. Üzülerək, kükremekte.
7027. Ay, desen, ışığı yok,
7028. Güneş, desen, ısını yok,
7029. An güzel kızları ilk kez görüp,
ağlaşmaktalar:
7030. “Yer toprağın üstünde
7031. Kara yerin altında
7032. Alp atlar yaratılıp büyüsün,
7033. Alp dört at gibi.
7034. Alp yiğitler doğup yetişsin
7035. Alp Huban Arğ, Kök Nincil,
7036. Sarğ Nincil, Sarğ Sayın gibi.”
7037. Dört alp atlarına kamçı vurdu-
ğunda
7038. Gürleyerek akan ak deniz
7039. Kıyısından taşıp, yayılmakta.
7040. Şınıldayarak akan Ak deniz
7041. Kum ve çakıl gibi ezilmekte.
7042. Ak çayırda dolaşan tok ve semiz
mal
7043. Otunu yiyemeden durdu.
7044. Yırtıcı hayvan rahat yatamadı,
7045. Kanatlı kuş konaklamadı.
7046. Bu aydınlığın¹³⁴ üstünde
7047. Bulutlu göğün altında
7048. Bu dördünü duymayan, tanıma-
yan
7049. Burnundan soluyan kişi kalma-
dı,
7050. Dolaşan mal kalmadı,
7051. Dört ayak koşan mal kalmadı,

7052. Kanat çırpan kuş kalmadı.
 7053. Ak çayıra vardıklarında
 7054. Ağıyañ kuşu gibi hızlı geçmekte-
 ler.
 7055. Kök çayıra vardıklarında,
 7056. Köykenek kuşu gibi çabuk geç-
 mekteler.
 7057. Silsileli dağlık bir yere çıkıp atla-
 rını durdura çekip,
 7058. Arka yana göz atarak baktıkla-
 rında
 7059. Sarı deniz gürleyerek, şırıldaya-
 rak akmaktadır.
 7060. Sarı karlı zirve sarı torğ¹³⁵ gibi
 sararmaktadır.
 7061. Sarı Han'ın ülkesine ulaşmış-
 lar.
 7062. Sarı Nincil konuşmaktadır:
 7063. "Yabancı ülkesine gidip,
 7064. Ağır çileyi çok gördük.
 7065. Ata yurduna girip,
 7066. Aş yemek yiyip alınız.
 7067. Düşman ülkesine biz gidip
 7068. Zorluk ve çileyi çok gördük.
 7069. Ana yurduna girip
 7070. Sıcak su içip alınız."
 7071. Huban Arığ yanıt vermektedir:
 7072. "Ata yurdundan çıktıktan beri
 7073. Bayağı zaman geçti,
 7074. Ata yurduna dönmek gerek.
 7075. Ana yurdundan çıktıktan beri
 7076. Uzun zaman oldu,
 7077. Ana yurduna geri dönmek ge-
 rek.
 7078. Sağ ve salim olursak,
 7079. Konuk olarak geliriz.
 7080. Altın masada yan yana oturup
 7081. Orada doya konuşuruz.
 7082. Esen ve sağ olursak
 7083. Ana yurduna geliriz.
 7084. Gümüş masaya oturup
 7085. Orada bol bol söyleşiriz.
 7086. Uğramadan gidiyorlar diye üzül-
 me,
 7087. Ata yurduna doğru acele ediyö-
 ruz.."
 7088. Önden aspah¹³⁶ yapıp
 7089. Arkasından vedalaşılar.
 7090. Alp Huban Arığ, Kök Nincil
 7091. Atlarına kamçı vurdular.
 7092. Kara yer değirmen gibi çekildi,
 7093. Beşik gibi sallandı.
 7094. Ayakları altına alp atların
 7095. Ak çayırlar çekilmekte.
 7096. Taban altında yiğit atların
 7097. Kök çayırlar tepilmekte.
 7098. Huban Arığ'la Kök Nincil
 7099. Şarkılarını söyleyip, ezgilerini
 çalıp,
 7100. Yerli halkı üzüntüye boğarak git-
 mekteler.
 7101. Aynılma yoluna vardıklarında
 7102. Atlarının ağızlarını durdura çe-
 kip,
 7103. Alp Kök Nincil kız söylemekte-
 dir:
 7104. "Yabancı ülkesine gidip,
 7105. Ağır çileyi çok gördük.
 7106. Ata yurduna sağ ve salim geri
 dönmekteyiz.
 7107. Bayağı zaman geçti.
 7108. Düşman ülkesine bizler gidip
 7109. Zorluk çileyi çok gördük,
 7110. Ana yurduna esen ve sağ dön-
 mekteyiz.
 7111. Uzun zaman oldu.
 7112. Sağ ve salim olursak
 7113. Ala gözle görüşürüz.
 7114. Esen ve sağ olursak
 7115. İki gözle görüşeceğiz.

7116. Yaşın uzak, yaratanın yüksek ol-
sun.
7117. Kesilmemek üzere canlı ol,
7118. Dökülmemek üzere kanlı ol,
7119. Bitmemek üzere yurtlu ol.”
7120. Önden aspaş edip,
7121. Arkasından vedalaşıp,
7122. Kök Nincil kök pora ata kamçı
vurdu.
7123. Kara yer sarsılmaya başladı.
7124. Şahin kuşu gibi ıraktaki yerde
7125. Hızlı bir biçimde ses çıkarak
gitti.
7126. Doğan kuşu gibi, ıraktaki yerde
7127. Hızlı uçarak yitiverdi.
7128. Huban Arığ atının ağzına dokun-
du,
7129. Yalnız şarkı söyleyip, ezgiler çal-
dı.
7130. Ayas¹³⁷ gök bir bulutlaşmakta.
7131. Bulutlu gök bir ayas olmakta.
7132. Yabancı ülkesini arkada bırak-
makta.
7133. Ada yurduna yaklaşmakta.
7134. Düşman ülkesini batıda [arkada]
bırakmakta
7135. Ana yurduna varmakta.
7136. Silsileli dağlık bir yere çıkıp atını
durdurup
7137. Göz atarak baktığında
7138. Ak çayıra dolu
7139. Tok ve semiz malı sağ ve salim
otlamaktadır.
7140. Kara denizin kıyısında
7141. Yerli halk sağ ve salim yaşa-
makta,
7142. Karınca gibi kıpraşmaktadır,
7143. Kara sinek gibi kaynamaktadır.
7144. Mala mal eklenmiş,
7145. Halka halk eklenmiş¹³⁸.
7146. Kılıcını süründürerek hiçbir alp
gelmemiş,
7147. Kuyruğunu süründürerek hiçbir
kurt girmemiş.
7148. Atın aşacağı silsileli dağ sırtını
Ezerek aştı.
7150. Erin aştığı yüksek dağ sırtını
7151. Yıkarak aşip indi Huban Arığ
7152. Halk içinden selamlaşarak
7153. Mal içinden hızlı yürüyerek geç-
ti,
7154. At bağlanan altın sarçında
7155. Atından inip [atını] bağladı.
7156. Huban Arığ güzel eve girdi.
7157. Kapıyı açıp esenlikler diledi,
7158. Eşiği geçip saygılarını sundu.
7159. Hıyan Arığ anası, el sıkışıp,
esenleşti¹³⁹
7160. Yüreğine basıp, öptü.
7161. Kızının giyimini çıkartıp,
7162. Altın masaya oturttu.
7163. Anayla kız yemeğin
7164. En iyisini yemekteler,
7165. Araçon aşı içmekteler.
7166. Altın masada bütün yemekler
var,
7167. Kuşun, balığın sütü yalnızca
yok.
7168. Az şeyi çok edip,
7169. Çok [uzun] konuşmayı az [kısa]
yapıp,
7170. ıraktaki şeyi yakın edip,
7171. Yakındaki şeyi [ise] ırak yapıp,
7172. Konuşmaktadır anayla kız.
7173. Acıkan karınları doyduğunda,
7174. Zayıflayan özleri semirdiğinde,
7175. Altın masanın arkasından çıktı-
lar.
7176. Kızarmaya başlayan güzel gü-
neş

7177. Kara dağa selam verdi.
 7178. Sabah çıkan güzel güneş
 7179. Akşam zamanına ulaştı.
 7180. Ağır çile gören Huban Arığ
 7181. Huzurlu, anı bir uykuya daliverdi,
 7182. Yere düşecek hâle geldi.
 7183. Yumuşak döşeğe yattılar,
 7184. Sıcak yorganla örtündüler,
 7185. Gözlerini kapatıp horlayarak,
 7186. Kalın uykuya düştüler.
 7187. Horlama sesi yerin altına,
 7188. Uzaya dek işitilmektedir.
 7189. Aylı gecede altı kez gecelediler⁴⁰
 7190. Altmış yıldızı sayarak konakladılar.
 7191. Karanlık geceyi huzur içinde geçirdiler.
 7192. On binlerce yıldızı sayarak gecelediler.
 7193. Göğerek şafak yandı,
 7194. Nişanlanarak güneş çıktı.
 7195. Sararak şafak yandı,
 7196. Beklenerek güneş çıktı.
 7197. Gerilip, uyanıp anayla kız kalktı.
 7198. Dışarı çıkıp dünyayı gözleyip,
 7199. Göğün dibine dikkatlice baktılar,
 7200. Göz odlarının ulaştığı yerler,
 7201. Kararıp, görünmekte,
 7202. Göz odlarının ulaşmadığı yerler
 7203. Kara duman gibi yayılmakta.
 7204. Kök denizin kıyı yerinde
 7205. Kök karlı zirvelerin dibinde
 7206. Kök Nincil'in ülkesinde
 7207. Kara yerden yükselen alevli od
 7208. Uzaya çıkıp
 7209. Ayın, gözün gözlerini kapamaktadır.
 7210. Güttükleri malları saydılar

7211. Yerli on binlerce halkı gözden geçirdiler.
 7212. Kök Nincil'in ülkesinde
 7213. Neyin olup bittiğini anlayamadan
 7214. Hıyan Arığ'la Huban Arığ
 7215. Yeniden güzel eve girip
 7216. Altın masanın arkasına oturup
 7217. Aş-yemek yemeye başladılar.
 7218. Konuşmalarını konuştular,
 7219. Sözlerini söylediler.
 7220. Acıkan karınlarını doyduğunda,,
 7221. Zayıf düşen özleri doyduğunda,
 7222. Altın masadan çıkıp gözeneğe¹⁴¹ baktıklarında
 7223. Kara yerden yükselen alevli od
 7224. Uzaya dek yanarak
 7225. Ayın, güneşin gözünü kapamaktadır.
 7226. Aralığı aşırı [uçarak]
 7227. Hostonun iyisi uçuldamakta,
 7228. Işıklı okun iyisi güçlü sesle ısıklı çalmakta.
 7229. Huban Arığ ekipmanını hazırlamaya yetişmedi,
 7230. Katı zırhını giymeye zaman bulamadı.
 7231. Kızıl ipek gömleki
 7232. Güzel yurttan dışarı koşup
 7233. At bağlanan altın sarçında durup
 7234. İki bileğini sıktı,
 7235. İki eteğini, güç koyarak, çekti.
 7236. Altmış konuşmasını dolana konuştı,
 7237. Yabancı halk onu dinledi.
 7238. Elli sözünü çevire söyledi,
 7239. Onurlu halk onu işitti.
 7240. "Anı canlı hosto,
 7241. Anı canıma şimdi ulaşsın.

7242. Huzurlu düşünceyle atılmışsa
7243. Önüme gelip şimdi düşsün.
7244. Evirip atılan hosto ise
7245. Ulu canıma gelip ulaşsın.
7246. Düzgün düşünceyle atılmış ise,
7247. Kara yere gelip düşsün.”
7248. Hostonun iyisi ses çıkararak,
7249. Sırın¹⁴²ın iyisi sızlayarak,
7250. Kara yeri kızıl alevle yakıp,
7251. Huban Anğ’ın önünde
7252. Kara yere gelip saplandı.
7253. Ulu gücü kesilmiş,
7254. Ulu odu şimdi sönmüş.
7255. Canlı hostoyu döndürmek üzere,
7256. Huban Anğ, bastırmaya girişti.
7257. Canlı hostoda gizli mektup yazılmış:
7258. “Değerli kız arkadaşım Huban Anğ,
7259. Arı gücüm almadan,
7260. Tok ve semiz malla birlikte gitmekteyim.
7261. Ulu gücüm [benim] yetmeden
7262. Onurlu halkla birlikte sürdürmekteyim.
7263. Ata yurdundaysan sen,
7264. Gelip, yardım edebilir misin?
7265. Ana yurdundaysan sen,
7266. Gelip, kapışabilir misin?
7267. Kaburga kemiğimden ok vursa
7268. Bana bakacak kardeş yoktur.
7269. Omurga kemiğimden ok vursa,
7270. Benimle ilgilenecek akrabam yoktur.
7271. Yardım edecek kardeşler, ağabeyler
7272. Yardımlaşarak dolaşımtalar.
7273. Kardeş-ağabeyi olmayan benim gibiler

7274. Kara yalnız çile çekmektedir.
7275. Zamanında yardım edecek akraba yakını olanlar,
7276. Yardımlaşıp, dolaşımtadır.
7277. Zamanında yardım edeceği olmayan Kök Nincil
7278. Yalnız olan özüm zorlanmaktayım.”
7279. Gizli mektubu okuyup
7280. Huban Anğ darılıp, öfkelenip
7281. İki bileğini sıkı,
7282. İki eteğini, güç koyarak, çekti,
7283. Gizli mektup yazdı:
7284. “Güzel evden hazırlanıp çıkmaktayım,
7285. Ben varmadan ayrılıp ölme.
7286. Ana yurdundan donanıp¹⁴³ çıkmaktayım,
7287. Ben ulaşmadan geçip ölme.”
7288. Canlı hostoyu çekip,
7289. İçe dönük bir biçimde uzatarak şimdi gerdi.
7290. Arkasından kızıl alevli od,
7291. Uzaya dek yanmaya başladı.
7292. Büyük parmağından damlayıp su aktığında
7293. Huban Anğ konuşmasını yapıp,
7294. Sözünü söyleyip, süreyi belirleyip attı.
7295. “Attığın canlı hosto,
7296. Ata yurduna dönüp
7297. Kök Nincil’in önüne düşüp
7298. Ulu gücün kesilip,
7299. Ulu odun sönüp, durman nasip olsun.”
7300. Hostonun iyisi uğuldayarak
7301. Aralığı aşırp yitiverdi.
7302. Huban Anğ güzel eve kadar koştu,
7303. Kalın zırhını giydi.

7304. Uşaklı güzel ev
 7305. Birlikte sanki dönmekteydi.
 7306. Anayla kız güzel evden
 7307. El ele tutuşup dışarı çıktılar.
 7308. At bağlanan altın sarçında
 7309. Atının kolanını yeniden çekip,
 7310. İpek yularını çözdü.
 7311. Demir üzengiye ayak vurup
 7312. Eğin içine otururdu.
 7313. Yerli halk [ona] minnetini sun-
 makta:
 7314. "Kağanımız, beğimiz Huban
 Arığ
 7315. Alp yiğide yere serdirmе,
 7316. Er-yiğide düşürtme.
 7317. Ağzından çıkan sevdiğimiz se-
 sin
 7318. Yabancı ülkelerde işitilsin.
 7319. İçinden çıkan güzel sesin
 7320. Düşman ülkesinde işitilsin.
 7321. Göğsünden çıkan sevdiğimiz
 sesin
 7322. Kalkındıramaz mı bu ülkeyi?
 7323. Çan gibi çalan bu sesin
 7324. Sığamayabilir mi bu ülkeye?
 7325. Kesilmemek üzere canlı ol,
 7326. Bitmemek üzere evli ol,
 7327. Dökülmemek üzere kanlı ol,
 7328. Tükenmemek üzere yurtlu ol."
 7329. Önden aspah ettiler,
 7330. Ardından vedalaştılar.
 7331. Huban Arığ halkın içinden geçti,
 7332. Malın içinden yürüdü.
 7333. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, atı-
 na kamçı vurdu.
 7334. Kara yer değirmen gibi çekil-
 mekte,
 7335. Beşik gibi sallanmakta.
 7336. Dağ başlan uğuldamakta,
 7337. İnce ağaçlar sallanmakta.
 7338. Köşeli ağaç gıcırdamakta,
 7339. İnce ağaç sarsılmakta.
 7340. Kicege¹⁴⁴ kuşu gibi gerilerek
 düşmekte,
 7341. Şahin kuşu gibi havada süzül-
 mekte.
 7342. Ak çayıra geldiğinde Huban
 Arığ,
 7343. Altmış ezgiyi dolandıra çalmaya
 başlamakta,
 7344. Ak çiçekler sallanmakta,
 7345. Ağzından çıkan sevilen sesi,
 7346. Altmış devlete ün salmış,
 7347. Yönetim sahibi halk ağılamakta-
 dır.
 7348. Kök çayıra geldiğinde kız yiğidi,
 7349. Kök çiçekler sallanmakta,
 7350. Elli şarkıyı söyleyince,
 7351. Onurlu halka duyulmakta.
 7352. Bunu işitip yerli halk,
 7353. Ağlayıp, ağıt yakarak kalmakta-
 dır [geride].
 7354. Yer üstünden yer altından çıkıp
 7355. Yerli halk Huban Arığ'ı görüp,
 7356. Göz yaşlarını silip,
 7357. Üzülerek, konuşmaktadır:
 7358. "Kırda biten otlar,
 7359. Kurumasaydılar keşke.
 7360. Sevgi içinde doğan Huban Arığ
 7361. Tabuta yatmasaydı hiçbir za-
 man.
 7362. Gerçekte büyüyen ağaçlar,
 7363. Asla sararmasaydı.
 7364. Güzel doğan Huban Arığ
 7365. Ölmeseydi hiç, keşke.
 7366. Akan hızlı su,
 7367. Aksın her zaman.
 7368. Şarkıcı doğan Huban Arığ,
 7369. Şarkı söylesin her zaman.
 7370. Ülger Yıldızı altında

7371. Yazgın ve şansın açık olsun her zaman.
7372. Ağzından çıkan güzel sesin,
7373. Asla kesilmesin."
7374. Huban Arığ şarkı söyleyip, ezgiler çalarak gittiğinde,
7375. Kara yerde ot bitmekte,
7376. Katı ağaçta yaprak çıkmakta,
7377. Yırtıcı hayvan, kanatlı kuş, dayanamadan,
7378. Huban Arığ'la birlikte gidip,
7379. Şarkılarını, ezgilerini işitmektedir.
7380. Bu geniş yer yüzünde
7381. Bulutlu göğün altında
7382. Bu şarkıyı işitip, üzülmeyen
7383. Burnundan soluyan kişi kalmadı,
7384. Dolaşan mal kalmadı,
7385. Dört ayak koşan hayvan kalmadı,
7386. Kanat çırpın kuş kalmadı.
7387. Ağzından çıkan güzel sesi,
7388. Ayın altında yayılmaktadır.
7389. Göğsünden çıkan sevilen ezgisi,
7390. Güneşin altında yayılmaktadır.
7391. Huban Arığ, arka yayına göz atarak baktığında,
7392. Bu yerlerden attan üstün at geçmiştir, yerleri teperek.
7393. Alptan üstün alp geçmiştir,
7394. Kaygan taşı teperek koştuğunda,
7395. Kızıl alevli odlar yanmaktadır.
7396. Geniş taşların olduğı yerlerce tepinerek koştuğunda
7397. Alevli odlar yanarak kalmıştır.
7398. Ön ayaklarına
7399. Ak çiçekler çekilmektedir.

7400. Arka ayaklarına
7401. Kök çiçekler yayvan tepilmektedir.
7402. Derinine teperek geçtiğı yerlerde
7403. Derin göller kalmış.
7404. Yana teperek geçtiğı yerlerde
7405. Geniş göller oluşmuş.
7406. İyi atların iyisi, dağdan dağa atlayıp,
7407. Dağ sırtından sırta seğirerek gitmiş.
7408. Huban Arığ bilerek sezdiğinde,
7409. Üstün güçlü altın köpek gitmiş [buradan]
7410. Silsileli dağlık bir yere çıkıp atını durdurup, Huban Arığ,
7411. Arka yanına yeniden göz attığında,
7412. Ak çayıra ala gözünün odu yetmemekte,
7413. Ak duman yayılmakta.
7414. Ayın, güneşin gözü görünmemekte.
7415. Ala gözle bir şey göremeyip,
7416. Çatal kulakla bir şey işitemeyip,
7417. Aralık dağ sırtında, üç başlı, üç tutacaklı, geniş taş,
7418. Altın sözcükle gizli mektup yazılmış.
7419. Ayın altında altın gibi parlamaktadır.
7420. Güneşin altında gümüş gibi yanmaktadır.
7421. Huban Arığ metin üzerinde çok iyi hâkimiyet kurmakta,
7422. Çok hızlı bir biçimde okumakta:
7423. "Kağanım, beğim Huban Arığ,
7424. Üç başlı, üç tutacaklı
7425. Geniş taşı, koparıp

7426. Ak denizin içine atarsan
 7427. Kök Nincil'in ülkesine varırsın.
 7428. Ak denize kadar atamazsan
 7429. Ata yurduna geri dönersin,
 7430. Sağ ve salım yaşarsın.
 7431. Ana yurduna geri gidersin,
 7432. Esen ve sağ yaşarsın.
 7433. Kök Nincil'in ülkesine
 7434. Attan üstün atlar geldi,
 7435. Alptan üstün alplar toplandı.
 7436. At kemiği çatal kayaya,
 7437. Er kemiği eğri kayaya dönüş-
 mekte."
 7438. "Altın tüylü ak köpek,
 7439. Ayrılıp öleceğimi bilerek,
 7440. Böyle bir mektup yazdı mı?." diye
 7441. Düşündü Huban Anı.
 7442. İki bileğini sıktı,
 7443. İki eteğini, güç koyup, çekti.
 7444. Ayanın içine tükürüp,
 7445. Üç başlı, üç tutacaklı geniş taşı
 7446. Çıgıllık atıp, tutacağından kapıp,
 7447. Kara yerden silkerek kaldırdı.
 7448. Yer-toprağı yaş balçık gibi dağıt-
 tı,
 7449. Kara taşları kum ve çakıl gibi ezdi.
 7450. [Taşın] ağırlığı ak karlı zirve ka-
 dar,
 7451. Aylı aklını şimdi kaybetmek üze-
 re.
 7452. Kök karlı zirveler gibi [bir daha]
 kıpraşamaz,
 7453. Gören gözünde odu yitmek üze-
 re.
 7454. Aklı geri döndüğünde, etrafa ba-
 kıp, [taşı] kaldırdı.
 7455. Katı kayayı ufaltacak kadar gay-
 retlenip,
 7456. Kara yerden kopardı.
 7457. Uzaya dek kaldırıp,
 7458. Ak denizin içine atınaya
 7459. Anı gücü almamakta,
 7460. Aylı aklı yitmekte.
 7461. Ulu gücü yetmemekte,
 7462. Güneşli aklı kaybolmakta.
 7463. İki ayağı titremekte,
 7464. İki bileği sarsılmakta.
 7465. Üç başlı, üç tutacaklı
 7466. Geniş taşı geri salsın,
 7467. Ayrılıp ölmez Huban Anı
 7468. Ayrılıp öleceğe benzemekte.
 7469. Geçip ölmez Huban Anı
 7470. Geçip öleceğe benzemekte.
 7471. Bir kulağıyla yer altını
 7472. Bir kulağıyla yer üstünü dinler-
 ken
 7473. Kara yerin ucunda mı,
 7474. Uzayın dibinde mi,
 7475. Katı ayaklı mal tepinip gelmek-
 te,
 7476. Kara bilekli erin [kamçı] vurduğu
 işitilmemekte.
 7477. Kara yer sallanmaktadır,
 7478. Uzay sarsılmaktadır.
 7479. Kapanan göz açılıncaya,
 7480. Açılan göz de kapanıncaya ka-
 dar
 7481. Silsileli dağ sırtında kaburgasın-
 da kanatlı
 7482. Kara doru at gelip durdu.
 7483. Ter buharı, uzaya dek çıkıp,
 7484. Ayın, güneşin gözünü kapamak-
 tadır.
 7485. Huban Anı, ağabeyi Han Hartı-
 ğa'nın
 7486. Atlayıp bindiği atını
 7487. Taniyip, konuştu:

7488. "Han Hartığa ağabeyimin atlayıp
bindiği
7489. Kaburgasında kanatlı kara doru
at
7490. Sağ ve salımmış şimdi.
7491. Ala gözle [onu] görmekteyim.
7492. Arı gücüm almamakta,
7493. Ayrılıp öleceğimin farkındayım.
7494. Ulu gücüm yetmemekte,
7495. Geçip öleceğimin bilincinde-
yim."
7496. Kaburgasında kanatlı kara doru
at
7497. Mal sesiyle kişnedi, kişi diliyle
konuştu:
7498. "Sütlü gölün suyunu içtim,
7499. Senin şarkını iştirip,
7500. Yedi gün su içmeden,
7501. Ağlayıp, ağıt yakıp dolaştım.
7502. Zavallı yüreğim nasıl dayansın.
7503. Otlı dağın otundan otlayıp,
7504. Senin ezgilerini iştirip, dayana-
mayıp
7505. Altı gün ağladım.
7506. Sallanıp biten çiçekler
7507. Kurumasın hiçbir zaman.
7508. Sevdığım senin güzel sesin,
7509. Susmasın hiçbir zaman.
7510. Altın tüylü ak köpek
7511. Benimle karşılaşıp, geçti.
7512. Şarkılarını iştirip, yüreği dayana-
madan,
7513. Gözyaşlarıyla o gitti.
7514. Bu ülkeye sen gelip,
7515. Arı gücün almadan,
7516. Ayrılıp öleceğini bilerek,
7517. Ulu gücün yetmeden
7518. Geçip öleceğini sezerek,
7519. Yardım etmek üzere ben gel-
dim,

7520. Arı gücümü ben vermekteyim,
7521. Ağzını bir açiver."
7522. Huban Arı ağzını açiverdi.
7523. Kaburgasında kanatlı kara doru
at
7524. Ağzının içine soluğu üfledi.
7525. Zavallı kızın vücuduna sıcaklık
yayıldı,
7526. Katı zırhları patlayıp parçalandı.
7527. Yeniden gücün girdiğine benze-
mekte,
7528. Yeniden canın girdiğine benze-
mekte.
7529. Ağzından çıkan soluğu,
7530. Ak alev olup yayılmakta.
7531. Göğsünden çıkan buğusu,
7532. Kök alev olup saçılmakta.
7533. Üç başlı, üç tutacaklı geniş taşı,
7534. Uzaya dek kaldırıp,
7535. Ak denizin içine fırlattı.
7536. Ak deniz, kıyısından taşıp, yayıl-
dı.
7537. Ak karlı zirve kum ve çakıl gibi
ezildi.
7538. Ak karlı zirvelerde ak duman ya-
yıldı.
7539. Kök karlı dorukları kök duman
kapladı.
7540. Ulu dağlar uğuldadı,
7541. Ulu sular şınıldadı.
7542. Önünde yayılan ak duman kal-
kıp,
7543. Ak buluta katıldı.
7544. Ayın gözü görünüyordu.
7545. Kök duman kalkıp
7546. Kök buluta katıldı.
7547. Güneşin aydınlığı yanıverdi.
7548. Huban Arı göz atıp baktığında,
7549. Ak çiçekli ak çayır döşenmiş
[uzanmış],

7550. Ak çayırın ortasında
 7551. Ak koç ile kara koç çarpışmak-
 taymış¹⁴⁵
 7552. "Bu iki şeytana ne yetmedi [pay-
 laşamadı] ki
 7553. Bu yerde çarpışmaktadır"
 7554. Diye düşündü Huban Anğ.
 7555. Ala gözle başka bir şey göreme-
 di,
 7556. Çatal kulağıyla bir şey işiteme-
 di.
 7557. Kaburgasında kanatlı kara doru
 ata
 7558. "Gücünü geri al" diye,
 7559. Ağzına soluğu geri üfledi.
 7560. "Ayrılıp öleceğim yerde
 7561. Atam olup sen vardın.
 7562. Geçip öleceğim yerde
 7563. Anam olup sen varn.
 7564. Yaşın uzak, yaratının yüksek ol-
 sun.
 7565. Önüne ay ışınlasın,
 7566. Arkana güneş parlasın"
 7567. Diyerek minnetini sundu Huban
 Anğ, kara doru ata.
 7568. Alp kız atına atladi,
 7569. Vedalaşıp, kamçısını vurdu.
 7570. Oraya gidip, buraya gelip,
 7571. Kara yer sarsılmaya başladı.
 7572. Atılır okun hızını aldı,
 7573. Atılan ok gibi atılarak gitti,
 7574. Ak çiçekler sallandı.
 7575. Uçar kuşun hızını [ortaya] koy-
 du,
 7576. Uçar kuş gibi uçarak gitti,
 7577. Kök çiçekler yalpalandı.
 7578. Yelesi yellenip, kuyruğu yayılıp,
 7579. İki koçun önüne geliverdi.
 7580. İki koç çarpışıp
 7581. Kara yeri kazımlar,
 7582. Kara balçığını çıkarmışlar.
 7583. Yeşil otunu koparmak üzere tep-
 mişler,
 7584. Gevrek balçığını çıkartmışlar.
 7585. Kara koçla ak koç
 7586. Karşı karşıya koşarak çarpıştı-
 ğında
 7587. Katı kaya gibi gıcırdamakta,
 7588. Demirin çarpıştığı gibi gürle-
 mekte.
 7589. Çatal boynuzlarından
 7590. Ak alevli od yanmaktadır.
 7591. İki boynuz arasından
 7592. Kök alevli od yanmaktadır.
 7593. Baktıkları gözleri köz gibi,
 7594. Soludukları solukları alev gibi,
 7595. Ağızlarından çıkan solukları,
 7596. Ak duman olup yayılmaktadır,
 7597. Göğüslerinden çıkan buğuları
 7598. Kök duman olup yayılmaktadır.
 7599. Sudan çıkan kaz gibi
 7600. Suları yere dökülmektedir.
 7601. Gök, bulutluymuş gibi
 7602. Güneşin gözü görünmemekte-
 dir.
 7603. Huban Anğ bakıp anladı [ki]
 7604. Bu yerden geçip gidecek yer
 yoktur.
 7605. Alpin geçtiği ulu yolda
 7606. İki koç çarpışmaktadır [çünkü].
 7607. Alp kız danlıp konuşmakta:
 7608. "Ak çayırın otu yetmiyormuş
 gibi,
 7609. Anı canlarınıza mı ulaşmaktası-
 nız?
 7610. Yargı edecek kimse yok ise,
 7611. Yargıyı ben yerine getirebilirim."
 7612. Ata vuracak çatal kamçısını
 7613. Uzaya dek kaldırıp

7614. İki koçun arkasından vurdu geçti.
7615. Ulu gürlleme, ulu gürültü meydana geldi,
7616. Ulu dağlar gürlledi,
7617. Ulu sular şırıldadı.
7618. Ak çayıra ak duman yayıldı,
7619. Kök çayırı kök duman doldurdu.
7620. Huban Anı, nasıl vurdum diye,
7621. Göz atıp baktığında,
7622. İki koçun kaptığı yeri kalmış,
7623. [Ancak] ayrılıp ölen kemikleri yokmuş.
7624. Göğre çıktıkları [da] yok,
7625. Kara yerin altına girdikleri de yok.
7626. Bir kulakla yer altını,
7627. Bir kulakla da yerin üstünü dinlediğinde,
7628. Yetmiş kat yerin altında ,
7629. Dünyanın bağı katı ve çakıllı olduğu yerde,
7630. Kız güzeli altmış ezgiyi dolandırmakta,
7631. Ağaç başları sallanmaktadır.
7632. Elli şarkıyı evire söylemekte,
7633. Ot başları sallanmaktadır:
7634. "Alp Huban Anı kız,
7635. Edilmemesi gereken şeyi sen yaptın,
7636. Tutulmaması gereken şeyi sen tutun.
7637. Varacağın yerde bağı olacağım,
7638. Geleceğin yerde kendirin olacağım.
7639. Gideceğin yolunda ip olacağım.
7640. Aylı, güneşli yer üstünde,
7641. Arı gücü orada ölçüşürüz.
7642. Ulu gücü orada anlarız."
7643. Huban Anı bu sese vardığında,
7644. Güzel hileyle yapılan bir şey olduğunu anladı.
7645. Kaburgasında kanatlı
7646. Kara doru at gelip, yanaştı.
7647. Yere bakıp, fıskırdı,
7648. Göğre bakıp, kişneyip, konuştu:
7649. "Huban Anı, ulu Tanrı'ya [karşı] günah işledin,
7650. Yalnız Yaratan'a [karşı] yaman ettin.
7651. Yetmiş kat yer altında [yaşayan]
7652. Yetmiş başlı Çelbigen¹⁴⁶'in kızı
7653. Altmış hileyi aşırı bilen,
7654. Üstün güçlü Çilbey Anı kız,
7655. Güzel hileyle gelmişti.
7656. Nasıl bilemedin sen?
7657. Elli hileyi çok iyi bilen
7658. Ulu güçlü Çilbey Anı kız
7659. Elli hileyle gelmişti,
7660. Nasıl sezemedin sen?
7661. Geniş yana rahatlık vermez,
7662. Kara çilek göze uyku vermez,
7663. Arı gücü ölçüşmedikçe,
7664. Huzurlu yaşama engel olur,
7665. Ulu gücü kavramadıkça,
7666. Rahat yaşama o izin vermez.
7667. Çilbey Anı'ın kapışsınız,
7668. Dokuz yılın ardından
7669. Arı gücün almadan,
7670. Ayrılıp ölürlür kalırsın.
7671. Ulu gücün kalmadan,
7672. Geçip ölürlür kalırsın.
7673. Dokuz yılın ardından
7674. İkiniz de birlikte ayrılıp ölürsünüz.
7675. Çilbey Anı sağ elini
7676. Senin üstüne koyup ölürlür."
7677. "Gözümüzle görülecek şeyi görürüz,

7678. Alnımıza [başımıza] gelecek şeyi öğreniriz" diye,
 7679. Huban Arıĝ atına kamçı vurdu.
 7680. Saksâĝanın inmediĝi san çayın
 7681. Ok gibi uçup geçmekte.
 7682. Kuzgunun uğramadıĝı kuru çöl-
 den
 7683. Hosto gibi uğuldayarak gitmek-
 te.
 7684. Ezgisini çalarak gitmekte,
 7685. Kök kazlı zirveler gürlmekte.
 7686. Şarkısını söyleyip ilerlemekte,
 7687. Iraktaki halka duyulmakta.
 7688. Gerilip, uzanıp, atın iyisi,
 7689. Küzen¹⁴⁷ gibi hızlanmakta,
 7690. Kiriş gibi çekilmekte.
 7691. Koyun dolaşan çayırlarda
 7692. Hobirah¹⁴⁸ başlı ot bitmiş.
 7693. Yerli halkın yaşadığı yerde,
 7694. Kayın ağaçları büyümüş.
 7695. Ulu yurdu Kök Nincil'in
 7696. Ulu yelde uğuldamakta.
 7697. Küçük yurdu Kök Nincil'in
 7698. Küçük yelde sarsılmakta.
 7699. Kapı ve tünük açık kalmış.
 7700. Kapıdan giren saksâĝanlar,
 7701. Tünükten dışarı uçmakta.
 7702. Tünükten giren kuzgunlar,
 7703. Kapıdan dışarı çıkmakta.
 7704. Ata yurdu sahihsiz kalmış,
 7705. Yabancılarla dolmuş.
 7706. Ana yurdu kimsiz kalmış,
 7707. Düşmanlarla dolmuş.
 7708. Altın tüylü ak köpek,
 7709. Bu ülkeden itibaren kanlı savaşı-
 la
 7710. Savaşıp-dövüşüp gitmiş.
 7711. At kemiğini çatal kayaya,
 7712. Er kemiğini eğri kayaya dönüş-
 türerek gitmiş.
 7713. Çok kişinin canını kesmiş,
 7714. Çok kişinin kanını dökmüş.
 7715. Arıĝ gücü almadan
 7716. Tok ve semiz malla birlikte git-
 mişler.
 7717. Ulu güçleri yetmeden
 7718. Onurlu halkla birlikte gitmişler.
 7719. Huban Arıĝ atının ağızını silkele-
 di,
 7720. Bundan arkasını gözlemleyip
 gitmektedir.
 7721. Üstün güçlü aygırlar,
 7722. Tok ve semiz malını vermeden,
 savaşp,
 7723. Çok sayıda okla vurularak ayrılp
 ölmüş.
 7724. İnekli yiğit boğalar
 7725. İnek malını vermeden, karşı ko-
 yup,
 7726. Çok sayıda kılıçla kesilerek ge-
 çip ölmüş.
 7727. Yol gidemez yaşlı erkek, kadın-
 lar
 7728. Ağaç budaklarına asarak gitmiş-
 ler.
 7729. Yol gidemez yaşlı malları,
 7730. Sırtlarını yarp, öldürmüşler.
 7731. Eyer-kolan döşenmek suretiyle
 7732. Çok sayıda eyerli at ölmüş.
 7733. Kılıç, mızrak [elinde] tutarak,
 7734. Alp yiğitler çok sayıda ayrılp öl-
 müş.
 7735. Huban Arıĝ atına kamçı vurdu.
 7736. Katı ot başını gıcırdatmadan,
 7737. Dört ayak koşurmaktadır.
 7738. İnce otu gıcırdatmadan,
 7739. Seğirip koşmaktadır.
 7740. Alp Huban Arıĝ kızın,
 7741. Altmış çatal yordamı

7742. Omuz-boynuna dolanmış.
 7743. Önünden o aya selam verdir-
 mekte,
 7744. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, atını
 durdurup,
 7745. Arkaya yönelik göz attığında,
 7746. Kanlı savaş bu yerde sürmek-
 teymiş.
 7747. Katı zırhın siperi
 7748. Kalın yüzlere takılmaktadır.
 7749. Zincirli kırk zırhlar,
 7750. İten kemiğe saplanmaktadır.
 7751. Kılıcın başı kan olmakta,
 7752. Mızrak başı yangına tutuşmak-
 ta.
 7753. Katı çelik erimekte,
 7754. Sağlam çelik kırılmakta.
 7755. Yatan ağaç yatay yarılmakta,
 7756. Duran ağaç dikey kırılmakta.
 7757. Ayın gözü ağarak ölmekte,
 7758. Güneşin gözü göğerek ölmek-
 te.
 7759. Alp yiğitler, bağırıp,
 7760. Çok sayıda ayrılıp ölmektedir.
 7761. Eyerli atlar, kişneyip,
 7762. Çok sayıda geçip ölmektedir.
 7763. Kara yerden yanan alevli od,
 7764. Uzaya dek yükselmektedir.
 7765. Ay-güneşin gözü görünmemek-
 tedir.
 7766. Kara yerin altından
 7767. Altı yoldan savaş çıkmış,
 7768. Yer-toprağın üstünden
 7769. Yedi yoldan savaş gelmiş.
 7770. Yerli halk karınca gibi kıpraş-
 makta,
 7771. Kara sinek gibi kaynamakta.
 7772. Ucu-kenarı görünmemekte.
 7773. Kanlı savaşın içinde

7774. Kök Nincil ile Sağ Nincil'i
 7775. Sağ Sayın'la altın tüylü ak kö-
 peği
 7776. Savaşıp dövüştüklerini görüp
 buldu.
 7777. Kanlı savaşın bir ucundan girse-
 ler,
 7778. Başka bir ucundan çıkmaktalar.
 7779. Parçalanmadık dağ kalmamak-
 ta,
 7780. Ezilmedik su kalmamakta.
 7781. Kara yer, ucundan giderek, dü-
 zelmekte,
 7782. Uzak, doruğundan giderek, dü-
 zelmekte.
 7783. Kanlı savaşı hazırlayıp getiren
 ise,
 7784. Altmış hileyi fazlasıyla bilen
 7785. Alp üstünü kara doru atlı Hara
 Mükke imiş.
 7786. Kar dağ zirvesi desen, alp görü-
 nümlüdür,
 7787. Alp desen, karlı dağ zirvesi gibi-
 dir.
 7788. Sırt-boyun arası altmış kulaç,

7789. Omuz-boyun arası eli kulaç.
 7790. Göz arası [için] karış yetme-
 mekte,
 7791. Kulak arası [için] kulaç yetme-
 mekte.
 7792. Baktığı gözü köz gibi,
 7793. Soluduğu soluğu alev gibi.
 7794. Huban Arığ sağ cebinden
 7795. Üçgen altın kistikini
 7796. Çekip önüne attı.
 7797. Üçgen çıplak oğlan Altın Hus,
 7798. [Önünde] dikilip sordu:
 7799. "Nasıl bir şey gerek oldu?
 7800. Neyi yapmak gerek oldu?."
 7801. Huban Arığ emrini vermekte:
 7802. "Kanlı savaşı bitirip,
 7803. Sağ cebime geri dönersin.
 7804. Kanlı savaşı bitirmeden
 7805. Önüme gelip durmak sana nasip
 olmasın."
 7806. Üçgen çıplak oğlan,
 7807. Ulu yel gibi yellenip,
 7808. Ulu kasırğa gibi oynayıp,
 7809. Kanlı savaşa gidip daldı.
 7810. İleri gitse, altmış alpin,
 7811. Beri dönse, yetmiş yiğidin
 7812. Arı canına ulaşmaktadır.
 7813. Alp vuracak çelik kılıcını
 7814. Uzaya dek kaldırıp,
 7815. Huban Arığ konuştu:
 7816. "Ak çayırda bu kadar malı
 7817. Atan mı besledi, Hara Mükke?
 7818. Issız çayırda bu denli malı
 7819. Anan mı yetiştirdi, Hara Mük-
 ke?"
 7820. Kanlı savaşın içine koşup,
 7821. Kanlı savaşla savaşıp, dövüş-
 meye başladı.
 7822. Katı çelik gıcırdamaktadır,

7823. Sağlam çelik çan sesi çıkarmak-
 tadır.
 7824. Daha çok kan dökülmektedir,
 7825. Daha şiddet ve hiddetli savaş
 sürmektedir ki
 7826. Gecenin geldiğini karanlığın
 çökmesiyle anlamaktalar,
 7827. Gündüzün geldiğini ise, ışığın
 vurmasıyla öğrenmekte.
 7828. Kılıcın başı kan olmaktadır,
 7829. Mızrağın başı yangına tutuş-
 maktadır.
 7830. Ağarak akan kök deniz,
 7831. Akamadan dalgalanıp duruver-
 di.
 7832. Yırtıcı hayvan rahat yatamamak-
 ta,
 7833. Kanatlı kuş geceleyememekte.
 7834. Kara yer, ucundan ucuna sarsıl-
 makta,
 7835. Uzak ise kara yere çarpılmakta.
 7836. Bu aydın dünyanın üstünde
 7837. Bulutlu göğün altında
 7838. Bu kanlı savaşı duymayan, bil-
 meyen
 7839. Burnundan soluyan kişi kalma-
 dı,
 7840. Dört ayak koşan hayvan kalma-
 dı,
 7841. Kanat çırpar kuş kalmadı.
 7842. Güzel aylar değişmekte,
 7843. Alpları ayağa düşmemekte.
 7844. Güzel yıllar akıp geçmekte,
 7845. Yiğitler yan düşmemekte.
 7846. Altı yılın ardından
 7847. Alp yiğitler kanlı savaş
 7848. Dar yere kısırdılar,
 7849. Yerli halkı kırdılar.
 7850. Sıkışık yere sürüp,

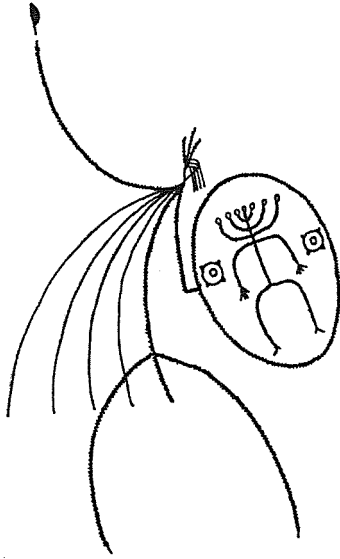
7851. Ot gibi biçtiler.
7852. Huban Anğ'la Hara Mükke
7853. Yüz yüze gelip,
7854. Yaka-baştan tutuşamadan
7855. Yarım güne vardılar.
7856. Etek-baştan kapışamadan
7857. İki güne ulaştılar.
7858. Yarım günün ardından
7859. Yaka-baştan kapışıp
7860. Geniş çayırdı dövüşmeye baş-
ladılar.
7861. İki günün ardından
7862. Etek-baştan tutuşup,
7863. İssız çayırdı güzelce güreşme-
ye başladılar.
7864. Huban Anğ söz söyledi:
7865. "Kan içmeye doymaz Hara Mük-
ke,
7866. Yerli halkı ezmektesin.
7867. Et yemeye doymaz Hara Mük-
ke,
7868. Onurlu halka çile çektirmekte-
sin.
7869. Para karşılığı köle olunmasın,
7870. Halkı kişiler baskı altında tutma-
sın.
7871. Ayrılıp ölmeye gelmişsen,
7872. Ayırırırım ben seni.
7873. Geçip ölmeye gelmişsen,
7874. Geçiriveririm ben seni.
7875. Ayrılıp ölen sürünün
7876. Ak Üzütlüküne varıp,
7877. Üstün güçlü Huban Anğ'ın elin-
den
7878. Ayrılıp öldüm diye anlatırsın.
7879. Giymediğin giysini giymiş olma-
lısın,
7880. Yemediğin yemeği yemiş olma-
lısın."

7881. Yedi güne ulaştılar,
7882. Yere-taşa düşmediler.
7883. Dokuz güne çıktılar,
7884. Toprak-taşa düşmediler.
7885. Kara yere eğire basıp,
7886. Kaburgalarını kırmaktalar.
7887. Donuk yere deldire basıp,
7888. Omurgalarını kırmaktalar.
7889. Yer-toprağı kaldırmadan,
7890. Yerin altına uğuldayıp-gıcırdayıp
iniverdiler.
7891. Kızıl kır at yerin üstünden
7892. Acı acı kişneyip geçti.
7893. Huban Anğ'la Hara Mükke
7894. Dokuz kat yerin altına düştüler.
7895. Çetince savaşır birbirini eğme-
ye çalışmaktalar,
7896. Hazıra¹⁴⁹ boğa gibi bağrısmakta-
lar,
7897. Evire-çevire dövüşmekteler.
7898. İki boğa gibi çarpışmaktalar,
7899. Güçlerini ortaya koyarak savaş-
maktalar.
7900. Kaburga kemiklerini kırmaktalar,
7901. Cesurca itişmekteler,
7902. Vücut kemiklerini koparmakta-
lar.
7903. Dağ başlarını parçalamak üzere
tepmekteler,
7904. Silsileli dağ doruklarını yıkmak
üzere tepmekteler.
7905. Kalın vücutları tükenmekte,
7906. Katı kemikleri gıcırdamakta.
7907. Kızıl kasları erimekte,
7908. Sivri kemikleri gürültü çıkarmak-
ta.
7909. Arı güçleri bitti,
7910. Alaçık¹⁵⁰ gibi oldular.
7911. Ulu güçleri tükendi,

7912. Köletki¹⁵¹ gibi göründüler
 7913. Huban Anğ'ın Hara Mükke'yi
 7914. Kara yerden kapıp, kaldırıp fırlatmayı
 7915. Arı gücü almamakta,
 7916. Ulu gücü yetmemekte.
 7917. "Yabancı birinin önünde durup
 7918. Ayrılıp ölecek miyim [acaba]?
 7919. Düşman birisini dolanarak
 7920. Geçip ölecek miyim [acaba]?" diye,
 7921. Düşüncelere kapılmaktadır Huban Anğ.
 7922. Bir kulakla yerin altını,
 7923. Bir kulakla yerin üstünü dinlerken,
 7924. Hangi yerde bilinmez,
 7925. Katı ayaklı mal tepinip gelmekte,
 7926. Katı bilekli erin [kamçı] vurduğu işitilmemekte.
 7927. Kara yer sallanmakta,
 7928. Uzay sarsılmakta.
 7929. Kapatılan gözün açılması,
 7930. Açılan gözün de kapanması arasında
 7931. Silsileli dağ sırtının üstüne
 7932. Kaburgasında kanatlı kara doru at gelip durdu.
 7933. Mal sesiyle kişneyip,
 7934. Kişi diliyle konuştu:
 7935. "Alp Huban Anğ,
 7936. Ata yurdundan çıkarken
 7937. Alp idin.
 7938. Yabancı ülkesine gelince
 7939. Alp kötüsü mü oldun?
 7940. Ana yurdundan çıkarken
 7941. Er üstünü idin.
 7942. Düşman ülkesine gelince

7943. Geçip ölecek gibi oldun mu?
 7944. Zayıf boğanın üzerinden atlama-
 dığı,
 7945. Çürük boğanın koklamadığı hâle gelmişsin."

(kahramanlık destanının birinci bölümünün sonu)

HUBAN ARIĞ

İKİNCİ BÖLÜM

7946. Aralık yerden aşın adımlarını atarak
7947. Huban Ariğ'in önüne gelip, dedi:
7948. "Arı gücümü veriyorum,
7949. Ağzını açiver lütfen."
7950. Huban Ariğ ağzını açiverdi,
7951. Kara doru at ağzının içine üfle-di.
7952. Sıcak yel içine girdi,
7953. Kızın vücudu ısındı.
7954. Tereyağı gibi erimekte ağzında,
7955. Üs¹⁵² gibi ezilmekte içinde.
7956. Kalın vücudu yeniden güçlen-mekte,
7957. Katı kemikle donanmakta,
7958. Eski [güçlü] hâlini yakalamak üzeredir.
7959. Önceki hâlinden daha da güzel olmakta,
7960. Evvelkinden şimdi daha da iyi gibidir.
7961. Ayağa yeniden gayretlenip ba-sarak kalktı,
7962. Kara Mükke'yi yeniden kaptı,
7963. Kara yerden su çıkacak
7964. Katı taştan ot çıkacak biçimde basmaya başladı.
7965. Dağdan dağa [birbirlerini] attı-lar,
7966. Doruktan doruğa fırlatıştılar.
7967. Altı gün geçince
7968. Alp Huban Ariğ Kara Mükke'yi
7969. Tutunması [için] el vermeden,
7970. [Ayak] basması için ayak bırak-madan,
7971. Dağın yukarısına doğru sıkıştı-rıp,
7972. Aşağıya doğru çevirip,
7973. Kara yerden kapıp,
7974. Kara uzaya kadar kaldırıp,
7975. Katı kayaya bütün gücüyle vur-du.
7976. Katı kemiği kum ve çakıl gibi ezildi,
7977. Kızı kanı su gibi yayıldı.
7978. Huban Ariğ dönüp uzaklaşmak isterken,
7979. Aya sesi patladı, geçti,
7980. Aya sesini duymayan,
7981. Yabancı ülkelerde kimse kalma-dı.

7982. İrgek¹⁵³ sesini işitmeyen,
 7983. Düşman ülkelerde kimse kalmadı.
 7984. Alp Huban Arığ kız,
 7985. Kara yerin üstünde altı [kez] dönerek
 7986. Yarınsına kadar kara toprağın içine saplanmış, bu darbeden
 7987. Aylı aklın yitirip
 7988. Arkadaki dünyayı düşünür oldu,
 7989. Güneşli bilincini yitirip,
 7990. Görünmez dünyayı özler oldu.
 7991. Ayağa kalkıp o yürüdü
 7992. Hangi alp yiğit vurdu diye etrafı şimdi gözlediğinde
 7993. Altmış sürmesi sırtına asılı,
 7994. Elli sürmesi omuzlarına koyulu,
 7995. Kartalinki gibi gözlü,
 7996. Kandan kızıl yüzlü
 7997. Baktığı gözü köz gibi,
 7998. Soluduğu soluğu şimşek gibidir.
 7999. Gözlerinin arasını [ölçmek için] kanş yetmez,
 8000. Kulaklarının arasını [ölçmek için] kulaç yetmez.
 8001. Huban Arığ dedi:
 8002. "Engin dünyanın üstünde,
 8003. Kara yerin altında
 8004. Üstün güçlü alptan
 8005. Düşecek biçimde darbe yedim.
 8006. Ulu güçlü er yiğitler
 8007. Serilecek biçimde [beni] itemedi.
 8008. Yere yıkacak darbeyi ilk senden yedim.
 8009. Beni düşüren darbe sahibi üstün alp,
 8010. Yedirende atan kimdir?
8011. Emzirende anan kimdir?
 8012. Hangi nehrin civarında yurtlusun?
 8013. Hangi diyarda yerleşkins?
 8014. Adlandıranda adın nedir?
 8015. Verilende soyadın nedir?"
 8016. Güçlü alp kız ise yanıtladı:
 8017. "Yerin tam yetmiş kat altında
 8018. Kızıl deniz kıyısında yaşayan,
 8019. Yetmiş başlı Çelbigen¹⁵⁴'in kızı,
 8020. Çilbey Arığ¹⁵⁵'im ben.
 8021. Ak yazıda ak koçla kara koç tokuşurken,
 8022. Atan mı sana söyledi
 8023. Çatal kamçıyla vurmanı?
 8024. Anan mı sana öğütledi
 8025. Vücudumuzu acıtacak biçimde vurmanı?
 8026. Yamanlık eden kişiye yamanlıkla yanıtlanm,
 8027. Yahşilik eden kişiyi yahşilikle karşılanm.
 8028. Öce neden olan kişiden öcümü alırım."
 8029. "Ortasına kadar doldurulması gereken kâseyi dolu vermem,
 8030. Doldurulması gereken kâseyi ortalamam.
 8031. Elin yazgısına elimle karşılık veririm.
 8032. Senin möriy¹⁵⁶'in geçti
 8033. Benim utkuma şimdi bak." diye,
 8034. Söyleyip Huban Arığ,
 8035. İki bileğini sıktı,
 8036. İki eteğini, yaşam gücünü koyup, çekti,
 8037. Sağ elini uzaya doğru tutup,
 8038. Çilbey Arığ'ı vurdu, geçti.
 8039. Aya sesini duymayan,

8040. Yabancı kişi kalmadı.
8041. Büyük parmağı işitmeyen
8042. Düşman kişi kalmadı.
8043. Ulu dağlar uğuldadı,
8044. Ulu sular şarıldadı.
8045. Nasıl vurdum diye
8046. Göz attığında [Huban Arığ]
8047. Engin dünyanın üstünde Çilbey Arığ'ın
8048. Dokuz dönerek yere düştüğünü,
8049. Yansına dek toprağa battığını,
8050. Elden giden etin yanağa yapıştı-
ğını,
8051. Yanaktan kopan etin elde kaldı-
ğını [gördü].
8052. Çilbey Arığ, güneşli aklını yitirip,
8053. Yer üstünde yuvarlanmakta,
8054. Aylı bilincini karştırıp,
8055. Bir öne, bir arkaya düşmektedir.
8056. Ağızdan akan kanına boğul-
makta,
8057. Burnundan akan kanına boğul-
maktadır.
8058. Bilinci döndüğünde ayağa kal-
kıp
8059. Huban Arığ'a doğru yönelip çar-
pıştığında,
8060. Kayaların çarpıştığı gibi gürültü
çıkmakta,
8061. Demirlerin çarpıştığı gibi gıcırta
yayılmaktadır.
8062. Yaka-baştan tutuşamadan
8063. Yarım güne ulaştılar.
8064. Yarım gün geçince,
8065. Yaka-baştan kapışıp,
8066. Yazı yere gidip, yiğitçe dövüştü-
ler.
8067. İki gün geçince,
8068. Etek-baştan kapışıp,

8069. Kimsesiz yazıda dürüstçe, kah-
ramanca savaştılar.
8070. Ateşte duran üç ayaklı kazanlar,
8071. Sarsılmaktadır.
8072. Kırdan duran motorlu kazanlar,
8073. Titreyip gürültü yaymaktadır.
8074. Tos¹⁵⁷ evler ezilmekte,
8075. Hahpas¹⁵⁸ evler devrilmektedir.
8076. Yatan ağaç yatay yanılmakta,
8077. Duran ağaç dikey kırılmaktadır.
8078. Bir öne doğru düşmekte,
8079. Bir arkaya doğru devrilmekte.
8080. Yedi güne ulaştılar,
8081. Yere-taşa düşmediler.
8082. Dokuz güne vardılar,
8083. Toprak-taşa düşmediler.
8084. İki kız, dövüşürken,
8085. İki kulakla işittiler ki,
8086. Hangi ülkeden bilinmez,
8087. Katı ayaklı bir mal tepinin gel-
mekte,
8088. Katı bilekli erin [kamçı] vurduğu
duyulmamaktadır.
8089. Yumulan göz açılınca,
8090. Açılan göz ise kapanıncaya ka-
dar,
8091. Geçitli bir dağ sırtının üstüne,
8092. Üç kök kurt çıkıverdi.
8093. Üç kök kurt, birbirine bakışıp,
uluyarak,
8094. Kişi diliyle konuştu:
8095. "Çok eski bir zamanlar bela
eden Han Hartığa'nın
8096. Kaburgasında kanatlı kara doru
atın
8097. Kanın içip, etini yemedikçe,
8098. Acıkan karnımız doymaz,
8099. Zayıflayan özümüz semirme-
yiz."
8100. Üç kök kurt, üç yöne ayrılıp

8101. Kaburgasında kanatlı kara doru atı,
 8102. Kaçmasına izin vermeyip, çevirmeye girişti.
 8103. Ön ayaklarıyla kara doru at
 8104. Önünden kaptırmadan vuruşmaktadır.
 8105. Arka ayaklarıyla kara doru at
 8106. Arkasından yakalatmadan tepişmektedir.
 8107. Atılan ok gibi atılmakta,
 8108. Uçan kuş gibi uçmakta.
 8109. Dar bir yere kıştırarak [onu] üç kök kurt
 8110. Kanını dökerek yarmaktadır.
 8111. Çıkmaz yere sürerek,
 8112. Vücudunu et kopararak yırtmaktadır.
 8113. Kaptıkları yerden, üç kök kurt
 8114. Büyük parça et koparmaktadır.
 8115. Tuttukları yerden, üç kök kurt
 8116. Geniş et parçasını yırtmaktadır.
 8117. Huban Anğ bunu görüp, yardım düşünse de,
 8118. Elinden rahat kurtulabilecek bir alpa savaşımamaktadır.
 8119. Canlı bırakmaz alp yiğidin eline düşmüştür.
 8120. Kaburgasında kanatlı kara doru at
 8121. Arı gücü yetmediğinden,
 8122. Ulu gücü kalmadığından,
 8123. Yeleşi dağ sırtından aşırı yayılıp,
 8124. Kuyruğu yüksek tepeden aşırı savrulup [bu dünyadan] ayrılarak öldü.
 8125. "Ayrılıp ölecek yerimde
 8126. Atam olan kara doru at
 8127. Ayrılıp [ölü bedeni] kaldı bu yerde.
 8128. Geçip ölecek yerimde
 8129. Anam olan kara doru at
 8130. Ulu gücü yetmeden
 8131. Geçip öldü şimdi." diye
 8132. Söyleyen Huban Anğ
 8133. Göz yaşlarına boğuldu.
 8134. Kara yer değirmen gibi çekilmekte,
 8135. Beşik gibi sallanmaktadır.
 8136. Ak karlı dağ doruklarına ak duman yayıldı,
 8137. Kök karlı dağ doruklarını kök duman kapladı.
 8138. Köklü ağaçlar
 8139. Yere yapışık serilmekte,
 8140. Damarlı otlar
 8141. Dağa yapışık ezilmektedir.
 8142. Ulu yel girmekte,
 8143. Ulu fırtına oynamakta,
 8144. Ulu sular kaynamaktadır.
 8145. Yumulan gözler açıncaya,
 8146. Açan gözler kapanıncaya kadar,
 8147. Geçitli bir dağ sırtının üstünde
 8148. Altın tüylü ak köpek gelip durdu.
 8149. Baktığı gözü köz gibi,
 8150. Soluduğu soluğu şimşek gibidir.
 8151. Kanlı savaşı bitirip,
 8152. Bu ülkeye gelmiş.
 8153. Altın tüylü ak köpek,
 8154. Üç kök kurdun önüne çıkıp,
 8155. Çatışmaya ve kışırmaya girişti.
 8156. Yarım gün sonra ak köpek,
 8157. Sırtlarını yırtıp,
 8158. Yazı yere doğru üç kurdu attı.
 8159. Üç kök kurt yan yana düşüp öldü.
 8160. Altın tüylü ak köpek,
 8161. Köpek sesiyle ürüyüp,

8162. Kişi sesiyle konuştu:
8163. "Kağanım, beğim Huban Arığ
8164. Ata yurdundan çıkarken
8165. Güçlü bir alptın sen,
8166. Yabancı ülkesine gelince,
8167. Alpların en kötüsü mü oluverdin?
8168. Ana yurdundan çıkarken,
8169. Üstün güç sahibiydin.
8170. Düşman ülkesine gelende
8171. Geçip ölmek mi istedin?"
8172. Bunu işitip Huban Arığ
8173. Darılıp, öfkelenip,
8174. [Can] acısına kapıldı, çok sinirlendi.
8175. Çilbey Arığ'ı kara yerden kapıp,
8176. Uzaya dek kaldırıp
8177. Katı kayaya yapıştıra vurdu, geçti.
8178. Gök dibi gürlledi,
8179. Yerin arkası yarılarak kesildi.
8180. Dokuz güne kadar göz görme-yecek derece
8181. Kara duman yayıldı.
8182. Anılamak üzere ak duman oluşup çıkıverdi.
8183. Karın asla yağmadığı karlı dağ doruklarına kar yağdı,
8184. Kıracağının hiç düşmediği yazılara kıracağı düştü.
8185. Ayın gözü ağararak öldü,
8186. Güneşin gözü göğerek öldü.
8187. Kara toprakta ot bitti,
8188. Katı ağaçta yaprak çıktı.
8189. Dokuz gün sonra
8190. Kara duman kalkıp
8191. Kara buluta eklendi.
8192. Kara yer görünüyordu.
8193. Ak duman anııp
8194. Ak buluta katıldı.
8195. Ayın gözü parlıdayıverdi.
8196. Göz atıp baktıklarında
8197. Ayrılıp ölmez Çilbey Arığ'ın
8198. Ayrılıp ölen cansız bedeni[nin]
8199. Ay ve güneşin [bedeniyle üzerinden] geçmesine izin vermemekte [olduğunu gördüler].
8200. Geçip ölmez Çilbey Arığ
8201. Geçip ölmüştür şimdi.
8202. Geçip ölen cansız bedeni
8203. Güneş ve ayın [üzerinden] geçmesini engellemekte.
8204. Altın tüylü ak köpeğe
8205. Huban Arığ esenlik dileyip saygılarını sundu.
8206. Ayrılıp ölen, kaburgasında kanatlı
8207. Kara doru atın yanına gelip [şunu] söyledi:
8208. "Ayrılıp ölecek yerimde
8209. Atam olup sen vardın.
8210. Arı gücünü verip
8211. Arı tınımi sen kurtarıyordun.
8212. Geçip ölecek yerimde
8213. Anam olup sen vardın.
8214. Üstün gücünü verip
8215. Geçecek¹⁵⁹ canımı sen koruyordun.
8216. Ayrılıp ölen cansız bedeninin
8217. Yabancı ülkesinde yatıp
8218. Hayvan ve kuş yemi olmasın.
8219. Yırtıcı şeytan [onu] yemesin [diye],
8220. Ata yurduna [bedenini] çıkarcamız.
8221. Geçip ölen cansız bedeninin,
8222. Düşman ülkesinde yatıp,
8223. Yönetim sahibi halkın saygısızlığına hedef olmasın [diye]
8224. Ana yurduna ulaştıracağız."

8225. Kara yerin altından mı çıktığı,
 8226. Uzaydan mı indiği [belli olma-
 yan]
 8227. Kızıl kır at gelip duruverdi.
 8228. Huban Arığ hobay¹⁶⁰ gelip kolanı
 çekti,
 8229. Demir üzeninin içine ayağını
 iyice sokup
 8230. Eyerin eğimine oturup [şöyle]
 dedi:
 8231. "Altın tüylü ak köpek
 8232. Kaburgasında kanatlı kara doru
 atı,
 8233. Ata yurduna götürmek için
 8234. An gücün yeter.
 8235. Sırtına koyup götürürsün.
 8236. Geçip ölen,
 8237. Kaburgasında kanatlı kara doru
 atı,
 8238. Ana yurduna ulaştırmak için
 8239. Üstün gücün yeter.
 8240. Omzuna asarak ulaştırdıktan
 sonra,
 8241. Han Hartığa ağabeyimin yanına
 8242. Kara kayada yatırırısın."
 8243. Altın tüylü ak köpek
 8244. Kaburgasında kanatlı kara doru
 atı
 8245. Sırtına asmak suretiyle koyup
 8246. Kara toprağı delerek tepip, koş-
 tu.
 8247. Yere girdiği yok,
 8248. Göğe çıktığı yoktur.
 8249. Iraktaki ülke doğrultusunda
 uğuldayıp, gürleyip yitiverdi.
 8250. Huban Arığ silsileli dağlık bir
 yere çıkıp
 8251. Atına kamçı vurdu.
 8252. Kara toprak değirmen gibi çekil-
 mekte,
 8253. Beşik gibi sallanmakta.
 8254. Ayın altı parıldamakta,
 8255. Güneşin altı parlamaktadır.
 8256. Kısa ağaç başları sarsılmakta,
 8257. Uzun ağaç başları savrulmakta-
 dır.
 8258. Ay ve güneşin gözü ağarıp gö-
 ründüğünde
 8259. Atının ağzını durdura çekip bak-
 tığında
 8260. Ay ve güneşli dünyanın üzerine
 çıktığını
 8261. Kanlı savaşın olduğu yere ulaştı-
 ğını anladı.
 8262. Kanlı savaş bittiğinde,
 8263. At kemikleri çatal kaya,
 8264. Er kemikleri eğri kayalar hâlinde
 kalmış.
 8265. Üçgen çıplak oğlan
 8266. Bu yerde oturup beklemiş.
 8267. Huban Arığ esenlik dileyip say-
 gısını sunduktan sonra
 8268. Üçgen altın kistik¹⁶¹ hâline [onu]
 getirip
 8269. Sağ cebine koydu.
 8270. Kök Nincil tok ve semiz malını
 döndürüp
 8271. Ata yurduna geri dönmüştür.
 8272. Yönetim sahibi halkını çevirip
 8273. Ana yurduna geri gitmiştir.
 8274. Huban Arığ atının ağzını çekti,
 8275. Yel gibi yellenip,
 8276. Kasırğa gibi esip,
 8277. Kök Nincil'in ülkesine yöneldi.
 8278. Atının ağzını durdura çekip, bak-
 tığında,
 8279. Kök yazıya dolu,
 8280. Kök malın otladığını gördü.
 8281. Kök denizin kıyısında

8282. Yerli halk yaşamaktadır.
8283. At bağlanan altın sarçın¹⁶²da
8284. Attan üstün atlar bağlı durmak-
ta,
8285. Basılmaz yere basmaktalar,
8286. Görünmez yeri görmekteler.
8287. Yüksekten giden bulutları,
8288. Kulaklarıyla yarıp bölmekteler.
8289. Alçaktan gelen bulutları
8290. Alınlarıyla yarıp bölmekteler.
8291. Huban Anğ bunları gözleriyle
bulduğunda
8292. Alp atlar da Huban Anğ'ı gördü-
ler.
8293. Onların yanında Kök Nincil du-
rup
8294. Huban Anğ'ın geleceğini bekle-
mektedir.
8295. Huban Anğ [şöyle] düşündü:
8296. "Şimdi uğramadan bir bahaney-
le gitsem
8297. Kök Nincil bir daha arkadaşım
olmaz.
8298. Bir daha dostum olmaz."
8299. Güzel yurda uğramak,
8300. Yaş otun başını ezmeden
8301. Yayvan ilerleyip geldi.
8302. Ak ot başını yere bastırmadan
8303. Köyün içine ilerledi.
8304. Güdülen malı ürkütmeden,
8305. At bağlanan altın teek¹⁶³e ulaşip
8306. At üstünü atların yanında atını
bağladı.
8307. Kök Nincil, yanına gelip, elini
tuttu.
8308. Hızasına ulaşip, esenliklerini di-
ledi.
8309. Huban Anğ da saygı ve esenliği-
ni yanıtladı.

8310. İki kız arkadaş, el ele tutuşup
8311. Güzel evin içine girdiler.
8312. Kapıyı açıp, esenlikler dilediler.
8313. Eşiği aşip saygılarını sundular.
8314. Sarı Nincil, Sarı Saygın,
8315. Saygı ve esenlikle yanıt verdiler.
8316. Huban Anğ'ın giyimlerini çıkar-
tıp,
8317. Kök Nincil, elinden tutup,
8318. Altın masanın arkasına oturttu.
8319. Dört alp arkadaş, yan yana otu-
rup,
8320. Az konuşmayı çok edip,
8321. Çok konuşmayı az yapıp,
8322. İraktakini yakın edip,
8323. Yakındakini de ırak yapıp, ko-
nuşmaktalar.
8324. Yalnızca konuşacak konuları
yok,
8325. Yalnızca söyleyecek söylentileri
yoktur¹⁶⁴
8326. Aş damağın¹⁶⁵ en iyisini yemek-
teler,
8327. Sert aş içmekteler.
8328. Acıkmış kanınlarını doyurmakta-
lar,
8329. Zayıflamış özlerini semirtmekte-
ler.
8330. İnek boynuzları gibi dost arka-
daş ayrılmadan,
8331. Bırakışmadan yaşamak [üzere]
konuşmaktalar.
8332. Sert aşı fazlaca içip,
8333. Taşkınlık yapmaya koyuldular.
8334. Huban Anğ ulu orta konuşmak-
ta,
8335. Uzun kulaklar ise işitmekteler.
8336. Üstün konuşmasını söylemekte,
8337. Çatal kulaklar duymaktalar:

8338. "Engin dünyanın üstünde,
 8339. Kara toprağın¹⁶⁶ altında,
 8340. Kızıl kır atın önüne giren mal yoktur.
8341. Huban Anı'ı kara yerden kapıp,
 8342. Kaldırıp atabilecek alp yoktur.
 8343. Alt dünyadaki yedi Yaratıcı'dan
 8344. Yedi kat üstünlüğü bilirim.
 8345. Üst dünyada yaşayan dokuz Yaratıcı'dan,
 8346. Dokuz kat yazgı üstünlüğünü anlarım."
8347. Huban Anı'ın söylediği bu sözleri
8348. Alt ve Üst dünyaya,
 8349. Sarı Işık ve Gri Işık ülkelerine
 8350. Çan gibi yankılanıp
 8351. Gök gibi gürleyip geçti.
 8352. Üstün güçlü alplar
 8353. An gücü bilişmek üzere sözler söylemeye başladı.
8354. Kök Nincil yanıt vermektedir:
 8355. "Değerli kız arkadaşım Huban Anı
8356. Sert aşırı fazlaca içip
 8357. Üstün sözler söyledin.
 8358. Yabancı halkların hepsi de işitti.
 8359. Acı aşırı aşırı içip
 8360. Aşırı sözler sarf ettin,
 8361. Yönetim sahibi halkların hepsi de duydu.
8362. Ulu Tanrı'ya karşı konuştun,
 8363. Küçük Tanrı'ya sakat konuştun.
 8364. Geniş sırtına rahat yatamazsın,
 8365. Badem gibi güzel gözlerine uyku girmez."
8366. Ezgilerini çalmaktalar,
 8367. Kök yazının her köşesinde bu ezgileri işitilmektedir.
8368. Şarkılarını söylemekte,
 8369. Sarı yazının her köşesinde ün salınmaktadır.
8370. Altmış ezgiyi güzelce çalmaktalar,
 8371. Altmış han tarafından duyulmaktadır.
8372. Elli ezgiyi etkince çalmaktalar,
 8373. Elli han tarafından işitilmektedir.
 8374. Yönetim sahibi halk bunları işitiyor,
 8375. Yüreği dayanmadan
 8376. Ağlaşıp, ağıt yakmaktadır:
 8377. "Çok sevdiğimiz güzel sesiniz,
 8378. Kesilmeseydi keşke.
 8379. Çok sevdiğimiz özünüz,
 8380. Ölmeseydiniz keşke."
8381. Acıkmış karınları doyduğunda,
 8382. Zayıflamış bedenleri semirdiğinde,
 8383. Güzel yurtlarına dönmek için,
 8384. Altın masadan kalkıp,
 8385. Dışarı çıkmak üzere ilerlediler.
 8386. Atlarının kollarını çözüp,
 8387. Demir üzenliğe ayaklarını atıp,
 8388. Eyerin içine oturdular.
 8389. Ön taraftan ayrılmak üzere kucaklaştılar,
8390. Yola çıkmak üzere vedalaştılar.
 8391. Üç alp, silsileli bir dağ geçidine çıkıp,
 8392. Üç atı yan yana koyup,
 8393. Atı aşana övünmemek
 8394. Atı kalana üzülmemek üzere,
 8395. Çığlık atıp yola düştüler.
 8396. Bağırıp kamçılarıyla [atlarını] vurdular.
8397. Kara toprak geriye doğru çekildi,
 8398. Uzun ileriye doğru itildi.

8399. Ön ayaklarına
8400. Ak yazı çekildi,
8401. Arka ayaklarınca
8402. Kök yazı yayılıp tepildi.
8403. Solucan gibi uzanarak gitmekte-
ler,
8404. Yılan gibi kayarak ilerlemekteler.
8405. Küzen¹⁶⁷ gibi çekilmekteler,
8406. Kiriş gibi gerilmekteler.
8407. Ay kadar büyümüş ak karlı dağ
dorukları
8408. Kâse büyüklüğünde görünmek-
tedir.
8409. Güneş dek yüksek kök karlı dağ
dorukları
8410. Saman yığını kadar görünmek-
tedir.
8411. Ezgilerini çalmaktalar,
8412. Bütün halk [bunları] dinlemekte-
dir.
8413. Şarkılarını söylemekteler,
8414. Orta dünyanın her köşesinde
işitilmektedir.
8415. Yerli halk bunları dinleyip, yürek-
leri dayanamayıp,
8416. Ağlamakta, üzülmetedir arkala-
rında.
8417. Yırtıcı hayvanlar [onlarla] bera-
ber koşup,
8418. Üzüldüklerinden yere yatıp geri-
de kalmaktadır.
8419. Kanatlı kuşlar [onlarla] birlikte
uçup,
8420. Üzüntüden ötüp geride kalmak-
tadır.
8421. Kurumuş yerde ot bitmekte,
8422. Kurumuş ağaçlarda yapraklar
çıkılmaktadır.
8423. Çatal yola ulaştıklarında,
8424. Atlarının ağızlarını durdurmak
üzere çektiler.
8425. Sarığ Nincil, Sarığ Sayın vedala-
şıp,
8426. Atlarına kamçı vurdular.
8427. Iraktaki yerlerde uğuldayarak yi-
tiverdiler.
8428. Huban Anı [yola koyulmak üze-
re] atına kamçıyla vurdu.
8429. Yel gibi yellenerek gitmekte,
8430. Kasırğa gibi savrulup ilerlemek-
te.
8431. Uzun ot başını koparmadan,
tepmeden
8432. Ulu hızla dörtlüde koşup uçmak-
ta.
8433. Alçak ot başını ezmeden, bas-
madan
8434. Sallanarak [atıyla] koşturmakta.
8435. Yabancı ülkeleri arkada bıraktı,
8436. Ata yurduna ulaşmak üzeredir.
8437. Düşman ülkelerini batıda bıraktı,
8438. Ana yurduna varmak üzeredir.
8439. Aralık silsileli bir dağ sırtına çı-
kıp,
8440. Atının ağızını durdurmak üzere
çekip
8441. Arka yönüne doğru göz attığın-
da
8442. Ak yazıda dolu tok ve semiz ma-
lın,
8443. Huzur ve esenlikli otlamakta [ol-
duğunu gördü].
8444. Kara denizin kıyısında
8445. Yerli halkın esenlik ve huzurlu
yaşamakta [olduğunu gördü].
8446. Mala mal eklenmiş,
8447. Halka halk eklenmiş¹⁶⁸.
8448. Alp Huban Anı kız
8449. Silsileli dağ geçidinden ilerledi

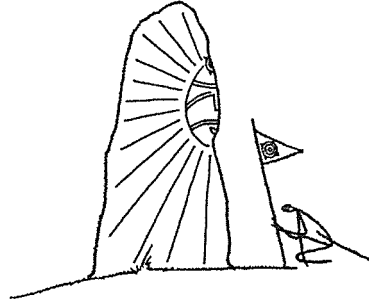
8450. Altın sarçına gelip attan inip
8451. Eyerini alıp yelesini okşayıp
8452. "Sübür¹⁶⁹ Dağ'ın otunu otlayıp dolaş,
8453. Sütü gölün sütünü içip dolaş.
8454. Gerekli olduğu zaman çağır-sam,
8455. Anında önüme gelip dikilmen esas olsun." diye
8456. Kızıl kır atı salıverdi.
8457. Üstün at, yelesi yellenip
8458. Kuyruğu savrulup
8459. İraktaki yerlerde uğuldayıp yiti-verdi.
8460. Güzel evin içine yöneldi Huban Arığ
8461. Kapıyı açıp esenlikler diledi,
8462. Eşiği aşır saygılarını sundu.
8463. Hıyan Arığ anası da
8464. Esenlik dileyip saygılar sundu.
8465. Kızını kucaklayıp, öpüverdi.
8466. Giysilerini çıkartıp,
8467. Altın masanın arkasına oturttu.
8468. Altından aşırını paylaştı,
8469. Üstünden yemeğini üleştı.
8470. Altın masanın arkasında yanına oturup
8471. Az şeyi çok yapıp,
8472. Çok şeyi az edip,
8473. İraktaki şeyi yakın edip,
8474. Yakındaki şeyi ise irak yapıp,
8475. Var-yok, bütün konuşmalarını konuşmaktalar,
8476. Tüm sözlerini söyleşmekte:
8477. "Canım, balam Huban Arığ
8478. Kök Nincil'in ülkesinde
8479. Sert aşır fazla içip,
8480. Aşırın davranıp,
8481. Ulu orta konuşmalarda bulun-dun.
8482. Üstün güçlü alplar,
8483. Çatal kulaklarıyla işitip,
8484. Arı gücü ölçüşmek üzere hazır-lanmakta.
8485. Acı aşır aşırın içip,
8486. Aşırına gidip,
8487. Aşırın konuşmalar yaptın,
8488. Ulu güçlü alplar,
8489. İki kulaklarıyla duyup,
8490. Ulu gücü ölçüşmek üzere hazır-lanmakta.
8491. Engin sırtına rahat yatamazsın,
8492. Badem gözlerine uyku girmeyecek.
8493. Kara toprağın üstünde,
8494. Uzayın altında,
8495. Senin konuşmanı işitmeyen, bil-meyen,
8496. Burnundan soluklayan kişi kal-madı,
8497. Dolaşabilen hayvan kalmadı.
8498. Dört ayak koşabilen hayvan kal-madı,
8499. Kanat çırpabilen kuş kalmadı.
8500. Üst dünyadaki Tanrılara ulu orta konuştun,
8501. Alt dünyadaki Tanrılara aşırın söz-ler sarf ettin.
8502. Kara toprağın öbür yanında,
8503. Uzayın bir yerinde,
8504. Gri Işık, Sarı Işık ülkesi var.
8505. Ülkedeki üstün güçlü alplar,
8506. Arı gücü ölçüşmek,
8507. Ulu gücü sınamak üzere hazır-lanmakta.
8508. Altmış hileyi çok iyi bilen,
8509. Arı güçlü alplar,
8510. Elli hileyi fazlaca bilen,
8511. Üstün güçlü er yiğitler
8512. Üstün alpların

8513. Altmış hileye getirerek
8514. Anı canlarına ulaşırmaktalar.
8515. Ulu güçlü er yiğitleri
8516. Elli hileye düşürüp
8517. Ulu canlarına kıymaktalar.
8518. Üstün güç sahibi alplar,
8519. Ülkeye çok gitmekte,
8520. İnce hilelere kurban düşüp,
8521. Ayrılıp ölmektedir.
8522. Ata yurduna dönen alp yoktur.
8523. Ulu güç sahibi er yiğitler çok git-
mekte,
8524. Elli hileye düşürülüp
8525. Geçip ölmektedir.
8526. Ana ülkesine dönüp,
8527. Geri ulaşabilen er yiğit çıkmadı.
8528. At kemiği çatal kaya,
8529. Er kemiği eğri kayaya dönüş-
mekte.
8530. Çok halkın canı kesilmekte,
8531. Çok kişinin kanı dökülmekte.
8532. Çok hilen üstün gelse,
8533. Ata yurduna geri dönersin.
8534. Altmış hilen almazsa,
8535. Ayrılıp ölürsün, [orada] kalırsın.
8536. Elli hilen fazla olsa,
8537. Ana ülkeye dönüp gelirsın.
8538. Elli hilen yetmezse,
8539. Geçip ölürsün, [orada] kalırsın.
8540. Ülkeye ulaştığında,
8541. Görmediğin şeyi orada görür-
sün,
8542. Bilmediğin şeyi orada öğrenir-
sin.
8543. Eksik düşüncen orada belli olur
8544. Beklemediğin düşünceler orada
doğar.
8545. Anandan emdiğin ak sütünü
8546. Ağzında tadını anımsayacağın
gün olacaktır.

8547. Atanın sıvazladığı yumuşak vü-
cudunun
8548. Ağrıyacağı günün olur.
8549. Benim bu konuşmamın,
8550. Aklına yeniden gireceği günün
olacak.
8551. Ulu konuşmamı anlattı
8552. Unutmadan onu dolaşırsın.
8553. Söyleyecek sözümü söyledim,
8554. Sen onun üzerinde düşünüp do-
laşırınsın.
8555. Sevilesi can sahibi özün yırlayıp
gelirken
8556. Yerli halk, tok ve semiz mal, hay-
van ve kuşlar [seni] dinleyerek,
8557. Üzüntüye boğuldu, ağlaşıp geri-
de kaldı.
8558. Sevilesi sesini ben de işitip,
8559. Gece ve gündüz ağlayıp dur-
dum.
8560. Yazıda biten çiçek
8561. Solmasaydı asla.
8562. Güzel ve etkileyici sesin,
8563. Kesilmeseydi asla.
8564. Sürü hâlinde uçan kuşlar
8565. Sürüsünden ayrılmıyaydı asla.
8566. Sevinç dolu dolaşan tek kızım
8567. Ölmeseydi asla.
8568. Yalnız olan yumurta
8569. Nerede yatsa çürümez.
8570. Yalnız doğan Huban Arıç kızım
8571. Nerede de yatsa ölmez.
8572. Akıma¹⁷⁰ giden sevilesi kuşlar
8573. Zamanı geldiğinde dönecektir.
8574. Yabancı diyarlara giden kızım
8575. Sağ olursa, dönecektir.”
8576. Hıyan Anğ, ana kişinin
Kayadan katı yüreği eriyip
8578. Gözyaşına boğuldu.
8579. Taştan pek yüreği parçalanıp

8580. Burun suyuyla soluğu kesildi.
 8581. Huban Anğ dikkatlice göz attı-
 ğında
 8582. Hıyan Anğ anasının
 8583. Köpek dişinin sararmış olduğu-
 nu
 8584. Kara başının [da] ak tavşan
 [kürküne] döndüğünü,
 8585. Kalın vücudunun tükendiğini,
 8586. Katı kemiklerinin yalnızca kaldı-
 ğını
 8587. Kızıl vücudunun eridiğini,
 8588. Keskin kemiklerinin yalnızca kal-
 dığını
 8589. Vücudunun her tarafından ak
 damarlarla örtüldüğünü,
 8590. Yaşayacak yaşını tamamladığını,
 8591. Yaşayacak hayatını yaşamış ol-
 duğunu,
 8592. İki ayağının titrediğini,
 8593. İki elinin sallandığını [görüp an-
 ladı].
 8594. Acıkmış karınlarını doyurdu,
 8595. Zayıflamış özlerini semirtiler,
 8596. Altın masadan dışarı çıktılar,
 8597. Erken doğan güzel güneş
 8598. [Artık] evirilerek batmak üzere-
 dir.
 8599. Akşam vakti geldiğinde
 8600. Anayla kızı yumuşak döşeğe
 yattılar.
 8601. Sıcak yorganla örtündüler,
 8602. Gözlerini kapatıp, horlama çe-
 kip,
 8603. Kalın uykuya dalıverdiler.
 8604. Ağarıp tan attı,
 8605. Aranan Güneş doğdu,
 8606. Sararıp tan yandı,
 8607. Beklenen Güneş belirdi.
 8608. Anayla kız gerilip uzanıp [döşek-
 ten] kalktılar.
 8609. Dışarı çıkıp, esas [orta] dünyayı
 dikkatlice gözlediler.
 8610. Esas kara [alt] dünyaya dek
 baktılar.
 8611. Göz ateşinin ulaştığı yerler
 8612. Kararıp [netleşip] görünmekte-
 dir.
 8613. Göz ateşinin ulaşmadığı yerler,
 8614. Şimşekli köz olup yayılmaktadır.
 8615. Ala gözle bir şey göremediler,
 8616. Çatal kulakla bir şey işitmediler.
 8617. Güzel evin içine döndüler.
 8618. Altın masanın arkasına oturduk-
 larında
 8619. Kara toprak değirmen gibi çekil-
 di,
 8620. Beşik gibi sallandı.
 8621. Yumulan göz açılıncaya,
 8622. Açılan göz kapanıncaya kadar
 8623. Silsileli dağ sırtının üstünde
 8624. Altın tüylü ak köpek belirlip,
 8625. Kişi diliyle konuştu:
 8626. "Kağanım, beğim Huban Anğ
 8627. Kaburgasında kanatlı kara doru
 atı
 8628. Kan Hartığa ağabeyinin yanına
 yatırıp
 8629. Kara kayanın içine kilitleyiver-
 dim.
 8630. Kök Nincil'in ülkesinde
 8631. Aşın konuşmalarda bulunduğu-
 nu
 8632. Üstün güç sahibi alplar tama-
 men işitti.
 8633. Arı gücü sınamak üzere hazırlan-
 maktadır.
 8634. Gri Işık, Sarı Işık ülkelerinde

8635. Üstün güç sahibi alplar hazırlanıp
8636. Bu ülkeye gelmek üzere niyetlenmektedir.
8637. Alp yiğitlere
8638. Ata yurdumuza sokulmalarına izin vermeyelim,
8639. [Ata yurtlarına] gidip orada kapaşalım.
8640. Er yiğitlerin
8641. Ana ülkemize girmesine imkân vermeyelim,
8642. [Ana yurtlarında] savaşmak üzere
8643. Gri Işık ülkesine gidiyorum ." diye
8644. Altın tüylü ak köpek ıraktaki yere
8645. Uğuldayıp yitiverdi.
8646. Hiyan Arığ konuştu:
8647. "Orta dünyanın üzerinde
8648. Alt dünyanın enginliklerinde
8649. Alp doğup yetişsin
8650. Altın tüylü ak köpek gibi.
8651. At yaratılıp büyüsün
8652. Altın tüylü ak köpek gibi.
8653. Ayrılıp ölecek yerinde
8654. Atan olup o dolaşmakta,
8655. Onun sözlerine kulak ver.
8656. Geçip ölecek yerinde,
8657. Anan olup yardımına koşmakta.
8658. Onun sözlerini iyice işit.
8659. Gri Işık ülkesine
8660. Giden yollarınız açık gözükmemekte,
8661. Bu ülkemize geri dönüş yollarınız [ise]
8662. Gri duman tarafından örtülmüştür.

8663. Çok ağır, çok zor ülkeye gidiyorsunuz."
8664. Acıkmış karınlarını doyurdular,
8665. Zayıflamış özlerini semirttiler.
8666. Susamamak üzere su içtiler.
8667. Altın masadan dışarı çıktılar.
8668. Huban Arığ kalın zırhlarını giymeye başladı.
8669. Güzel evin içi de
8670. Onunla birlikte sallanmaya başladı.
8671. Alp vuracak çelik kılıcını
8672. Sol yanına kuşandı.
8673. Alp vuracak canlı hosto¹⁷¹sunu
8674. Sağ cebine [sadağına] koydu.
8675. Güzel evden el ele tutuşarak çıktılar.
8676. At bağlanan altın totemin yanında
8677. Huban Arığ üç kez ısıklık çaldı.
8678. Üç kez bağırıp, çağırdı:
8679. "Atlayıp bindiğim kızıl kır at
8680. Şimdi gelsene, gereklisin.
8681. Şimdi gelmezsen, sana gereksinim duymam."
8682. Kara toprağın altından mı çıktı,
8683. Uzaydan mı indi [bilinmez]
8684. Huban Arığ'ın önüne
8685. Kızıl kır at gelip dikiliverdi.

8686. Önceki [hâlimden] bin [kat] üstün,
 8687. Evvelki [hâlimden] yüz [kat daha] iyi şimdi geldi [at].
 8688. Huban Anğ koşturup çügen¹⁷² taktı,
 8689. Karşı gelip üçürgü¹⁷³ ve kicim¹⁷⁴ koydu,
 8690. Etrafını dolaşıp izer¹⁷⁵ini kurdu,
 8691. Yanına gelip hoshan¹⁷⁶ koydu,
 8692. Çapraz gelip hollağ¹⁷⁷ çekti.
 8693. Demir izeng¹⁷⁸e [ayağını] sokup
 8694. Eyerin çukuruna oturdu.
 8695. Ulu köyün içinden geçti,
 8696. Ulu ve küçüklerle konuştu.
 8697. Küçük köyü başta sona gezdi,
 8698. Küçük ve büyüklere esenlikler diledi.
 8699. Giyimsiz olan kişilere Giyimin en iyisinden giydirdi.
 8700. Malı olmayan kişileri
 8701. Malın [atın] en iyisine bindirdi.
 8702. En tatlı yemekler yedirdi.
 8703. "Yaşın uzak, yaratanın yüksek olsun,
 8704. Kesilmemek üzere canlı ol,
 8705. Aşınmamak üzere yurtlu ol,
 8706. Yolun açık olsun,
 8707. Yaşamın mutlu olsun." diye
 8708. Yerli halk minnetlerini sundu.
 8709. Önünden veda sözlerini söyledi-ler,
 8710. Arkasından vedalaştılar.
 8711. Hıyan Anğ, kucaklaştı
 8712. Kızını yüreğine bastı.
 8713. Altı kez öptü,
 8714. Gözyaşına boğuldu,
 8715. Burun suyuyla soluğu kesilip, alkış¹⁷⁹ını okudu:
 8716. "Üstün güç sahibi alpara
 8717. Yere serdirmе.
 8718. Sağ ve salım ata yurduna geri dön.
 8719. Ulu güç sahibi er yiğitlere
 8720. Yere düşecek biçimde ittirmeden
 8721. Ana ülkene sağ ve salım dönüp gel."
 8722. Silsileli dağlık bir yere çıkıp
 8723. Huban Anğ geriye doğru baktığında
 8724. Çok sevdiği Hıyan Anğ anasının
 8725. Altın sarçının yanında durup
 8726. Gözyaşına boğulduğunu,
 8727. Burun suyuyla soluğunun kesildiğini [gördü].
 8728. Atlayıp bindiği atın
 8729. Altın tüylü ak köpeğin
 8730. Ayağı [izinin kaldığı] yerine durdurup [atını]
 8731. Huban Anğ kamçısıyla vurdu.
 8732. Kara toprak sallandı,
 8733. Uzay titredi.
 8734. Atılan okun hızını yakalamakta,
 8735. Uçan kuşun hızını tutturmakta,
 8736. Uçan kuş gibi uçarak ilerlemekte.
 8737. Kara toprakça koştuğunu düşündüğünde,
 8738. Kara toprağa değip koştuğu işitilmemekte.
 8739. Uzaydan süzülüp ilerlediğini düşündüğünde
 8740. Kanadın çırpınışları duyulmamakta.
 8741. Arı ve güzel Huban Anğ'ın
 8742. Ön tarafı ayı aydınlatmakta,
 8743. Arka tarafı [ise] güneşe gölge bırakmakta.

8744. Yınnı söylemekte,
8745. Sanı ot başı sallanmakta.
8746. Ezgisini çalmakta,
8747. Kök ot başı ezgiyi duyup
8748. Ağlaşıp ağıt yaktamaktadır.
8749. Yırtıcı hayvanlar, kanatlı kuşlar
8750. Birlikte gidip üzölmekteler.
8751. Kuru toprakta ot bitmekte,
8752. Kuru ağaçlarda yapraklar çık-
maktadır.
8753. Ay [boyu] gidilecek yere
8754. Hiç gecelemenden varmakta.
8755. Yıl [boyu] gidilecek yere
8756. Yedi [geceye] kalmadan var-
makta.
8757. Alçak dağlık yerleri
8758. Rahatlıkla geçmekte.
8759. Alçak ağaç başları
8760. Sallanıp kalmakta.
8761. Yüksek dağlık yerleri
8762. Hiç zorlanmadan aşmakta
8763. Yüksek ağaç başları
8764. Eğilip arkada kalmakta.
8765. Huban Anğ [etrafı] gözleyerek
giderken
8766. Kızıl kır atının altın tüylü ak kö-
peğe
8767. Kulaçlar kala geriden gittiğini
[gördü].
8768. Delmek üzere [altın tüylü ak kö-
peğin koşarken] teptiği yerlerde
8769. [Derin] ova göllerinin oluştuğu-
nu,
8770. Diklemesine teptiği yerlerde,
8771. Dik kayalı göllerin durduğunu
[fark etti].
8772. Geniş dünyanın sonuna gelip
8773. Gri Işık ülkesine ulaşmak üzere
olduğunu [anladı].

8774. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, atını
durdurup
8775. Alp kız göz attığında
8776. Gri Işık ülkesi topraklarının baş-
ladığını gördü.
8777. [Bu ülke] kesik Ay ve kesik Gü-
neşin olduğu bir yermiş.
8778. Alp yiğitler bu ülkeye çok var-
mış,
8779. Ancak buralardan geri dönebilen
alp hiç yokmuş.
8780. Er yiğitler bu topraklara çok gel-
miş,
8781. Evirip, [kendi ülkesine] dönebi-
len er yiğit hiç yokmuş.
8782. Altın tüylü ak köpek
8783. Altmış hileye düşerek,
8784. Elli hileyle dolandırılıp,
8785. Kuzeydeki Alt dünyadan altmış
oltaya,
8786. Güneşli dünya üzerinden
8787. Yetmiş oltaya kaptırmış,
8788. Ay ve güneşin altında sallanıp
durmaktadır.
8789. Altın tüyü ayın altında parılda-
makta,
8790. Güneşin altında gümüş gibi par-
lamaktadır.
8791. Altmış oltayı kırmak, koparmak
için tepmeye
8792. Ulu gücü yetmemiş altın tüylü
ak köpeğin.
8793. Bulutsuz günlerde oltaya
8794. Yapışıklı bir biçimde kurumakta-
dır.
8795. Yağmurlu günde ise, çürüyüp
8796. Eriyip solmaktadır.
8797. Bunu görüp, Huban Anğ'ın
8798. Kandan kızıl yüzü

8799. Kara çiğere dönüştü.
 8800. Yangından kızıl yüzü,
 8801. Yanık ciğer hâline geldi.
 8802. "Üstün güçlü Huban Anı
 8803. Sağ ve salım zamanında
 8804. Yabancı ülkesinden ayrılp öl-
 mezsın.
 8805. Ulu güçlü Huban Anı
 8806. Esen ve sağzamanında
 8807. Düşman ülkesinde geçip ölme-
 yeceksın." diye
 8808. Alp kız Huban Anı söyleyip
 8809. Alp vuracak çelik kılıcını dışarı
 çekti,
 8810. Uzaya kadar kaldırıp
 8811. Altmış-yetmiş oltayı vurup geç-
 ti.
 8812. Kayaların çarpıştığı gibi gürleyip
 geçti,
 8813. Demirlerin çarpıştığı gibi gıcır-
 dayıp geçti.
 8814. Katı çelik gürleyip geçti,
 8815. Terbiye edilen çelik gıcırdayıp
 geçti.
 8816. Kızıl alevli ateş
 8817. Uzaya dek yanarak geçti.
 8818. Nasıl vurdum, diye
 8819. Göz atıp baktığında Huban Anı
 alp kız,
 8820. Alp vuracak çelik kılıcının
 8821. Dokuz yerinden kırıldığını,
 8822. Buz parçası gibi ezildiğini,
 8823. Çakıl taşı gibi dağıldığını gördü.
 8824. Bunu göre Huban Anı
 8825. Kara başını sallayıp,
 8826. Korkmayan özü korktu,
 8827. Ürkmeyen özü ürküdü.
 8828. Katı kemiği ağrımaya başladı,
 8829. Sağlam kemiği sızlamaya başla-
 dı.
 8830. Bir kulağıyla yerin altını,
 8831. Başka kulağıyla yerin üstünü
 dinlerken alp Huban Anı kız,
 8832. Engin dünyanın kenar bir yerin-
 de mi,
 8833. [Yoksa] uzayın dibinde mi [bil-
 mediği],
 8834. Katı ayak seslerine sahip bir
 malın tepinip geldiğini,
 8835. Katı bilek sahibi erin [kamçısiy-
 la] vurup yaklaştığını [fark etti].
 8836. Yumulan göz açılıncaya,
 8837. Açılan göz ise kapanıncaya ka-
 dar
 8838. Silsileli dağ sırtının üstüne
 8839. Alp kök pora¹⁸⁰ at, sarı sara at
 gelip durdu.
 8840. Kök Nincil, Sarı Sayın saygı
 sunup, esenlikler dilediler.
 8841. Kök Nincil konuştu:
 8842. "Huban Anı, saçımız uzun,
 8843. Aklımız ise kısaymış.
 8844. Yapılmayacak olan şey yapmı-
 şız,
 8845. Çile-belayı şimdi görerek çek-
 mekteyiz.
 8846. Sert içkiyi fazlaca içip
 8847. Ulu orta konuşmalarda bulun-
 dun.
 8848. Üstün güçlü alplar
 8849. Çatal kulaklarla her şeyi duy-
 muş.
 8850. Ata yurdunda huzurlu yaşam
 [bundan böyle] olmayacak.
 8851. Esrik edici içkileri aşırı içip
 8852. Aşırı sözler sarf ettin.
 8853. Ulu güç sahibi bütün alplar
 8854. İki kulakla her şeyi işitmiş.
 8855. Ana ülkende barış ve huzur dolu
 yaşam artık kalmayacak.

8856. Sert içkiyi içerken
8857. Atan mı seni dürttü
8858. Böyle konuşmalar yapman için?
8859. Yaptığın bu işlerden
8860. Yakanı kurtaramazsın
8861. Kurmuş olduğun bu durumu
8862. Kırp yeniden [dengeleri] kuramazsın.
8863. Yabancı ülkeye varacak zavallı özüm,
8864. Yabancı ülkeye varıp yaşayacağım.
8865. Kocaya gidecek kız özüm,
8866. Kocaya varıp yaşayacağım.
8867. Yabancıya varacak Sarığ Nincil,
8868. Yabancıya varıp barış dolu hayat sürmekte.
8869. Ele varacak Sarığ Nincil,
8870. Kocaya varıp, huzur dolu hayat yaşamakta.
8871. Tanrı'nın belirlediği evlilik kaçınılmaz,
8872. Yaratanın çizdiği yazgıdan kurtulmaz.
8873. Gri Işık ülkesine
8874. Üstün güç sahibi alplar
8875. Üstün güçlerini toparlayıp çok gelmektedir.
8876. Altmış hileye gelerek
8877. Ayrılıp ölmektedir.
8878. Ata yurduna dönen alp hiç çıkmamaktadır.
8879. Ulu güç sahibi er yiğitler
8880. Ulu güçlerine güvenerek buralara çok gelmektedir.
8881. Elli hileyle dolandırılıp
8882. Geçip ölmektedir.
8883. Çok kişinin canı kesilmekte,

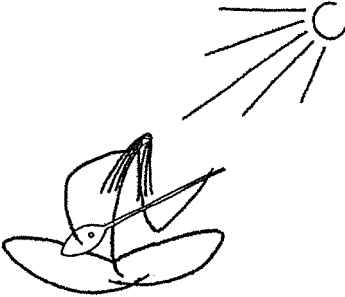
8884. Çok kişinin kanı dökülmekte.
8885. Altmış hilemiz alsa
8886. Sağ ve salim buradan geri döneriz.
8887. Altmış hilemiz almazsa
8888. Ayrılıp bu topraklarda ölürüz.
8889. Elli hilemiz yetse,
8890. Esen ve sağ geri döneriz.
8891. Elli hilemiz yetmezse
8892. Geçip bu ülkede ölürüz.
8893. Gri Işık ülkesindeki gece bekçilerinin,
8894. Gündüz koruyucularının bilmediği
8895. Orta dünyanın üzerinde,
8896. Alt dünyanın topraklarında hiçbir şey yoktur.
8897. Bizim bu topraklara ulaştığımızdan anında haberdar olmuşlardır.
8898. Üstün güç sahibi olarak yaratılan
8899. Altın tüylü ak köpek
8900. Altmış hileye düşürüldü,
8901. Elli hileyle dolandırıldı.
8902. Gri Işık ülkesinde
8903. Kök pora atlı Pora Han
8904. Koruduğuna hanlık yapmakta,
8905. Doyurduğuna Beğlik etmekte.
8906. Altmış handan vergi toplamakta,
8907. Yetmiş devletten haraç almakta.
8908. Kara düşünceli, içi kanlı
8909. Pora Salgın [adlı] bir oğlu var.
8910. Ayrılıp ölecek canı yok,
8911. Kızarıp akan kanı yok.
8912. Pora Nincil adında bir kızı var.
8913. Kırk köşeli, kırk tutamaklı
8914. Kırk kapılı kara kaya var oralar da.

8915. Onun içinde üstün güç sahibi alplar
8916. Yabancı ülkelerden gelen alpların
8917. Arı canlarına ulaşmaktadır.
8918. Ulu güç sahibi er yiğitler o kayanın içinde
8919. Düşman ülkelerden gelen er yiğitlerin
8920. Ulu canlarına son vermektedir.
8921. Pora Han bugün toy-bayram yapmakta.
8922. Bu toya dönüşüm geçirip katılacağız.
8923. Yırtık pırtık giyimliler olup
8924. Bu toya girmek için güç sarf ederken
8925. Olan biten her şeyi göreceğiz,
8926. Olan biten her şeyi işitip öğreneceğiz.
8927. Şimdi ise atlarımızdan aşağıya inip dönüşüm yapalım.”
8928. Üç alp atlarını
8929. Kibrit hâline getirip toprağa diki-verdi.
8930. Kök Nincil kız, sağ elini
8931. Kara toprağın altına sokup
8932. Altı kara kızı dışarı çıkardı.
8933. Arı canlarını vurup kesti.
8934. Sol elini uzaya uzatıp
8935. Yedi sarı kızı oradan çekti.
8936. [Onların da] arı canlarına ulaşarak kıydı.
8937. Altın tüylü ak köpek
8938. Önerine gelip şimdi dikildi
8939. Köpek diliyle konuştu:
8940. “Altmış hileyi çok iyi bilen
8941. Atam olan Kök Nincil,
8942. Sen, gelip özgürlüğüme kavuşturmasaydın,
8943. Bu ülkede ayrılp öldürdüm.
8944. Yaşın uzak, yaratanın ise yüksek olsun.
8945. Kesilmemek üzere canlı ol,
8946. Düşmemek üzere yurtlu ol,
8947. Dökülmemek üzere kanlı ol,
8948. Daim olmak üzere yurtlu ol.
8949. Ülger¹⁸¹ Yıldızı altında
8950. Mutluluğun hep seninle olsun.”
8951. Altın tüylü ak köpek
8952. Kara sineğe dönüşüp
8953. Uzaya doğru yönelip çıktı
8954. Gri Işık ülkesine hızlıca uçtu.
8955. Üç alp kişi ulu toya
8956. Yırtık pırtık giysilerle gitti.
8957. Göz atıp baktıklarında
8958. Ulu toyun başladığını gördüler.
8959. Yeri halk [orada] karınca gibi kaynamakta,
8960. Kara buduna mensup kişilerin oturduğu evler görünmemekte.
8961. [Kişiler] kara sinek gibi koşuşturmakta,
8962. Tümük¹⁸²lü evler hiç gözükmemekte.
8963. Attan üstün atlar gelmiş buralara,
8964. Erlerin en güçlüleri toplanmış.
8965. Kanatlı kuş, kara duman gibi
8966. Güneşin gözünü kaplayıp gelmektedir.
8967. Yırtıcı hayvanlar, kara at sinekleri gibi
8968. Gece gündüz [akın hâlinde] gelmektedir.
8969. Üç alp gerçekten baktıklarında
8970. Altın tüylü ak köpeğin [de]
8971. Kara sinek olup
8972. Dolaşıp uçtuğunu [gördüler].

8973. Hiç kimse bilmemekte,
 8974. Hiç kimse sezmemekte.
 8975. İyi insanlar bu toya
 8976. Süslenip, en güzel giyimlerle donanıp gelmiş,
 8977. Kendine güvenerek etrafta dolaşmakta.
 8978. Süslenip kuşanacak giyim sahibi olmayan üç alp kişi [ise]
 8979. Halkın yanına sokulamadan
 8980. Halkın dışında durmakta.
 8981. İpek mantolu yaşlı kadınlar,
 8982. En tatlı yemeklerin tümünü yemekte,
 8983. Kıvranıp yırlar söyleyip, ezgiler çalmakta.
 8984. Kesik ve yırtık mont sahibi üç alp
 8985. Toya yakın giremeden
 8986. Taşların üstünde oturup üzülmekte.
 8987. Altın masanın arkasında
 8988. Üstün bir alp oturmakta.
 8989. Onu gören Kök Nincil, fısıldayıp konuştu:
 8990. "Altın masanın arkasında
 8991. Oturan üstün güç sahibi alp
 8992. Kök pora atlı Pora Han'dır herhâlde."
 8993. Baktığı gözü köz gibi,
 8994. Ağızından çıkan soluğu
 8995. Ak alev olup yanmakta.
 8996. Göğsünden çıkan buğusu
 8997. Kök alev olup dağılmakta.
 8998. Sırt ile boynu [nun arası] altmış kulaç,
 8999. Omuz ile boynu [nun arası] elli kulaç,
 9000. Gözlerinin arası [nı ölçmek için] kanış yetmez,

9001. Kulaklarının arası [nı ölçmek için] kulaç yetmez.
 9002. Dağ zirvesi desen, alp yüzlüdür.
 9003. Alp desen, dağ zirvesi görünümüdür.
 9004. Altın masanın bir köşesinde
 9005. Alp bir yiğit [daha] oturmakta.
 9006. Kök Nincil konuştu:
 9007. "Pora Han'ın oğlu
 9008. Pora Salgın'dır herhâlde"
 9009. Altın masanın öbür yanında [ise]
 9010. Ay ile Güneşi gölgede bırakan
 9011. Altmış sürmes¹⁸³ saç örgüsü sırtına asılmış,
 9012. Elli sürmes saç örgüsü omzuna yayılmış,
 9013. Bir kız çocuğu oturmaktadır.
 9014. Kök Nincil yeniden fısıldadı:
 9015. "Ayrılp ölecek canı olmayan,
 9016. Kızarıp akacak kanı bulunmayan,
 9017. Pora Nincil kızdır bu herhâlde."
 9018. Bundan ötesine baktıklarında [üç alp yiğit kişi]
 9019. Kırk köşeli, kırk kapılı,
 9020. Kara kayanın durduğunu gördüler.
 9021. "Katı bir kavga işte orada olacaktır."
 9022. Dedi Kök Nincil alp kız.
 9023. Dolaşıp, uçuldayerak uçan
 9024. Kara sinek konuştu:
 9025. "Yabancı ülkelerden gelen alpları
 9026. Alp yiğitler sezmemektedir.
 9027. Altın masadan sert suyu getireyim."
 9028. Kara sineğe dönüşen
 9029. Altın tüylü ak köpek

9030. Uğuldayarak uçup gitti.
 9031. Az mı, çok mu zaman geçince,
 9032. Kara sinek uğuldayarak geri
 uçup geldi.
 9033. Üç alpin önünde
 9034. Dokuz alp kişinin içip tümünü
 bitiremeyeceği [kadar büyüklük-
 te]
 9035. Ala sara¹⁸⁴'yı koydu.
 9036. Kendisi de yeniden uçup gitti.

9037. "Ulu toyda yalnızca Gri Işık ülke-
 sindeki halk içmesin,
 9038. Güneşli dünyadan gelenler de
 içsin." diye
 9039. Söyledi Huban Arığ iki alp kişi-
 ye.
 9040. Üç alp kişi büyük tahta kâseyi
 dibine kadar içtiğinde,
 9041. Kara sinek yeniden uğuldayıp
 geldi.
 9042. Dokuz kişinin bitiremeyeceği
 9043. Ala sarayı yeniden getirdi [bıra-
 kıp uçtu].
 9044. Kök Nincil [yeniden sert suyu
 getiren kara sineğe yönelik ola-
 rak] konuştu:
 9045. "Altın tüylü ak köpek

9046. Kırk köşeli, kırk kapılı,
 9047. Kara kayanın içine uçup
 9048. Her şeyi iştii, sezer,
 9049. Her şeyi görüp alırsın.
 9050. Ayrılıp ölecek canı olmayan Pora
 Nincil'in
 9051. Ayrılıp ölecek canının nerede ol-
 duğunu öğrenirsin.
 9052. Bu şeyleri öğrenmedikçe
 9053. Buraya dönmek olsun sana.
 9054. Bizden önce bizden haberdar
 olurlarsa
 9055. Ölmez özümüz ölürüz,
 9056. Ayrılmayan özümüz [bu dünya-
 dan] ayrılırız."
 9057. "Bildim, sezdim, yerine getire-
 ceğim." diyerek
 9058. Altın tüylü ak köpek
 9059. Uğuldayıp uçup gitti.
 9060. Üç alp ise ala saranın içindekini
 9061. Üçüncü kez dibine kadar içti.
 9062. Huban Arığ hiçbir şey konuşma-
 maktā
 9063. Hiçbir şey söylememekte.
 9064. Gece bekçileri, gündüz koruyu-
 cuları [olan alp yiğitler]
 9065. Pora Han'ın yanına gelip konu-
 şular:
 9066. "Kağanımız, beğimiz Pora Han,
 9067. Orta dünya üzerinde,
 9068. Alt dünya topraklarında
 9069. Bizim bilemediğimiz, sezip ha-
 berdar olamadığımız, arayıp bu-
 lamadığımız bir şey yoktur.
 9070. Bu ülke topraklarını karış karış
 dolandık,
 9071. Yabancı ülkeden gelen alp yiğidi
 9072. Ala gözle görmedik.
 9073. Düşman ülkeden gelen er yiğitle-
 ri

9074. İki gözle görmedik.
 9075. Buna rağmen ay ve güneşli dünyadan gelen kişilerin kokusu var.
 9076. Bu ülkeye gelse gelse
 9077. Altmış hileyi fazlasıyla bilen
 9078. Elli hileyi aşırı bilen
 9079. Üstün güç sahibi Huban Anğ [yalnızca]
 9080. Altmış hile yardımıyla ülkemize sokulup dolaşabilir."
 9081. Pora Han katılıp gülmekte,
 9082. [Bu alp gülerken de] katı kayalar göçmektedir.
 9083. [Bu er yiğit] gürlüyor gülünce
 9084. Dev kayalar devrilmektedir.
 9085. Pora Han övünmekte:
 9086. "Altmış hileyi bilen Huban Anğ
 9087. Anı canını vermek üzere buraya gelecek.
 9088. Ancak bu ülkeye kendi rızasıyla gelmezse,
 9089. Ata yurduna vanp
 9090. Anı canına ulaşıp,
 9091. Tok ve semiz malını, devlet sahibi halkını yanımda buraya getireceğim.
 9092. Tamam, birer kâse içiniz,
 9093. İyice bakıp bekleyiniz.
 9094. Huban Anğ bu ülkeye ulaşırsa
 9095. Bana anında haber veriniz.
 9096. Büyük alp yiğitler gelip
 9097. Ayrılıp çok ölmektedir.
 9098. Onların kokusu anlanmadan yitmediği için
 9099. Hâlen de o koku durmaktadır herhâlde."
 9100. Arakalarını tamamen içtikten sonra

9101. Bekçiler bekçilik yapmaya gittiler.
 9102. Sert aşırı için yerli halk
 9103. Taşkınlık yapmaya başladı.
 9104. Sarhoş edici aşırı için halk
 9105. Sapına kadar esrik oldu.
 9106. Kara sinek gibi kaynamaktadır, halk.
 9107. Kök Nincil konuştu:
 9108. "Toya yırtık giysili gidip oturacağız.
 9109. İpek manto¹⁸⁵lu o yaşlı kadınlar
 9110. Tartış dövüş çıkartacaklar.
 9111. Tulung¹⁸⁶ saçlarından kapıp, ipek mantolarını
 9112. Yırtacağız, param parça hâline getireceğiz.
 9113. Bu iş tamamlandığında
 9114. Pora Salgın'la ben dövüşeceğim.
 9115. Pora Nincil'le sen [Huban Anğ] kapışacaksınız.
 9116. Sağ cebinde dolaşan üç köşeli,
 9117. Üç yuvalı altın kistik¹⁸⁷
 9118. Oradan çıkarıp atacaksın
 9119. Orada gerçek kavga, gerçek dövüş başlayacaktır."
 9120. Üç alp ayağa kalktı,
 9121. Giyim kuşamları yırtık ve pırtık bir halde,
 9122. Çayırık bir yere doğru [birer bez parçası gibi] yayılmaktadır.
 9123. Yırtık montları
 9124. Ağaçlara takılıp sürtünmektedir.
 9125. Üç alp kişi, üç kadına dönüşüp,
 9126. El ele tutuşup, altın masaya ulaştı.
 9127. Kök Nincil [sesli bir biçimde] konuştu:

9128. "Toy bütün halk için düzenlenmektedir.
 9129. Halkın tamamı burada içip yersin.
 9130. Kişiden kötü kişi yoktur,
 9131. Kişiden üstün kişi de yoktur.
 9132. Hep eşit olup
 9133. Hepimiz aynı tabaktan yemek yiyeceğiz,
 9134. Hepimiz aynı kadehten su içeceğiz."
 9135. Üç alp kişi altın masanın arkasına oturdu.
 9136. İpek mantolu yaşlı kadınlar,
 9137. Karşılarında dikilip durdu, şöyle konuştu:
 9138. "Toya gelen kadınların
 9139. Torğı¹⁸⁸ mantoludur hepsi.
 9140. Bu yırtık pırtık mantolu yaşlı ninelere
 9141. Nereden geldiler acaba?
 9142. Toya böyleleri hiç gelmesin,
 9143. Altın masaya oturmalarına izin verilmesin.
 9144. Derhâl [masadan] çıkıp gidiniz.
 9145. Derhâl sizi kovacağız yoksa.
 9146. Kim oturttu ki sizi, oturmuşsunuz?."
 9147. Üç yaşlı kadın duymaz kulak olup,
 9148. Görmez göz kesildi.
 9149. Aş yemeğin en lezzetlisini yemeye devam etmekte,
 9150. Sert aş içmeyi sürdürmektedir.
 9151. "Yesinler, içsinler." diye
 9152. Kimisi [masa etrafındaki kalabalıktan] ses yükseltmektedir.
 9153. Kök Nincil bu kargaşaya katılarak tartışmaya girişti:
9154. "İpek mantolu olan siz özünüz,
 9155. Bütün yemeği yemektesiniz.
 9156. Yırtık montlu olan biz zavallılar,
 9157. Toya girmeden
 9158. Karşıdan bakıp mı [evlerimize bu toydan] geri döneceğiz?
 9159. İpek giyimli olan siz, kadınlar
 9160. Karşıda durup bakınız,
 9161. Doyunca yediğimizde
 9162. İpek mantolarınızı [ayrıca] vereceksiniz."
 9163. [Bu sözlerin karşısında] "Duydunuz mu, gördünüz mü?
 9164. Bu bir işe yaramaz yırtık montlular,
 9165. [Bizleri] kişi yerine bile koymadan konuşmakta.
 9166. [Bunları] dışarı sürükleyiniz, dışarı atınız." diye
 9167. Bağırılmaktadır, süslenmiş [kadınlar].
 9168. "Toya gelen kişi
 9169. Toydan dışarı hiç kovulur mu?
 9170. Tüm kişiler için toy düzenlenmektedir,
 9171. Tüm kişiler için bu bayram yapılmaktadır.
 9172. Doyuncaya dek yiyip, içseler,
 9173. [Zaten] kalkıp kendileri gidecekler." diye
 9174. Savunmaya çalışmaktadır kimisi bu [yırtık mantolulan].
 9175. Süslü ve parlak mantolu kadınlar ise bağırırlar:
 9176. "Yırtık pırtık montlular
 9177. Nereden buraya geldiler?
 9178. Altın masanın arkasında oturup
 9179. Halktan [bile] utanmadan yemek yemektedirler.

9180. Derhâl [onları] atınız, derhâl dışan kovunuz.”
9181. Uç alp aş yemekte,
9182. Sert aş içmekte.
9183. Kök Nincil ise şöyle konuşmakta:
9184. “Parlak mantolu bu yaşlı kadınlar,
9185. Elini kolunu sallayıp dolaşmakta.
9186. Yırtık pırtık montlular
9187. Halkın içine giremez mi?
9188. Lezzetli aş yiyemez mi?
9189. Arakayı içemez mi?”
9190. [Halkın içinden] kimisi bunlara yardım edip, destek çıkarak konuşmakta:
9191. “Kadından yaman şey yoktur,
9192. Karnı doysa gözü doymaz.
9193. Gözü doysa, karnı doymaz.
9194. [Birakınız] doyuncaya dek yesinler,
9195. Doyuncaya dek içsinler.”
9196. Acıkış kanınlarnı doyurduklarında,
9197. Zayıflamış özleri semirdiğinde,
9198. Kök Nincil fısıldayıp konuştu:
9199. “Başlatılacak işi şimdi başlatacağız,
9200. Daha da bekleyecek zamanımız yoktur.
9201. İpek mantolu yaşlı kadınların
9202. İpek mantolarını yırtacağız.
9203. Parlak mantolu kadınların,
9204. Parlak mantolarını parçalayacağız.
9205. Onlarla işimizi bitirince
9206. Pora Salgın’la ben dövüşeceğiz,
9207. Pora Nincil’le sen [Huban Arı] kapişacaksın.

9208. Pora Han’la ise Sarı Sayın kavgaya edecek.”
9209. Altın masadan çıktıklarında
9210. “Bu gözü aç kadınlar ancak şimdi duydular,
9211. Gidiniz, pis görünmektesiniz.” diye
9212. Bağırıldılar ipek mantolular.
9213. Kök Nincil bunun üzerine oldukça yakıcı konuştu:
9214. “İpek olan mantolarınız
9215. Şimdi yırtılır, parçalanır.
9216. Yırtık montların sahibi olan bizlerin,
9217. Nesi yırtılıp parçalanır ki?
9218. Parlak olan mantollarınız
9219. Enine boyuna yırtılır.
9220. Yırtık pırtık montlarımızın
9221. Nesi yırtılır ki?”
9222. [Ardından da] ipek mantolu kadınları
9223. Tulung saç örgülerinden kaptılar.
9224. Dağdan yukarı sürüklediler,
9225. Dağdan aşağı dövdüştüler.
9226. Mantolarından kapıştılar.
9227. İpek olan gömlekleri [zengin mantolu kadınların],
9228. Enine boyuna yırtılıp,
9229. Ak çayırca dağılmaktadır.
9230. İpek gömleğin yerine [deminki varlıklı kadınlar]
9231. Çırılçıplak bir halde kaldı.
9232. Kıvrılarak kavganın içinde etrafta dolaşan ipek mantolu kadınların
9233. Hepsini de öldürmüş oldular.
9234. Elini kolunu sallayarak dolaşan parlak mantoluların

9235. Hepsini de kırmış oldular.
 9236. Alp yiğitler göz atıp baktıklarında
 9237. Pora Han, Pora Salgın, Pora Nincil'in
 9238. Nasıl oturdularsa aynen oturup
 9239. Kartal gibi keskin,
 9240. Puhu gibi derin
 9241. Ayaktan başa kadar
 9242. Baştan ayağa kadar sinayıp baktıklarını [gördüler].
 9243. Kök Nincil fısıldadı Huban Anğ'a:
 9244. "Haydi, şimdi sağ cebinden üç köşeli,
 9245. Altın kistiki çıkarıp at."
 9246. Huban Anğ sağ cebini karıştırıp
 9247. Üç köşeli altın kistik hançerini çıkarmak üzere çekip
 9248. Kara toprağa silkip attı.
 9249. Üçgen çıplak oğlan [anında önünde] dikildi:
 9250. "Nasıl bir şey gerek oldu?
 9251. Nasıl bir şey yapayım?."
 9252. "Gri Işık ülkesini bitirmedikçe
 9253. Sağ cebime gelip girmezsin.
 9254. Kırk köşeli, kırk kapılı
 9255. Kara kayanın içini bitirmek olsun." diye
 9256. Buruşunu verdi Huban Anğ alp kız.
 9257. "İşittim, bildim, derhâl yerine getiririm." diye söyleyip
 9258. Üçgen çıplak oğlan
 9259. Yel gibi yellenip,
 9260. Kasırğa gibi esip, yitiverdi.
 9261. Kırk köşeli, kırk kapılı
 9262. Kara kaya ileri geri sarsılıp
 9263. Ulu gürültü, ulu gıcırta yayılmakta.
 9264. Alp Huban Anğ kız
 9265. Pora Nincil'i vurup geçti,
 9266. Pora Nincil kara toprağın üstünde
 9267. Altı takla dönüp düştü.
 9268. Ayağa kalkıp, dedi ki:
 9269. "Orta dünyada,
 9270. Alt dünyada
 9271. Çok dolaşıp, çok kapıştım.
 9272. Alp tarafından ilk kez yere yıkıldım.
 9273. Çok kişinin canını kestim,
 9274. Çok kişinin kanını döktüm.
 9275. Üstün güçlü yaratılan
 9276. Altmış hileyi çok iyi bilen
 9277. Huban Anğ vurdu [beni] herhâlde?
 9278. Bu ülkeye geleceğini biliyorduk,
 9279. Geldiğini [ise] hiç bilmedim, işitmedim.
 9280. Ata yurduna biz gitmekteyiz.
 9281. An gücünü şimdi ölçüşeceğiz.
 9282. Ana ülkesine şimdi varmaktayız.
 9283. Ulu gücü şimdi karşılıklı bir biçimde sınanz.
 9284. Aynılıp ölmek üzere gelen Huban Anğ'ı
 9285. Ayırıp öldürüveririm.
 9286. Geçip ölmek üzere gelen Huban Anğ'ı
 9287. Geçirip öldürüveririm."
 9288. İki bileğini sıkı,
 9289. İki eteğine güc koydu.
 9290. İki alp yiğit kişi karşı karşıya gelip çarpıştığında
 9291. Ulu dağlar uğuldadı,
 9292. Ulu sular kaynadı.
 9293. Kayaların çarpıştığı gibi gürültü çıktı,

9294. Demirlerin çarpıştığı gibi gıcırta
patladı.
9295. Yaka baştan kapışamadan
9296. Yarım güne çıktılar.
9297. Etek baştan tutuşamadan
9298. İki güne ulaştılar.
9299. Yarım gün sonra
9300. Yaka baştan tutuşup
9301. Yazı yere güzelce dövüşmeye
başladılar.
9302. İki gün sonra
9303. Etek baştan kapışıp
9304. Issız yazıda güzelce savaşımaya
giriştiler.
9305. Huban Anı göz atıp baktığında
9306. Kök Nencil'in Pora Salgın'la dö-
vüştüğünü,
9307. Sarı Sayın'ın da Pora Han'la
güreştiğini,
9308. Gri Işık ülkesinin
9309. Kenardan düzeldiğini,
9310. Uzayın doruğundan düşüp yeni
baştan koptuğunu,
9311. Yatan ağaçların yatay yarıldığını,
9312. Duran ağaçların dikey kırdığını
[gördü].
9313. Ayın gözü ayrılıp öldü,
9314. Güneşin gözü ağarıp öldü.
9315. Kara toprak kazılmakta,
9316. Kara çamuru dışarı çıkmakta
9317. Kögebe¹⁸⁹ otu tepilerek yerinden
koparılmakta,
9318. Kübür¹⁹⁰ çamur çıkmakta.
9319. Dağlar, sular yırtılmakta,
9320. Ağaçlar, kayalar ezilmekte.
9321. Çağlayıp akan kök deniz
9322. Kıyılarından taşıp, etrafa yayıl-
makta.

9323. Dikilip duran kara karşı dağ do-
ruğu
9324. Kum, çakıl gibi ufalmakta.
9325. Yedi güne ulaştılar.
9326. Yere, taşla düşmediler.
9327. Dokuz güne çıktılar,
9328. Toprağa, taşla düşmediler.
9329. Bazen öne düşüp, kendilerine
gelmekteler.
9330. Bazen geriye düşüp, ayılmakta-
lar.
9331. Ağızlarından çıkan solukları
9332. Ak duman olup yayılmakta.
9333. Göğüslerinden çıkan buğuları
9334. Gök duman olup etrafa yayıl-
makta.
9335. Yerli halk, bu kapışmayı görüp,
9336. Kara başlarını sallayıp, şöyle ko-
nuşmaktadır:
9337. "Bu zamana kadar
9338. Gri Işık ülkesinde
9339. Bu denli amansız kapışma dö-
vüş
9340. Asla olmamıştır.
9341. Bu kadar güçlü alplar
9342. İlk kez topraklarımıza geldiler."
9343. Ak yazıda dolaşan tok ve semiz
mal,
9344. Otlamayadan yerinde donakala-
rak duruverdi.
9345. Yırtıcı hayvanlar rahat yatama-
makta,
9346. Kanatlı kuşlar huzur içinde ge-
celeyememekte.
9347. Orta dünyanın üstünde,
9348. Uzayın altında
9349. Bu alpları duymayan, bilmeyen,
9350. Burnundan soluklayan kişi kal-
madı,

9351. Bacaklarıyla dolaşan mal kal-
madı,
9352. Kanadını çırpar kuş kalmadı.
9353. Güzel aylar değişmekte,
9354. Alplar ise ayaklarını dinlendir-
memektedir.
9355. Güzel yıllar birbirini arkadan ta-
kip ederek değişmekte,
9356. Yiğitler ise yanlarına düşme-
mektedir.
9357. Alınlarından ter akmakta,
9358. Gözlerinden yaş akmakta.
9359. Yaz olup geçtiğini,
9360. Yakalarına kırağı düşünce bil-
mekteler.
9361. Üç gün diye düşündüklerinde,
9362. Üç yıl aslında aradan geçmekte-
dir.
9363. Huban Arığ'ın öfkesi tuttu,
9364. Pora Nincil kızı
9365. Dağın yukarısına doğru kısır-
maya girişti.
9366. Dağın aşağısına itmeye başladı.
9367. Tutunmak için kol vermedi,
9368. Basmak için ayak vermedi.
9369. Pora Nincil alp kız,
9370. Kapmaya çalıştığı şeyi ıskala-
makta,
9371. Tutmaya çabaladığı şeyi yanlış
tutmakta.
9372. Geniş taş kayarak basmakta,
9373. Yuvarlak taşlara tökezleyerek
basmakta.
9374. Huban Arığ, [alp kız Poran Nin-
cil'i] bir ileri bir geri silkeleyip
9375. Kara topraktan kapıp
9376. Uzaya kadar kaldırıp
9377. Katı kayaya yapıştırma vurdu.
9378. Pora Nincil kara toprağa düşüp
9379. Yeniden tin ve güç alıp
9380. Yeniden yaratılıp dövüşmeye
başladı.
9381. Bellerini koparmaya karşılıklı ça-
baladıklarında,
9382. Belleri pek etkilenmemekte.
9383. Birbirinin sırtını yırtmaya gay-
retlendiklerinde,
9384. Bunların sırtları da pek etkilen-
memekte.
9385. Oyuk yerde sağ yanından çarpı-
şıp
9386. Yere düşüp, [alp yiğit kişiler]
kendilerine gelmekteler.
9387. Gerçek yerde sol yanlarıyla çar-
pışıp
9388. Yere yıkılıp, düzelmekteler.
9389. Etleriyle et yemekteler,
9390. Kanlarıyla kan içmekteler.
9391. Huban Arığ öfkelenip, Pora Nin-
cil'i
9392. Torba gibi yerden sürüklemeye
başladı.
9393. Kara topraktan kaldırıp
9394. Uzaya dek tutup
9395. İkinci kez vurdu geçti.
9396. Pora Nincil kara toprağa hüneri-
ni kullanarak düştü.
9397. Yeniden karşısına gelip yakasın-
dan kaptı.
9398. Sert ve acımasızca [birbirlerini]
bastırmaktalar,
9399. Birer boğa gibi kükremekteler.
9400. [Birbirini] eğmek üzere dövüş-
mekteler,
9401. İki boğa gibi çarpışmaktalar.
9402. Göğün dibi uğuldadı,
9403. Yerin sırtı yanıldı.
9404. Kar düşmez dağ doruklarına kar
yağdı,

9405. Niñ¹⁹¹ akmayan denizlere niñ aktı.
9406. Dokuz güne dek kalkmayacak
9407. Ak duman yayıldı.
9408. Dağılmamak üzere kök duman [etrafta] duruverdi.
9409. Dokuz gün geçince,
9410. Ak duman anlanıp,
9411. Ak buluta eklendi.
9412. Ayın gözü görünüyverdi.
9413. Kök duman kalkıp,
9414. Kök buluta katıldı,
9415. Güneşin gözü görünüyverdi.
9416. Göz atıp baktıklarında
9417. Ayrılıp ölen Pora Han'ın kemiğinden
9418. Ay ile Güneş aşırı geçmemekte [olduğunu gördüler].
9419. Alp Sarığ Sayın
9420. Alpin elinde düşmek üzere.
9421. Huban Anğ Pora Nincil'le
9422. [Birbirini] dağdan dağa fırlatmaktadır,
9423. Doruktan doruğa atışmaktadır.
9424. Huban Anğ önünde
9425. Altın tüylü ak köpek gelip
9426. Kişi diliyle konuştu:
9427. "Kağanım, beğim Huban Arığ, Pora Nincil'in
9428. Ayrılıp ölecek tını özünde değil,
9429. Ölünceye dek dövüşsen de,
9430. Onu öldüremezsın.
9431. Her şeyi çatal kulakla işitip,
9432. Ala gözle görüp aldım.
9433. Kırk başlı, kırk kapılı,
9434. Kara kayanın içinden,
9435. Dokuz kara kız, Pora Nincil'in
9436. An tınıni kaçırıp
9437. Kara denizin dibine iniverdiler.
9438. Kara denizden dışarı çıkarlarsa ancak
9439. An tınıne ulaşabilirsin." diyerek
9440. Buyruk kararını salık verdi.
9441. Kara deniz dokuz gün,
9442. İleri ve geriye doğru çalkalanıp
9443. Kıyısından taşmaktadır.
9444. Kara dağın doruğu kum ve çakıl gibi ezilmektedir.
9445. Üstün güçteki alplar,
9446. Kırk başlı, kırk kapılı
9447. Kara kayanın içinde toplanmış,
9448. [Kalabalığın] ucu kenarı görülmemektedir.
9449. Ak duman yayıldı,
9450. Ay ve güneşin gözünü kaplayıverdi.
9451. Ak dumanın içinden
9452. Dokuz başlı ejderha çıkıp
9453. Taşlı, çakıllı yerce koşmaya başladı.
9454. İleri ve geri devindiğinde
9455. Ağaç ve taşlar yıkılmaktadır.
9456. Çok mu az mı [zaman] geçince,
9457. Üçgen çıplak oğlan
9458. Kara denizden dışarı çıktı.
9459. Dokuz kara kızın
9460. Dokuz başını koparıp
9461. Bir yere toplayıp
9462. Kara denize geri attı.
9463. Dokuz başlı ejderhanın
9464. Gelip yanına, kuyruğundan kapı,
9465. Ayın altınca çevirip,
9466. Ak alevli ateş yaktı.
9467. Güneşin altınca döndürüp
9468. Gök alevli ateş tutuşturdu.
9469. Alp vuracak çatal kayaya vurdu, geçti.
9470. Dokuz başlı ejderhanın

9471. Dokuz başı da kopup
 9472. Dokuz ayrı yere düştü.
 9473. Kızıl alevli ateşle [vücudu] yandı,
 9474. Kalanını yel ve kasırga alıp götürdü.
 9475. Pora Nincil konuştu:
 9476. "Engin Orta dünyada,
 9477. Uçsuz bucaksız Alt dünyada
 9478. Benden üstün hile ve yöntem bilen
 9479. Alp yoktur, diye sandım.
 9480. Altmış hileniz üstün gelip,
 9481. Ayrılıp ölecek tinimi buldunuz.
 9482. Arı tinime şimdi ulaşırsınız.
 9483. Elli yönteminiz üstün olup
 9484. Geçip ölecek tinimi bilip
 9485. Ulu tinime şimdi yetersiniz.
 9486. Ayrılıp ölmez özüm ayrılıp ölmekteyim.
 9487. Geçip ölmez özüm geçip ölmekteyim.
 9488. Ayrılıp ölecek tinimi bilmeseydiniz,
 9489. Hepiniz buracıkta ayrılıp ölürdünüz.
 9490. Atamın yurdu kimsesiz kalmakta,
 9491. Yabancılarla doluşmakta,
 9492. Anamın yurdu sahipsiz kalmakta,
 9493. Düşmanların eline geçmekte.
 9494. Yönetim sahibi halktan ayrılıp
 9495. Zavallı özüm tamamen gitmekteyim."
 9496. Kolda tutulan Pora Nincil,
 9497. Ay gönlüyle yıkılıp
 9498. Buz gibi eriyip
 9499. Çakıl taşı gibi dağılıp ölüverdi.
9500. Bir daha doğmamak, yaratılmamak üzere
 9501. Pora Nincil tamamen ölmüş.
 9502. Huban Anğ durup bakarken,
 9503. Sarı turna balığı zırhlı
 9504. Alt köpek dişi gözüne kadar,
 9505. Üst köpek dişi ise boynuna kadar
 9506. Geniş omuzlu,
 9507. Yazı gibi engin sırtlı,
 9508. Bir alpin yemek yemekte [olduğunu gördü].
 9509. Devasa bir tazın¹⁹² çiğnemedен bile
 9510. Anında yutmaktadır.
 9511. Huban Anğ tepesinden tırnağına kadar,
 9512. Tırnağından da tepesine kadar
 9513. Sınayıp baktı.
 9514. Sonra Huban Anğ yanına gelip
 9515. Saygı sunup esenlikler dileyip sordu:
 9516. "Bir tazını çiğnemedен yutan,
 9517. Üstün güç sahibi bir alpmışsın.
 9518. Hangi ülke yurdundur?
 9519. Hangi su [kıyısında] yerleşiksin?
 9520. Verilen adın nedir?
 9521. Taşığıdığın soyadın nedir?"
 9522. "Buradan daha ileriki bir yerde bulunan
 9523. Akan suyum, Sarı deniz.
 9524. Büyüdüğüm dağ ise Sarı dağ doruğu.
 9525. Sarı turna balığı zırhlı
 9526. Sağı Tamcıl¹⁹³'im
 9527. Pora Han dostum
 9528. Yardım etmemi istediğinde
 9529. Yardım etmek üzere geldim.

9530. Kara doru atlı Hara Han'ın
9531. Huban Anğ kızı
9532. Bu ülkeye gelecektir, diye.
9533. Huban Anğ'ı an ve tatlı sözle
olursa,
9534. Eş olarak alıp birlikte yaşamak
üzere geldim.
9535. Üstün düşünce düşünürse
9536. An güçle alıp Onu götüreceğim.
9537. Düzgün sözle olursa,
9538. Eşim yapmak üzere geldim.
9539. Aşırı düşünüp yan çizerse,
9540. [Yine de] ulu kanım olarak alaca-
ğım." diyerek
9541. Övündü Sarığ Tamcıl.
9542. Huban Anğ'ı ateşli kızıl yüzü
9543. Ölen bağra dönüştü.
9544. Kandan kızıl yüzü
9545. Kara bağır hâline geldi.
9546. Er yiğidi Sarığ Tamcıl'a
9547. Huban Anğ şöyle yanıt verdi:
9548. "Kara doru atlı Hara Han'ın kızı
9549. Huban Anğ benim.
9550. Aynılıp ölen atana
9551. Aynen bunu gidip sen söyle.
9552. Geçip ölen anana,
9553. Gerçeği açıkça sen anlat.
9554. Arı gücüm yetmezse,
9555. Aynılıp ölen sürün¹⁹⁴ümü alıp ev-
lenirsin.
9556. Esen kaldığım sürece
9557. Evlenmek üzere beni eş olarak
alamazsın.
9558. Ulu gücüm yetmezse,
9559. Geçip ölürüm.
9560. Geçip ölen cansız bedenimi,
9561. Güzel eş olarak kendine alırsın.
9562. Esen olduğum sürece,
9563. Evlenmek üzere beni eş olarak
alamazsın."

9564. İki bileğini sıkı [Huban Anğ]
9565. İki eteğini, güç koyup, çekti.
9566. Yanına gelip sağ elini kaldırıp
9567. Sarığ Tamcıl'ı vurdu geçti.
9568. Aya sesini duymayan,
9569. Alemde kimse kalmadı.
9570. Büyük parmak sesini işitmeyen
9571. Bir ülke dahi kalmadı.
9572. Sarığ Tamcıl dokuz takla atlayıp
düşüp.
9573. Ağzından akan kanına boğul-
makta,
9574. Burnundan akan kaniyle soluk-
suz kalmakta.
9575. Aylı aklı karıştı,
9576. Arka dünyayı düşündü.
9577. Güneşli aklını yitirdi,
9578. Görünmez dünyaya uçtu.
9579. Elden giden et yanağa gelmiş,
9580. Yanaktan kopan et elde kalmış.
9581. Sarığ Tamcıl, ılık çalıp, aklını
toparladı,
9582. Öksürüp, güç topladı.
9583. Ayağa kalkıp şöyle dedi:
9584. "Alt dünyayı altı kez evirip,
9585. Üstün güçlü alpların
9586. Arı canına çok ulaştım.
9587. [Ancak] üstün alpa şimdiye ka-
dar hiç yere serdirmedim.
9588. Orta dünyayı yedi kez dolaştım
9589. Ulu güç sahibi alpların
9590. Ulu tinine çok yettim.
9591. [Ancak] er yiğidine şimdiye dek
hiç yere yıktırmadım.
9592. Ama bu sefer alptan darbe ye-
dim,
9593. Ama bu kez katı el ben gördüm.
9594. Huzur sözleriyle ikna olmazsan
9595. Arı güç yardımıyla alıp evlene-
ceğim.

9596. Uygun dille anlaşılamazsak
 9597. Ulu güç yardımıyla seni eş edineceğim.”
 9598. Karşı karşıya gelip çarpıştıklarında
 9599. Ulu kayalar gibi gıcırdadılar.
 9600. Demirlerin çarpıştığı gibi çinladılar.
 9601. Yaka ve baştan kapışmadan
 9602. Yarım güne ulaştılar.
 9603. Etek ve baştan tutuşmadan
 9604. İki güne çıktılar.
 9605. Yarım gün [daha] geçince
 9606. Yaka ve baştan kapışıp
 9607. Yazı yerde güzelce dövüşmeye başladılar.
 9608. İki gün sonra da
 9609. Etek ve baştan tutuşup
 9610. Engin yazıda ustalıklı savaşıma başladılar.
 9611. Göğün dibi sarsılmakta,
 9612. Yerin arkası kopmakta.
 9613. Kök Nincil, Pora Salgın'ın
 9614. An tinine ulaşip
 9615. Ah Pus¹⁹⁵ alpla kapışmaya girdi.
 9616. Dokuz gün sonra
 9617. Huban Anğ Sarığ Tamcıl'ı
 9618. Kara topraktan kapıp kaldırdı,
 9619. Alp vuracak çatal kayaya vurdu.
 9620. Göğün dibi yarıldı,
 9621. Yerin sırtı kesildi.
 9622. Kann düşmediği dağ doruklarına kar yağdı.
 9623. Niñ akmayan sulara niñ aktı.
 9624. Ayrılıp ölmez Sarığ Tamcıl
 9625. Ayrılıp ölmüş.
 9626. Geçip ölmez Sarığ Tamcıl
 9627. Geçip ölmüş, [toprağa] yatvermiş.
 9628. Bu ülkeye, karşı ürür köpek yokluğunda,
 9629. Karşı gelip dövüşecek alp yokluğunda
 9630. Üstün güç sahibi alplar toplandı.
 9631. Kırk doruklu, kırk kapılı
 9632. Kara kayanın yanına gelip
 9633. Kapı açtı, içeri girip baktığında,
 9634. Altın tüylü ak köpek,
 9635. Üçgen çıplak oğlanın,
 9636. Üstün güç sahibi alplarla savaşıp
 9637. Ulu gürültü, ulu gürlleme yapmakta [olduğunu gördü].
 9638. Çok alpin canı koparılmış,
 9639. Çok alpin kanı dökülmüş.
 9640. Başı sonu görünmeyecek kadar kalabalık yerli halk
 9641. Karınca gibi kırpaşmakta,
 9642. Kara sinek gibi kaynaşmakta.
 9643. Huban Anğ anladı ki,
 9644. Bu ülkede savaş yaparsa,
 9645. Altmış yıla dek uzayacağını.
 9646. Sağ cebini karıştırıp
 9647. Kırk yıl mühlet verilip atılan
 9648. Canlı hosto¹⁹⁶sunu dışarı çekip çıkardı.
 9649. Keçeye koyup düzeltmeye başladı,
 9650. Tam ardına kadar gerdi.
 9651. Bize koyup bilemeye girişti,
 9652. Beş sirtik¹⁹⁷e dek çekti.
 9653. Sabah çektiği okunu
 9654. Akşama kadar gergin tuttu.
 9655. Büyük parmağından damlayıp kan aktığında
 9656. Kızıl alevli ateş tutuştuğunda
 9657. Huban Anğ şöyle dedi:
 9658. "Yüksüğü tutan el benim değil,

9659. Kuru yere gitmek olsun.
 9660. İğne tutan el benim değil,
 9661. Issız yere varmak olsun.
 9662. Kırk doruklu, kırk kapılı
 9663. Kara kayanın içinde alpların
 9664. Arı canına ulaştıktan sonra
 9665. Sağ cebime gelip girersin."

9666. Güzel hosto çınlamaya başladı,
 9667. Güzel sırın¹⁹⁸ ısılk çalmaya başladı.
 9668. Kırk doruklu, kırk kapılı
 9669. Kara kaya ileri geri sarsılıp,
 9670. Ulu gürültü, ulu patırtı koptu.
 9671. Ulu alplar
 9672. Atılan oka dayanamadan
 9673. İleri geri düştüler.
 9674. Çıgılık atıp alp yiğitler
 9675. Çok sayıda ayrılıp ölmekte.
 9676. Horlama çekip er yiğitler
 9677. Çok sayıda geçip ölmekte.
 9678. Canlı hosto, bir ucundan girip
 9679. Öbür ucundan çıktı.
 9680. Her şeyi yıkıp ölüm saçan diliyle yalayiverdi.
 9681. Uğuldayıp Huban Arığ'ın
 9682. Önüne gelip düştü.
 9683. Ulu gücü bitti onun,
 9684. Ulu ateşi söndü onun.

9685. Huban Arığ, dokuz yerden eğip topladı,
 9686. Sağ cebine koydu,
 9687. Altın tüylü ak köpek ile
 9688. Üçgen çıplak oğlan
 9689. Aylı akıllarını karıştırıp,
 9690. Arka dünyayı düşünüp,
 9691. Ayrılıp ölen alplarla savaşmak-tadır.
 9692. Güneşli bilinçlerini yitirip
 9693. Görünmez dünyayı düşünüp
 9694. Geçip ölen er yiğitlerle kapış-maktadır.
 9695. Huban Arığ ak ipek baş örtüsü-nü dışarı çıkarıp
 9696. Ayın altında çevirmeye başladı,
 9697. Aylı akılları şimdi yerine geldi.
 9698. Güneşin altınca döndürmeye başladı,
 9699. Güneşli bilinçleri şimdi düzeldi.
 9700. Huban Arığ'a gelip, elini sık-a-rak,
 9701. Saygı sunup, esenlikler dilediler.
 9702. Üçgen çıplak oğlanı,
 9703. Üç başlı altın kistike dönüştü-rüp,
 9704. Sağ cebine koydu [Huban Arığ].
 9705. Korumalı kapı ardına kadar açıl-dı,
 9706. Eşikli kapı açılmak üzere itildi.
 9707. Kırk doruklu, kırk kapılı kara ka-yaya
 9708. Kök Nincil, Sarığ Sayın
 9709. Adım atıp, içeri girdiler, saygı sunup esenlik dilediler.
 9710. Kök Nincil şöyle söyledi, şöyle bir konuşma yaptı:
 9711. "Alp Huban Arığ

9712. Kırk doruklu, kırk kapılı,
 9713. Kara kayanın içindeki
 9714. Üstün güç sahibi alpları
 9715. Canlı hostoyla vurmasaydın,
 9716. Altmış yıl burada savaştıktan
 [sonra ancak]
 9717. Arı canlarına ulaşabiliirdik.
 9718. Güzel yurdumuza geri dönerdik.
 9719. Gri Işık ülkesini şimdi bitirip,
 9720. Sarı Işık ülkesine varacağız.
 9721. Sarı Işık ülkesinde,
 9722. Sarı sara atlı Sarı Teek alp,
 9723. Üstün güç sahibi alpları toplay-
 yıp,
 9724. Arı canımıza ulaşmak üzere ha-
 zırlanmakta.
 9725. Arı gücümüz alırsa,
 9726. Arı canlarına ulaşır
 9727. Ata yurdumuza döneceğiz.
 9728. Arı gücümüz yetmezse,
 9729. Aynılıp ölür kalırsınız.
 9730. Ulu gücümüz yetse,
 9731. Ulu tinlerine ulaşınız.
 9732. Ulu gücümüz yetmezse,
 9733. Geçip ölür kalırsınız.
 9734. Varacak yere varmak,
 9735. Balalı hatun gibi davranmamak
 [olsun].
 9736. Gidilecek yere gitmek,
 9737. Gebe hatun gibi olmamak [ol-
 sun]."
 9738. Kırk doruklu, kırk kapılı
 9739. Kara kayadan dışarı çıktılar.
 9740. Kara kayayı kapıp kopardılar,
 9741. Kara denizin içine ittiler.
 9742. Kara deniz dalgalanıp
 9743. Kıyısından dışarı taşıtı.
 9744. Kırk doruklu, kırk kapılı kara
 kaya,
 9745. Dokuz güne kadar
 9746. Kızıl alevli ateşte yandı
 9747. Kum ve çakıl gibi ezilip
 9748. Kara denizin dibine batıverdi.
 9749. Alp yiğitler atlarına bindiler,
 9750. Silsileli dağlık bir yere çıkıp,
 kamçı vurdular.
 9751. Beli başka çok sayıda dağ aş-
 maktalar,
 9752. Boğazı başka çok sayıda su
 geçmekte.
 9753. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, at-
 larını durdurdular.
 9754. Arka yöne doğru göz atıp baktık-
 larında,
 9755. Sarı Işık ülkesine ulaştıklarını
 [anladılar].
 9756. Sarı deniz dalgalanmakta,
 9757. Sarı dağ doruğu göğe dek yük-
 selmekte.
 9758. Sarı yazıya dolu
 9759. Sarı mallar otlayıp dolaşmakta.
 9760. Sarı denizin kıyısında
 9761. Sarı dağ doruğunun dibinde
 9762. Ak saray durmaktadır.
 9763. Ak sarayın yanında, altın sarçın-
 da
 9764. İğ¹⁹⁹ gibi yerinde dönmektedir
 bir sarı sarat.
 9765. Yere bakıp, fıskırmaktadır,
 9766. Göğe bakıp, kişnemektedir.
 9767. Altmış hileyi çok iyi bilen,
 9768. Elli hileden fazlasıyla anlayan
 Sarı Teek,
 9769. Alp yiğitlerin geleceğini önceden
 bilip,
 9770. Altın sarçının yanında durarak
 beklemektedir.
 9771. Kök Nincil şöyle konuştu:

9772. "Sarığ Teek'in yurduna
9773. Gireyim, diye hiç düşünme.
9774. Yabancı ülkesi altmış muamma-
lıdır,
9775. Düşman ülkesi eli hilelidir.
9776. Doğru çözümün bulunması çileli
olur.
9777. Bu güzel ülkeye uğrasak,
9778. Altmış muammaya yenik düşüp
9779. Ayrılıp ölürüz.
9780. Bu ana yurduna girersek,
9781. Elli hileye kurban düşüp
9782. Geçip ölürüz."
9783. Huban Arığ silsileli bir geçitte
durup,
9784. Acı sesini katarak şöyle dedi:
9785. "Atlayıp bindiği sarı sarat bağda
durmakta,
9786. Atlayıp binen alp yiğit Sarığ
Teek
9787. Arı evin içinde olsa gerek, her-
hâlde,
9788. Alp ise [Sarığ Teek] vuruşmaya
gel,
9789. Yiğitsen, güreşmeye çık."
9790. Bunu duyan Sarığ Teek
9791. Silsileli bir dağa doğru yola çık-
tı.
9792. Göğsü dek yükselen sarı kaya
9793. İleri-geri sarsılıp, sallanmakta.
9794. Ulu gürleme kopmakta,
9795. Ulu gürültü yayılmakta,
9796. Ulu dağlar uğuldamakta,
9797. Ulu sular şanılmakta.
9798. Sarığ Teek, üstün güç sahibi
alpları
9799. Sarı kayanın içine toplamış.
9800. Altın zırhlarla donatılı alplar,
9801. Altın masanın etrafında

9802. Altmış sıra olacak biçimde otur-
muş.
9803. Bakır zırhlarla donatılı alplar,
9804. Bakır masanın etrafında
9805. Yetmiş sıra olacak biçimde otur-
muş.
9806. Bunu bilip, altın tüylü ak köpek
9807. Sarı kayanın içine girip,
9808. Kavga-dövüş etmektedir.
9809. Sarığ Teek, silsileli dağlık bir
yere çıkıp
9810. Saygı sunup, esenlikler dileyip,
şöyle konuştu:
9811. "Yaş vaktimde evleneceğim
kimsem olan,
9812. Yaratıcı tarafından belirlenen ha-
yatım,
9813. Yanlış yere gitmeden [bana]
kendisi geliverdi.
9814. Tanrı tarafından yazgımız birleş-
tirilen yaşamım,
9815. Ters yöne gitmeden, [bana]
şimdi geliverdi."
9816. Aşırı olan er yiğide,
9817. Isıtarak yanıtını şöyle verdi, Hu-
ban Arığ:
9818. "Ayrılıp ölen babana,
9819. Bunu gidip sen anlat.
9820. Geçip ölen anana
9821. Bunu, varıp sen söyle.
9822. Kekelemeye dil olmak,
9823. Solağa el olmak üzere mi gel-
din?
9824. Şimdi geldiğine göre, yemediğin
yiyeceği
9825. Yemiş olmalısın.
9826. Giymediğin giyimini giymiş ol-
malısın.
9827. Ayrılıp ölmek üzere geldiğine
göre

9828. Ayrılıp ölmene yardım edeyim.
 9829. Ayrılıp ölecek ölü ruhun,
 9830. Arka dünyaya varsa,
 9831. Orada yaşayacak eşini alıp evle-
 necektir.
 9832. Geçip ölmek üzere geldiğine
 göre
 9833. Geçip ölmene yardım edeyim.
 9834. Geçip ölecek ölü ruhun,
 9835. Geçip ölenler dünyasına ulaşır
 9836. Eşini orada bulup [onunla] evle-
 necektir.”
 9837. Alp yiğitler atlarından indiler,
 9838. Sarı Sayın’la Kök Nincil
 9839. Sarı kayanın içine girdiler.
 9840. Ulu gürültü, ulu güleme patladı.
 9841. Sarı deniz, kaynayıp,
 9842. Kıyısından dışarı taşmakta.
 9843. Dokuz çatal boynuzlu,
 9844. Dokuz kulaç kuyruklu,
 9845. Sarı keçi ortaya çıktı.
 9846. Donuk toprağı diz kapaklarına
 kadar,
 9847. Erik toprağı ise etek boyu ezerek
 gelmekte.
 9848. Huban Arığ sağ cebinden
 9849. Üçgen altın kistiki
 9850. Çekip attı.
 9851. Üçgen çıplak oğlan, önünde di-
 kilip, sordu:
 9852. “Nasıl bir şey yapılması gerek
 oldu?
 9853. Ne için gerek oldum?”
 9854. Huban Arığ buyruğunu verdi:
 9855. “Sarı denizden çıkan
 9856. Dokuz çatal boynuzlu,
 9857. Dokuz kulaç kuyruklu
 9858. Sarı keçinin arı canına ulaşır
 9859. Sarı kayanın içindeki alpları bitir-
 dikten sonra,
 9860. Sağ cebime girersin.”
 9861. “Bildim, sezdim, şimdi yerine
 getiririm.” diyerek
 9862. Çıplak oğlan yel gibi yellenip,
 9863. Kasırğa gibi savruluverdi.
 9864. Aya sesi patlayıp geçti.
 9865. Dokuz çatal boynuzlu,
 9866. Dokuz kulaç kuyruklu sarı keçi
 9867. Orta dünyanın üzerinde
 9868. Dokuz takla atlayıp yere yıkıl-
 mış.
 9869. Toparlanıp ayağa kalktı,
 9870. Üçgen çıplak oğlanla,
 9871. Dövüşmeye girişti.
 9872. Huban Arığ, Sarı Teek’e karşı
 ilerledi.
 9873. Yaka baştan kapışmadan
 9874. Yarım güne ulaştılar.
 9875. Etek baştan tutuşmadan
 9876. İki güne çıktılar.
 9877. Karşı karşıya gelip çarpıştıkla-
 rında
 9878. Ulu kayalar gibi uğuldamaktalar.
 9879. Demirler çarpışmasındaki gibi
 gıcırdamaktalar.
 9880. Yarım gün sonra,
 9881. Yaka baştan tutuşup
 9882. Yazı bir yerde güzelce dövüşme-
 ye başladılar.
 9883. İki gün geçince de
 9884. Issız bir yazıda düzgünce kapış-
 maya giriştiler.
 9885. Dağdan dağa atışmaktalar,
 9886. Sırttan sırtta fırlatmaktalar.
 9887. Oyuk bir yere geldiklerinde
 9888. Sağ yanlarıyla çarpışır
 9889. Yerden yere yıkılıp toparlanmak-
 talar.
 9890. Dağa çıktıklarında, önden çarpı-
 şıp,

9891. Baş ucuyla düşüp düzelmekte-
ler.
9892. Yedi güne ulaştılar,
9893. Yere, taş a düşmediler.
9894. Dokuz güne çıktılar,
9895. Toprağa, taş a düşmediler.
9896. Huban Anğ üç gün doluyor, diye
düşündüğünde,
9897. Üç yıl geçmiş, meğer.
9898. Öfkelenip, danlıp Sarı Teek'e
9899. Tutunması için el vermedi,
9900. Basması için ayak bırakmadı.
9901. Ulu denize kıstı,
9902. Ulu dağ doruğuna diredi.
9903. Kara topraktan tutup havaya kal-
dırdı,
9904. Uzaya dek yukan tutup,
9905. Ayın altınca çevirdi,
9906. Güneşin altınca döndürüp,
9907. Kara kayaya tüm gücüyle vurdu,
geçti.
9908. Göğün dibi yarıldı,
9909. Dünyanın arkası koptu.
9910. Sarı ışık ülkesinde
9911. Dokuz güne kadar arınmamak
üzere
9912. Ak duman yayıldı.
9913. Kalkmamak üzere kök duman
oluştı,
9914. Kar yağmayan dağ doruklarına
kar yağdı,
9915. Kırığı düşmez yazılara kırığı
düştü.
9916. Kurumuş çıplak dağ zirvelerinde
ot bitti,
9917. Kurumuş ağaçlarda yaprak çık-
tı.
9918. Dokuz gün sonra
9919. Ak duman anyıp
9920. Ak buluta eklendi.
9921. Ayın aydınlığı görünüyverdi.
9922. Kök duman kalkıp
9923. Kök bulutla birleşti.
9924. Güneşin aydınlığı görünüyverdi.
9925. Sarı Teek, sarı taş a yaslanarak
9926. Sarı otu döşenip, ayrılp ölmüş.
9927. Huban Anğ dönüp gideceken,
9928. Önünde kıvrıkcık saçlı
9929. Yedi tulun saç örgülü kız bala
durup
9930. Konuşmasını konuştu,
9931. Sözünü söyledi:
9932. "Altmış ezgiyi evire çalan,
9933. An ve güzel Huban Anğ'ı
9934. Huzur ve sağlıkta olduğunu ala
gözümle görüyorum.
9935. Elli şarkıyı döndüre söyleyen
9936. Eli ayağı düzgün Huban Anğ,
9937. Esenlik ve sağlıkta olduğunu iki
gözümle görüyorum.
9938. Şarkını dinleyip yüreğim daya-
namadı,
9939. Gözyaşımdan dolayı boğuldum,
9940. Burun suyumdan dolayı solu-
ğum kesildi.
9941. Sarı sara atlı Sarı Teek'in kar-
deşi
9942. Salaçın Anğ benim.
9943. An gücü şimdi bilişiriz,
9944. Ulu gücü burada ölçüşürüz.
9945. Gelen yolun olacak,
9946. Geri dönüş yolun olmayacak.
9947. Huzurlu ve sağlıklı yaşında
9948. Sarı Teek ağabeyim yaşamını
sürdüremedi.
9949. Ayrılp ölecek kemiklerin
9950. Yanında yatıp çürürsün.
9951. [O zaman] evlenmeden kaç a-
mazsın.

9952. Esenlik ve sağlıklıyken eş edine-
medi [ağabeyim]
9953. Geçip ölecek kemiklerini
9954. Yanında yatıp gömeceğim.
9955. Eşi olmaktan nereye kaçarsın?"
9956. "İh, ih, tatay²⁰⁰, bataak kurbağası
batak çürüğü!
9957. Kime gülüp, böyle konuşmalar-
da bulunmaktasın?
9958. Aynılıp ölen Sarığ Teek ağabeyi-
nin
9959. Ölüp yanında yatarsın." diye
9960. Huban Anğ yanıtını verdi.
9961. Yanaktan yanağa vurdular,
9962. Göğüsten göğse itiştiler.
9963. Dağ yukarı sıkıştılar,
9964. Dağ aşağıya sürüştüler.
9965. Salaçın Anğ söyle dedi:
9966. "Atlayıp bindiğin atının
9967. Önüne geçebilecek at yoktur.
9968. Alp olan özünü kara topraktan
9969. Tutup kaldırabilecek ve atabile-
cek
9970. Alp yoktur diye övünüp şarkı
söylüyordun.
9971. Atlayıp bindiğin atının
9972. Önüne geçebilecek at vardır.
9973. Alp olan özünü kara topraktan
9974. Tutup, kaldırabilecek ve atabile-
cek [alp] ben olacağım."
9975. Kaburgalarını kırmaktalar,
9976. Boğalar gibi horlamaktalar.
9977. Omurga kemiklerini ezmekteler,
9978. Boğalar gibi boynuzlarıyla çar-
pışmaktalar.
9979. Birbirlerini yaş ağaç gibi eğmek-
teler.
9980. Birbirlerini yaş kayış gibi çek-
mekteler.
9981. Geniş taş yatacak biçimde yan
yana gelmekteler,
9982. Kaygan taş birbirlerini sürmek-
teler.
9983. Katı taşları teperek dağıtmakta-
lar,
9984. Katı kayayı teperek ezmekteler.
9985. Salaçın Anğ anladı
9986. Bu denli eli pek bir alp yiğidin
eline
9987. İlk kez düştüğünü.
9988. Aynılıp ölmez özü ölecek gibidir,
9989. Geçip ölmez özü [öteye] geç-
cek gibidir.
9990. Salaçın Anğ şöyle konuştu:
9991. "Anı gücün üstün gelse,
9992. Anı tinime ulaşırsın,
9993. Ağabeyim Sarığ Teek'in yanında
[beni] yatırırın.
9994. Öte dünyada iki kardeş
9995. Aynılmadan, bırakışmadan dola-
şırız."
9996. Huban Anğ, kara topraktan
[düşmanını] kapdı, silkti.
9997. Uzaya dek kaldırıp
9998. Sırtını altı yerden
9999. Belini beş yerden tepip kırdı.
10000. [Bedenini] Sarığ Teek'in yanına
attı.
10001. Sağ elini Sarığ Teek'in üstüne
koyup,
10002. Salaçın Anğ ölüverdi.
10003. Yırtıcı hayvanlar, gelip kükreye-
rek geçtiler,
10004. Kanatlı kuşlar, gelip öterek geçti-
ler.
10005. Sarı Işık ülkesinde
10006. Karşı gelip, ürüyecek köpeğin
yokluğunda

10007. Karşı gelip, kapışacak alpin yok-
luğunda,
10008. Huban Arığ alnındaki terini silin-
mekte,
10009. Dört alp, dört yiğit, sarı kayanın
içindeki
10010. Üstün güç sahibi alpların
10011. Arı tinlerine ulaşip
10012. Sarı kayayı sarı denizin içine itti-
ler.
10013. Sarı deniz, kıyısından taşıp
10014. Ak yazıya yayıldı.
10015. Sarı kaya kızıl alevle
10016. Uzaya dek yandı.
10017. Üçgen çıplak oğlan
10018. Ablasının önüne gelip durdu.
10019. Üçgen altın kistike dönüştürüp
10020. Huban Arığ [onu] sağ cebine
koydu.
10021. Kök Nincil, Sarı Sayın, ak kö-
pek,
10022. Esenlikler dileyip, saygılar su-
nup, silsileli bir yere çıktılar.
10023. Kök Nincil, Sarı Sayın
10024. [Karşılıklı] vedalaşıp,
10025. Kamçı atlarına vurdular.
10026. Kara toprak sallandı,
10027. Uzay sarsılmaya başladı.
10028. Iraktaki yerde kartal kuşu gibi
10029. Uğuldayıp yitiverdiler.
10030. Huban Arığ atına gelip atladi.
10031. Alp kız yiğit şöyle dedi:
10032. "Kök Nincil"le Sarı Sayın
10033. Ne bildi, ne sezdi ki,
10034. Beni bırakıp, acele edip gitti-
ler?"
10035. Kalın vücudu zayıflamıştır [Hu-
ban Arığ'ın]
10036. Katı kemikleri yalnızca kalmıştır.

10037. Kızıl kasları erimiştir.
10038. Sivri kemikleri yalnızca kalmış-
tır.
10039. Arı gücü bitmiştir,
10040. Ulu gücünden düşmüştür.
10041. Geçip ölmek üzere varmıştır.
10042. "Sert içkiyi fazlasıyla içip,
10043. Düzensizliğe daldım.
10044. Aşırı konuşmalar konuşup,
10045. Yabancı ülkesinde arı gücümü
verip,
10046. Ağır çile gördüm.
10047. Esrik edici içkiyi aşırı içip
10048. Düzensizlik içine sürüklenip,
10049. Aşırı konuşmalar konuşup,
10050. Düşman ülkesine gelip
10051. Ulu gücümü verip,
10052. Çile-belayı çok gördüm." diye
10053. Düşüncelere daldı Huban Arığ.
10054. Huban Arığ, atını
10055. Atların ayaklarının olduğu yere
getirdi.
10056. "Atan [geri] kalmaz kızıl kır at,
10057. Attan kalır oldun mu?
10058. Önünde giden atlara
10059. Peşlerinden gidip ulaşmak ol-
sun." diyerek
10060. Atına kamçı vurdu.
10061. Kara toprak değirmen gibi çekil-
mekte,
10062. Beşik gibi sallanmakta.
10063. Dağdan inerken durduğu yoktur,
10064. Dağa çıkarken dinlendiği yoktur.
10065. Ulu suları yüzerek geçmekte,
10066. Küçük suları koşarak geçmekte.
10067. Sarı Işık ülkesini arkada bırakıp,
10068. Gri Işık ülkesine ulaştı.
10069. Huban Arığ atına ikinci kez kam-
çı vurdu,

10070. Ay ve güneşin olduğu dünyaya çıktı.
10071. Şarkısını söyleyip, ezgisini çalmaya başladı.
10072. Yırtıcı hayvanlar üzülerək
10073. Silsileli dağ doruğunda horuldanıp geride kalmakta.
10074. Kanatlı kuşlar, peşinden uçup
10075. Silsileli dağ doruğunda bağrışıp, ötüşüp geride kalmakta.
10076. Yerli halkın yüreği dayanamadan, ağlayıp geride kalmakta.
10077. Ak yazıya geldiğinde
10078. Ağıya²⁰¹ kuşu gibi hızlıca geçmektedir.
10079. Kök yazıya ulaştığında
10080. Köykenek kuşu gibi uçuşdayıp geçmektedir.
10081. Saksığının hiç inmediği sarı çölde
10082. Bir ok gibi ısıklık çalıp geçmektedir.
10083. Kuzgunun hiç inmediği ak çölü
10084. Hosto oku gibi hızlıca geride bırakmaktadır.
10085. Canıyla sevdiği birçok ak yazı
10086. Atın gerisinde kalmakta,
10087. Tiniyle beğendiği birçok kök yazı
10088. Yiğitlerin arkasında kalmakta.
10089. İyilerin en iyisi at yay gibi çekilmekte,
10090. Kiriş gibi gerilmekte.
10091. Huban Arığ göz atıp baktığında
10092. Ak dağ doruğuyla kök dağ doruğunun arasında
10093. Ulu bir yolun geçtiğini [gördü].
10094. Bu yolun dışında gidilebilecek
10095. Başka bir yol yoktur.
10096. Aşağıya doğru ilerleyip baktığında
10097. İki dağın arasında
10098. Ulu bir yolun tam üzerinde
10099. Ulu yaşlı bir hatunun, yatıp
10100. Horlama çekip, uyuduğunu [fark etti].
10101. Horlama sesi Alt dünyaya,
10102. Uzaya doğru yayılıp oralarda işitilmekte.
10103. Ağzından çıkan soluğu
10104. Ak alev olup yayılmakta.
10105. Göğsünden çıkan buğusu
10106. Kök alev olup dağılmakta.
10107. Bunu görüp, Huban Arığ'ın
10108. Katı yüreği sızlayıverdi,
10109. Kalın kemiği ağrıyıverdi.
10110. Atlayıp bindiği atını
10111. Geri çekip [yaşlı bir hatunun] yanından geçecek yer yoktur.
10112. Eyerli atını etrafından dolaştırıp
10113. Geçilebilecek alan yoktur.
10114. Atının ağzını durdurmak üzere çekip,
10115. Saygılarını sundu, esenlikler diledi.
10116. Yaşlanmış ihtiyar hatun
10117. Gerilip, gözlerini ovuşturup, gözlerini açtı, kalkıp oturdu.
10118. Kandan kızıl yüzü
10119. Kara bağra dönüştü.
10120. Yangından kızıl yüzü
10121. Ölü bağır hâline geldi.
10122. "Engin dünya üzerinde yer yetmeden,
10123. Güzel uykumu kesip uyandırdın ha?
10124. Kara toprak üzerinde yer yetmeden
10125. Zevkli uykumu bozdun ha?

10126. Yer yetmediyse,
10127. Yeri sana yetiştireyim." diyerek
darıldı,
10128. Ulu yaşlı hatun ayağa kalktı.
10129. İki bileğini sıktı,
10130. İki eteğini, güç koyup, çekti.
10131. Sağ elini kaldırıp,
10132. Huban Anğ'ı vurdu, geçti.
10133. Aya sesini duymayan,
10134. Yabancı ülkelerde kimse kalmadı.
10135. Büyük parmağın patlamasını
işitmeyen
10136. Düşman ülkelerde kimse kalmadı.
10137. Huban Anğ atının üzerinden ileriye doğru uçtu,
10138. Kara toprağın üstüne
10139. Üç takla dönüp düştü.
10140. Gayretlenip ayağa kalktı,
10141. Ulu ihtiyar hatunun önüne dikilip
10142. Bala guguk kuşu gibi ötmeye
başladı,
10143. Bütün evrene sesi duyuldu.
10144. Ana guguk kuşu gibi seslenmeye
başladı,
10145. Engin evrene sesi yayıldı:
10146. "Ulu yaşlı ihtiyar hatun,
10147. Biricik kusurumu sen bağışla,
10148. Bir daha yanlışlık yapmam,
10149. Bir kez vurduğun için,
10150. Bir şey söylemem."
10151. "Tatlı uykumdan uyandırdığın
için,
10152. Üç kez vurmadıkça, asla gitme-
ne izin vermem."
10153. Diye konuşup ikinci kez vurdu.
10154. Aya sesini duymayan
10155. Alp yiğit kalmadı.

10156. Büyük parmak sesini işitmeyen
10157. Er yiğit kalmadı.
10158. Huban Anğ, kara toprağın üstüne
ne
10159. Altı kez takla dönerek düştü.
10160. Ayağa, kalkıp şöyle konuştu:
10161. "İlk seferinde yaptığım yanlışlığı
10162. Bir daha yapmam, nineciğim.
10163. İki kez tokat attığını
10164. Hiç kimseye anlatmam.
10165. Bir daha tokat atmamanı dile-
rim."
10166. "Ulu günah işleyen Huban
Anğ'a
10167. Üç kez tokat atmadıkça, gitme-
sine izin vermem.
10168. Öce neden olan Huban Anğ'dan
10169. Öç almadıkça salmam." diyerek
10170. Sol elini kaldırıp
10171. Üçüncü kez vurdu geçti.
10172. Ak dağ doruklarına ak duman
yayıldı,
10173. Kök dağ doruklarına kök duman
oturdu.
10174. Huban Anğ, kara toprağın üstüne
ne
10175. Dokuz kez takla dönerek düştü.
10176. Ağzından akan kanına boğul-
makta,
10177. Burnundan akan suyundan so-
luğu kesilmekte.
10178. Aylı aklı karıştı,
10179. Arka dünyayı düşündü.
10180. Güneşli aklını yitirdi,
10181. Görünmez dünyayı düşündü.
10182. Aylı aklı geri döndüğünde,
10183. Ayağa bastı, gayret edip.
10184. Güneşli aklı geri geldiğinde,
10185. İki ayağa kalktı, güç harcaıyp.
10186. Kandan kızıl yüzü

10187. Kara bağra dönüştü.
 10188. Yangından kızıl yüzü,
 10189. Ölü bağır hâlini aldı.
 10190. "Atamın yakını mısın ki sen
 10191. Sana acımahtayım?
 10192. Anamın yakını mısın ki sen
 10193. Senden çile çekmeye katlan-
 maktayım?
 10194. Elin yazgı payını yine elle yanıtlarım." diyerek
 10195. Huban Arığ iki bileğini sıktı,
 10196. İki eteğini, güç biriktirip, çekti.
 10197. Sağ elini kaldırıp, [tokat] vurdu geçti,
 10198. Ayasının sesi altmış hanlıkta duyuldu,
 10199. Büyük parmağının sesi elli devlete ün saldı.
 10200. Darılan Huban Arığ'ın
 10201. Ala gözünden ak alev, yanarak
 10202. Ak bulutların olmadığı göğe çıkmaktaydı.
 10203. İki gözünden kök alevli ateş, yanarak
 10204. Kök bulutların olmadığı göğe yükselmekteydi.
 10205. Nasıl vurdum diye
 10206. Göz atıp baktığında
 10207. Ulu yaşlı ihtiyar hatunun
 10208. Dokuz takla dönerek yere düştüğünü [gördü].
 10209. [Vücudunun] yarısına dek kara toprağın içine batacak biçimde darbe yemiş.
 10210. Ağızından akan kanından soluksuz kalmakta,
 10211. Burnundan akan kanına boğulmakta.
 10212. Elden giden et yanağa yapışmış,
 10213. Yanaktan kopan et elde kalmış.
 10214. Ulu yaşlı ihtiyar hatun,
 10215. İleriye düşüp, geriye yıkılıp
 10216. Derin bir şok içinde
 10217. Huban Arığ'ın önüne ayağına kalkıp
 10218. Han Tanrı'yı çağırıp
 10219. Dua edip, şöyle konuştu:
 10220. "Üstün güçlü Huban Arığ arkadaşım,
 10221. İlk kusurumu sen bağışla.
 10222. Yeniden danlıp vurursan
 10223. Başım kopup
 10224. Engin dünyanın üzerinde
 10225. Yeniden dolaşamam.
 10226. Yapılmayacak bir şey yaptım,
 10227. Rastlanılmayacak bir şeye rastladım.
 10228. Arı gücünü öğrenmek için
 10229. Bu ülkeye gelip, bu kılığa girip yaptım.
 10230. Ulu gücü ölçüşmek üzere
 10231. Elli hileyle kılık değiştirip [burada] yattım
 10232. Orta dünya üzerinde
 10233. Alt dünyada
 10234. Üstün güçlü alp olarak yaratılmışsın,
 10235. Arı gücün üstünmüş,
 10236. Ulu gücün aşırıymış,
 10237. Şimdi asla arı gücümüzü ölçüşmeyeceğiz,
 10238. Ulu güçlerimizi karşılaştırmayacağız.
 10239. Alptan üstün bir alpmışsın,
 10240. Erden üstün bir yiğit olarak yaratılmışsın.
 10241. Yaşın uzak, yaratıcın ise yüksek olsun.
 10242. Yok olmaz tinli ol,

10243. Yıkılmaz yurtlu ol,
10244. Dökülmez kanlı ol,
10245. Daima yurtlu ol.
10246. Alp yiğitlere yere serdirme,
10247. Er yiğitlere düşmek üzere ittirme.”
10248. Birden Kök Nincil'in ta kendisi ayağa kalktı,
10249. Yanına gelip [Huban Arığ'ın] elini sıktı.
10250. Hızasına varıp esenlikler diledi, saygılarını sundu.
10251. Konuşmalarını konuşup, sözlerini söyleştikten sonra
10252. Alplar atlarına atladılar.
10253. Atı aşana övünmemek,
10254. Atı geride kalana ise üzülmemek üzere anlaşış
10255. Atlarına kamçı vurdular.
10256. Asla sarsılmaz yüksek dağ sırtlan
10257. Yelin vurduğu ağağ gibi sallanmaktadır.
10258. Katiyen kıpraşmayan katı kayalar
10259. Kasırgaya vurulanlar gibi kıpraşmaktadır.
10260. Damarlı otlar dağa yapışmaktadır.
10261. Köklü ağaçlar yere bastırılmaktadır.
10262. Ak dağ doruğuna ulaştıklarında
10263. Çatal kanatlı kuş gibi
10264. Sıçrayışla üstesinden atlamak-talar.
10265. Kök dağ doruğuna geldiklerinde
10266. İki kanatlı kuş gibi
10267. UĞuldayıp geçmekte-ler.
10268. Tabanın sesleri duyulmakta,

10269. Tana²⁰² gibi sesle uğuldamakta.
10270. Huban Arığ şarkısını söyleyerek gitmekte,
10271. Sarı yazıya doluca ünü yayılmakta.
10272. Ezgisini çalarak ilerlemekte,
10273. Kök yazıya dolu işitilmekte.
10274. Kök Nincil, yüreği dayanamayıp
10275. Gözyaşına boğulmakta,
10276. Burun suyundan soluğu kesilmekte.
10277. Katı yürekli kişiler üzülmektedir,
10278. Yumuşak yürekli kişiler ağlaşmaktadır.
10279. "AĞzından çıkan güzel sesin,
10280. Yabancı ölkelere [kadar] duyulsun.
10281. İçinden doğan sevimli sesin,
10282. Bütün evrene yayılsın." diyerek,
10283. Ağlamaktadır, Kök Nincil kız arkadaşşı.
10284. Kurumuş dağ zirvelerinde
10285. Yeniden otlar bitmekte.
10286. Kurumuş ağaçlarda
10287. Yeniden yapraklar çıkmakta.
10288. Alp atlar nasıl gidiyor, diye
10289. Göz atıp baktıklarında,
10290. Kızıl kır atın uç kulaç önde koştuğunu [gördüler].
10291. Kara toprak üzerinde koştuğunu düşündüler atların, ancak
10292. Kara toprağa değip, koştukları işitilmemekte.
10293. Uzaydan uçarak ilerlediğini düşündüler atların, ancak
10294. Uzaydan gittiklerini gösterebilecek kanatların çırpması duyulmamakta.
10295. Silsileli bir dağ sırtına çıkıp

10296. Atlarının ağızlarını durdurmak üzere çektiler.
10297. Kök Nincil'le ayrılacak yol kavşağına ulaşmışlar.
10298. Sağ olunursa, haberleşmek ve görüşmek
10299. Yaşamdayken bırakışmadan, birlikte dolaşmak üzere anlaşp
10300. Vedalaşarak ayrıldılar.
10301. Huban Anı atına kamçı vurdu,
10302. [Atının] ön ayağının düştüğü yerde
10303. Altın göller oluşup geride kalmaktadır.
10304. Altın tüylü ördekler
10305. Orada yüzmektedir.
10306. Arka ayağının değdiği yerde
10307. Gümüş göller ortaya çıkmaktadır.
10308. Gümüş tüylü ördekler
10309. Orada yüzmektedir.
10310. Altın tüylü ak köpeğin
10311. Yerin altına girdiği yok,
10312. Göğe çıktığı da yok.
10313. Yabancı ülkesini arkada bırakmakta,
10314. Ata yurduna ulaşmak üzeredir.
10315. Düşman ülkesini batıda bırakmakta,
10316. Ana yurduna varmak üzeredir.
10317. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, atını durdurup
10318. Göz atıp baktı.
10319. Tok ve semiz malının ak yazıda
10320. Huzur içinde ve sağ otladığını
10321. Onur sahibi halkının büyük köyde
10322. Esenlik ve sağlıkta yaşadığını gördü.

10323. Huban Anı silsileli yerden ilerledi,
10324. At bağlanan sarçına ulaştığında
10325. Attan inip, atını bağlayıverdi.
10326. [Atın] ter buharı göğe yükselip
10327. Ay ve güneşin gözünü kaplamakta.
10328. Huban Anı güzel evin içine doğru adım attı.
10329. Kapı açıp esenlikler diledi,
10330. Eşiği aşp saygılarını sundu.
10331. Kara başlı ak tavşana dönüşmüş
10332. Köpek dişi sararmış,
10333. Kaslarında ak damarlar belirmiş,
10334. Hıyan Anı anası esenlikler dileyip, saygılar sundu.
10335. Boynundan kucaklayıp, öpüp,
10336. Gözyaşına boğuldu.
10337. Burun suyuna soluğu kesildi.
10338. Elinden tutup, koltuğundan alıp,
10339. Altın masanın arkasına geçirip oturttu.
10340. Altından aşını bölüştü,
10341. Üstünden üs²⁰³ünü paylaştı.
10342. Altın masanın arkasında oturup
10343. Aş-yemeğin en iyisini yemektedir.
10344. Araçon²⁰⁴ aşın en iyisinden içmektedir.
10345. Acıkış kannlarını doyurmaktalar,
10346. Arık kalan özlerini semirtmektedir.
10347. Az konuşmayı çok yapıp,
10348. Çok konuşmayı az edip,
10349. Öncekini şimdi yapıp,
10350. Şimdikini ise önceki edip, konuşmaktalar.

10351. Hıyan Arığ vasiyet sözünü söyledi:
10352. "Canım, balam Huban Arığ,
10353. Yerli halkın kağanı,
10354. Güdülen malın iyesisin.
10355. Irakta yurtlu halkla
10356. Düşman olmadan, dostane ilişkiler içinde yaşa.
10357. Yakında yerleşik halkla
10358. Yamanlaşmadan, iyi bir dostluk içinde otur.
10359. Öksüz ve zayıflara yüreğinle acıyıp
10360. Büyütüp beslersin, yetiştirirsin.
10361. Yaylaya dolu mal büyütürsün,
10362. Yurda dolu halk yaşatırsın.
10363. Yaşamam gereken yaşamı tamamladım,
10364. Yaşanacak yaşımı doldurdum.
10365. Gri Işık ve Sarı Işık ülkelerine gittiğinde
10366. Geri dönmeni bekleyemeyip, ayrılıp öleceğimi düşündüm.
10367. Huzurlu ve sağlıklı geri dönmeni,
10368. Huzur ve sağlık içinde bekleyebildim.
10369. Ayrılıp öleceğim güne
10370. Altı gün kaldı şimdi,
10371. Ayrılıp ölen bedenimi
10372. Baban Hara Han'ın yanına gömersin.
10373. Güzel yurdu elinde tutup
10374. Kara yalnız kalırsın.
10375. Geceye, bekçi olanlar,
10376. Gündüze bakıcı olanlar
10377. Günlerce gelip demekteler ki
10378. Göze görünmeyen bir şey
10379. Gece gelip her zaman

10380. Güzel tok ve semiz malı çalıp götürmektedir.
10381. Yarın bu şeyin,
10382. Yolunu izleyip, izini bulmaya çalışırsın.
10383. Göze görünmeyen bu yaratık
10384. Hileyle dolaşmakta.
10385. Senin anı canına ulaşmayı hedeflemekte.
10386. Sen de ona karşı hileyle mücadele etmezsen,
10387. Senin anı canına o ulaşacaktır."
10388. Huban Arığ şöyle bir yanıt verdi:
10389. "Tamam, bildim, anam, sezdim.
10390. Yarınki günde yolunu takip ederek
10391. İzini sürmeye çalışacağım."
10392. Acıkmış kanınları doyduğunda
10393. Arık düşen özleri semirdiğinde
10394. Altın masanın arkasından kalktılar.
10395. Yükselip çıkan güzel güneş,
10396. Batıya dönüp batmak üzere ilerlemekte.
10397. Bakmaya başlayan güzel ay
10398. Gideceği yoluna koyulmakta.
10399. Akşam geldiğinde soyunup
10400. [Anasıyla kızı] yumuşak döseğe yattılar
10401. Sıcak yorganla örtündüler.
10402. Gözlerini yumup, horlama çekip
10403. Kalın uykuya dalıverdiler.
10404. Horlama sesleri Alt dünyaya,
10405. Üst dünyaya duyulmakta.
10406. Ay arasına gecelediler
10407. Altmış yıldızı sayarak uyudular,
10408. Gece ortasında gecelediler,
10409. Tümen yıldızı sayarak uyudular.
10410. Göğeriş şafak attı,

10411. Gözlenen güneş belirdi.
 10412. Saranıp tan yandı,
 10413. Beklenen güneş doğdu.
 10414. Kaşınıp gerilip, göz açıp, kalktı
 [alp kişiler].
 10415. Kilittli kapı ardına kadar açıldı,
 10416. Erkinli kapı sonuna kadar açıldı.
 10417. Geceye bekçilik eden
 10418. Altın Tas, içeriye girip
 10419. Saygı sunup, esenlikler dileyip,
 dedi ki:
 10420. "Kağanım, beğim Huban Arığ,
 10421. Tam ortamdan kesilmek olsun,
 10422. Tam ortamdan yarılmak olsun,
 10423. Hiçbir şey gizlemeyeceğim,
 10424. Hiçbir şey örtmeyeceğim.
 10425. Dışım da tat yoktur,
 10426. İçimde kirim yoktur.
 10427. Tinimi kessen, tinim kopar,
 10428. Vücudumu kessen, kanım akar.
 10429. Bugün gece göze görünmeyen
 yaratık
 10430. Yeniden bir hayvanı alıp götür-
 dü.
 10431. Yakalamak [onu] istersen, gözle
 görünmemekte.
 10432. Her gece birer hayvan yitirilmek-
 tedir.
 10433. Böyle devam ederse, bütün ma-
 lımızı götürecektir.
 10434. Ne yapalım, ne edelim, diye
 10435. Sormak üzere sana geldim."
 10436. Huban Arığ bekçiye şöyle buy-
 ruk verdi:
 10437. "Gözle görünmeyen yaratık,
 10438. Kasırğa gibi savrulup
 10439. Yel gibi yellenip, dolaşmaktadır
 herhâlde.
 10440. Bu gece özüm bekçilik yapmaya
 gideceğim.
 10441. Bu işten hiç kimseye söz etme,
 10442. Hiç kimseye bir şey söyleme,
 10443. Hiç kimse bilmesin,
 10444. Hiç kimse sezmesin.
 10445. Şimdi, geri dön ve iyice dinlen."
 10446. Altın Tas, arı canına dokunulma-
 dığından
 10447. Sevinerek borkünü kapıp
 10448. Vedalaşarak
 10449. Güzel evin içinden ayrıldı.
 10450. Huban Arığ, güzel evden dışarı
 çıkıp
 10451. Uzun köyün uzunluğuna girip
 içinden geçti.
 10452. Ulu ve küçüklerle selamlaşmak-
 ta, konuşarak ilerlemekte.
 10453. Küçük köyün enine gidip,
 10454. Küçük ve ulu yaşlardakilerle ko-
 nuşarak geçmekte.
 10455. Atsız kişileri
 10456. Atın en iyisine bindirmekte.
 10457. Giyimsiz kişilere
 10458. Giyimin en iyisinden giydirmek-
 te.
 10459. Aşın en lezzetlisinden yedirmek-
 te.
 10460. Yönetim sahibi halk, sevinip
 10461. Minnet sunup, övgü söylemek-
 te.
 10462. Yönetim sahibi halktan sonra
 10463. Tok ve semiz malını da dolaşa-
 rak çevirdi.
 10464. Kırdaki malı suya,
 10465. Su kıyısındaki malı ise kıra doğ-
 ru sürdü.
 10466. Göz atıp baktığında
 10467. Bu yerde ayı dese
 10468. Ayıya ait bir yol değil.
 10469. Kişi dese, kişiye ait bir yol de-
 ğil.

10470. Güneşin yolu
10471. Kök tayga²⁰⁵ya değin uzanmak-
ta.
10472. "Tamam, gece bekleyip, gözüm-
le görüp,
10473. Arı tinine ulaşınm." diye düşü-
nüp
10474. Erkenden geldi Huban Arığ.
10475. Akşam başına dönmekte,
10476. [Ancak alp kişi] bir şey öğren-
medi,
10477. Bir şey sezemedi.
10478. Güzel evin içine gelip
10479. Altın masanın arkasına geçti.
10480. Aş-yemeğin en lezzetlisinden
[anasıyla birlikte] yedi,
10481. Araçok içkiyi içtiler.
10482. Hıyan Arığ ileri gitse,
10483. Gözyaşına boğulmakta.
10484. Geri dönse, ay ve güneşle se-
laşmakta.
10485. Huban Arığ sordu anasına:
10486. "Besleyende değerli anam
10487. İleriye döndüğünde ağlamakta-
sın.
10488. Beri döndüğünde ise, gülümse-
yip dolaşırmısın.
10489. Ne bildin, ne sezdin,
10490. Gizlemeden, örtmeden anlatır
mısın?"
10491. Değerli anası Hıyan Arığ
10492. Üzülerken yanıtını şöyle verdi:
10493. "Bildiğim şeyi başımda tutmam,
10494. Bütünıyla anlatırım.
10495. Düşündüğüm şeyi aklımda sak-
lamam,
10496. Sonuna dek söylerim.
10497. Sevdiğim yalnız Huban Arığ kı-
zım,
10498. Sert içkiyi fazla içip

10499. Ulu orta konuşmalarda bulunup
10500. Yabancı ülkelerde arı gücünü ve-
rip
10501. Ağır çileyi görüp geldin.
10502. Acı içkiyi aşın içip,
10503. Aşırı sözler sarf edip
10504. Düşman ülkesinde ulu gücünü
ortaya koyup
10505. Dert ve çileyi çok gördün.
10506. Şimdi tok ve semiz malını götü-
ren,
10507. Alpın peşine düşersin.
10508. Ata yurduna geri dönmeni
10509. Ala gözümle göremem.
10510. Sevdiğin yüzünü
10511. Son kez görüyorum.
10512. Sevdiğim güzel sesini
10513. Son kez dinliyorum.
10514. Son kez yan yana oturup seninle
konuşacağız şimdi.
10515. Gözle yeniden asla görüşmeye-
ceğiz,
10516. Son kez ikimiz
10517. Severek konuşacağız.
10518. Bir daha seninle analı kız
10519. Bağrımıza basarak konuşama-
yacağız."
10520. Hıyan Arığ göz yaşlarına boğul-
du,
10521. Burun suyundan soluğu kesildi.
10522. Huban Arığ'ı kucaklayıp
10523. Ağlayıp ağıt yaktı:
10524. "İyilikte büyüyen çiçek,
10525. Güz geldiğinde solur.
10526. Yaşını dolduran Hıyan Arığ,
10527. Zaman gelse, ölür.
10528. Akıp duran Kara deniz
10529. Asla tersine akmaz,
10530. Aynılıp ölen acıklı özüm,
10531. Asla geri dönmez."

10532. Daha da çok ağlayıp, ağıt yakmakta,
 10533. Devamını getirmekte:
 10534. "Tok ve semiz malı götüren
 10535. Altmış hileyi çok iyi bilen
 10536. Üstün güçlü yaratılan
 10537. Alp Ah Molat'tır.
 10538. Tatlı bir dille seni eş edinmek ister,
 10539. Hayatta bir alpla evlenmeyeceğini de bilir.
 10540. Arı güçle seni almayı denese,
 10541. Arı gücünün yetmeyeceğinin farkında.
 10542. Elli hileyi fazla bilen,
 10543. Ulu güç sahibi Ah Molat,
 10544. Yumuşak bir sözle seni eş edinmek ister,
 10545. Evlenmeyeceğini de bilir.
 10546. Ulu güçle seni eş edinmeye girişse,
 10547. Ulu gücünün yetmeyeceğinin farkında.
 10548. Bunun için seni altmış hileye getirip
 10549. Alıp evlenmeyi ister.
 10550. Elli hileye düşürüp
 10551. Evlenmeyi düşünür.
 10552. Ah Molat'ın peşinden takip ederek
 10553. Ak dağ doruğunda tutsak düşersin.
 10554. Arı gücün yetse,
 10555. Ak dağ doruğundan kurtulup
 10556. Ata yurduna geri dönersin.
 10557. Arı gücün yetmezse ise,
 10558. Ah Molat'ın eşi olup yaşarsın.
 10559. Atalarının kutsal yurdunda,
 10560. Ak duman oluşup yayılır.
10561. Alp yoktur, bu dumanı çevirebilecek olan.
 10562. Ananın güzel ülkesinde
 10563. Her yöne doğru kök duman yayılır.
 10564. Hiçbir er yiğit bunu engelleyemez.
 10565. Altın tüylü ak köpek
 10566. Yabancı ülkesinde ağır çile görmekte,
 10567. Düşman ülkesinde çok dert, çile çekmekte."
 10568. Kızarmaya başlayan güzel güneş,
 10569. Kara dağa göz kırptığında
 10570. Karanlıkta güzel ay belirdi.
 10571. Kat edecek yolunda ilerlerken,
 10572. Ayın gecesi başladığında,
 10573. On bin yıldız yığıldığında,
 10574. Ayın gecesi olduğunda,
 10575. Altmış yıldız görüldüğünde,
 10576. Acıkmış karnını Huban Arıg duyduğunda,
 10577. Anık düşen bedenini semirttiğinde,
 10578. Altın masanın arkasından dışarı çıktı.
 10579. Silah ve ekipman hazırladı.
 10580. Parmaklıkları güzel ev
 10581. Tamamen onunla birlikte sallanıp, dönüyordu.
 10582. Kalın zırhlarını giydi,
 10583. Karaçi^[206]lı güzel ev
 10584. [Onunla] birlikte sarsılıyordu.
 10585. Güzel' evden [alp kişiler] el ele tutuşup çıktılar.
 10586. Hıyan Arıg gözyaşını kan etmekte,
 10587. Burun suyunu buz yapmaktaydı.

10588. Ala gözünden akan yaşı,
10589. Hızlı su olup akmakta.
10590. Hıyan Arığ, kızını bağına basıp,
10591. Dokuz kez öpüp, geride kaldı.
10592. Huban AnĖ ak yazıya
10593. Tok ve semiz malı gözleyerek
gitti.
10594. Açılmamak üzere ak duman,
10595. Kalkmamak üzere kök duman
inip,
10596. Gece koşan ayın gözü,
10597. Kararip ölüverdi.
10598. Gece olmasa da, karanlık oldu,
10599. Gün ortası olsa da, gece oldu.
10600. Ak yazıda dolaşan tok ve semiz
mal,
10601. Ot yemeden, bağırmaya başla-
dı.
10602. Huban AnĖ, ayak kapıp, döndü,
10603. Etek kapıp, dağa çıktı.
10604. Atının ağızını durdurmak üzere
çekti,
10605. Yer üstünü dikkatlice gözlemeye
girişti.
10606. Ak dağ doruğundan ak dumanın
yayılmasından,
10607. Tok ve semiz mal görünmez
oldu.
10608. Kök dağ doruğundan kök duma-
nın yayılmasından,
10609. Tok ve semiz mal [görünmez
dumanla] sanıldı.
10610. Gece ortası geçince,
10611. Tok ve semiz mal kişnemeye
başladı.
10612. Taban sesi duyuldu.
10613. Tok ve semiz malın içine
10614. Huban Arığ koşup daldı.
10615. Göz atıp baktığında

10616. Ak dumanla karışık,
10617. Ayın altınca ak ipeğin çekildiğini
[gördü].
10618. Geniş Orta dünyanın üzerinde
10619. Alt dünyanın enginliklerinde,
10620. Kızıl kır attan kaçmak üzere ko-
şabilecek
10621. Dolaşan mal da yoktur,
10622. Kanat çırpın kuş da yoktur.
10623. Huban AnĖ, at vuracak çatal
kamçısını
10624. Uzaya dek kaldırıp
10625. Kızıl kır atı vurdu geçti.
10626. Kara toprağın içine karnına ka-
dar batacak biçimde
10627. Kızıl kır at darbeyi yemiş.
10628. Kara toprağın üstüne zıplayıp
çıkı,ı,
10629. Kara toprağı delerek, tekmeler
savurup, at koştu.
10630. Yaş ağaç gibi eğilip,
10631. Yaş kayış gibi gerilip [at] koş-
makta.
10632. Dünyada ses yaymadan,
10633. Uzayda farkedilmeden koşmak-
ta.
10634. Altmış sürmes örgüsü sırtında
asılı,
10635. Elli sürmes örgüsü omzuna asılı
10636. Altın poğosu ayda parlayıp,
10637. Gümüş poğosu güneşte parılda-
yıp,
10638. Huban AnĖ ilerlemektedir.
10639. Ak ipek, ak bulutun üstünce va-
rıp,
10640. Ak dağ doruğunu altı çevirip,
10641. Kara toprağa yılan gibi kıvrılarak
indi.
10642. Solucan gibi uzanıp

10643. Kara toprağa dönerek yöneldi.
 10644. Huban Anğ, gözüyle bakıp [onun] izini yitirdi.
 10645. Alt dünyaya girdiği yok,
 10646. Üst dünyaya çıktığı da yok.
 10647. Atının ağzını durdurmak üzere çekip,
 10648. Engin dünya üzerini dikkatlice gözleriyle süzdü.
 10649. Ak duman yayılıp
 10650. Ayın gözünü görünmez kıldı.
 10651. Kök duman yayılıp
 10652. İki gözle bile hiçbir şey görümez yaptı.
 10653. Karanlık gecede gözle bir şey göremeyip
 10654. Güneşin doğuşunu beklemeye başladı [Huban Anğ].
 10655. Göğerek olsa da, tan yandı,
 10656. Közlenerek olsa da, güneş çıktı.
 10657. Huban Anğ göz atıp bakıyordu.
 10658. Ak duman, arıyıp,
 10659. Ak buluta eklendi.
 10660. Ayın gözü görünüyordu.
 10661. Kök duman kalkıp,
 10662. Kök buluta katıldı.
 10663. Güneşin gözü görünür oldu.
 10664. Ak dağ doruğunun altında
 10665. Alp ayağının [izlerini] çok sayıda buldu.
 10666. Ak dağ doruğunun dört tutamaklı bir kapısı var.
 10667. Huban Anğ, kızıl kır atını
 10668. Katı bir ota dönüştürüp, büyütüverdi.
 10669. Ak dağ doruğunun kapısına gelip, şöyle konuştu:
 10670. "Ak dağ doruğunun kapısı açıl-sın,
 10671. Yalnız küçük kardeşim Ah Molat,
 10672. Yabancı ülkesinden dönüp
 10673. Aş bakımından acıkmakta, su bakımından susamakta.
 10674. Yaşlı Huu Hat ablası
 10675. Yedirmek üzere ona aş getirdi."
 10676. Ak dağ doruğunun kapısı
 10677. Gıcırdayıp açıldı.
 10678. Ak dağ doruğunun içine
 10679. [Alp] Huban Anğ ilerledi.
 10680. Ak dağ doruğunun kapısı
 10681. Altından altı kat,
 10682. Üstünden yedi kat
 10683. Demir kemerle kuşanıp, kilitleti-verdi.
 10684. Huban Anğ'ın [bu kapıyı] vurup yıkmak için
 10685. An gücü yetmemektedir.
 10686. Kırnak suretiyle kurtulmak için
 10687. Ulu gücü yetersiz kalmaktadır.
 10688. Ak dağ doruğunun içinde
 10689. Ayla güneş parlayıp durmakta.
 10690. Altın masada aş-yemek dolu
 10691. Duman ve buhar [etrafa] yayıl-makta.
 10692. Çizmelerin sesi yükselmekte,
 10693. Tabanların sesi patlamakta.
 10694. Kızıl kaya taşın dibinden
 10695. Ak ipek gömlekl
 10696. Kara plis²⁰⁷ şalvar giymiş
 10697. Alp kişi dışarı çıktı.
 10698. Baktığı gözü köz gibidir,
 10699. Soluduğu nefesi alev gibidir.
 10700. Ağzından çıkan soluğu
 10701. Ak alev olup yayılmakta.
 10702. Göğsünden çıkan buğusu
 10703. Kök alev olup etrafa dağılmakta.
 10704. Gözlerinin arasını ölçmek için karış,

10705. Kulaklarının arasını ölçmek için
kulaç yetmemekte.
10706. Sırtıyla boynunun arası altmış
kulaç,
10707. Omuzla boynunun arası elli ku-
laç.
10708. Kırılacak kemiği yoktur.
10709. Kızarıp akacak kanı yoktur.
10710. Ayın altında altın gibi parlamak-
ta,
10711. Güneşin altında gümüş gibi pa-
rıldamakta.

10712. Alp yiğit, yanına gelip, elini sıktı.
10713. Hızasına gelip, esenlikler diledi,
saygılarını sundu.
10714. Altın masanın arkasına geçip,
10715. Konuşmasını yaptı,
10716. Sözünü söyledi:
10717. "Ayın altında alp ünüyle tanınan,
10718. Üstün güçlü Huban Arığ hakkın-
da
10719. Çatal kulakla çok duydum,
10720. Ala gözümle ise ancak şimdi
görüyorum.
10721. Yabancı ülkesinden geri döner-
ken
10722. Altmış ezgiyi çalıp,
10723. Elli türküyü söyleyip giderken
10724. Katı yüreğim dayanamadan
10725. Gözyaşıma boğuldum,
10726. Burun suyumdan soluğum ke-
sildi.

10727. Arı ve güzel yaratılan Huban
Arığ
10728. Ayı aydınlatmaktaydın,
10729. Güneşi parıldatmaktaydın.
10730. Aydan arı olan sevgilim, özün,
10731. Yabancıya varıp yaşamaz mı-
sın?
10732. Güneşten aydın sevgilim, özün,
10733. Ele varıp, yaşamaz mısın?
10734. Orta dünyanın üstünde,
10735. Alt dünyanın üzerinde,
10736. Senden arı, senden güzel kişi
yok.
10737. Üstün güçlü alplar
10738. [Seni eş edinip] yaşamaya ni-
yetlenmekteler.
10739. Arı güçleri yetmeden
10740. Altmış hilelerinin eksik kalacağı-
nı bilip
10741. Ata yurtlarından çıkmamaktalar.
10742. Alp Huban Arığ kız
10743. Tok ve semiz malını hileyle gö-
türmekteydim.
10744. Tok ve semiz malına gereksini-
mim yok,
10745. Arı ve güzel özüne ihtiyacım
var.
10746. Hileyle [seni] ak dağ doruğuna
getirdim.
10747. Tok ve semiz malının şu an bile
10748. Tamamını çıkarıvermeye hazı-
rım.
10749. Konuşacak konuşmamızda iki-
miz anlaşalım,
10750. Yaman halk duymasın.
10751. Söyleşecek sözleri paylaşalım,
10752. Düşman halkı iştmesin.
10753. Yalnız turun²⁰⁸ yanmaz,
10754. Yalnız erkek hep öyle yaşaya-
maz.

10755. Dolanıp döneceğim tünük²⁰⁹üm yok.
10756. Geri dönüp gireceğim evim yok.
10757. Birbirimizle evlenip birlikte yaşayalım.
10758. Değerli yurdun canı ol,
10759. Alp kişinin ayı ol,
10760. Ulu yurdun uğuru ol,
10761. Ulu alpin güneşi ol.
10762. Ülger²¹⁰imiz sönmese, mutluluğumuz daim olsun,
10763. Ev içindeki bütün malvarlığın sahibi ol,
10764. Er yiğidin güneşi ol.
10765. Altından değerli hazinem,
10766. Göğsümüzü ısıtacak, Huban Anğ." diye
10767. Söyleyen Ah Molat alp,
10768. Sözlerine şöyle devam etti:
10769. "Ak denizin kıyısında
10770. Ak dağ doruğunun içinde
10771. Parça malın iyesi
10772. Parça halkın hanı, beği,
10773. Ak pora atlı Ah Molat'ım ben.
10774. Tanrı'nın belirlediği evlilik yerini bulur,
10775. Yaratanın çizdiği yazgı gerçekleştire.
10776. Tatlı sözle ikna olmazsan
10777. Altmış hileyle alıp evlenirim.
10778. Yumuşak dille ikna olmazsan
10779. Elli hileyle çevirip evlenirim.
10780. Ak dağ doruğunun içinden
10781. Ayrılıp ölünceye dek çıkamazsın.
10782. Önüne gelip yardımlaşacak
10783. Atanın yakını olan kimsen yoktur.
10784. Senin etrafını sanıp evine götürmek için
10785. Ananın yakını olan kimsen yoktur."
10786. Huban Anğ düşündüğünde,
10787. Altmış hilesi üstün gelse,
10788. Ak dağ doruğu içinden çıkabileceğini [anladı].
10789. Ancak altmış hilesi eksik kalsa
10790. Ak dağ doruğunun içinde ev edinmek zorunda kalacaktır.
10791. Elli hilesi fazla gelse
10792. Anasının ülkesine dönüp gider.
10793. Elli yöntemi yetmezse
10794. Düşman ülkesinde yurt edinir.
10795. Ala gözüyle etrafı dikkatlice süzdü.
10796. Ak dağ doruğunun içinin
10797. Baltayla traş edilmiş gibi,
10798. Demirle kırılıp oyulmuş²¹¹ gibi [olduğunu gördü].
10799. Ancak dolanıp döneceği tünükü yok.
10800. Geri dönüp gireceği kapısı yoktur.
10801. Ak dağ doruğundan çıkış yolu yoktu.
10802. Ah Molat yine rica etti:
10803. "Tamam, Huban Anğ, altın masama oturup
10804. Aş ve yemeğin tadına bak,
10805. Araçon aştan bir yudum al."
10806. Ardından Ah Molat altın masanın üzerini donatıverdi.
10807. Alt dünyadan mı,
10808. Üst dünyadan mı [geldiği] belli olmayan
10809. Altın tüylü ak köpeğin sesi
10810. Sağ kulaktan girip
10811. Sol kulaktan çıkıverdi:
10812. "Kağanım, beğim Huban Anğ,

10813. Ah Molat'ın aşını bir kaşık bile yeme,
10814. Suyundan bir yudum bile içme.
10815. Acıktın diye aşından yediğinde
10816. Atanın yurdu kimsesiz kalır,
10817. Yabancılarla dolar,
10818. Ak duman oluşup yayılır.
10819. Susadın diye [ikram ettiği] suyundan yudum aldığında
10820. Ananın ülkesi ıssız kalır,
10821. Düşmanlarla dolar.
10822. Kök duman savrulup yayılır.”
10823. Huban Anğ duymaz şeyi işitti,
10824. Bilmez şeyi öğrendi.
10825. Altmış hilesini döndürmekte,
10826. Elli yöntemini kurcalamakta.
10827. Alp Ah Molat bir şey işitemeden
10828. Bir şey sezemeden kaldı.
10829. Huban Anğ, başından bir saç koparıp
10830. Özünün kılığına dönüştürüp altın masanın arkasına oturttu.
10831. Özü ise kara sineğe dönüşüp
10832. Kıpırıp uçmaya başladı.
10833. Ah Molat aşın en lezzetlisinden ikram etmekte,
10834. Arakanın en sertinden sunmakta.
10835. Sevinip, baş aşağı düşmekte.
10836. Sert aşını fazla içse,
10837. Savurgan düşüp
10838. “Aldığım eşim.” diye konuşmakta,
10839. Ulu düşünce düşünüp dolanmakta.
10840. Huban Anğ'a dönüştürülen saç
10841. Aşın en lezzetlisinden yemekte,
10842. Arakanın en sertinden içmekte.
10843. [Ancak] bir şey konuşmamakta,

10844. [Ancak] bir şey söylememekte.
10845. Ah Molat ne kadar içtiyse de, [o] esrimemekte,
10846. [Kendisiyle] ne kadar konuştuysa da, konuşmamakta.
10847. Ah Molat, anı gücü yetmediğinden, ağzından öpüp,
10848. Arakanın en sertinden ikram etmekte.
10849. Hiç [onunla] konuşmamakta,
10850. Bir söz bile ağzından alamamakta.
10851. Kara sineğe dönüşen Huban Anğ
10852. Ak dağ doruğunun içinde
10853. Etrafta uçmak suretiyle
10854. Ala gözle her yeri gözlemekte.
10855. Ak dağ doruğundan çıkacak
10856. Kaçıp gidilebilecek delik yoktur,
10857. İçinden uçup geçilebilecek deşik yoktur.
10858. Ah Molat'la anı gücü sinayıp kapışacağı durumda
10859. Altmış yıla dek uzar bu savaş.
10860. Altmış yıl sonra ise
10861. Huban Anğ sağ elini
10862. Ah Molat'ın üstüne koyup ölecek gibidir.
10863. Er yiğidi, sert içkiyi verip
10864. Esritmek üzere kız yiğidi
10865. Gece gündüz ikramda bulunup içirmekte.
10866. Ne kadar gayret harcarsa da
10867. Nasıl oturduysa kız yiğit
10868. Aynı biçimde oturup, içmeye, yemeye devam etmekteydi.
10869. Bunu görüp, Huban Anğ şöyle düşündü:
10870. “Altmış hilen yetmediğinde

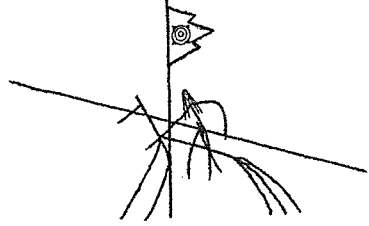
10871. Yalnız saç besleyip içermeye devam edersin.
 10872. Elli yöntemin eksik kaldığında
 10873. Çıplak saç su içirtip, beslemeye devam edersin.
 10874. Ne kadar içirip beslesen de
 10875. Hiçbir zaman [onu] esritemezsin.
 10876. Ne kadar konuşup dursan da
 10877. Hiçbir zaman [onu] konuşturamazsın."
 10878. Ah Molat bir şey bilmiyor,
 10879. Bir şey sezinlemiyor.
 10880. Bütün aklı,fikri bu kızda
 10881. Duymaz kulak, görmez göz ke-sildi.
 10882. Huban Anı farkına vardığında
 10883. Ak dağ doruğunun içinde
 10884. Dokuz güne dek kaldığını anla-dı.
 10885. Dokuz güne kadar Ah Molat
 10886. Altın masanın arkasında oturan kızı
 10887. Doyuncaya besleyememekte,
 10888. Yeterince sert aş içirememek-te.
 10889. Bunun için gece-gündüz çaba sarf etmekte.
 10890. Huban Anı bir kulağıyla Alt dün-yayı
 10891. Öbür kulağıyla da Orta dünyanın üzerini işitmekteyken
 10892. Engin dünyanın uç bir yerinde mi,
 10893. Uzayın temelinde mi [olduğunu] anlayamadığı
 10894. Katı ayaklı malın tekmeler savu-rup gelmekte,
 10895. Katı bilekli er yiğidin [kamçı] vurduğu işitilmekte.
 10896. Alt dünya sarsılmakta
 10897. Üst dünya titremekte.
 10898. Yumulan göz açılıncaya,
 10899. Açılan göz kapanıncaya [kadar]
 10900. Ak dağ doruğunun önüne
 10901. Altın tüylü ak köpek gelip dikildi,
 10902. Kişi sesiyle konuştu:
 10903. "Orta dünyanın üstünde
 10904. Alt dünyanın da altında
 10905. Ak dağ doruğunun hepsini de kırmak üzere
 10906. Kara başlı alp daha doğup büyü-medi."
 10907. Kara toprağa dayanarak
 10908. Kalkıp [ak dağ doruğunu] vurdu geçti,
 10909. Çan gibi çınlayıp geçti.
 10910. Altından altı kat,
 10911. Üstünden yedi kat demir kilit
 10912. Altı-yedi yerinden kopup
 10913. Ak yazıya gidip düştü.
 10914. Ak dağ doruğunun kapısı açılı-verdi,
 10915. Ay ve güneşin ışığı yanıverdi.
 10916. Altın tüylü ak köpek
 10917. Ak dağ doruğuna girip
 10918. Göz atıp baktığında
 10919. Ah Molat'ın orta derece esrik oturup
 10920. Altın masanın arkasında oturan kıza
 10921. Aş yedirmekte,
 10922. Araka içirmekte [olduğunu gör-dü].
 10923. Kız güzeli ise hiç esirmemekte,
 10924. Bir şey konuşmamakta,
 10925. Bir söz bile söylememekte.
 10926. Ah Molat ise onunla uğraşıp

10927. Duymaz kulak, görmez göz ke-
silmiş.
10928. Kucaklayıp, okşamaktadır,
10929. Kucaklayıp, öpmektedir.
10930. Bu ise ırak yerlere kadar işitil-
mektedir.
10931. Kara sineğe bürünen Huban
Anı
10932. İleri geri devinip
10933. Gerçek özüne geri dönüverdi.
10934. Ah Molat'a bakarak
10935. Horlayıncaya dek güldü,
10936. Ki katı kaya bile göçtü.
10937. Katıla katıla kahkaha attı,
10938. Ki kocaman kayalar bile devril-
di.
10939. Ah Molat'ı azarladı kız güzeli:
10940. "Altmış hileyi çok bilen Ah Mo-
lat,
10941. Altmış hileye kanıp,
10942. Dokuz güne kadar
10943. Başından yolup kopardığım sa-
çımı
10944. Ben diye sanıp, çok da sevinip
10945. Aşın en lezzetlisinden ikram
edip,
10946. Arakanın en sertini içirip dur-
dun.
10947. Boşuna sevinip, yedirdin,
10948. Boşuna övünüp, içirdin.
10949. Engin dünyanın üzerinde,
10950. Kara toprağın altında
10951. Erkeğe varmamak üzere yaratıl-
an
10952. Huban Anı benim.
10953. Ay ve güneşli dünya üzerinde
10954. Alacak eşini alamadığında
10955. Ak Üzüt²¹² ülkesinde [eş] alıp
yaşarsın.
10956. Ayrılıp ölen senin sürünün
10957. Ak Üzüt ülkesine ulaşır
10958. Orada şunu anlatıverirsin:
10959. 'Üstün güçlü yaratılan
10960. Altmış hileyi çok bilen
10961. Alp Huban Anı'n
10962. Arı gücüne dayanamadan,
10963. Aynılıp öldüm'." diye
10964. Huban Anı iki bileğini sıktı,
10965. İki eteğini, güç koyup, çekti.
10966. Ah Molat ise şahin gibi sivri bak-
makta,
10967. Puhu gibi etkileyici bakmakta.
10968. Altın masaya baktığında
10969. Arı güzel Huban Anı'n oturdu-
ğunu görüyor.
10970. Önüne baktığında ise, ay dese
ışığı olmayan,
10971. Güneş dese, ışını olmayan
10972. [Yine] Huban Anı'n oturduğunu
görüyor.
10973. Altın masanın arkasındaki Hu-
ban Anı
10974. Bir şey konuşmamakta,
10975. Bir söz bile söylememekte.
10976. Önünde duran Huban Anı [ise],
10977. Her şeyi anlatmakta,
10978. Her şeyi söylemekte.
10979. Altmış hileye kandığını,
10980. Elli hileyle kandırıldığını
10981. Ah Molat şimdi biliş, anladı.
10982. Gök gibi gürlledi,
10983. Sincap gibi [yerinde] kıvrandı:
10984. "Engin dünyanın üzerinde,
10985. Kara toprağın altında
10986. Ah Molat'ı, hiçbir alpin
10987. Hiçbir er yigidin
10988. Hile ve yöntemle yenebileceği
yoktur.

10989. Çatal tulun saç örgülü bu kıza
 10990. Altmış hilesine gelerek yenildim.
 10991. İki tulun saç örgülü kıza
 10992. Elli hileyi düşürülerek yenik düştüm.
 10993. Bu dünyada alp olup yaşayamazsam
 10994. Varacağım dünyada alp olup yaşarım.
 10995. Senden başka kişiyi [eş olarak] almam.
 10996. Seninle ayrılmaktansa
 10997. Arı canımı veririm.”
 10998. Altın masanın arkasındaki
 10999. Kılığa sokulup oturan kıza,
 11000. Darılıp, öfkelenip kaptı.
 11001. “Her şey senden oldu,
 11002. Her şeyi sen yaptın.” diyerek
 11003. Kapı dışarı fırlatıverdi.
 11004. Kızın uçup düştüğü yerde
 11005. Yalnızca [Huban Arığ'ın] saçları
 rüzgâra savrulmaktaydı.
 11006. İki bileğini sıktı Ah Molat,
 11007. İki eteğini, güç koyup, çekti.
 11008. Yaka baştan kapışmadan
 11009. Yarım güne ulaşılar.
 11010. Etek baştan tutuşmadan
 11011. İki güne çıktılar.
 11012. Yarım gün sonra
 11013. Yap yahşice dövüşmeye başladılar.
 11014. İki gün sonra,
 11015. Etek baştan tutuşup
 11016. Güzelce, düzgünce güreşmeye başladılar.
 11017. Ak karlı dağ doruğu, ileri geri sallanıp, savrulmakta,
 11018. Ak deniz, kıyısından taşıp, yayılmakta.
 11019. Yatan ağaç yatay yarılmakta,
 11020. Duran ağaç ise dikey kırılmakta.
 11021. Ayın gözü ağarak ölmekte,
 11022. Ak karlı dağ doruklarına ak duman yayılmakta.
 11023. Güneşin gözü göğerek ölmekte,
 11024. Kök karlı dağ doruklarını kök duman sarmaktadır.
 11025. Kara toprağı kazmaktalar,
 11026. Kara çamurunu çıkarmaktalar.
 11027. Yumuşak toprakta biten köğbe otunu koparmak üzere,
 11028. Gevşek balçığını çıkarmaktalar.
 11029. Dağ ve sular yırtılmakta,
 11030. Ağaç ve kuşlar ezilmekte.
 11031. Kayaların çarpıştığı gibi gıcırdamaktalar,
 11032. Demirlerin vuruştığı gibi cazırdamaktalar.
 11033. Yedi güne ulaşılar,
 11034. Yere taş düşmediler.
 11035. Dokuz güne ulaşılar,
 11036. Toprak ve taş düşmediler.
 11037. Kara toprak kenarından düzelmekte,
 11038. Uzak ise doruğundan düzelmekte.
 11039. Dokuz gün geçince,
 11040. Huban Arığ şöyle konuştu:
 11041. “Babam Hara Han'ın soyunda yoktur,
 11042. Bir alp yığidi dokuz günden çok tutmak.
 11043. Anam Hıyan Arığ'ın soyunda yoktur,
 11044. Bir er yığidi yedi günden çok uğraştırmak.

11045. Ah Molat alp az tutundu,
 11046. Kara toprağı çok tırmaladı.
 11047. Tuttuğı şeyi yanlış tuttu,
 11048. Kaptığı şeyi yanlış kapı.
 11049. Engin taşa kayıp bastı.
 11050. Yuvarlak taşa tökezleyip bastı."
 11051. Huban Arığ Ah Molat'ı
 11052. Yaş ağaç gibi eğmek üzere çekti,
 11053. Yazı yerde sürüklemeye başladı.
 11054. Yaş ağaç gibi bükmek üzere kapıp,
 11055. Yaş bala gibi çekip,
 11056. Karar topraktan kaldırıp,
 11057. Uzaya dek tutup,
 11058. Sırtını altı yerinden,
 11059. Belini beş yerinden tekmeyle kırıp, aşağıya düşürdü.
 11060. Dağ başı patlayıp geçti,
 11061. Deniz dibi gürleyip geçti.
 11062. Kar yağmayan dağ doruklarına kar yağdı,
 11063. Niñ akmayan sulara niñ aktı.
 11064. Altı güne kadar
 11065. Ak duman yayıldı,
 11066. Ayın gözü görünmez kaldı.
 11067. Yedi güne dek
 11068. Kök duman etrafı sardı
 11069. Güneşin gözü görünmez oldu.
 11070. Altı gün geçince
 11071. Ak duman kalkıp,
 11072. Ak buluta eklendi,
 11073. Ayın gözü görünürverdi.
 11074. Yedi gün sonra
 11075. Kök duman dağılıp,
 11076. Kök buluta katıldı,
 11077. Güneşin gözü görünürverdi.
 11078. Ayrılıp ölen Ah Molat
 11079. Ak karlı dağ doruğu gibi yatmakta.

11080. Karşı gelip ürüyecek köpeğin yokluğunda,
 11081. Karşı gelip kapışacak alpin yokluğunda,
 11082. Ah Molat'ın atlayıp bindiğı ak pora atı
 11083. İpek dizgini çekip, eyeri sırtında
 11084. Ak karlı dağ doruğundan dışarı çıktı,
 11085. Kişi diliyle konuştu:
 11086. "Huban Arığ, atlayıp binen alp Ah Molat'ın
 11087. Anı canına ulaştın diye övünüp sevinme.
 11088. Aylı dünyayı evirip dolaşırsam,

11089. Atlayıp binecek alp bulurum.
 11090. An gücü işte o zaman ölçüşürsün.
 11091. Yabancı ülkeleri dolaşısam,
 11092. Eyerime oturacak er yığidi bulurum,
 11093. Ulu gücü işte o zaman karşılıklı tanırırsınız.
 11094. Engin yanınıza yatmak için olanak vermem,
 11095. Zeytin gözünün uyku alması için imkân tanımam."
 11096. Kuyruğıyla kasırğa oynattı,
 11097. Yelesine yel girip,

11098. Kara toprağa oyarcasına tekme savurup koştı.
11099. Kara toprak titremekte,
11100. Uzun sarsılmakta.
11101. Altın tüylü ak köpek önüne gelip
11102. Kişi diliyle konuştu:
11103. "kağanım, beğim Huban Anğ,
11104. Nasıl bilemedik,
11105. Nasıl sezemedik.
11106. Bu dünya üzerinde öldürdüysek,
11107. Hiçbir dert ve belanın olmaması içindir.
11108. Ak pora at, Alt dünyayı altı çevirerek
11109. Üstün güçlü alpları toplar.
11110. Huzurlu yaşam yok olur.
11111. Yer üstünü yedi çevirip
11112. Üstün güçlü alpları toplar.
11113. Dingin hayat yok olur.
11114. Ak pora atın peşinden yola çıkmaktayım,
11115. Anı canına derhâl ulaşırm.
11116. Ak pora atı takip ederek yakalayabilecek
11117. Benden başka mal yaratılıp yetişmedi [daha]."
11118. Altın tüylü ak köpek vedalaşıp
11119. Ak pora atın peşinden yola düştü.
11120. Akıp duran ak denize Huban Anğ
11121. Ak karlı dağ doruğunu itip düştü.
11122. Ak karlı dağ doruğu kum ve çakıl gibi ezildi.
11123. Ak deniz kıyısından taşıp, etrafa yayıldı.
11124. Ak karlı dağ doruğunun durduğu yerde ise
11125. Ak çiçekli ak yazı oluştu.
11126. Katı ota dönüştürdüğü atını silkelediğinde
11127. Kızıl kır atı ayağa kalkıverdi.
11128. Huban Anğ atının kolanını yenisinden çekti,
11129. Demir üzengeye ayağını soktu.
11130. Eyerin oyumuna sağlamca oturdu.
11131. Silsileli dağ sırtına çıktı,
11132. Ah Molat'ın parça malı kişneyip arkada kaldı,
11133. Parça halkı üzümlere geride kaldı.
11134. Ah Molat'ın hileyle getirdiği mallar,
11135. Ata yurduna geri dönmektedir.
11136. Huban Anğ atını kamçıyla vurdu.
11137. Atılan ok gibi atılıp [atı] gitmekte,
11138. Ak çiçekler sallanmakta.
11139. Uçan ok gibi uçup ilerlemekte,
11140. Kök çiçekler kıvıldamakta.
11141. Kara toprak üzerinde gürültü yaymadan,
11142. Uzun enginliklerinde fark edilmeden,
11143. Koşturup ilerlemektedir, yiğit at.
11144. Alçak dağlık yerleri,
11145. Rahatlıkla aşmakta,
11146. Alçak ağaç başları,
11147. Sallanıp geride kalmaktadır.
11148. Yüksek dağlık yerleri,
11149. Kasılmadan rahatlıkla aşmakta,
11150. Yüksek ağaç başları,
11151. Eğilip arkada kalmaktadır.
11152. Ak yazıya çıkıp

11153. [Alp Huban Arıĝ] altmış ezgiyi
çalmaya başladı,
11154. Ak çiçekler sallandı.
11155. Kök yazıda ise yır söyledi,
11156. Kök çiçekler yalpalandı.
11157. Ulu bozkırın ucu kenarında
11158. At ayaklarının altından çamur
11159. Uzaya dek yükselmekte.
11160. Katı ayaklı mal tepinip gelmek-
te,
11161. Katı bilek sahibi er [kamçı] vu-
rup yaklaşmakta.
11162. Taban sesi patlamakta,
11163. Tana gibi uğuldamakta.
11164. Ulu yel girmekte,
11165. Ulu kasırğa oynamakta,
11166. Ulu dağlar gürlemekte,
11167. Ulu sular kaynamakta.
11168. Yumulan göz açılıncaya,
11169. Açılan kapanıncaya kadar
11170. Kök pora at [Huban Arıĝ'ın]
önüne gelmek üzereydi.
11171. [Kök pora at] gözyaşını kan etti,
11172. Burun suyunu buz etti,
11173. Kişi sesiyle konuştu:
11174. "Alp Huban Arıĝ kız,
11175. Yapacak şeyi sonuna dek yap-
mak,
11176. Tutacak şeyi sonuna dek tutmak
olsun.
11177. Gri Işık ülkesinde
11178. Atlayıp binen alp Pora Han'ın
11179. Arı tinine ulaştın.
11180. Altın sarçında duran özümü ise
11181. Salmadan gittin.
11182. Ulu Tanrı'ya [karşı] ulu günah
işledin,
11183. Küçük Tanrı'ya [karşı] küçük
günah yaptın.

11184. Çatal boynuzlu kara şeytan
11185. Şimdi [üzerime] atlayıp binmek-
te, dolaşmakta.
11186. Çatal kamçısıyla çok dövülmek-
teyim, ..
11187. Arı gücüm kalmamakta,
11188. Ayrılıp ölmek üzeredir, tinim.
11189. Önüme durup lütfen sen savun
beni."
11190. Huban Arıĝ baktığında
11191. Kök pora atın ağzından çıkan
soluğunun
11192. Ak duman olup yayılmakta,
11193. Göğsünden çıkan buğusunun
[ise]
11194. Kök duman olup etrafa dağıl-
makta [olduğunu gördü].
11195. Kalın vücudu tükenmiş,
11196. Katı kemikleri yalnızca kalmış.
11197. Kızıl kasları erimiş,
11198. Keskin sivri kemikleri yalnızca
kalmış.
11199. Yalnızca katı kemikleri gıcırda-
makta [ki],
11200. Yerli halk tarafından işitilmekte.
11201. Büyük kemikleri gürültü yap-
makta [ki],
11202. Bütün dünyaya duyulmakta.
11203. Yel ve esintiden yere düşecek
11204. Hâle gelmiştir.
11205. Sırtına da çatal boynuzlu kara
şeytan,
11206. Çatal kamçı tutup, binmiş.
11207. Kök pora ata kamçı vururken,
11208. Çatal boynuzlu kara şeytanı
11209. Çatal boynuzundan kapıp, Hu-
ban Arıĝ,
11210. At başının üstünden çekip,
11211. Eyerin başına kafasını yapıp,

11212. Kök yazıya doğru fırlatıverdi.
 11213. Kanı yayılıp, canı koptuğundan,
 11214. Kara şeytan ölüverdi.
 11215. "Alp kök pora at,
 11216. Suçsuz mala karşı suç işledim,
 11217. Günahsız mala karşı günah yaptım.
 11218. Atlayıp binen Pora Han'ın
 11219. Arı tinine ulaşış,
 11220. Altın sarçında duran kök pora atını
 11221. Azat etmeden, bağlı kalmasına neden oldum.
 11222. Kara şeytan sana binip dolaşmış.
 11223. Çatal boynuzlu şeytan ve diğer alp yiğitler
 11224. Sana bir daha binip dolaşmalar." diye,
 11225. Söyledikten sonra Huban Arğ
 11226. Hobay²¹³ gelip, kolanını çözdü
 11227. Yanına varıp kuyruk altlığını çıkardı.
 11228. Çevresinde dolaşış, eyerini çekti,
 11229. Koşturup, yularını çıkardı.
 11230. "Şimdi, kök pora at, özgür dolaşsın,
 11231. Şeytan üzerine binemez bundan böyle.
 11232. Alplara yenilme,
 11233. Yiğitlere bindirme,
 11234. İyelere bastırma,
 11235. Güçlülere çözdürme.
 11236. Sübür²¹⁴ Dağ'ın otundan otlanıp dolaş,
 11237. Sütü gölün suyunu içip yaşa,
 11238. Sırtına alp bindirme,
11239. Sırtını erkeğe okşatma." diye-
 rek,
 11240. Yelesini okşayıp [Huban Arğ], salıverdi [atı].
 11241. Kök pora at ıraktaki yerde
 11242. Uğuldayıp yitiverdi.
 11243. Huban Arğ atına kamçı vurdu,
 11244. Ezgiden iyi ezgi çalmaya başladı.
 11245. Çok kişi [bunu işitip] ağlayarak ağıt yaktı.
 11246. Türküden üstün türkü söyledi,
 11247. Tüm halk ağlayıp ağıt yaktı.
 11248. Sarı yazıya girip, türkü söyleyerek giderken,
 11249. Sarı yazının kenar bir yerinde
 11250. Sarı sara at devinip gelmekte [olduğunu fark etti].
 11251. Huban Arğ'ın önüne gelip, duruverdi [bu at].
 11252. [Ardından] kişi diliyle konuştu:
 11253. "Huban Arğ, Sarı Işık ülkesinde
 11254. Atlayıp binen alp Sarı Teek'in
 11255. Arı tinine ulaşış,
 11256. Beni altın sarçından salmadan gittin.
 11257. Sırtıma çatal boynuzlu şeytan binip
 11258. Çatal kamçısıyla vurup
 11259. Arı canıma ulaşmak üzeredir.
 11260. Ayrılıp ölmek üzere olan tinimi koruyuver, lütfen."
 11261. Çatal boynuzlu şeytan ise, yayan oturup
 11262. Dokuz başlı çatal kamçısıyla atı vurmak üzereyken,
 11263. Huban Arğ, onu engelleyip, şöyle dedi:
 11264. "Dolaşan malın,

11265. Suçunu nereden bulup da bindin
üzerine?
11266. Orta dünya etrafında koşturup,
çile [neden] çekirtmektesin?
11267. Sana karşı suçu neydi?
11268. Sana karşı kusuru neydi?."
11269. Çatal boynuzlu kara şeytanın
11270. Bir ayağını sarı sara atın kuyru-
ğuna
11271. Öbürünü de kızıl kır atın kuyru-
ğuna bağlayıp,
11272. Huban Arığ şöyle dedi:
11273. "Öç yapan kara şeytandan
11274. Öç alacağız, sarı sara at,
11275. Tam bir yargı gerçekleştirece-
ğiz.
11276. Ben atıma kamçı vurduğumda,
11277. Sen [benden ayrı] bir yöne doğ-
ru koşmaya başlayacaksın."
11278. Huban Arığ atına kamçı vurdu,
11279. Sarı sara at [ise] ayrı bir yöne
doğru koştu.
11280. Göz atıp baktıklarında
11281. Çatal boynuzlu kara şeytanın
11282. Çatal budunun paramparça
olup
11283. Kızıl kanı sarı yazıya yayılmış
olduğunu [gördüler].
11284. Huban Arığ, atından inip sarı
sara ata şöyle dedi:
11285. "Sırtına bir daha alp binmesin,
11286. Eyerine er yiğit oturmasın.
11287. Orta dünyada esenlik ve huzur
içinde
11288. Akın sudan su içip dolaş, yaşa.
11289. Otlı dağdan ot otlayıp, gez."
11290. Hobay gelip, kolanını çözdü
11291. Yanına varıp kuyruk altlığını çı-
kardı.

11292. Çevresinde dolaşıp, eyerini çek-
ti,
11293. Koşturup, yelesini okşayıp,
11294. Huban Arığ yularını çıkardı.
11295. Sarı sara at, yelesine yel alıp,
11296. Kuyruğuna kasırga oynatıp,
11297. Kara toprağı deldire vurup, koş-
tu,
11298. Iraktaki yerde yitiverdi.
11299. Huban Arığ atına kamçı vurdu,
11300. Can kadar sevelisi ak yazılar,
11301. Atın arkasında çok kalmakta.
11302. Gerilip, uzanıp, at yiğidi,
11303. Küzen²¹⁵ gibi koşturmakta.
11304. Kiriş gibi gerilip,
11305. Ay altını kenetleyip, gitmekte,
11306. Güneş altını kizen²¹⁶ yapıp var-
makta.
11307. Yabancı ülkesini arkada bırak-
makta,
11308. Ata yurduna yaklaşmaktadır.
11309. Düşman ülkesini batıda bırak-
makta,
11310. Ana ülkesine yaklaşmaktadır.
11311. Silsileli dağ sırtına ulaştığında
11312. Atının ağzını durdurmak üzere
çekip,
11313. Arka yöne doğru göz atarak
baktığında,
11314. Ak yazıda dolu
11315. Tok ve semiz malın dolaştığını,
11316. Kara denizin kıyısında [ise],
11317. Yerli halkın karınca gibi koşuş-
turduğunu,
11318. Kara sinek gibi günlük telaş için-
de olduğunu [gördü].
11319. Mala mal eklenmiş,
11320. Halka halk eklenmiş²¹⁷.

11321. Güzel eve doğru gözünü attığın-
da [Huban Anı]ğ]
11322. Güzel evden iş çıkmadığını [gör-
dü].
11323. Huban Anı'ın katı yüreği eridi,
11324. Pek yüreği parçalandı.
11325. Aralıktan geçerek ilerledi,
11326. At bağlanan altın sarçında
11327. Atını bağladıktan sonra göz atıp
bakındığında,
11328. Hıyan Anı'ın anasının
11329. Güzel evden altı kez dışarı çıkıp,
11330. Altın sarçının yanında durup,
11331. Altı gün boyu ağlayıp, ağıt yakıp,
kızını bekleyip,
11332. Altı kez [evin içine] dönmüş [ol-
duğunu fark etti].
11333. Göz yaşlarının düştüğü yerler-
de,
11334. Kara göller oluşmuştur.
11335. Alp Huban Anı'ın
11336. Kayadan katı yüreği eriyip,
11337. Göz yaşlarına boğuldu.
11338. Taştan pek yüreği parçalanıp,
11339. Burun suyundan soluğu kesildi.
11340. Zavallı anasının dolaştığı yolunu
görünce,
11341. Daha da çok yüreği ermekte,
11342. Daha da çok gözyaşı akmakta.
11343. Anasının dolaştığı yolundan
[Huban Anı]ğ]
11344. Dikkatlice bakınarak ilerledi.
11345. Ala gözlerinden yaş aktığından,
11346. Ayın gözü görünmemekte.
11347. İki gözünden yaş aktığından,
11348. Güneşin gözü görünmemekte-
dir.
11349. Güzel eve doğru yaklaştığında,
11350. Kapıyı açacak yüreği kalmadı-
ğından,
11351. Kapının önünde duruverdi.
11352. Bayağı durduktan sonra, kapıyı
açıp saygılarını sundu,
11353. Eşiği geçip, esenliklerini diledi.
11354. Emzirip yetiştiren anasının yok-
luğunda
11355. Esenlik ve saygılarına yanıt ve-
recek de kimse yoktur.
11356. Bir tanesi anasının yokluğunda
11357. Kucaklayıp, öpeceği kimse de
yoktur.
11358. Değerli evin içinde dinginlik var-
dı,
11359. Ulu ev sessizlikteydi.
11360. Bir oraya bir buraya bakınıp,
11361. [Huban Anı]ğ] değerli anasını bu-
lamadı.
11362. Etrafta bakınıp emziren anasını
gözleriyle bulamadı.
11363. Ayakkabı ve giysilerini çıkarıp,
11364. Altın masanın arkasına oturdu.
11365. Anasının hazırlamış olduğu aşı
yemeye başladı.
11366. Katılaştan ekmekler,
11367. Kaymak gibi eriyivermektedir.
11368. Bozulan yemekler,
11369. Bal gibi bir tat vermektedir.
11370. Anasının yaptığı ve dokundukla-
rını görünce,
11371. [Huban Anı'ın] kayadan katı
yüreği [daha da çok] erimeye
başladı.
11372. Göz yaşlarına boğuldu.
11373. Taştan pek yüreği parçalandı,
11374. Burun suyundan soluğu kesildi.
11375. Acıkan karnını doyurmakta,
11376. Anı düşen özünü semirtmekte.
11377. Acıkan karnını doyurduğunda,

11378. Arık düşen özünü semirttiğinde,
 11379. Altın masanın arkasından kalktı.
 11380. Eşikli kapı birden itildi,
 11381. Kilitli kapı ardına kadar açıldı.
 11382. Geceleri bekçi, gündüzleri ise
 koruyucu [olan birisi]
 11383. Güzel evin içine girdi.
 11384. Altın kel başlılar girdikten sonra
 saygılar sunup, esenlikler diledi-
 ler,
 11385. Konuşmalarını konuştular, söz-
 lerini söylediler:
 11386. "Kağanımız, beğimiz Huban
 Arığ,
 11387. Sen gittikten sonra,
 11388. Hıyan Arığ anan, altı gün yaşa-
 dıktan sonra
 11389. Yalını tamamladı, hayatını yaşa-
 dığının ardından
 11390. Zamanı geldiğinde öldü²¹⁸.
 11391. Kara karlı dağ doruğunun için-
 de,
 11392. Hara Han babanın yanına yatı-
 rıp,
 11393. Onurlandırarak bütün gelenekle-
 re uygun biçimde gömdük.
 11394. Aydan arı can güneşi ananı,
 11395. Yabancı ülkesinde dolaşıp bula-
 mazsın.
 11396. Güneşten arı bir tane ananı,
 11397. Düşman ülkesinde dolaşarak
 bulamazsın.
 11398. İyidir onun yaşamı,
 11399. Yel gibi yellener gitti,
 11400. Peşinden koştuğunda asla ula-
 şamazsın.
 11401. Can güneşi olan hayatı,
 11402. Kasırga gibi savrulup gitti,
 11403. Peşinden koşsan da asla ona
 yetişemezsin.

11404. Akan azgın sular,
 11405. Akacaktır her zamanki gibi.
 11406. Çevreleyerek akan azgın sular,
 11407. Çevreleyerek akacaktır hep ken-
 di yolundan.
 11408. Geçip ölen can anan
 11409. Geri dönmez asla.
 11410. Aynılıp ölen can ananı
 11411. Ala gözünle göremezsın.
 11412. Ay ve güneşin ışığını,
 11413. Her gün görüp dolaşırsın.
 11414. Can kadar sevdiğin ananı [ise],
 11415. Ala gözünle göremezsın."
 11416. Huban Arığ ayağa kalkıp ilerle-
 di,
 11417. Aynılıp ölen anasını görmek üze-
 re.
 11418. Kara kayaya doğru yöneldiğin-
 de, oradaki kapıyı açtılar.
 11419. Aynılıp ölen Hıyan Arığ'ın etrafın-
 da
 11420. Ak çiçekler bitmekte ve sallan-
 maktadır.
 11421. Altın gibi parıldamaktadır.
 11422. Geçip ölen Hıyan Arığ'ın çevre-
 sinde
 11423. Kök çiçekler bitmekte ve parıl-
 damaktadır.
 11424. Gümüş gibi parlamaktadır.
 11425. Huban Arığ etrafında dolaşarak
 11426. Ala gözüyle bakarak,
 11427. Altmış türküyü ağılamaktadır.
 11428. Çevresinde dolaşarak ve iki gö-
 züyle bakarak,
 11429. Elli sözle türkü söyleyip ağıla-
 maktadır.
 11430. Uzaydaki yıldızların
 11431. Tümünü sayıp ağılamaktadır.
 11432. Biten otun kökünün,
 11433. Tümünü sararak ağılamaktadır.

11434. Kurumuş doruklarda,
 11435. Kök ot bitip sallanmaktadır.
 11436. Kurumuş ağaçlarda,
 11437. Kök yapraklar çıkıp kımıldamaktadır.
 11438. Yatan ağaç yatay kınılmaktadır,
 11439. Duran ağaç ise dikey yanılmaktadır.
 11440. Ayın gözü ağarak ölmekte,
 11441. Bulutsuz gökyüzü bulutlaşıp geçmekte.
 11442. Güneşin gözü göğerek ölmekte,
 11443. Bulutlu gökyüzü açılıp geçmekte.
 11444. Katı yürekli kişiler,
 11445. Üzülerken yanından geçmekte.
 11446. Yumuşak yürekli kişiler,
 11447. Birlikte ağlaşmakta, haykırmaktalar.
 11448. Ancak ne kadar ağlasa ve haykırsa da,
 11449. Anasını bir türlü yeniden uyandıramamakta.
 11450. Ancak ne kadar ağlasa ve haykırsa da,
 11451. Anası bir türlü yeniden kalkmamakta.
 11452. En çok sevilen ot kurduğunda,
 11453. Yeniden büyütülmez.
 11454. Ölen²¹⁹ zavallı anası,
 11455. Yeniden yaratılmaz.
 11456. Kara kayanın dışına çıktılar.
 11457. Kara kayanın kapısı
 11458. Kapatılıp kilitlendi.
 11459. Alp Huban Anğ kız
 11460. Yerli halkın içinden geçti.
 11461. Atsız kalan kişileri
 11462. En iyi ata bindirdi.
 11463. Giyimsiz kişilere
 11464. Giyimin en iyisini giydirdi.
 11465. Yerli halka öğüt ve buyruk saldı:
 11466. "Atsız kimse kalmamasın,
 11467. Atın en iyisine binip dolaşın.
 11468. Aç kalan kişiler [bundan böyle] aç kalmamasın,
 11469. Aş ve yemeğin en iyisinden yiyin.
 11470. Giyimsiz kimse kalmamasın,
 11471. Giyimin en iyisini giyin.
 11472. Birisi "güçlüyüm."
 11473. Öbürü "üstünüm" gibi
 11474. Aşırılık düşüncelere kapılmayın,
 11475. Barış ve uzlaş içinde yaşayın."
 11476. Dönüp, güzel evin içine girdi,
 11477. Altın masanın arkasına geçip oturdu.
 11478. [Ancak] konuşacak kimse yok,
 11479. Yapayalnız oturmakta.
 11480. Kaburga kemiğinden ok saplan-
 sa,
 11481. Kendisiyle ilgilenip bakacak kimsesi yoktur.
 11482. Omurga kemiğine ok saplansa
 11483. Özüne bakacak, ilgilenecek akrabası yoktur.
 11484. Anasının ardından kalanları gör-
 dükçe,
 11485. [Huban Anğ] göz yaşlarına bo-
 ğuldu,
 11486. Burun suyundan soluğu kesildi.
 11487. Asla üzülmeyen olan özü üzüldü,
 11488. Asla derde kapılmayan özü dert-
 lendi.
 11489. Atasının avlamak üzere gittiği
 tayga²²⁰ya
 11490. Avlanmak üzere gitmeye [Huban
 Anğ] karar verdi.
 11491. Güzel evden çıkıp, kapısını kilit-
 ledi.

11492. Altın sarçına gelip,
11493. Atının kolanını yeniden çekti.
11494. Demir üzenkiye ayağını sokup
11495. Eyere güzelce otururverdi.
11496. Sahibi olduğu malın saydıktan
sonra
11497. Yerli halkın [kişi] sayısını da
aldı.
11498. Silsileli bir yerden geçerek gitti.
11499. Atasının hayvan ve kuşlara av-
landığı
11500. Ak denizin kıyısında,
11501. Ak tayganın içinde,
11502. Avlanmaya başladı.
11503. Dağın eteğinde hayvanlara av-
lanmakta,
11504. Denizin kıyısında kuşlara avlan-
makta.
11505. Yalnızca kırışın gerilmesinden
çıkan uğultu,
11506. Yalnızca hosto okunun uçuş
uğultusu etrafa yayılmakta.
11507. Atlayıp koşan yırtıcı hayvanları
11508. Atlayış yapmalarından önce
vurmakta.
11509. Hızlı uçan kanatlı kuşları,
11510. Kanat çırpmalarından önce vur-
makta.
11511. Sağ eliyle işlemekte,
11512. Sol eliyle arkaya atmakta.
11513. Huban Arığ bir baktığında,
11514. Daha önceleri bu topraklarda,
11515. Atların en üstünü gitmiş.
11516. İlerlediği yolunda
11517. Ulu çukurlar kalmış.
11518. Yer yosunları bitip, kımıldamak-
ta.
11519. Huban Arığ, düşünerek, sezdi,
11520. Hara Han atasının gençlik dön-
eminde

11521. İlk kez hayvan ve kuşa avlanma
yolunun olduğunu.
11522. Sabah yola çıkan Huban Arığ
11523. Akşam vaktinde ulaştı.
11524. Kızarıp çıkan güzel güneş,
11525. Kara dağa göz kırptı.
11526. Koyu ağacın dibinde
11527. Konaklayıp gecelelemeye [Huban
Arığ] karar verdi.
11528. Attan inip omuz çantasını alıp,
11529. Ağacın dibinde ateş yaktı.
11530. Eyer vesaire şeyleri alıp,
11531. Vadideki toprakta biten bitkileri
otlasın,
11532. Arı suların suyunu içip dolaşsın,
diye
11533. Alp, kızıl kır atını salıverdi.
11534. Gece vakti geldiğinde,
11535. Odunları bolca ateşe koyup,
11536. Kızıl alevli ateşe bakarak otur-
du.
11537. Kızıl alevli ateş,
11538. Uzaya dek yükselip,
11539. Kara taygayı aydınlattı.
11540. Iraktaki yerden görünmekte,
11541. Iraktaki dağdan fark edilmekte.
11542. Ulu yel girmekte,
11543. Ulu kasırga oynamakta.
11544. Yaş ağaç başlıkları sallanmakta,
11545. Kuru ağaç başlıkları gıcırdamak-
ta.
11546. Kızıl alevli ateşin yanına
11547. Ak sakalını altı kez eviren bir ih-
tiyar
11548. Yanan ateşin öbür yanından
11549. İki ayağını bağdaş kurup oturu-
verdi.
11550. Huban Arığ dikkatlice baktığın-
da,

11551. [Bu ihtiyarın] baktığı gözleri birer köz gibi,
 11552. Soluduğu nefesinin alev gibi [olduğunu gördü].
 11553. Gözlerinin arasını [ölçmek için] karış yetmez,
 11554. Kulak arasını [ölçmek için] kulaç yetmez.
 11555. Sırt ile boynunun [arası] altmış kulaç,
 11556. Omzuyla boynunun [arası] eli kulaç.
 11557. Kırılabilir kemiği yok,
 11558. Kızarıp akacak kanı yok.
 11559. Huban Arığ, bir şey konuşmadan,
 11560. Bir söz söylemeden,
 11561. Ezgiden üstün ezgi çalmakta,
 11562. Türküden üstün türkü söylemekte.
 11563. Dağların dorukları uğuldamakta,
 11564. Ağaç başlıkları sallanmakta.
 11565. Ak sakallı ihtiyar
 11566. Kartal gibi keskin,
 11567. Puhu gibi derin bir biçimde baktı.
 11568. Alnından ter aktı,
 11569. Gözünden yaş aktı.
 11570. Huban Arığ ezgisini çalmakta,
 11571. Türküsünü söylemekte,
 11572. İndeysen şöyle düşünmekte:
 11573. "Böyle uzun sakallı,
 11574. Böyle yaşlı birisi
 11575. Bana karşı nasıl üstün gelebilir ki?"
 11576. Konuşmayan ihtiyar konuştu,
 11577. Söylemez özü söyledi:
 11578. "Huban Arığ, çaldığın ezgiyi,
 11579. Söylediğin türküyü dinleyip,
 11580. Göz yaşlarıma boğuluyorum,
 11581. Burun suyumdan soluğum kesiyor.
 11582. Sevdiğim sesini
 11583. Yel ve kasırga kapmasın,
 11584. Sevdiğim güzel özüne
 11585. Kara toprağın altına yatmamak nasip olsun.
 11586. Engin Orta dünyanın üstünde
 11587. Alt dünyanın üzerinde
 11588. An ve güzel doğan
 11589. Huban Arığ sensin herhâlde.
 11590. Yabancı ülkesine eş olarak gitmemek üzere yaratıldın.,
 11591. Yabancı ülkede eş olarak yaşamak üzere yaratılmadın.
 11592. Engin dünyamız üzerinde
 11593. Seni tanımayan, seni bilmeyen kimse yoktur.
 11594. Tatlı sözle yabancı ülkeye gitmemek üzere
 11595. Güzel özü yaratıldın.
 11596. An güçle seni [eş olarak] almaya çalışırlarsa,
 11597. An güçleri sana yetmez.
 11598. Tatlı sözle seninle evlenmeye kalkıştıklarında [boşuna, çünkü],
 11599. Evlenmemek üzere yaratıldın.
 11600. Ulu güçle eş olarak edinmeye çalışırlarsa,
 11601. Ulu güçleri sana dayanmaz.
 11602. Orta dünya ve Alt dünyada çok sayıda alp,
 11603. Seni alıp, evlenmeyi düşünüyor,
 11604. Ancak sana yaklaşılmaktan korkuyor.
 11605. Buradan eve döndüğünde, Kök Nincil'den
 11606. Toya çağırarak üzere birisi gelecek.
 11607. Ulu toya sen gidersen,

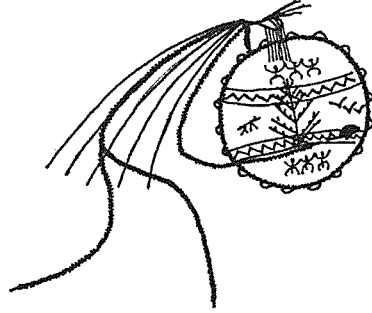
11608. Özün asla gitmezsin.
11609. Arı ve güzel olan özün, şeytan kılığına bürünüp,
11610. Abahay²²¹ özün iblis kılığına girerek,
11611. Atlayıp bindiğin atını
11612. Çürük yuları, hahpas²²² eyerli
11613. Tamamen yaralı çabağa²²³ya dönüştürüp binip gidersin.
11614. Bürünmeden gittiğinde ise,
11615. Gittiğin yolun olacak,
11616. Dönüş yolun ise olmayacak
11617. Alp yiğitler seni eş olarak almak için
11618. Arı güçlerini sinayacaklar.
11619. Ulu bu konuşmamı,
11620. Unutmadan yaşa.
11621. Ulu bu sözümü,
11622. Belleğinde hep tut.”
11623. Uzun sakallı ihtiyardan
11624. Huban Anığ şöyle sordu:
11625. “Alp olan özümü tanıyan,
11626. Babam gibi öğretip konuşan
11627. Hangi alpsın sen?
11628. Besleyen atan kimdir?
11629. Emziren anan kimdir?
11630. Hangi suyun kıyısında yaşarsın?
11631. Hangi topraklarda otursun?
11632. Verilen adın nedir?
11633. Taşındığın soyadın²²⁴ nedir?.”
11634. Yaşlı ihtiyar şöyle yanıtladı:
11635. “Üç denizin birleştiği yerde,
11636. Üç ak karlı dağ doruğunun gökyüzünü deldiği yerde,
11637. Atlayıp bindiği atı olmayan,
11638. Altın Kris benim.
11639. Canım balam Huban Anığ,
11640. Senin anan olan Hıyan Anığ
11641. Benim kızımdı.

11642. Huzur ve sağlıklı zamanımda,
11643. Ala gözümle gördüm, karşılaş-tım,
11644. Konuşacak konuşmaları konuş-tum,
11645. Söyleyecek sözlerimi söyleyi-verdim.”
11646. Huban Anığ ayağa kalktı,
11647. İhtiyarı kucaklayıp öptü:
11648. “Bu zamana dek anam,
11649. Hiçbir şeyden söz etmedi,
11650. Hiçbir şey söylemedi.
11651. Yalnız tayda²²⁵mın olduğunu
11652. Yalnızca şimdi öğrenip, sezip aldım.”
11653. Huban Anığ’la Altın Kris taydası
11654. Ulu konuma yaptılar,
11655. Uzun gecenin nasıl geçtiğini fark etmedi.
11656. Göğerek tan vakti geldiğinde,
11657. Közlenip güneşin çıktığında,
11658. Sararıp tan yandığında,
11659. Beklenen güneş doğduğunda,
11660. Huban Anığ’la Altın Kris vedalaş-tılar.
11661. Altın Kris yel gibi yellenip,
11662. Kasırğa gibi savrulup yok olu-verdi.
11663. Kara toprağa girdiği yok,
11664. Uzaya çıktığı da yoktu.
11665. Kızarıp doğan güzel güneş
11666. Kara dağın arkasından şimdi görünüyordu.
11667. Panıldamaya başladı güzel güneş,
11668. Patikasından yol almaya başladı.
11669. Bütün dünyanın etrafını
11670. Huban Anığ gözlemeye girişti.
11671. Güneş batışı yönünde

11672. Belli olmayan yerlerde,
 11673. Uzun dibinde,
 11674. Ak pora atın tepinip koştuğu [görüldü].
 11675. Altın tüylü ak köpek
 11676. Dokuz kulaç arkasından peşinden gitmektedir.
 11677. Ağzılarından çıkan solukları
 11678. Ak karlı dağ doruğuna ak duman olup yayılmaktadır.
 11679. Göğüslerinden çıkan buğuları
 11680. Kök karlı dağ doruğunu kök duman olup sarmaktadır.
 11681. Altın tüylü ak köpeğin altın tüyü
 11682. Ay altında altın gibi parlamaktadır,
 11683. Güneş altında gümüş gibi parlamaktadır.
 11684. Arçımah²²⁶ın alıp, atına atlayıp,
 11685. Güzel eve Huban Anı dönmekte,
 11686. Güzel atın sırtını [ağırlığıyla] oldukça eğmekte.
 11687. Uzun köyün bir ucundan girip
 11688. Uzun olan [av] parçalarını
 11689. Parçalar hâline getirip
 11690. Uzun köyün bütününe üleştirilmektedir.
 11691. Küçük köyün bir yanından girip
 11692. [Av] etleri kesip, parçalar hâline getirip
 11693. Küçük köyün bütününe dağıtmaktadır.
 11694. Attığı, vurduğu hayvan ve kuş avından
 11695. Ayak ve başları yalnızca kaldığında,
 11696. Güzel evine dönüp,
 11697. Altın teke atını bağladı.
 11698. Güzel evinin içine girip,
 11699. Fazla kalan av ayak ve başlarını
 11700. Altın kulaklı kazanda pişirdi.
 11701. Lezzetli et piştiğinde
 11702. Altın sofraya kurup
 11703. Aş-yemeğin en iyisinden yemeye,
 11704. Araçon aşın en sertinden içmeye başladı.
 11705. Bir kulağıyla yerin altını,
 11706. Bir kulağıyla da yerin üzerini dinlediğinde,
 11707. Belli olmayan yerlerde,
 11708. Güzel hosto okunun uğuldayıp,
 11709. Güzel ısıklı çalan okun vızıldayıp uçtuğunu [anladı].
 11710. Kara toprak titremekte,
 11711. Uzay sarsılmakta.
 11712. Huban Anı göz atıp baktığında,
 11713. Canlı hostonun silsileli yerden
 11714. Uğuldayıp ve vızıldayıp geçmekte [olduğunu gördü].
 11715. Kara topraktan kızıl alevli ateş
 11716. Uzaya dek çıkmakta.
 11717. Önünden ak şimşekler parlamakta,
 11718. Arkasından da kök şimşekler parıldamakta.
 11719. Huban Anı kızıl ipek gömlekle
 11720. Altın sarçının yanında durup, şöyle dedi:
 11721. "Arı canıma ulaşmak üzere
 11722. Atılan canlı hosto okuysa
 11723. Geniş gövdeme gelip saplansın.
 11724. Barış sözüyle atılan oksa,
 11725. Önüme gelip, şimdi yere saplansın."
 11726. Canlı hosto uğuldayıp, vızıldayıp
 11727. Huban Anı'nın önüne gelip yere saplandı.

11728. Ulu gücü tükendi,
 11729. Ulu ateşi söndü.
 11730. Huban Arığ etrafında dolaştığın-
 da
 11731. Sabır²²⁷lı bir mektubun yazılmış
 [olduğunu gördü]:
 11732. "Değerli öör²²⁸em Huban Arığ
 11733. Yabancı ülkesine eş olarak var-
 mak üzere yaratılan özüm
 11734. Yabancı ülkesine vararak barış
 ve sağlık içinde yaşıyorum.
 11735. Değerli toyuma seni davet edi-
 yorum.
 11736. Yabancı ülkesine eş olarak var-
 mak üzere yaratılan özüm,
 11737. Kocaya varıp, huzurlu bir yaşam
 sürdürüyorum.
 11738. Ulu toyuma gelersen çok mutlu
 olurum."diyerek
 11739. Kök Nincil [bu mektubu] yazıp
 göndermiş.
 11740. Güzel şeye çağrılınca
 11741. Hiç gitmezlik olur mu.
 11742. Değerli toya davet edilince,
 11743. Hiç konuk olarak varmazlık olur
 mu.
 11744. Huban Arığ da gizli mektubunu
 yazdı:
 11745. "Varacak yere ulaşırım,
 11746. Gebe hatun gibi olmam.
 11747. Varacak yere varırım,
 11748. Balalı hatun gibi davranmam.
 11749. Yarınki günde gecikmeden geli-
 rim."
 11750. Canlı hosto okunu, sonuna ka-
 dar yayında gerip
 11751. Kök Nincil'in ülkesine geri gön-
 deriverdi.
 11752. Iraktaki yerde güzel hosto oku

11753. Uğuldayıp, vızıldayıp yitiverdi.
 11754. Huban Arığ güzel evin içine gi-
 rip
 11755. Ekipmanını hazırlamaya girişti,
 11756. Güzel ev sanki kendisiyle
 11757. Birlikte sallanmaya başladı.
 11758. Konuk olarak gitmek için ak
 ipekten gömleğini giydi
 11759. Güzel evden dışarı çıktı.
 11760. Altın sarçına gelip

11761. Atının ipek dizginini çözdü.
 11762. Demir üzenkiye ayağını sokup,
 11763. Eyer başından tutunup,
 11764. Eyer içine güzelce oturuverdi.
 11765. Silsileli yere çıkınca atına kam-
 çısını vurdu.
 11766. Yel gibi yellenip,
 11767. Kasırga gibi savrulup yola ko-
 yuldu.
 11768. Dağdan dağa atlamakta,
 11769. Sırttan sırtta seğırtmekte.
 11770. Beli başka olan çok sayıda dağı
 aşmakta,
 11771. Kavşağı başka çok sayıda suları
 geride bırakmakta.
 11772. Aylık sürede alınacak mesafele-
 ri

11773. Gecelemenden katetmektedir.
 11774. Yıllık sürede alınacak mesafeleri ise
 11775. Yedi geceye kalmadan geçmektedir.
 11776. Ayaklar altından ak şimşekli alev yanmakta,
 11777. Ak duman yayılmaktadır.
 11778. Tabanların altından kök şimşekli ateş yanmakta,
 11779. Kök duman olup etrafı sarmaktadır.
 11780. Ata yurdundan uzaklaşmakta,
 11781. Yabancı ülkesine yaklaşmakta.
 11782. Ana ülkesini batıda bırakmakta,
 11783. Yabancı ülkesine yaklaşmakta.
 11784. Kara toprağa basmadan ilerlemekte,
 11785. Uzayda fark edilmeden koşturmakta.
 11786. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, göz atıp baktığında
 11787. San denizin aktığını,
 11788. San karlı dağ doruğunun durduğu ülkeye ulaştığını [gördü].
 11789. San sara atlı Sarı Sayın'ın ülkesine gelmiştir.
 11790. Sarı Sayın'la Kök Nincil
 11791. Hayatı yaşayıp, evlenmek üzerelemiştir.
 11792. Yerli halk ulu toya toplanıp,
 11793. Karınca gibi koşuşturmakta,
 11794. Kara toprak bunlara dar gelmekte,
 11795. Kara sinek gibi kaynamakta,
 11796. Kara toprağa eğdire basmakta.
 11797. At bağlamak için ağaç ya da taş yetmemekte,
 11798. Bu nedenle insanlar atlarında beraberinde dolaştırmakta, beslemektedir.
 11799. Önden giden mallar
 11800. Ak ot başlarıyla beslenmekteyken,
 11801. Arkadan gelen mallar
 11802. [Öndekilerin] kuyruklarına basarak kum ve çakıl yalamaktadır.
 11803. Değerli toya en üstün atlar gelmiş,
 11804. Alpları en iyileri toplanmış.
 11805. Yahşi toya yahşi giyimliler,
 11806. Süslenip, parılayan montlarını giyip gelmiş.
 11807. Süslenip, giyecek montları olmayanlar ise,
 11808. Yırtık pırtık halleriyle [toya] gelmiş.
 11809. Toya gelen hatunlar,
 11810. İpekten yapılan montlarını giymiş,
 11811. İpek montları olmayanlar ise,
 11812. Yırtık pırtık giysiler içinde gelmiş.
 11813. Önleri açık olduğunda,
 11814. Bunu örtmeye çalıştıklarında,
 11815. Arkaları açık kalmaktadır.
 11816. Arkalarından örtünmeye çalıştıklarında,
 11817. [Önlerini örtmeye yetmediğinden önleri] açık gezmekteler.
 11818. Parılayan montlu yaşlı hatunlar,
 11819. Yalpalana yalpalana dolaşmakta,
 11820. Yahşi aş yemeklerden yemektedirler.
 11821. Yırtık pırtık giyimliler ise
 11822. Halkın yanına sokulamadan

11823. Halkın dışında dolaşmaktalar.
 11824. İpek montlu hatunlar
 11825. Bütün yemeklerden yemektedir.
 11826. Yırtık pırtık giyimliler ise
 11827. Yan yan bakıp dolaşmaktadır.
 11828. Üstün güzellikte yaratılan Huban Anğ
 11829. Ayı aydınlatarak şimdi durmakta.
 11830. Ulu güzellikte olan Huban Anğ
 11831. Güneşi parıltatarak şimdi durmakta.
 11832. Ulu toya gelirse,
 11833. Ulu güç sahibi alplar
 11834. Kendisini eş edinip almak isterler.
 11835. Taydası Altın Kris'in sözlerini
 11836. Anımsayıp attan indi [Huban Anğ].
 11837. Altlayıp bindiği atını
 11838. Yaralarla kaplı bir çabağaya dönüştürdü.
 11839. İki yanından da kara ve sarı sinekler²²⁹,
 11840. Duman gibi kaynamakta,
 11841. Yel gibi uğultu yaymaktadır.
 11842. Çürük yularlı, hahpas eyerli,
 11843. Karnı yara bere olmuş, yüzü yara izleriyle dolu
 11844. Gözleri çapaklı, yırtık pırtık montlu kız kılığına bürünüp
 11845. Silsileli yerden itibaren sivri ve at sinekleriyle dövüşerek [Huban Anğ]
 11846. Ulu toya ancak şimdi ulaştı.
 11847. Ezgiden iyi ezgi,
 11848. Türküden üstün türkü ortaya yayılvirdi.
 11849. Toya toplanan yerli halkın

11850. Tümü de bunların geldiği yöne başını çevirip baktığında
 11851. Çürük yularlı, hahpas eyerli,
 11852. Tamamen yara bere olan çabağaya binen,
 11853. Karnı yara içinde olan, yüzü yara izleriyle dolu
 11854. İki gözünün sümüşü
 11855. Çenesine dek uzanıp sallanan
 11856. Giyim-kuşamı yırtık pırtık olduğundan
 11857. Yele savrulup, sallanıp [Huban Anğ'ın] gelmekte [olduğunu gördüler].
 11858. At ve sivri sinekler ise peşinden
 11859. Kara duman gibi yaklaşmakta,
 11860. Ay ve güneşin gözünü kaplamakta.
 11861. Ulu yel gibi uğuldamakta,
 11862. Ulu kasırğa gibi fişirdamakta.
 11863. Güzel kız sağ eliyle
 11864. Sağ yanına yapışan at ve sivri sineklerle
 11865. Dövüşüp, savaşmaktadır.
 11866. Sol eliyle de sol yanına oturan
 11867. Sivri ve at sineklerini vurup gelmektedir.
 11868. Hiçbir şey görememekte,
 11869. Hiçbir şey duyamamaktadır.
 11870. Ezgisini çaldığında kök yazıya dolu işitilmekte,
 11871. Türküsünü söylediğinde sarı yazının her yerine duyulmaktadır.
 11872. Yerli halk, onu gördüğünde korkup, çığlıklar atıp,
 11873. Oraya buraya kaçışmaktadır.
 11874. Şeytan desen, şeytan değil,
 11875. Kişi desen, kişi değil.
 11876. Böyle bir şeyi ilk kez görmekte-
 ler,

11877. Böyle bir şeyle ilk kez tanışmak-
talar.
11878. Önümüz göreceğine arkamızı
görsün daha yeğdir diye,
11879. Ulu gürlüti koparıp,
11880. Ulu gıcirtı patlatıp koşarak kaç-
maktalar.
11881. Koşamayacak yaşlılar ise
11882. Uzaya bakarak
11883. Han Tannı'yı çağırıp
11884. Alınları şişinceye dek tapınmak-
talar.
11885. Karnı yara, yüzü yara izleriyle
kaplı kız
11886. Attan inip altın masaya oturdu.
11887. At ve sivri sinekler peşinden ge-
lip
11888. Kara bulut gibi kaynamakta,
11889. Kara toprak bile görünmemek-
te.
11890. Ulu dağ gibi uğuldamakta,
11891. Ulu su gibi şarıldamakta.
11892. Böyle bir şeyi görüp, yerli halk
11893. Tiksiniş kusmakta.
11894. "Masadan kovun bu kızı,
11895. Toya katılmasına izin vermeyin."
diye
11896. Bağışmaktır, toplanan halk.
11897. Yara bere atın yanında duran gü-
zel mallar,
11898. Tiksiniş, tekmedenip, kişneyip,
11899. Dizginlerini koparıp başka yöne
doğru kaçmaktalar.
11900. Karnı yara, yüzü yaza izleriyle
kaplı kız
11901. Altın masada oturup
11902. Aş-yemeğin en iyisinden ye-
mekte,
11903. Araçon aşın en sertinden iç-
mekte.
11904. İki gözünün çapağı
11905. Sofraya dek uzanıp sallanmak-
ta.
11906. Sağ eliyle aş yemekte,
11907. Sol eliyle at ve sivri sineklerle
dövüşmekle,
11908. Meşgul olmaktadır.
11909. İki gözüyle etrafı gözleyip,
11910. Her şeyi sezmekte.
11911. Altmış han ülkesinden
11912. Üstün alpları gelmiş,
11913. Yetmiş han ülkesinden
11914. Ulu güç sahibi çok sayıda er yi-
ğidin toplanmış [olduğunu gör-
dü].
11915. Kızıl yüzlü güzel kızlar,
11916. Kıyma sokup gıdıklaşmakta.
11917. Hılbah²³⁰ kıllı yakışıklı oğlanlar
11918. Kız bakmak üzere toplanmış.
11919. Kök Nincil ile Sarıç Sayın
11920. Yan yana oturup, konuşmakta-
lar.
11921. Kök Nincil, karnı yara kızı
11922. Gözünü almadan pür dikkat izle-
mekte.
11923. Karnı yara, yüzü yara izleriyle
kaplı kız ise
11924. Görse de, görmezlikten gelmek-
te,
11925. Bilse de, bilmezlikten gelmekte.
11926. Kök Nincil ay ışını gibi parılda-
yıp
11927. Ay ile güneşi aydınlatmaktadır.
11928. Güneş gibi parlayıp
11929. Güneşli dünyaya ışık yaymakta-
dır.
11930. Tora aygırlı yılının hepsini de
kesip,

11931. Ufak parçalar hâline getirilip pişirdikten sonra, toy sofraları kuruldu.
 11932. Kır aygırlı yılının hepsini de keşip,
 11933. Ufak parçalar hâline getirilip pişirildikten sonra toy sofralarına sunuldu.
 11934. Irakta oturanları ikişer atla,
 11935. Yakında yaşayanları ise birer atla
 11936. Gözü olmayanları elinden tutup,
 11937. Ayağı olmayanları kucaklayıp getirmekteler.
 11938. Yerli halk kaydığında,
 11939. Karaçi²³¹ı ev görünmez oldu.
 11940. On binlerce halk bir araya geldiğinde,
 11941. Tünük delikli ev görünmez oldu.
 11942. Alp Kök Nencil kızın
 11943. Altmış sürmesini çözdüler,
 11944. Çatal tulun hâline ördüler.
 11945. Elli sürmesini çözdüler,
 11946. İki tulun hâline getirdiler.
 11947. Güzel doğan Kök Nencil,
 11948. Öne doğru döndüğünde, ay gölgede kalmakta,
 11949. Geriye döndüğünde ise, güneş gölgede kalmakta,
 11950. Oyun oynadığı çocukluk zamanını
 11951. Otuz ezgiyle uğurlamakta.
 11952. Elli sürmesli gençlik dönemiyle
 11953. Elli ezgiyle vedalaşmakta.
 11954. "Kırk sürmesli kız zamanımı
 11955. Bağırsam da geri döndüremem.
 11956. Güzellik içinde dolaşan ööre kızlarım
 11957. Güzellikle onu uğurlayiverin.
 11958. Altmış sürmesli değerli o döne-

mimi,
 11959. Altmış atla peşinden koşsam da geri döndüremem.
 11960. Altmış sürmesli değerli kızlarım
 11961. Değerli o dönemimi yolcu ediverin.
 11962. Elli sürmesli can özüm
 11963. Elli atı peşinden sürsen de geri döndürülemez,
 11964. Elli sürmesli can kızlarım,
 11965. Can özümü uğurlayiverin."
 11966. Bunu dinleyip kız balalar,
 11967. Üzülp, göz yaşlarını silindi.
 11968. Ak sakallı ihtiyar
 11969. Araçon aşısı eline alıp, hayır dua okudu:
 11970. "Yalnız odun yanmamakta,
 11971. Yalnız erkek yaşamamakta.
 11972. Gece kucaklaşıp uyunuz,
 11973. Koyunlarınız sıcak olsun,
 11974. Ahrır dolusu malınız olsun,
 11975. Ev dolusu balanız olsun,
 11976. Gözümüzün işi olursun,
 11977. Karnımızın güvencesi olursun.
 11978. Zamanlı şeyin zamanı vardır,
 11979. Gelenekli şeyin geleneği vardır.
 11980. Yanan ateşiniz sönmessin,
 11981. Yazgınız kesilmesin."
 11982. Karnı yara, yüzü yara izleriyle kaplı kıza
 11983. Kara kâsenin ağzına kadar doldurulan
 11984. Araçon aşısı getirmekteydiler.
 11985. Kara ipek mont giymiş kara bir hatun ise,
 11986. Eldeki kâseyi çekip alıyordu ve şöyle dedi:
 11987. "Bir şeye yaramayan kişiye verilen

11988. Araçon aşu sen içeceğine
 11989. Yabancı halk şimdi içmesi çok daha yeğdir.
 11990. Senin yediğin yemeği de
 11991. Yere dökmek lazım.”
 11992. Araçon aşu kaldırıp, içiverdi,
 11993. Aş yemekleri ise yere döküverdi.
 11994. Karnı yara, yüzü yara izlerle kaplı kız
 11995. Bir şey demeden,
 11996. Bir söz söylemeden oturmaya devam etti.
 11997. İkinci kâseyi getirmekteydiler.
 11998. Kara ipekten yapılmış gömlek giymiş [deminki] kara bir hatun,
 11999. İkinci kez alıkoyarak dedi ki:
 12000. “Yırtık giyimli kişiler,
 12001. Halkın içine karışamazdı.”
 12002. İkinci kez araçon aşu kaldırıp içiverdi.
 12003. Bunu görünce halkın içinden
 12004. Birisi şöyle konuştu:
 12005. “Toya toplanan halkın
 12006. Tümü de eşit, bir olsun.
 12007. Birisi, ‘ben güçlüyüm’,
 12008. Ötekisi ‘ben üstünüm’ diye
 12009. Düşünmesin.
 12010. Kişiden yaman kişi yoktur,
 12011. Kişiden üstün kişi de yoktur.
 12012. Bu zengin toy halk için düzenlendi,
 12013. halde halk burada her şey yesin,
 12014. Her şey içsin.”
 12015. “Evet, doğru, doğru sözler.” diyerek,
 12016. Kişiler konuşmaktadır.
 12017. Karnı yara, yüzü yara izleriyle kaplı kız
 12018. Toydan dışarı kovmaktalar.
 12019. Üçüncü kez araçon aşu getirdiler.
 12020. Elinde çok tutmadan,
 12021. Karnı yara, yüzü yara izleriyle kaplı
 12022. Kız onu dibine kadar içiverdi.
 12023. Kara ipek gömlekli kara bir hatun,
 12024. Yetişemeyip
 12025. Kartal gibi keskin,
 12026. Puhu gibi derin baktı.
 12027. Karnı yara, yüzü yara izleriyle kaplı kız
 12028. Konuşmasını yaptı,
 12029. Sözünü söyledi:
 12030. “An ve güzel Kök Nincil,
 12031. Yabancı ülkeye [eş olarak] varıp yaşamakta.
 12032. Şeydandan daha çirkin olan özümü
 12033. Kim eş olarak edininip yaşayacak acaba?
 12034. Güzel ve sevimli Kök Nincil,
 12035. Kocaya varıp yaşamakta.
 12036. Kişiden çirkin olan özümü
 12037. Hangi kişi eş olarak alacaktır acaba?
 12038. Altmış sürmesli kız bala
 12039. Çatal tulunlu hatun olup
 12040. Değerli evin nuru ol.
 12041. Elli sürmesli kız bala,
 12042. İki tulunlu hatun olup,
 12043. Ulu yurdun canı ol.
 12044. Er yiğidin güneşi ol,
 12045. Alp kişinin ayı ol.
 12046. Burcunuz sönmesin,
 12047. Yazgınız kesilmesin.

12048. Ayrılmayan yaşam bundan böyle sürsün,
12049. Mutlu yaşamınız başlasın.”
12050. Albathı²³² halk bağışmakta.
12051. “Yuh, batağın yaralarla kaplı kurbağası
12052. Varacak yerine derhâl git.” diye,
12053. Bağışmaktadır, ipek giyimliler.
12054. Yabancı diyarlardan gelen yerli halk,
12055. Araçon aşısı fazlaca içip,
12056. Aşırı davranışlara girişti.
12057. Düşman ülkelerden gelen
12058. Yönetim sahibi halk,
12059. Sırayla içilen aşısı fazlaca içip,
12060. Aşırı davranışlara girişti.
12061. Karınca gibi kıpraşmaktalar,
12062. Kara sinek gibi kaynaşmaktalar.
12063. Elinde demir şişleri tutanlar, bunları tahta tepsiye saplayıp
12064. İssiz yazıya doğru koşup
12065. Tekmeler savurarak et yemektedir.
12066. Kayından yapılan şiş sahibi olmayan doymazlar ise,
12067. Kazan dibini kazıyarak temizleyip,
12068. Ellerini yakarak, çığlık atmaktalar.
12069. Hatun kişiler karınlarından kamçılaşmaktalar,
12070. Karşılıklı olarak cesaretle övmekteler.
12071. Kızlar kıymayla gıdıklaşmaktalar,
12072. Nasıl da zevkli diye söyleşmektedirler.
12073. Oğlanlar omurga kemiklerinden vuruşmaktalar,

12074. Oynamanın bu şeklinin nasıl da zevkli olduğunu demekteler.
12075. Araçon aşısı fazlasıyla içen ihtiyarlar ise,
12076. Gençlik yıllarını anımsayarak
12077. Hatunlarını kucaklıyorlar, diye
12078. Yanlışlıkla genç kızları kucakladıklarında
12079. Yaşlı hatunları [bunların] sakallarını yoldu.
12080. Esrik edici aşısı fazla içen yaşlı hatunlar ise,
12081. İhtiyar kocalarını kucaklıyorlar, diye
12082. Yanlışlıkla genç oğlanları kucakladıklarında,
12083. İhtiyar kocaları [bunların] saçlarını yoldu.
12084. Oğlanlar, kızlar tanışıp
12085. Vadili yerde oturup
12086. Öpüşüp, oynamaktalar.
12087. Ezgilerini [öylesine güçlü] çalmaktalar ki,
12088. Kök yazıya dolu duyulmaktadır.
12089. Türkülerini [öylesine güzel] söylemektedirler ki,
12090. Sarı yazının bütününe ünleri yayılmaktadır.
12091. Parlak montlu yaşlı hatunlar,
12092. Yırtık pırtık giyimlileri söverek
12093. Halkın içine girmelerine izin vermemektedir.
12094. Yoksul giyimli hatunlar ise, yamanlaşıp,
12095. Yaka baştan kapıp, [varlıklı yaşlı hatunların] parlak montlarını
12096. Yırtarak paramparça etmektedirler.
12097. “Kişiden üstün kişi yoktur,
12098. Kişiden aşağı da başka kişi yoktur.

12099. Bu toy bütün halkın toyudur.” diye,
 12100. Bağışmaktır, yoksul giyimli-
 ler.
 12101. İpek mantolu hatunlar,
 12102. İstisnai biçimde her şeyin iyesi
 onlarmış gibi davranıp,
 12103. Tarumar giyimlileri
 12104. Toydan dışarı kovmaktalar.
 12105. Karnı yara, yüzü yara izleriyle
 kaplı
 12106. İki gözünün çapağı
 12107. Çenesine dek inen kızı, kısıvrak
 yakalayıp,
 12108. Masanın dışına iteklemekteler.
 12109. “Durun, bekleyin! Doyuncaya
 yememe izin verin.
 12110. Doyduğumda, zaten özüm kal-
 kıp giderim.
 12111. Toyda [masanın arkasına] otur-
 maya, doyuncaya yemek yeme-
 ye izin verilmiyorsa madem,
 12112. zaman niçin bu toya davet ettiler
 ki?” diyerek
 12113. Yalvardı yaralarla kaplı kız.
 12114. “Yuh, tatay, yaralarla kaplı kur-
 bağa,
 12115. İki gözünün çapağı,
 12116. Altın masaya lap lap düşmekte.”
 diye,
 12117. Gıcıklandığı, süslenmişler.
 12118. “İpek montlu hatunlar,
 12119. Toyun başı kesilip,
 12120. Tüm yemekleri yiyorsunuz.
 12121. Tarumar giyimli olan biz, yok-
 sullar,
 12122. Toyda [masaya] oturtulmaz mı
 olduk?” diye,
 12123. Konuşmaktadır, yüzü yara izle-
 riyle kaplı kız.
12124. “Şimdi de ulu alplara karşı bu
 şeytan
 12125. Konuşup durmaktadır.” diyerek,
 12126. Kara gömlekli kara bir hatun
 kişi
 12127. Yaka başından kapıp, sürükle-
 meye başladı [Huban Anı’ı].
 12128. “Vücudun kaşınıyorsa gayet,
 kaşiyacağım şimdi,
 12129. İpek gömleğin
 12130. Paramparça olacaktır.
 12131. Yırtık giyimli özümün
 12132. Yırtılacak bile bir şeyi var mı ki?
 12133. Bu dünyada doyuncaya yemek
 yemediyse,
 12134. Arka dünyada doyuncaya yiye-
 ceksin.
 12135. Bu dünyada yeterince içmediy-
 sen,
 12136. Öteki dünyada yeterince içecek-
 sin.” diyerek,
 12137. Yanıtını yetiştirmektedir, sümük-
 lü kız.
 12138. Yaka baştan kapıştılar,
 12139. Geniş belden çekiştiler.
 12140. Yedi güne ulaştılar,
 12141. Yere, taşla düşmediler.
 12142. [Kara bir hatunun] parlayıp do-
 laştığı gömleğini
 12143. [Huban Anı] şimdi yırtıp pa-
 ramparça ediverdi.
 12144. Dokuz güne çıktılar,
 12145. Ancak toprak ve taşla düşmedi-
 ler.
 12146. [Kara bir hatunun] ipekten yapı-
 lan gömleğini
 12147. [Huban Anı] şimdi yırtıp, par-
 çalayıp,
 12148. Tulunundan kapıp,

12149. Dağın üstüne sürükleyip, döv-
mekte,
12150. Dağın aşağısına sürükleyip, tek-
melemekte.
12151. İpek gömleklî güzel hatun
12152. Gayretlenip ayağa bastığında
12153. Parlak gömleği param parça
olup yırtıldığında
12154. Çıplak vücudu parıldamaktaydı.
12155. Halktan utanıp, önünü örtmeye
çalıştığında,
12156. Arkası büsbütün açık kalmak-
taydı.
12157. "Tamam, ulu alpa karşı konu-
tum,
12158. Dersini iyice verdim.
12159. Halkın içinde zayıf ve güçsüzleri
baskı altına alma,
12160. Anı tinine ulaşmak üzereyim." di-
ye
12161. Söyleyip, sümüklü kız,
12162. Kara topraktan kapıp [kara bir
hatun kişiyi],
12163. Uzaya dek kaldırıp
12164. Sirtını altı yerden,
12165. Belini beş yerden
12166. Kırmak üzere tekme savurup öl-
düdü.
12167. Paramparça edilen
12168. Parlak giyimi ise hafif yelde
12169. Enseden aşırı yayıverdi.
12170. Çıplak vücudu ay ve güneşte
12171. Parlıdayıp yerde yatmaya kaldı.
12172. Bunu gören yerli halkın
12173. Korkmayan özü korktu,
12174. Ürkemeyen özü ürkütü.
12175. Kara ipek giyen [kara bir hatun
ise]
12176. Kara Alt dünyadan çıkan
12177. Hara Tana kızmış meğer.
12178. İşte onun arı canına ulaşmış
[Huban Anğı].
12179. Araçon içkiyi fazlasıyla içen
halk,
12180. Ayın geçtiğini fark edememekte-
dir.
12181. Esrik edici içkiyi aşırı içen halk,
12182. Yılın nasıl geçtiğinden haberdar
olmamaktadır.
12183. Çürük yularlı, hahpas eyerli
12184. Tamamen yaralarla kaplı çaba-
ğada
12185. Kara sineklerle at sinekleri
12186. Kara duman gibi kaynayıp,
12187. Arakanın döküldüğü kâselere
düşüp,
12188. Karınca gibi kıpraşmaktalar.
12189. Araçon aşı fazlasıyla içenler,
12190. Ala gözle görmeyip,
12191. [Bu kadehleri] alıp, içmekteler.
12192. Kara sineklerle at sinekleri
12193. Ağızlarına girdiğinde ise, gıcır-
datarak çiğneyip yutmaktalar.
12194. Karnı yara, yüzü yaza iziyle kaplı
kıza
12195. Karşı gelip hiçbir alp dövüşme-
di,
12196. Karşı çıkıp hiçbir alp laf söyle-
medi.
12197. Üç yıl geçince,
12198. Kazanın dibi temizlenmektedir,
12199. Yerli halk [evlerine] dağılmakta-
dır.
12200. Bitimli şey bitmektedir,
12201. Bütün halk [ülkelerine] dağıl-
maktadır.
12202. Alt dünyanın üzerinden mi,
12203. Uzayın dibinden mi belli olmadı-
ğı

12204. Katı ayaklı bir malın tepinip geldiği işitilmektedir,
 12205. Ancak sert bilekli erin [kamçı] vurduğu duyulmamaktadır.
 12206. Yumulan göz açılıncaya,
 12207. Açılan göz ise kapanıncaya kadar,
 12208. Silsileli dağ sırtının üstüne
 12209. Altın tüylü ak köpek gelip duruverdi.
 12210. Baktığı gözleri birer köz gibi,
 12211. Soluduğu nefesi alev gibi.
 12212. Ağzından çıkan soluğu,
 12213. Ak duman olup yayılmakta.
 12214. Göğsünden çıkan buğusu
 12215. Kök duman olup etrafı bürümekte.
 12216. Kalın vücudu erimiş,
 12217. Katı kemikleri yalnızca kalmış.
 12218. Kızıl kasları tükenmiş,
 12219. Sivri kemikleri yalnızca kalmış.
 12220. İnce vücudu ince ciltli olmuş,
 12221. İnce kemikleri yalnızca kalmış.
 12222. Arı gücü uçmuş gitmiş,
 12223. Ak damarlar yalnızca kalmış.
 12224. Ulu gücü tamamen geçmiş,
 12225. Geçip, ölmek üzere yaklaşmış.
 12226. Köpek sesiyle sızlanıp,
 12227. Kişi diliyle konuştu:
 12228. "Kağanım, beğim Huban Arığ,
 12229. Üç yıla kadar
 12230. Ulu toyda sen oldun,
 12231. Ulu yurdunu ulu gözünle görmedin,
 12232. Uzun kulağınla dinlemedin.
 12233. Ulu yurdun ıssız kaldı,
 12234. Yabancılarla doldu.
 12235. Ana ülken kimsesiz kaldı,
 12236. Düşmanlarla doldu.
 12237. Tok ve semiz malı sürdüler,
 12238. Albathı halkını tutsak götürdüler.
 12239. Tok ve semiz mal ile albathı hal-
 12240. kın
 12240. Peşinden iz sürmekteyim."
 12241. Altın tüylü ak köpek [bunları
 12242. söyledikten sonra], döndü,
 12242. Kara toprağı yırtarcasına tekme-
 12243. leyip koşmaya girişti.
 12243. Kara toprak, bir ileri bir geri sar-
 12244. sıldı.
 12244. İraktaki yerde, hosto oku gibi
 12245. uğuldayıp,
 12245. Sırın oku gibi vızıldayıp yitiverdi.
 12246. Kara topraktan savrulan kara
 12247. çamur,
 12247. Uzaya dek yükselip,
 12248. Ay ve güneşin gözlerini örtüver-
 12249. di.
 12249. Alp kız Huban Arığ,
 12250. Çürük yularlı, hahpas eyerli
 12251. Vücudu tamamen yaralarla kaplı
 12252. çabağaya atlayıp,
 12252. Kara sineklerle at sinekleriyle
 12253. savaşıp,
 12253. Silsileli dağlık bir geçide çıkıp,
 12254. Atına kamçı vurdu.
 12255. Kara toprak sallandı,
 12256. Uzak sarsıldı.
 12257. Arka peşinden sinek ve at sinek-
 12258. leri
 12258. Ulu dağ gibi uğuldayıp,
 12259. Ulu su gibi şarıldamaktadır.
 12260. Ezgiden üstün ezgi duyuldu,
 12261. Türküden iyi türkü işitildi.
 12262. Bunu dinleyen yerli halk,
 12263. Elleriyle dövünerek üzülme-
 12264. dir:
 12264. "Arı ve güzel yaratılan
 12265. Aydan arı Huban Arığ'ı

12266. Nasıl oldu da hiç tanıyamadık,
 12267. Nasıl oldu da hiç fark edemedik
 12268. An ve güzel can sevgilisi kendisi
 12269. Şeytan ve iblis kılığına girerek gelmiş.
 12270. Güneşten an ve aydın olan özü,
 12271. Üzüt ve iblis kılığına girerek gelmiş.
 12272. Altmış hileyi çok iyi bilen
 12273. Yabancı ülkesine [eş olarak] varmaz Huban Anğ
 12274. Altmış hile yardımıyla gelmiş.
 12275. An ve güzel yüzünü
 12276. Yabancı ülke halkı görmedi hiç.
 12277. Elli yöntemi fazlasıyla bilen
 12278. Kocaya [eş olarak] varmaz Huban Anğ
 12279. Elli yöntemle gelmiş.
 12280. Güzel ve düzgün yüzünü ise
 12281. Öz yönetim sahibi halk görmedi hiç.”
 12282. Huban Anğ ezgisini çalmakta,
 12283. Türküsünü söylemekte.
 12284. Ak yazıya ak duman yayılmakta,
 12285. Kök yazıyı kök duman sarmakta.
 12286. Yırtıcı hayvanlar [onunla] birlikte koşturup,
 12287. Yüksek dağ sırtlarında hırıldayarak geride kalmaktadır.
 12288. Kanatlı kuşlar, [onunla] birlikte uçup,
 12289. Ağaçların budaklarında öterek arkada kalmaktadır.
 12290. Yerli halk, üzülerək, ağlamakta:
 12291. “Sevilen can biçiminde doğan Huban Anğ,
 12292. Tabuta yatmasın hiçbir zaman,

12293. Sevilen can gibi güzel sesi de,
 12294. Solmasın hiçbir zaman.”
 12295. Huban Anğ ezgi ve türkülerle birlikte ilerlerken,
 12296. Katı toprakta otlar bitmekte,
 12297. Kuru ağaç budaklarında yapraklar çıkmakta,
 12298. İçinden doğan güzel sesi,
 12299. Yel gibi dünya üzerinde yayılmakta.
 12300. Göğsünden çıkan sevilen can gibi sesi,
 12301. Kasırğa gibi savrulmakta.
 12302. Huban Anğ, sinek ve at sinekleriyle dövüşüp,
 12303. Ata yurduna nasıl ulaştığını bile fark edemedi.
 12304. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, atını durdurup,
 12305. Göz atıp baktığında,
 12306. Ulu yurdunun uğıldadığını,
 12307. Ulu yelin etkisiyle çınladığını,
 12308. Küçük evinin kişnediğini,
 12309. Küçük esinti etkisiyle vızladığını [gördü].
 12310. İneklerin dolaştığı yazılarda
 12311. Yumuşak başlı otlar bitmiş.
 12312. Yıkıların otladığı yazılarda
 12313. Kaygan başlı otlar bitmiş.
 12314. Koyunların dolaştığı yazılarda
 12315. Kaval başlı otlar bitmiş.
 12316. Kapı ve tünük açık kalmış,
 12317. Hazaa-hahpah²³³ ise ezilip yıkılmış.
 12318. Kapıdan giren saksagañlar,
 12319. Tünükten dışarı uçmaktadır.
 12320. Tünükten içeri giren kuzgunlar,
 12321. Kapıdan dışarı uçmaktadır.
 12322. Yıkılan yurdunu görüp
 12323. Hızlandı güzel kız.

12324. Ata yurdu düşmüş,
 12325. Yabancılarca ezilmiş.
 12326. Ana ülkesi kimsesiz kalmış,
 12327. Yabancılarca düşürülmüş.
 12328. Alpin onu aldığını düşünsün diye,
 12329. Albathı halkı götürülmüş.
 12330. Yiğidin ona zorla sahip olduğunu sansın diye,
 12331. Çok sayıda malı sürülmüş.
 12332. Silsileli yerden ilerleyip,
 12333. Altın sarçında atını bağladı.
 12334. Güzel evin içine girdiğinde,
 12335. Bütün kâse ve kaşıkların yere dağıldığını,
 12336. Bütün tabak ve çanakların yerde yattığını [gördü].
 12337. Huban Arığ, altın masanın arkasına oturup,
 12338. Acıkmamak üzere yemek yedi,
 12339. Susamamak üzere su içti.
 12340. Acıkan karnı doyduğunda,
 12341. Arık düşen özü semirdiğinde,
 12342. Altın masadan dışarı çıktı,
 12343. Ekipmanını hazırlamaya başladı,
 12344. Tirme²³⁴li güzel ev ise,
 12345. Tamamen onunla birlikte sallandı.
 12346. Kanlı savaşta giyilen
 12347. Kalın zırhını giydi.
 12348. Karaçılı güzel ev ise,
 12349. Kendisiyle birlikte dönmeye başladı.
 12350. Çile görmek üzere yaratılan Huban Arığ
 12351. Çilelere yalnız başına katlanacak gibi görünüyor.
12352. Yardımlaşan kardeşliler,
 12353. Birbirleriyle ilgilenip, savunmaktadır.
 12354. Kardeşleri olmayanlar ise,
 12355. Kara yalnız çilelerini çekmektedir.
 12356. Zamanında yardımlaşan akraba ve yakınlar,
 12357. Yardımlaşıp ilgilenip dolaşmaktadır.
 12358. Zamanında yardım edeceği kimsesi olmayan Huban Arığ ise,
 12359. Her zaman çilesini tek başına çekeceğine benziyor.
 12360. Güzel evin dışına çıktı [Huban Arığ],
 12361. Altın sarçında bağlı duran atının
 12362. İpek dizginini çözüp,
 12363. Demir üzenkiye ayağını soktu,
 12364. Eyerin içine oturuverdi.
 12365. Tok ve semiz mal ile öz yönetim sahibi halkın
 12366. Peşinden yola çıkmak, izini sürmek üzere hareketlendi.
 12367. Sürülü mallarını vermeden,
 12368. Ulu aygırların karşı koyup,
 12369. Saplanan ok başlıklarından çok sayıda ayrılıp ölmüş [olduğunu gördü Huban Arığ].
 12370. Buzağılı ineklerini [düşmana] teslim etmeden,
 12371. Ulu boğalar, karşı koyup,
 12372. Keskin kılıç darbelerinden çok sayıda ayrılıp ölmüştür.
 12373. Kara toprak kazılmış,
 12374. Kara balçığı çıkmış.
 12375. [Kara toprağın] köğbe²³⁵li otu tepilerek yerinden koparılmış,
 12376. Kübür²³⁶ balçığı dışarı çıkmış.

12377. Dağlar, sular yırtılmış,
12378. Ağaçlar, taşlar ezilmiş.
12379. Yola dayanamayan malları
12380. Sırtını yararak öldürmüş, bırak-
mışlar.
12381. Yola dayanamayan yaşlı erkek
ve hatunları
12382. Ağaç budaklarını eğip oralara
asmış, bırakmışlar.
12383. Önden sürülen mallar,
12384. Ot yiyerek gitmişler.
12385. Arkadan giden mallar ise,
12386. Kara balçık çiğneyip ilerlemiş-
ler.
12387. Önden giden kişiler,
12388. Katı toprağa basarak gitmişler.
12389. Arkadan gelenler ise,
12390. Çamurda yüzerek gitmişler.
12391. Altın tüylü ak köpeğin de
12392. Tok ve semiz mal ile öz yönetim
sahibi halkın
12393. Peşinden gitmiş [olduğunu gör-
dü Huban Arı].
12394. Beli başka dağları çok sayıda
aşmakta [Huban Arı],
12395. Çatal ağzı başka çok sayıda
suyu geçmekte.
12396. Dağın yükseğine geldiğinde
12397. Daha alçak yüksekliğe bakarak
aşmaktadır.
12398. Suyun derinliğine geldiğinde
12399. Daha sığ olanına bakarak geç-
mektedir.
12400. Uzun yolu kısa yapmakta,
12401. Kısa yolu uzun etmekte.
12402. Silsileli bir dağ sırtına çıkıp
12403. Atının ağzını, durdurmak üzere
çekip baktığında
12404. Kök denizin yükselip dinginlik
içinde dalgalandığını [gördü].

12405. Kök karlı dağ doruğu, kök tigris²³⁻
7'e dek yükselmekte,
12406. Güneşin gözünü kaplamakta.
12407. Kök denizin kıyısında
12408. Sayılamayacak kadar kalabalık
halk yaşamakta.
12409. Karınca gibi kaynamakta,
12410. Kara sinek gibi koşuşturmakta.
12411. Kök yazıya dolu
12412. Kök mal otlamakta.
12413. Huban Arı'nın tok ve semiz malı
kişnemekte,
12414. Yerli halkı ağlamakta.
12415. Ak sarayın yanında
12416. At bağlanan sarçında
12417. Büyük, küçük kök pora atlar yan
yana durmakta.
12418. Kalın vücutlarında yara izi yok-
tur,
12419. Katı kemiklerinde birleşmeler
yoktur.
12420. Baktıkları gözleri birer köz gibi-
dir,
12421. Soludukları solukları alev gibidir.
12422. Yüksekten giden bulutları
12423. Kulaklarıyla yarmaktalar.
12424. Alçaktan gelen bulutları
12425. Alınlarıyla bölmekteler.
12426. Katı yerden su,
12427. Katı taştan ot çıkacak sertlikte
basmaktalar.
12428. Halkalı sağlamlaştırılan zırh
12429. İten kemiğe vurmaktadır.
12430. Katı zırh siperi
12431. Kalın beyne takılmaktadır.
12432. Kılıcın başı kan olmakta,
12433. Mızrağın başını ateş kaplamak-
tadır.
12434. Altın tüylü ak köpek

12435. Tok ve semiz mal ile öz yönetim sahibi halkını [düşmana] teslim etmeden,
12436. Kanlı savaşla savaşmakta, dövüşmektedir.
12437. Alçaktan gelen oklardan
12438. Üstesinden atlayıp kapışmaktadır.
12439. Yüksekten gelen oklardan
12440. Altından geçerek koşmaktadır.
12441. At kemiklerinden çatal kaya,
12442. Er kemiklerinden eğri kaya yığmış.
12443. Kök deniz kıyısında yaşayan kök pora atlı
12444. Kök Molat²³⁸ ile Kögetey Mirgen²³⁹ adlı iki kardeş
12445. Kanlı savaş hazırlayıp, Huban Anğ'ın
12446. Tok ve semiz malıyla albatlı halkını getirip,
12447. Tutsak etmektedir.
12448. Altmış hanın haracını toplamışlar,
12449. Yetmiş devletin yemeğini yemişler.
12450. Kanlı savaşla gelen
12451. Yerli halk baktığında
12452. Çürük yularlı, hahpas eyerli,
12453. Bütünöyle yaralarla kaplı bir çabağaya binen,
12454. Karnı yara, yüzü yara izleriyle kaplı olan,
12455. İki gözünden akan çapağı çenesine kadar sarkan,
12456. Kara duman gibi,
12457. Yığılıp peşinden takip eden,
12458. Kara sinek ve at sinekleriyle dövüşen,
12459. Kız çocuğunun silsileli yerden geçtiğini [gördü].
12460. Şeytan desen, şeytan değil,
12461. Kişi desen, kişi değil.
12462. Böyle bir şeyi kim görmüş ki?
12463. Yerli halk, korkup,
12464. Kılıç ve mızraklarını bırakıp,
12465. Alt dünyaya doğru
12466. Atılan ok gibi, kaçışmaktadır.
12467. Kaçmakta geciken yerli halk ise, çığlıklar atıp,
12468. Kara tayga ve kök denizin
12469. İçine koşturmaktadır.
12470. Altın tüylü ak köpek
12471. Aynlıp ölen alpların kemikleriyle
12472. Boşuna savaşıp, dövüşmektedir.
12473. Kanlı savaşın olduğu yerde
12474. Ak yazı oluşmuştur.
12475. At kemikleri çatal kaya,
12476. Er kemikleri eğri kaya hâlinde yığılmıştır.
12477. Kanlı savaşta kapışacak alp kalmadığından
12478. Kök Molat ile Kögetey Mirgen'in
12479. Güzel evinin [önüne] gelip, Huban Anğ duruverdi.
12480. Kara sinek ve at sinekleri
12481. Ulu dağ gibi uğuldayıp
12482. Ulu deniz gibi şarıldayıp
12483. Kara duman gibi fışkırdayıp,
12484. Kara duman gibi devinip,
12485. Altın sarçında duran
12486. Büyük ve küçük kök pora atlara yapışıp,
12487. Kızıl kanlarını emmekteler.
12488. Güzel atlar dayanamadan,
12489. Yere bakarak fışkırmaktalar,
12490. Göğe bakarak kişnemekteler.
12491. Değirmen gibi çekilmekteler,

12492. İğ gibi dönmekteler.
12493. İpek dizginlerini koparamadan,
12494. Yere batıncaya dek gayretlen-
mekteler.
12495. Yetiştirilen malın suçu yok, diye
12496. Huban Arığ, atların dizginini çö-
züp, salıverdi.
12497. İki at, vücut sızlamasına daya-
namadan,
12498. İki ayrı yönde koştu.
12499. Kuyruklarını uzaya dek kaldırıp,
12500. Tersine tekmeler savurup, silsi-
leli yerin ötesine geçiverdiler.
12501. Bunların peşinden ise, kara du-
man gibi uğuldayıp,
12502. Sinek ve at sinekleri uçtu.
12503. Huban Arığ, sinek ve at sinekle-
riyle kapışıp,
12504. Güzel evin içine girdi.
12505. Sinek ve at sinekleri güzel evin
içine doluşup,
12506. Kara duman gibi devinip,
12507. Uğuldamakta, vızlamaktaydı.
12508. Kök Molat ile Kögetey Mirgen
12509. Altın masanın arkasında yan
yana oturup
12510. Aş-yemeklerin en lezzetlisinden
yemekteydi,
12511. Arakanın en sertinden içmek-
teydi.
12512. Sırt ile boyunlarının arası altmış
kulaç,
12513. Omuz ile boyunlarının arası elli
kulaç.
12514. Gözlerinin arasını ölçmek için
karış yetmez,
12515. Kulaklarının arasını ölçmek için
kulaç yetmez.
12516. Baktıkları gözleri birer köz gibi,
12517. Soludukları solukları alev gibi.

12518. Ağzlarından çıkan solukları
12519. Ak duman olup yayılmakta.
12520. Göğüslerinden çıkan buğuları
12521. Kök duman olup etrafı sarmak-
ta.
12522. Kırılabilir kemikleri yoktur,
12523. Kızarıp akabilir kanları yoktur.
12524. Bunu görüp, Huban Arığ'ın
12525. Katı kemiği ağrıyiverdi,
12526. Sağlam kemiği sızlayıverdi.
12527. Kök Molat konuştu:
12528. "Bu yurda, bu ülkeye ilk kez
12529. Üstün güçlü alp
12530. Üstün hile ve yöntemler kullan-
mak suretiyle girdi.
12531. Böyle bir şeyi kim gördü?
12532. Böyle bir şeyi kim bildi?
12533. Güzel yöntemimiz üstün gelse,
12534. Arı canına ulaşırız.
12535. Güzel yöntemimiz yetmezse,
12536. Aynılıp ölür, burada kalırız.
12537. Ulu hilemiz yetse,
12538. Ulu tinine ulaşırız.
12539. Ulu hilemiz yetmezse,
12540. Geçip ölür, burada kalırız."
12541. Kartal gibi keskin,
12542. Puhu gibi derin baktılar [alp yiğit
kardeşler].
12543. Sinek ve at sinekleri duman gibi
kaynayıp,
12544. Altın masa üzerinde duran yiye-
ceklere
12545. Oturup karınlarını doyurmakta-
dır.
12546. Kök Molat ile Kögetey Mirgen
12547. Sağ eliyle sinek ve at sinekleriyle
dövüşüp, [bunları] kovmaktadır,
12548. Sol eliyle yiyecekleri arındırmak-
tadır.

12549. Ne kadar temizleseler de,
 12550. kadar çok [sinek ve at sineği]
 gelip yeniden oturmaktadır.
 12551. "Böyle bir şeyi kim gördü ki?." diye
 12552. Darılıp, sinirlenmektedirler.
 12553. Kök Molat ad ve soyadını sordu
 [Huban Anğ'a]:
 12554. "Hangi yerde yurtlusun?
 12555. Hangi suyun kıyısında yerleşik-
 sin?
 12556. Yetiştiren atan kimdir?
 12557. Emziren anan kimdir?
 12558. Verilen adın nedir?
 12559. Taşadığın soyadın nedir?
 12560. Huban Anğ kızın bu kılığa girip
 12561. Hilesini kullanıp gelmesi için
 12562. Güzel hilesi yoktur.
 12563. Bize verecek borcun vardı da,
 12564. Bu ülkeye onu getirdin herhâl-
 de?
 12565. Bizden alacağın vardı da
 12566. Bunu almak üzere mi geldin
 acaba?."
 12567. "Dokuz denizin birleştiği yerde,
 12568. Dokuz kar dağ doruğunun gök-
 yüzünü değdiği yerde,
 12569. Dokuz kuşağın öte yanında,
 12570. Dokuz gün sonra ulaşılan yer-
 de,
 12571. Kara denizin kıyısında,
 12572. Kara karlı dağ doruğunun ete-
 ğinde yurtlu,
 12573. Kara doru atlı Himis Han²⁴⁰'ın
 12574. Çürük yularlı, hahpas eyerli,
 12575. Tamamen yaralarla kaplı kara
 çabağalı,
 12576. Karnı yara, yüzü yara izleriyle
 kaplı,
 12577. İki gözünden çapağı çenesine
 kadar sarkan
 12578. Hara Tana²⁴¹ kızı benim.
 12579. Atılan ok geri dönmez,
 12580. Alp kişi geri adım atmaz.
 12581. Altmış hanın haracını kesen,
 12582. Altmış hileyi fazlasıyla bilen,
 12583. Üstün güçlü yaratılan
 12584. Kök Molat ile Kögetey Mirgen
 adlı iki kardeşi,
 12585. Çatal kulağımla çoktan duy-
 dum,
 12586. Ala gözümle ise ancak şimdi
 görüyorum.
 12587. Yetmiş ülkenin yemeğini topla-
 yan,
 12588. Elli yöntemi çok iyi bilen,
 12589. Ulu güç sahibi Kök Molat ile Kö-
 getey hakkında
 12590. İki kulağımla çok şey duydum,
 12591. İki gözümle ise ancak şimdi gö-
 rüyorum.
 12592. Sırtınıza giyecek giysi yetmedi
 mi ki,
 12593. Karnınlannız aş a doymadı mı ki,
 12594. Kardeş akrabası olmayan
 12595. Huban Anğ ööre²⁴²'min
 12596. Tok ve semiz malını, yönetim
 sahibi halkına
 12597. Göz dikip, iştahlanıp, bunları bu-
 raya sürüp getirdiniz?
 12598. Giymediğiniz giysilerinizi buraya
 gelmemden önce
 12599. Giymişsinizdir herhâlde.
 12600. Yemediğiniz yemekleri buraya
 ulaşmamdan önce
 12601. Yaşşılıkle yemişsinizdir herhâl-
 de.

12602. Tutsaklıkta kişi kalmasin,
12603. Halkı bir başkası baskı altına al-
masın.”
12604. Güzel kızın ala gözünden
12605. Ak alevli ateş fıskırdı.
12606. İki gözünde kök alevli ateş tutul-
du.
12607. Sinek ve at sinekleri, daha da
çok yığılıp,
12608. Daha da çok kaynayıp,
12609. Ulu yel gibi uğuldamakta,
12610. Ulu kasırğa gibi gürüldemekte.
12611. Kök Molat ile Kögetey Mirgen
düşüncelere daldılar,
12612. Korkmadan, sert konuşan kız
çocuğu
12613. Üstün güç sahibi bir alp olabilir.
12614. Üstün gücüne güvenip de,
12615. Güzel yurdun içine gelip,
12616. Gür ve cesur konuşmalar yap-
maktadır.
12617. Kız balanın tepesinden tırnağına
kadar,
12618. Tırnağından tepesine kadar,
12619. Sınayarak iki alp kardeş bak-
maktadır.
12620. Sınmak üzere [kız balanın] ke-
miğinin olmadığını,
12621. Kızarıp akmak üzere kanının bu-
lunmadığını [anlamaktalar].
12622. “Alp Hara Tana kız,
12623. Atanın yakını mıdır ki
12624. Yabancı birisinin önüne onu sa-
vunmak üzere
12625. Ayrılıp ölecek canını getirdin?
12626. Elsize el olmak,
12627. Dilsiz dil olmak üzere mi gel-
din?
12628. Yabancı birisinin önüne onu sa-
vunursan

12629. Ayrılıp ölür, kalırsın.” diye,
12630. Konuştu Kök Molat.
12631. Güzel kız, iki kardeşin
12632. Önüne gelip, şöyle dedi:
12633. “Hangi ülkeden tok ve semiz
malı,
12634. Albathı halkı getirdiyseniz,
12635. Derhâl öz yurtlarına dönmeleri
için azat ediniz.
12636. Güzel ülkelerine gidip,
12637. Barış ve esenlik içinde yaşasın-
lar.”
12638. Kök Molat ile Kögetey Mirgen iki
kardeş,
12639. Duymaz kulak, görmez göz ke-
sildi.
12640. Horlayıncaya dek gülmekteler
ki,
12641. Katı kayalar sarsılmaktadır.
12642. Kükreyinceye dek kahkaha at-
maktalar ki,
12643. Kocaman kayalar göçmektedir.
12644. “Duymaz olduysanız, duymanızı
sağlayacağım,
12645. Görmez olduysanız, görmenizi
temin edeceğim.” diye,
12646. İçinde söyledi güzel kız.
12647. Kandan kızıl yüzü,
12648. Kara bağra dönüştü.
12649. Yangından kızıl yüzü,
12650. Ölen bağra dönüştü.
12651. İki kardeşe dedi:
12652. “Yolda engel çıkarsa,
12653. Huban Arğ yarın gelir.
12654. Yolda engel çıkmazsa, bugün
ulaşır.
12655. Tok ve semiz malıyla albathı hal-
kının peşinden gelip,
12656. Arı canınıza ulaşmadan,
12657. Güzel yurdunuzu düşürmeden,

12658. Ata yurduna geri dönmez.
 12659. Ulu canınıza ulaşmadan,
 12660. Ulu yurdunuzu dağıtmadan,
 12661. Ana yurduna dönüp gitmez.
 12662. Engin Orta dünyanın üstünde,
 12663. Alt dünyanın üzerinde,
 12664. Kızıl kır atın önüne,
 12665. Geçebilecek mal yoktur.
 12666. Huban Anğ'ı kara yerden kapıp,
 12667. Kaldırıp atabilecek güçte alp yoktur.”
 12668. Alp Kök Molat yanıtını verdi:
 12669. “Alp Hara Tana kız,
 12670. Huban Anğ'ın tok ve semiz malına,
 12671. Albathı halkına ihtiyacımız yoktur.
 12672. Bize Huban Anğ'ın kendisi gerek.
 12673. Altmış ezgisini çalarak dolaştığında
 12674. Katı yüreğimiz eridi,
 12675. Göz yaşlarımıza boğulduk,
 12676. Burun suyumuzdan soluğumuz kesildi.
 12677. Arı güzel Huban Anğ'ı
 12678. Ala gözümüzle görebilsek,
 12679. zaman ayrılp ölecek olursak bile, gözümüz açık gitmez.
 12680. Kögetey Mirgen kardeşimin
 12681. Yaştayken evleneceği, yaşı birlikte yazılanı
 12682. Huban Anğ kız olsa gerek.
 12683. Bu ülkeye bir gelirse,
 12684. Kögetey Mirgen kardeşime [onu eş olarak] alıp vereceğim.
 12685. Tatlı söze ikna olmazsa,
 12686. Arı güçle alırsınız.
 12687. Nazik sözle razı olmazsa,
 12688. Ulu güçle alırsınız.
 12689. Tanrı'nın birleştirdiği yazgı yerini bulur.
 12690. Huban Anğ kız gelir gelmez,
 12691. Evlendirip, birlikte yaşamak üzere
 12692. Kızın ulu toyunu düzenleriz.
 12693. Baban Hımıs Han'ı çağırıp,
 12694. Ulu kişiyi en saygın masanın arkasına oturturuz.”
 12695. Güzel kız ise Kök Molat'ı sözüyle açtı:
 12696. “Ayrılp ölen atana,
 12697. Anlatırsın bütün bunları.
 12698. Geçip ölen anana,
 12699. Söylersin bütün bunları.
 12700. Ne Orta dünyada,
 12701. Ne de Alt dünyada
 12702. Güzel Huban Anğ kız
 12703. Evlenip kocaya varmak üzere yaratılmadı.
 12704. Ulu Tanrı'ya ulu konuştun,
 12705. Küçük Tanrı'ya sakat konuştun.”
 12706. Sağ cebinden üç başlı altın kistik hançeri,
 12707. Çekip yere attı [Huban Anğ].
 12708. Anında önünde üçgen çıplak oğlan
 12709. Dikiliverdi ve sordu:
 12710. “Ne oldu?
 12711. Ne için gerek oldum?.”
 12712. Huban Anğ buyruğunu verdi oğlana:
 12713. “Gözü doyunca, karnı doymaz,
 12714. Kara düşünceli, içi kana susamış,
 12715. Kök Molat ile Kögetey Mirgen'in
 12716. Arı canlarına ulaşıp,
 12717. Güzel yurtlarını ezdikten sonra,

12718. Sağ cebime gelip girersin.
12719. Kök Molat ile Kögetey Mirgen'in
12720. Arı canına ulaşamazsak,
12721. Geniş yanımıza yatmamıza im-
kân vermezler,
12722. Zeytin gözlerimizle uykuya dal-
mamıza imkân bırakmazlar."
12723. Kök Molat bağırarak yanıtladı:
12724. "Nasıl da hiç bilemedik,
12725. Nasıl da hiç sezemedik,
12726. Altmış hileyi çok iyi bilen Huban
Arğ'ı.
12727. Altmış hilesi çok fazlaymış,
12728. Elli yöntemi çok iyiymiş.
12729. Silah donanımlarımızı hazırla-
madan,
12730. Kalın zırhlarımızı giyemeden kal-
dık.
12731. Banş içinde duran yurdumuzun
12732. Düşecek günü gelmiş.
12733. Düzgün duran ülkemizin,
12734. Dağıtılacak günü kapıya dayan-
mış."
12735. Üçgen çıplak oğlan
12736. Sağ elini kaldırıp
12737. Altın masanın arkasında
12738. Oturan iki kardeşi
12739. Çevirip vurdu, geçti.
12740. Aya sesini duymayan,
12741. Hiç kimse kalmadı.
12742. "Nasıl vurdu?" diye
12743. Merak edip göz atıp baktıkların-
da,
12744. İki kardeşin yan yana oturduğu
yerin olduğunu,
12745. Ancak, gittikleri yerlerinin olma-
dığını [gördüler].
12746. Ak sarayı üçgen oğlanın vurup
12747. İki yarım biçiminde yarması so-
nucu dışarı uçup,

12748. İnsanın basmadığı kirli çamura
12749. Saplanmak üzere darbe yemiş
iki kardeş.
12750. Kurbağa gibi bir ileri bir geri kıp-
raşıp,
12751. Solucan gibi kıvranıp, çıktılar.
12752. Ağzlarından akan kanlarına bo-
ğulmaktalar,
12753. Burunlarından akan kanları so-
laksuz kalmaktalar.
12754. Beri doğru gidince öne düşmek-
teler,
12755. Arkaya doğru dönünce de geri-
ye düşmekte.
12756. Elden giden et yanağa yapış-
mış,
12757. Yanaktan kopan et de el ayasın-
da kalmış.
12758. Aylı usları çıkıp,
12759. Arka dünyayı düşünür oldular.
12760. Güneşli akıllarını kaçırp,
12761. Görünmez dünyayı düşünür ol-
dular.
12762. Huban Arğ iki bileğini sıktı,
12763. İki eteğini, güç koyup, çekti.
12764. Kögetey Mirgen'i yaka başından
kapıp,
12765. Yiğit alpa şunu söyledi:
12766. "Aylı ve güneşli dünya üzerinde
12767. Alacak eşini alıp evlenemedin.
12768. Ayrılıp ölen sürün²⁴³ün
12769. Ak Üzüt ülkesine varıp,
12770. Orada eş alıp yaşasın."
12771. Yaka baştan kapışıp, yazı yerde,
12772. Düzgünce ve güzelce dövüşme-
ye başladılar.
12773. Etek baştan tutuşup, ıssız yazı-
da,
12774. Dürüstçe ve yahşice savaşmaya
giriştiler.

12775. Üçgen çıplak oğlanın eline dü-
şüp,
12776. Kök Molat alp şöyle konuştu:
12777. "Engin Orta dünyanın üstünde,
12778. Alt dünyanın üzerinde,
12779. Alpa asla yere serdirmedim,
12780. Er yiğitte, yere düşecek kadar
ittirmedim.
12781. İlk kez bu bala darbesiyle beni
yere yıktı."
12782. Yedi güne ulaştılar,
12783. Yere ve taşla düşmediler.
12784. Dokuz güne çıktılar,
12785. Toprağa ve taşla düşmediler.
12786. Kara toprak ucundan ileriye
doğru düzelmekte,
12787. Kan tigrir²⁴⁴ ise doruğundan aşağıya
doğru düzelmekte.
12788. Kara toprağın çamuru,
12789. Kan tigre dek yükselip,
12790. Ay ve güneşin gözünü kapla-
maktadır.
12791. Kan tigririn kara bulutu ise,
12792. Kara toprağa düşüp,
12793. Kara duman olup etrafa yayıl-
maktadır.
12794. Kök salıp büyüyen otlar,
12795. Dağa vurulup yapışmaktadır.
12796. Kök salıp büyüyen ağaçlar,
12797. Yere vurulup yapışmaktadır.
12798. Açılmamak üzere ak duman,
12799. Ayak altında yayılıp
12800. Ak yazının her tarafını sarmakta-
dır.
12801. Kalkmamak üzere kök duman,
12802. Etek altında dolanıp
12803. Kök yazının her köşesini kapla-
maktadır.
12804. Gece koşması gereken güzel
ay,
12805. Kararıp öldü, yitiverdi.
12806. Közlenerek doğması gereken
güzel güneş,
12807. Kızanıp öldü, yitiverdi.
12808. Yazıda dolaşan güdülen mal,
12809. Otlayamadan böğürleşip,
12810. İnlleyip dolaşmaktadır.
12811. Evlerinde yaşayan yerli-yabancı
halkın tümü,
12812. Yemek yiyemeden, aştan ko-
pup,
12813. Çığlıklar atıp, bağışmaktadır.
12814. Kimisi balam nerede,
12815. Kimisi de anam nerede, diye
12816. Günden güne haykırmaktadır.
12817. Alp Kögetey Mirgen'in
12818. Ayağıyla yere daha az basmaya
başladı,
12819. Daha çok toprağa gövdesiyle
dayanmaya başladı.
12820. Kaymaz yerde kaymakta,
12821. Tökezlemez yerde tökezlemek-
te.
12822. Kapacağı şeyi ıskalamakta,
12823. Tutacağı şeyi yanlış tutmakta.
12824. Huban Anı, ayağını kapıp, dö-
nüp,
12825. Eteğini kapıp, evirilip,
12826. Kara yerden kapıp, [Kögetey
Mirgen'i] kaldırdı,
12827. Beline kadar kaldırıp,
12828. Anı gücü yetmeden,
12829. Ulu gücü yetmeden, duruverdi.
12830. İki eli titremekte,
12831. Soluk alıp, güç toplayıp,
12832. İkinci kez kaldırmaya girişti.
12833. Geniş göğüs hizasına dek kaldı-
rabilirdi,
12834. Ancak an gücü yetmeden,

12835. Ulu kuvveti yetmediğinden, dinlenmek üzere duraklayıverdi.
12836. Donuk toprağı diz kapaklarına dek
12837. Yumuşak toprağı eteğe dek ayağıyla bastı.
12838. Ala gözünün ateşi karıştı,
12839. Ayın gözü görünmemekteydi.
12840. İki gözünün ateşi yitti,
12841. Güneşin gözü görünmemekteydi.
12842. Dağın karlı doruğuna benzer Kögetey Mirgen'i
12843. Kan tigire dek kaldırıp atmak için
12844. An gücü yetmemekte,
12845. Ulu gücü eksik kalmakta.
12846. [Huban Anğ] yelin vurduğu çiçek gibi sallanmakta,
12847. Kasırganın vurduğu ağaç gibi sarsılmakta.
12848. Altın tüylü ak köpek
12849. Kanlı savaşı bitirip,
12850. Huban Arığ'ın önüne gelip durdu,
12851. Kişi diliyle konuştu:
12852. "Kağanım, beğim Huban Anğ,
12853. Kögetey Mirgen'i kaldırıp atmak için
12854. An gücün yetmemekte,
12855. Ulu gücün eksik kalmakta.
12856. Sana gücümün yansını vereceğim,
12857. Ağzını açiver [şimdi]."
12858. Huban Arığ, usu döndüğünde, [alp yiğidi] kaldırmakta,
12859. Usunu kaybedince ise yine indirmekte.
12860. Ağzını açiverdiğinde,
12861. Altın tüylü ak köpek
12862. Ağzının içine üfleyiverdi.
12863. Tereyağı gibi eriyiverdi,
12864. Üs²⁴⁵ gibi eziliverdi.
12865. Yeniden usu dönüverdi,
12866. Yeniden gücü toparlandı.
12867. Kaptığı eli kapandan daha katı oldu,
12868. Tutan kolu demirden pek oldu.
12869. Haykırış atıp, güzel kız,
12870. Kan tigire dek [alp yiğidi] kaldırıp,
12871. Bulutsuz gökyüzünü altı evirip,
12872. Bulutlu gökyüzünü beş kez döndürüp,
12873. Kara yere tüm gücüyle çarptı.
12874. [Kögetey Mirgen'in] sırtı altı yerden,
12875. Beli beş yerden
12876. Kırılıp parçalandı.
12877. Ayrılp ölen Kögetey Mirgen'in [ölü beden],
12878. Kök dağın karlı doruğu gibi,
12879. Kök buluta dek yükselerek yerde uzandı.
12880. Alp Huban Anğ kız,
12881. An gücü tükenip,
12882. Öne doğru gittiğinde, öne doğru düşmektedir.
12883. Beriye doğru gittiğinde ise, geriye doğru düşmektedir.
12884. Geniş taş üzerinde oturup,
12885. Ağzından soluklayıp dinlenmektedir,
12886. An gücünü yeniden toparlamaktadır.
12887. Huban Arığ ayağa kalktı,
12888. Altın tüylü ak köpeğe
12889. Gücünün yansını geri verdi.
12890. Tigr²⁴⁶ dibi uğuldayıverdi,
12891. Toprağın arası yanlıverdi.

12892. Orta dünyanın üstünde
 12893. Harbahtas²⁴⁷ yoluyla bile bulu-
 şulamaz,
 12894. Kara duman yayıliverdi.
 12895. Kara dumanın içinden
 12896. Üçgen çıplak oğlan çıkıp
 12897. Huban Anğ'ın önüne gelip duru-
 verdi.
 12898. Huban Anğ onu silkiverdi,
 12899. Üç başlı altın kistik hançerine
 dönüştürüp,
 12900. Sağ cebine koyuverdi.
 12901. Huban Anğ konuştu:
 12902. "Öce neden olan Kök Molat ile
 Kögetey Mirgen'den
 12903. Öç almadan rahat bırakmam.
 12904. Yamanlık yapan iki kardeşten
 12905. Yamanlaşmadıkça peşlerini bı-
 rakmam.
 12906. Aziz yurdumu düşürdüler,
 12907. Yabancılarla doldurdular.
 12908. Ulu yurdumu ezdiler,
 12909. Düşmanlarla doldurdular.
 12910. Aziz yurtlarını [ben de] düşürü-
 rüm,
 12911. Yabancılarla doldururum.
 12912. Ulu yurtlarını ezerim,
 12913. Düşmanlarla doldururum.
 12914. Bu yurt, bu ülke
 12915. Bir daha yaratılmasın,
 12916. Bir daha yeniden kurulmasın."
 12917. [Ardından] ulu yurdu düşürdü,
 12918. Ulu ateşe verip yaktı.
 12919. Kök Molat'ın eşi Kün Anğ²⁴⁸
 12920. Güzel hıleye ak kartala dönü-
 şüp,
 12921. Geç doğan yaş balasını kaçırıp,
 12922. Buz denizini uçarak geçti,

12923. Pus Han²⁴⁹ babasının ülkesine
 götürüp,
 12924. Yedirip, büyötmektedir.
 12925. Yaş bala yaş ot gibi büyömekte,
 12926. Bir gecelese, bir yaşına bas-
 makta,
 12927. İki gecelese, iki yaşına girmek-
 te.
 12928. Huban Anğ bir öğrense,
 12929. Alpin balası yine alp olurmuş.
 12930. Yiğidin balası yine yiğit büyö-
 müş.
 12931. Altı gün sonra
 12932. Arı canına ulaşamazsa,
 12933. Ayağa kalkıp, yürömeye başlar-
 sa,
 12934. Adı verilip soyadı tanıtılırsa,
 12935. Asla onu [o zaman] kara yerden
 kapıp kaldıracılabilecek,
 12936. Alp daha doğup, büyömedi.
 12937. Beş gün içerisinde yüzerek ge-
 çilemeyen,
 12938. Buz denizini geçmek için Huban
 Anğ'ın
 12939. Kalın vücudu çok tükenmiş,
 12940. Katı kemikleri yalnızca kalmış.
 12941. Kızıl kasları çok erimiş,
 12942. Keskin kemikleri yalnızca kal-
 mış.
 12943. An gücü bitmiş,
 12944. Aynlıp ölecek hâle gelmiş.
 12945. Ulu gücü solmuş,
 12946. Geçip ölecek duruma düşmüş.
 12947. Yele ve hafif esintiden etkilene-
 cek hâle gelmiş.
 12948. Altın tüylü ak köpek
 12949. Kişi diliyle konuştu:
 12950. "Kağanım, beğim Huban Anğ,
 12951. Beş gün boyunca yüzerek
 12952. Buz denizin karşı tarafına [ve],

12953. Pus Han'ın ülkesine,
12954. Bu zaman dek,
12955. Kara başlı alp ulaşamadı,
12956. Dört toynaklı mal ayağını basa-
madı.
12957. Üstün güç sahibi alplar ayrılıp
ölmekte,
12958. Ulu güç sahibi er yiğitler geçip
ölmekte.
12959. At kemikleri çatal kaya,
12960. Er kemikleri eğri kaya biçiminde
yığılmakta.
12961. Beş gün boyunca yüzülerek ge-
çilemeyen,
12962. Buz denizine sen girsen,
12963. Öbür yana yüzünceye kadar,
12964. Baldırın kırılıncaya dek donar,
12965. Kıyıya ulaşıp, sudan üzerine se-
ğirdiğinde,
12966. Altın gölün dalgalandığını görür-
sün.
12967. gölün suyundan içip, içinde yu-
narsın.
12968. Ondan sonra yeniden yaratıl-
mış,
12969. Yeniden doğmuş gibi olursun.
12970. Altmış yöntemi fazlasıyla bilen
12971. Alp üstünü Altın Kris tayda'n
12972. Altın göle dönüşüp, yatmakta,
12973. Senin gelmeni beklemekte.
12974. Ulu tanrı izin vermedi,
12975. Ulu denizi geçmem [için].
12976. Yalnız yaratan beni yaratmadı,
12977. Deniz aşırı gitmem [için].
12978. Buz denizini yüzerek geçip,
12979. Kıyıya doğru seğirdiğimde,
12980. Alp biçimli çatal kaya,
12981. Er biçimli eğri kaya olup dona
kalırım.

12982. Bu dünyada yeniden dolaşa-
mam,
12983. Yeniden senin yanında olamam.
12984. Güzel yurda dönüp,
12985. Tok ve semiz mal ile albathı hal-
ka,
12986. Bakıp, bekçilik ederim."
12987. Huban Arığ,
12988. Altın tüylü ak köpeğin
12989. Buz denizini geçmemek üzere
yaratıldığını anladı.
12990. Buz denizini geçtiği durumda,
12991. Yalnız yaratanca yargılanıp,
12992. Ulu tanrı tarafından suçlanıp,
12993. Alp kemiği çatal kaya,
12994. Er kemiği eğri kayaya
12995. Dönüştürülüp, cezalandırılacak,
12996. Tamamen [bu dünyadan] ayrılıp
ölecek.
12997. "Atamın yurduna dönüp,
12998. Tok ve semiz mala dikkatlice
bekçilik yap.
12999. Anamın ülkesine geri gidip,
13000. Onurlu halkıma koruyuculuk et.
13001. Yaşın uzak, yaratanın yüksek ol-
sun.
13002. Dokuz gün sonra,
13003. Dönüp geri dönmezsem,
13004. Ölmüş olduğumu bilesin.
13005. Dokuz günden fazla kalsam,
13006. Geçip bu dünyadan ayrıldığım-
dan haberin ola.
13007. Benim peşimden gitme,
13008. Benim izimi sürme.
13009. Böyle çileyi çekmem nasipse,
13010. Yukarıda duran yaratanlarca,
13011. Neden acaba yarattıdım ki?
13012. Böyle güçlülere katlanmam
yazgımsa,

13013. Yukarıda duran ulu tanrı [tarafından]
 13014. Neden acaba yaratıldım ki?
 13015. Barış ve esenlik içinde olursak,
 13016. Ala gözle görüşeceğiz.
 13017. Ayrılıp ölecek olursak,
 13018. Ak Üzüt ülkesinde görüşeceğiz.
 13019. Esenlik ve sağlık içinde kalırsak,
 13020. İki gözle görüşeceğiz.
 13021. Geçip ölecek olursak,-
 13022. Geçip ölenlerin ülkesinde,
 13023. Buluşup, görüşeceğiz.” diye,
 13024. Üzülerek Huban Arıg söyledi,
 13025. Vedalaştı.
 13026. Kızıl kır atına atlayıp bindi.
 13027. Altın tüylü ak köpek
 13028. Silsileli dağlık bir yere çıkıp,
 13029. Kara toprağı tekmeleyip deldi,
 koşmaya başladı.
 13030. İraktaki yerde kartal kuşu gibi
 13031. Uğuldayıp, vızıldayıp yitiverdi.
 13032. Kara topraktan kopan çamur,
 13033. Kan tigredek yükselip,
 13034. Ay ve güneşin gözünü kapladı.
 13035. Huban Arıg atının ağzını çekti
 [ileriye doğru atıldı].
 13036. Beli başka çok sayıda dağ aş-
 makta,
 13037. Birleşme yeri başka çok sayıda
 sudan geçmekte.
 13038. Kara topraktan gürültü yayma-
 dan,
 13039. Kan tigrirde fark ettirmeden, koş-
 turmakta.
 13040. Ulaşılmaz yere ulaşmak üzere-
 dir,
 13041. Bulunmaz şeyi bulmak üzeredir.
 13042. Kiriş bağı gibi çekilip,
 13043. Kizen²⁵⁰ bağı gibi gerilip ilerle-
 mekte.
13044. Soğan²⁵¹ gibi vızıldamaktadır,
 13045. Hosto gibi uğuldamaktadır.
 13046. Ucundan teptiği yerlerde,
 13047. Derin göller oluşmakta,
 13048. Ufak-tefek balıklar içinde yüz-
 mekte.
 13049. Tekmesinden kesilen yerlerde
 ise,
 13050. Parça doruklar oluşmakta,
 13051. Parça dorukların üstünde,
 13052. Geyikler böğürmektedir.
 13053. Alçak dağlık yerlere geldiğinde,
 13054. Yayvan yayılıp aşmaktadır.
 13055. Alçak ağaç başlıkları
 13056. Arkada sallanıp kalmaktadır.
 13057. Yüksek dağlık yerlerde,
 13058. Yan eğilip geçmektedir.
 13059. Yüksek ağaç başlıkları
 13060. Yalpalanıp geride kalmaktadır.
 13061. Ezgisini çalmakta,
 13062. Kök çiçekler dalgalanmaktadır.
 13063. Türküsünü söylemekte,
 13064. San çiçekler çalkalanmaktadır.
 13065. Yerli halk ağlaşmakta,
 13066. Yırtıcı hayvanlar böğürmektedir.
 13067. Buz denizin soğuğu
 13068. Akciğerle yüreği vurarak deş-
 mektedir,
 13069. Kalın zırhı geçerek,
 13070. Kalın beyne ulaşmaktadır.
 13071. Donuk zırhını geçerek dondur-
 makta,
 13072. Donuk kemiğine saplanmakta-
 dır.
 13073. Donmaz özü donmaktadır,
 13074. Üşümez özü üşümektedir.
 13075. Beş gün boyu yüzerek geçile-
 meyen

13076. Buz denizinden soğuk yel vur-
maktadır.
13077. İraktaki yerde uğuldayıp, ulu-
maktadır.
13078. Ak duman yayılıp,
13079. Ay ve güneşin gözünü kapla-
maktadır.
13080. Huban Anğ, korkmayan özü
korkmakta,
13081. Ürkemeyen özü ürkemektedir.
13082. Varacak yere varmak,
13083. Ulaşılabilecek yere ulaşmak, diye,
13084. Atına kamçı vurdu.
13085. Huban Anğ, kırağıyla kaplan-
makta,
13086. Ak kar gibi ağarmaktadır.
13087. Kızıl kır at kırağıyla örtülmekte,
13088. Ak halı gibi ağarmaktadır.
13089. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, atını
durdurup,
13090. Göz atıp baktığında,
13091. Beş gün boyu yüzerek geçile-
meyen buz denizinin,
13092. Uğuldayıp, vınlayıp, kıyılarından
taşarak, etrafa yayılmakta [oldu-
ğunu gördü].
13093. Soğuk yel kemiklerinin iliğine
kadar üşütmekte,
13094. Beş gün boyu yüzerek geçile-
meyen buz denizinin
13095. Ucu kenarı görünmemektedir.
13096. "Kanatlı doğmuş olsaydım,
13097. Kan tigre yükselip uçar,
13098. Buz denizini geçerdim.
13099. Kanadı olmayan çilekeş olan
özüm,
13100. Kara yalnız çilemi çekmekte-
yim.
13101. Atılan ok geri atılmaz,

13102. Alp kişi geri dönmez.
13103. Böyle çileyi çekmek nasibimse,
13104. Neden acaba babam beni yarat-
tı?
13105. Böyle işkenceyi görmek yaz-
gımsa,
13106. Neden acaba anam beni doğur-
du?
13107. Atlayıp bindiğim kızıl kır at,
13108. Çok sayıda yabancı ülkeleri geç-
tik.
13109. Beş gün boyu yüzerek geçile-
meyen buz denizinin,
13110. Atılan ok gibi atılıp,
13111. Uçan kuş gibi uçup,
13112. Karşı yakasında inmek olsun." [219]
diye,
13113. Konuşup, Huban Anğ kız,
13114. Örülen kırbaç kamçısını
13115. Donuk bileğine sarıp,
13116. Kan tigre dek kaldırıp,
13117. [Kızıl kır atının] geniş buduna
vurdu.
13118. Kalın vücudunu yarararak [kam-
çı],
13119. Kan kemiğine saplanmış.
13120. Kızıl kaslarını soyarak,
13121. Keskin kemiklerine ulaşmış.
13122. Kızıl kır at, acıya dayanmadan,
13123. Kara toprağı teperek deldi,
13124. Atılan ok gibi atıldı,
13125. Uçan kuş gibi uçtu.
13126. Huban Anğ'ın asla karışmaz usu
şimdi karıştı,
13127. Asla yitmez usu şimdi yitti.
13128. Ala gözüne ak duman yayılıp,
13129. Ayın gözü kaplanıverdi.
13130. Huban Anğ yere düşüp saplan-
dı.
13131. Gözünü açıp baktığında,

13132. Beş gün boyunca yüzerek geçilemeyen
 13133. Buz denizini koşarak geçip,
 13134. Kızıl kır atın dinlenmekte [olduğunu gördü].
 13135. Huban Arıĝ, ayaĝa kalkıp gitmeye niyetlendiğinde,
 13136. Ayaĝıyla adım atamamaktadır.
 13137. Ayaĝa kalkmaya gayretlendiğinde,
 13138. Ayaĝa kalkamamaktadır.
 13139. Atlayıp bindiĝi kızıl kır atı ise
 13140. Ak buza dönüşüp,
 13141. Taş gibi durakalmıştır.
 13142. Bacak kemikleri, inciĝine²⁵² dek donup, ezilmiş.
 13143. İncik kemiĝine basarak,
 13144. Huban Arıĝ'ın önüne gelip yere yıkıldı.
 13145. Huban Arıĝ, bir ileri bir geri sendeleyerek,
 13146. Eyerin başından tutunup kendini çekip,
 13147. Eyerin içine oturduktan sonra baktıĝında,
 13148. İki bacaĝının kemiĝinin donup,
 13149. Tamamen ezilmiş olduĝunu [gördü].
 13150. İncik kemiĝine basıp [hareket etmeye] gayretlendiĝini [anladı].
 13151. Kızıl kır at, ayaĝa kalkıp,
 13152. İncik kemiĝiyle üç tepe aştı,
 13153. Üç dere geçti.
 13154. Altın göl dalgalanmaktadır.
 13155. Ay altında altın gibi parlamakta,
 13156. Güneşin altında gümüş gibi parıldamaktadır.
 13157. Kızıl kır at altın gölün içine seĝirdi.
 13158. Sabah giren kızıl kır at,
 13159. Kaz gibi devinip, yüzmektedir,
 13160. Ördek gibi dalıp çıkmaktadır.
 13161. Akşam vakti geldiğinde,
 13162. [Kızıl kır at] kıyıya çıktı.
 13163. Yeniden dört ayaĝı yaratılıp,
 13164. Yeniden sağlamca oluşmuştur.
 13165. Huban Arıĝ'ın iki ayaĝı,
 13166. Yeniden yaratılıp bütünlüklü hâle gelmiş.
 13167. Öncekinden daha iyi,
 13168. Evvelkisinden [şimdi ayakları] yüz kat üstün yaratılmış.
 13169. Altın göl bir ileri bir geri dalgalanıp,
 13170. Bütün suyu solup, kuruyuverdi.
 13171. Çene sakalı inmen²⁵³ine dayanan,
 13172. Yanak sakalı sırtını örten,
 13173. Ak sakalını altı kez çekip kuşanan,
 13174. Ak tavşan gibi kırışan,
 13175. İhtiyar kişi ortaya çıktı.
 13176. Yanına gelip, elini sıktı,
 13177. Hızasına ulaşıp, esenlikler diledi.
 13178. "Canım, balam Huban Arıĝ,
 13179. Buz denizini geçip, ayaklarının
 13180. Soğuktan donup düşeceĝini bilip,
 13181. Altın göle dönüşüp [seni] bekledim.
 13182. Bu ülkeye üç günlük mühlet vermek suretiyle geldim,
 13183. Bugün üçüncü günüm dolmakta.
 13184. Sığ da olsa öz suyum vardır,
 13185. Alçak da olsa öz daĝım vardır.
 13186. Yurt sahibi kişi olup yurdumu özledim,

13187. Su sahibi kişi olup suyuma su-
sadam.
13188. Engin dünya üzerinde,
13189. Senden korkmayan, çekinmez
kimse yoktur.
13190. Kök Molat'ın eşi Kün Anğ
13191. Geç doğan balasını, senden kor-
kup,
13192. Bu ülkeye kaçırıp getirdi.
13193. Altı gün sonra,
13194. Ayağa basarak yürümeye başla-
dığında,
13195. Adı verilip soyadı tanıtıldığında,
13196. Asla onu [o zaman] kara yerden
kapıp kaldıracabilecek,
13197. Alp daha doğup, büyümedi.
13198. Altı güne kadar
13199. Arı canına ulaşamazsan,
13200. Arı canını verirsin.
13201. Ata yurdun kimsesiz kalır,
13202. Yabancılarla dolar.
13203. Ana yurdun ıssız kalır,
13204. Düşmanlarla dolar.
13205. Attığın adımdan geri dönme,
13206. Tuttuğun elini geri gevşetme.
13207. Geç doğan balanın
13208. Arı canına ulaşır,
13209. Bu ülkede uzun kalmadan,
13210. Ata yurduna geri gidersin.
13211. Ana yurduna dönersin.
13212. Savaş yolu yurdunun insanıyım,
13213. Kanlı savaş yurdunun insanı-
yım.
13214. Altın göle dönüşüp,
13215. Gücümün yansını sana verip gi-
diyorum.
13216. Yalnız taydanın söylediği sözleri-
ni,
13217. Asla belleğinden çıkarma.
13218. Ulu taydanın ulu sözlerini;

13219. Unutmadan, aklında sakla.”
diye
13220. Söyleyip, Altın Kris taydası
13221. Kucaklayıp, öpüp, yüreğine ba-
sıp,
13222. Göz yaşlarına boğuldu,
13223. Burnundan gelen suyundan so-
luğu kesildi.
13224. “Can kadar sevdiğim Hıyan Anğ
kızımın kızını
13225. Son kez görüyorum,
13226. Bir daha seni göremem,
13227. Bir daha seninle konuşamam.
13228. Can kadar sevdiğim güzel yüzü-
nü,
13229. Yaman tabut örter.
13230. Can kadar sevdiğim güzel sesi-
ni,
13231. Yaman çamur yutar.
13232. Benim doğan iki balam
13233. Erkek yaşına daha basmadı.
13234. Erkek yaşına ulaştıklarında,
13235. İki küçük kardeşini kardeş edi-
nirsin.
13236. Dağa çıkarsan dayanağın olur-
lar,
13237. Suya girersen değneğın olurlar.
13238. Kardeşi olmayan özün için kar-
deş olurlar,
13239. Tuñma²⁵⁴sı olmayan özün için
küçük kardeş olurlar.
13240. Yaşımı yaşadım,
13241. Yatıp ölmeye yaklaştım.
13242. Yaşamımı tamamladım,
13243. Yere yatma vaktim geldi.
13244. Yabancı ülkesinde ayrılıp öl-
mem,
13245. Ata yurdumda ayrılıp ölürüm.
13246. Düşman ülkesinde geçip öl-
mem,

13247. Ana yurdumda geçip ölürüm.”
 13248. Gözyaşına boğulup,
 13249. Burun suyundan soluksuz kalıp,
 13250. Dokuz kez öpüp, vedalaştı.
 13251. Yere girdiği yok,
 13252. Göğe çıktığı da yok.
 13253. Uzaktaki bir yerde,
 13254. Kartal gibi uğuldayıp gitti,
 13255. Atmaca gibi vınlayıp gitti.
 13256. Ayın hiç aydınlatmadığı yerler ay ışığını gördü,
 13257. Güneşin hiç aydınlatmadığı yerler güneş ışınlarını gördü.
 13258. “Can kadar sevdiğim Altın Kris taydamı,
 13259. Yeniden ne zaman görebilirim acaba.” diye üzülerek,
 13260. Pus Han’ın ülkesine ilerledi [Huban Anığı].
 13261. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, atını durdurup,
 13262. Göz atıp baktığında,
 13263. Buz dağı doruğunun dibinde,
 13264. Parça malın, halkın hanı, beyi olan,
 13265. Pus Han’ın yaşadığı ülke [olduğunu gördü].
 13266. Bu zamana dek
 13267. Pus Han’ın ülkesine
 13268. Alp kişi kendi isteğiyle gelmemiş,
 13269. İyi atlar uğramamıştır.
 13270. Kızların en güzeli Huban Anığı,
 13271. Korkmayan özü korktu,
 13272. Ürkmeyen özü ürkütü.
 13273. Güzel evin içinde
 13274. Geç doğan balanın
 13275. Ağladığı duyulmakta.
 13276. Pus Han ise şöyle konuşmakta:
 13277. “Üstün güçlü yaratılan
 13278. Kocaya varmaz Huban Anığı’ tanımadan mı,
 13279. Kök Molat kocanla Kögetey Mirgen
 13280. Tok ve semiz malıyla albatlı halkını getirdi?
 13281. Sırtlarına giyecek giysileri mi yoktu?
 13282. Yemek için tok ve semiz malları mı yoktu?
 13283. Tok ve semiz malınız az oldu da,
 13284. Yabancıların malına göz dikip de getirdiniz?
 13285. Onurlu halk konusunda sıkıntı çektiniz de mi,
 13286. Düşmanın halkını buraya sürüp getirdiniz?
 13287. Ak yazıdaki bu kadar malı,
 13288. Atası besleyip de mi getirdi?
 13289. İssiz yazıdaki bu kadar malı,
 13290. Anası yetiştirip de mi sürüp getirdi?
 13291. Etmeyecek şey ettiniz,
 13292. Bulmayacak şey buldunuz.
 13293. Huban Anığı gelmeyecek değil, gelecektir.
 13294. Onun bilemeyeceği hiçbir şey yoktur.
 13295. Bulamayacak değil, bulacaktır.
 13296. Onun bulamayacağı hiçbir şey yoktur.
 13297. Ata yurdunuz kimsesiz kalır,
 13298. Yabancılarla dolar.
 13299. Ana yurdunuz ıssız kalır,
 13300. Düşmanlarla dolar.
 13301. Engin Orta dünyanın üstünde,
 13302. Alt dünyanın üzerinde,
 13303. Alp Huban Anığı’

13304. Kara yerden kapıp, kaldırıp ata-
bilecek
13305. Alp daha doğup büyümedi.
13306. Alp Huban Anğ'la dövüşüp,
13307. Altı gün sonra ayrılıp ölürüm.
13308. Bu evde sen kalma,
13309. Buz dağ doruğunun içine girip
saklan.
13310. Puzan Anğ²⁵⁵ küçük kardeşin
[de],
13311. Önüne durup [seni savunarak]
dövüşse,
13312. Geç doğan yaş balan,
13313. Altı gün sonra
13314. Ayağa kalkıp yürümeye başlar.
13315. Adı verilip soyadı tanıtıldığında
[ise bu bala],
13316. Huban Anğ'la altı yıl kapışıp,
13317. Anı canına ulaşıp.”
13318. Kün Anğ, yaş balasını kucağına
alıp,
13319. Güzel evden çıkıp,
13320. Buz dağ doruğunun içine girdi.
13321. Huban Anğ bilmeyeceği şeyi
öğrendi,
13322. Görmeyecek şeyden haberdar
oldu.
13323. Buz dağ doruğunun etrafına ba-
kınca,
13324. [Bu dağın] sanki baltayla tıraş
edilmişçesine,
13325. Hiçbir yerinde ufak bir girintinin
[olmadığını gördü],
13326. Demirle tıraş edilmişçesine,
13327. Hiçbir yerinde deliğinin [bulun-
madığını anladı].
13328. Etrafında girilecek kapısı yok,
13329. Tırmanılabilecek taşı da yok,
13330. Çıplak kaygan buzlu dağ doru-
ğu,

13331. Ak bulutun altına,
13332. Kök bulutun ötesine,
13333. Dek yükselmektedir.
13334. Huban Anğ, sağ cebini karıştı-
rıp,
13335. Üç başlı altın kistik hançerini dı-
şarı çekip,
13336. Kara toprağa fırlattı.
13337. Üçgen çıplak oğlan önüne dikilip
sordu:
13338. “Hangi şey için gerek oldum?
13339. Hangi şey yapmam gerek
oldu?.”
13340. Huban Anğ [ona] şöyle konu-
tu:
13341. “Pus Han’ın evine sen girersin,
13342. Pus Han’ın anı canına ulaşıp,
13343. Sağ cebime geri girersin.
13344. Buzlu dağ doruğunun içine ben
girerim,
13345. Puzan Anğ’ın anı canına ulaşı-
rım.”
13346. Vedalaşıp, iki alp,
13347. İki ayrı yöne doğru yöneldiler.
13348. Aya sesi patladı,
13349. Huban Anğ kara toprağa,
13350. Düşüp, beline dek saplandı.
13351. Ayağa kalkıp, yeniden atılıp,
13352. Puzan Anğ’ın yaka başından ka-
pıp,
13353. Geniş belinden çekip, dövüşme-
ye başladı.
13354. Kaptığı kolu kapandan katıydı,
13355. Tuttuğu eli demirden pek idi.
13356. Üç gün sonra Huban Anğ,
13357. Kapacağı şeyi ıskalamaya,
13358. Tutacağı şeyi yanlış tutmaya
başladı.
13359. Kaymaz yerde kaymaya,

13360. Tökezlemez yerde tökezlemeye başladı.
13361. Öne düşmek üzere olan bir ağaç gibi
13362. [Puzan Anıĝ'ı] bir ileri ve bir geri itirmeye başladı.
13363. Arkaya düşmek üzere olan bir kütük gibi,
13364. Aşağıya doğru itmeye başladı,
13365. Kara topraktan kapıp,
13366. Kan tigire dek kaldırdı,
13367. Çatal kayaya, anı canının dışarı çıkmasına yol açan darbeyle sert kayaya yapıştırdı.
13368. Puzan Anıĝ çakıl taşı gibi ufalıp,
13369. Kum gibi ezildi.
13370. Geç doğan balasını kapıp,
13371. Ak kartal kılıĝına bürünüp,
13372. Kün Anıĝ kaçmak üzereyken,
13373. Huban Anıĝ, onu yakasından tutup,
13374. Geç doğan çocuĝu
13375. Güçle çekip eline aldı, sağlamca tuttu.
13376. Yabancı ülkesine eş olarak varmamak üzere yaratılan Huban Anıĝ,
13377. Düşünülmeyen şeyi düşünmekte,
13378. Sezilmeyen şeyi sezinlemekte.
13379. "Kocaya çıkmaz olan kız özüm,
13380. Yaş balanın anı canına ulaşısam,
13381. Yalnız Yaratana yamanlık etmiş olurum,
13382. Ulu Tanrı'ya günah işlemiş olurum."
13383. Kartal gibi yakıcı bakmakta,
13384. Puhu gibi derince bakmakta.
13385. Balaya acıyarak duruverdi.
13386. Kilitli kapı ardına kadar açıldı,
13387. Eşikli kapı da açılıverdi.
13388. Üçgen çıplak oĝlan içeriye girdi.
13389. Huban Anıĝ konuştu:
13390. "Şeytanın balasına acıyacaksan,
13391. Ata yurdundan niçin yola çıktın ki, acaba?
13392. Ayağa kalkıp yürümeye başlasa,
13393. Acı demeden yutar,
13394. Çiğ demeden çiğner.
13395. Şeytanın balasına acıyorsan,
13396. Çatal elime [onu] ver lütfen,
13397. Kara düşünceliye acıyorsan,
13398. Elime [onu] ver lütfen."
13399. Kızın elinde tuttuĝu balayı,
13400. Eline aldı er yiğit.
13401. Ay altından döndürdü,
13402. Güneş altından çevirdi,
13403. Geniş taşa vurup yapıştırdı.
13404. Kaya gibi gıcırdayıp,
13405. Demir gibi çınlayıp geçti.
13406. Geç doğan yaş bala,
13407. Çukur yere düşüp çöktü,
13408. İki gözüyle bakıp [öteye] ayrıldı, ölüverdi.
13409. Kızarıp akan kanı,
13410. Kızıl alevli ateşle yanıp,
13411. Kan tigire dek yükseldi,
13412. Ay ile güneşin gözünü kapadı.
13413. Kök ipek baş örtüsünü tutunup,
13414. Aynılıp ölen geç doğan balasının
13415. Etrafında dolaşan Kün Anıĝ,
13416. Kan tigrindeki yıldızları sayıp,
13417. Ağlamakta, ağıt yakmaktadır.
13418. Üçgen çıplak oĝlan, Kün Anıĝ'ı
13419. Yakasından kavrayıp, şöyle konuştu:
13420. "Yapılmayacak şeyi sen yaptın,
13421. Bulunmayacak şeyi sen buldun.

13422. Banş ve sağık içinde seni bira-
kırsak,
13423. Banş içindeki yaşamımız son
bulur.
13424. Esenlik ve sağık içinde sen ka-
lırsan,
13425. Esenlikli yaşamamıza izin ver-
mezsin.
13426. Önümüzde şeytan olmasın,
13427. Arkamızda ise üzüt ruhu durma-
sın.
13428. Ak Üzüt ülkesine varıp,
13429. Geç doğan balanla birlikte,
13430. Orada yaşayıp kalırsınız.”
13431. Sağ elini kaldırıp,
13432. An canını vurarak kesiverdi.
13433. Aynılıp ölen geç doğan yaş bala-
sıyla,
13434. Anasını yan yana yatırverdi.
13435. Buz dağı doruğu vurup geçti,
13436. Buz dağı doruk çakıl taşı gibi
dağıldı,
13437. Kum gibi ezildi.
13438. Pus Han'ın an canını
13439. Üçgen çıplak oğlan,
13440. Bir darbeyle bedeninden kopar-
dı.
13441. Karşı gelip ürüyecek köpek yok-
luğunda,
13442. Karşı çıkıp kapışacak alp yoklu-
ğunda,
13443. Üçgen çıplak oğlanı,
13444. Üç başlı altın kistik hançerine
dönüştürüp,
13445. Sağ cebine koyuverdi [Huban
Anı].
13446. Atlayıp bindiği atının üzerine
oturup,
13447. Atının ağzını [harekete geçmesi
için] çekiverdi.

13448. Ezgisini çalmaya başladı,
13449. Birçok ülkeye dek bu ezginin
sesi yayıldı,
13450. Birçok halk duygulanıp, ağladı.
13451. Türküsünü söylemeye girişti,
13452. Türküsü bütün dünyaya yayıldı,
13453. Tüm halklar duygulanıp, ağladı,
ağıt yaktı.
13454. Buz denizine ulaşıp, baktığında,
13455. Bu yörede denizin bulunmadığı-
nı,
13456. Bunun yerine ise her yerde ıssız
yazının durduğunu [gördü].
13457. “Altmış hileyle çevirerek,
13458. Anı gücünü almışlar.
13459. Elli yöntemle döndürerek,
13460. Ulu gücünü eritmişler.” diyerek,
13461. Huban Anı atına kamçı vurdu.
13462. Yel gibi yellenip,
13463. Kasırğa gibi savrulup [koşmaya
başladı at].
13464. Ak karlı dağ doruklarında ak du-
man yayıldı,
13465. Kök karlı dağ dorukları kök du-
manla sarıldı.
13466. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, atını
durdurup, baktığında,
13467. Kök Molat ile Kögetey Mirgen'in
13468. Yaşadığı ülkesine ulaştığını [gör-
dü].
13469. Eskiden malın durduğu yerde,
13470. Ekşi otlar bitmiş.
13471. Köklü halkın oturduğu yerde
ise,
13472. Kayın ağaçlar gürece büyümüş.
13473. Kanlı savaşın olduğu yerde,
13474. Kızıl alevli ateş,
13475. Kan tigre dek yükselip,
13476. Ay ile güneşin gözünü kapladı.

13477. Yırtıcı hayvanlar ıssız ülkede,
 13478. Karınca gibi koşuşturmaktadır,
 13479. Kanatlı kuşlar,
 13480. Kara duman gibi kaynaşmaktadır.
 13481. Huban Anğ atına kamçı vurdu.
 13482. Kara toprak değirmen gibi çekilmekte,
 13483. Beşik gibi sallanmakta.
 13484. Ayaklarının altında güzel atın,
 13485. Ak alevli ateş yanmakta.
 13486. Ay boyu gidilen mesafeyi,
 13487. Ara vermeden ve gecelemekten aşmakta.
 13488. Yıl boyu gidilen mesafeyi,
 13489. Yedi geceye kalmadan geçmekte.
 13490. Huban Anğ öne doğru bakıp giderken,
 13491. Alp Altın Kris taydasının
 13492. Dağdan dağa atlayıp,
 13493. Dağ doruklarını yırtıp gitmiş [olduğunu gördü].
 13494. Sırttan sırta seğirip,
 13495. Sırt doruklarını tekmeleyip etrafa dağıtıp gitmiş [olduğunu anladı].
 13496. [Taydasının geçtiği yerlerde] engin göller kalmış.
 13497. Altın Kris taydası
 13498. Üzülüp, ağlayıp gitmiş.
 13499. Göz yaşlarının düştüğü yerler,
 13500. Küle dönüşünceye dek yanmış.
 13501. Ayak basıp gittiği yolunda,
 13502. Yumuşak başlı otlar bitmiş.
 13503. "Asla üzülmez benim taydam
 13504. Neden şimdi üzülerek gitti ki?" diye
 13505. Düşüncelere daldı Huban Anğ.
 13506. Çatal ayırmalı yol kavşağına geldiğinde,
 13507. Altın Kris'in geniş taşın üzerine
 13508. Oturup, dinlenip, ağlamış [olduğunu gördü].
 13509. Göz yaşlarının düştüğü yerde,
 13510. Ulu göl kalmış.
 13511. Huban Anğ'ın, bunu görüp,
 13512. Kayadan katı yüreği eridi,
 13513. Taştan pek yüreği parçalandı.
 13514. Göz yaşlarına boğuldu,
 13515. Burun suyu soluğunu kesti.
 13516. Yırtıcı hayvanlar gelip, böğürek geçmekte,
 13517. Kanatlı kuşlar bağırarak gitmekte.
 13518. "Nasıl bir şeyin günahı oldu,
 13519. Nasıl bir şeyin cezası düştü?" diyerek
 13520. Huban Anğ atına kamçı vurdu.
 13521. Tok ve semiz mal ile onurlu hal-ki
 13522. Güzel yurda doğru geri götürdüğü yoldan ilerledi.
 13523. Giderken, göz atıp baktığında,
 13524. Altın tüylü ak köpeğin
 13525. Tekmeleriyle kayaları deşip koştuğu yerlerde,
 13526. Çukur göllerin kalmış,
 13527. Tekmeleriyle kayaları dağıtıp geçtiği yerlerde ise,
 13528. Geniş göllerin oluşmuş [olduğunu gördü].
 13529. Geniş taşlık yerlerde tekme savurarak koştuğunda,
 13530. Alevli ateşler yanmış.
 13531. Keskin uçlu taşların olduğu yerlerden koştuğunda,
 13532. Kızıl alevli ateşler yanmış.

13533. Aya dek yükselen ak karlı dağ dorukları,
 13534. Kâse büyüklüğünde kalmış.
 13535. Güneş dek yükselen kök karlı dağ dorukları ise,
 13536. Biçilip kurumuş ot yığını büyüklüğünde kalmış.
 13537. Özlenen ak yazılar,
 13538. Atın arkasında çok sayıda kalmakta.
 13539. Sevgiyle özlenen kök yazılar,
 13540. Yiğidin arkasında çok sayıda kalmakta.
 13541. Önünde şeytan yoktur,
 13542. Arkasında ise kurt yoktur.
 13543. Yabancı ülkesini arkada bıraktı,
 13544. Ata yurduna yaklaştı.
 13545. Düşman ülkesini batıda bıraktı,
 13546. Ana yurduna doğru ilerledi.
 13547. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, atını durdurup,
 13548. Göz atıp baktığında,
 13549. Ak yazıda dolu tok ve semiz malın
 13550. Barış ve sağlık içinde otladığını,
 13551. Ulu köy dolusu onurlu halkın,
 13552. Esenlik ve sağlık içinde yaşadığını [gördü].
 13553. Mala mal eklenmiş,
 13554. Halkın sayısı artmış.
 13555. Aralık bir yerden geçip,
 13556. Altın sarçında atını bağlayıp,
 13557. Güzel evin içine ilerleyip girdi.
 13558. Altın masaya oturup,
 13559. Aş-yemeğin en iyisinden yedi.
 13560. Acıkan karnı doyduğunda,
 13561. Arık kalan özü semirdiğinde,
 13562. Altın masanın arkasından çıktı.
 13563. Kızarmaya başlayan güzel güneş,
 13564. Kara dağa göz kırpmaya başladığında,
 13565. Yumuşak döşeğe yatıp,
 13566. Sıcak yorganla örtünüp,
 13567. Gözlerini yumup, horlama çekip,
 13568. Kalın uykuya dalıverdi.
 13569. Karanlık geceyi geceledi,
 13570. On binlerce yıldızı sayarak geceledi.
 13571. Aylı geceyi aşmak üzere geceledi,
 13572. Altmış yıldızı sayarak geceledi.
 13573. Sararıp tan yandı,
 13574. Beklenen güneş doğdu.
 13575. Göğereker tan yandı,
 13576. Közlenerek güneş çıktı.
 13577. Huban Anı, gerilip, esneyip, kalkıverdi.
 13578. Güzel evinden dışarı çıktı.
 13579. Kara dünya üzerini dikkatlice gözledi,
 13580. Kara tigrin dip yerinde,
 13581. Kara dünyanın yanında,
 13582. Kara topraktan yükselen kara çamur,
 13583. Kan tigire yükselip,
 13584. Ay ve güneş gözünü kapladı.
 13585. Katı ayaklı bir mal gelmekte,
 13586. Katı bilekli erin [onu kamçıyla] vurduğu işitilmemekte.
 13587. Kara toprak sallanmakta,
 13588. Kan tigrin sarsılmakta.
 13589. Kara toprağa gürültü yaymadan, koşturmakta.
 13590. Kan tigrin fark ettirmeden ilerlemekte.
 13591. Önünde şeytan yoktur,
 13592. Arkasında ise kurt yoktur.

13593. Silsileli bir dağ sırtının üstüne
 13594. Alp ak oy at gelip duruverdi.
 13595. Sırtında atlayıp binen alpi yoktur.
 13596. İpek dizginini sürükleyerek,
 13597. İşlemeli eyerini taşıyarak, gelmiş.
 13598. Baktığı gözü köz gibi,
 13599. Soluduğu soluğu alev gibi.
 13600. Ağzından çıkan soluğu,
 13601. Ak duman olup yayılmakta.
 13602. Göğsünden çıkan buğusu,
 13603. Kök duman olup etrafa dağılmakta.
 13604. Terinden çıkan buharı,
 13605. Kara bulut olup etrafı sarmakta,
 13606. Ay ve güneş gözünü kaplamakta.
 13607. Kalın vücudu çok erimiş,
 13608. Katı kemikleri yalnızca kalmış [bu atın].
 13609. Kızıl kasları tükenmiş,
 13610. Keskin kemikleri yalnızca kalmış.
 13611. İki yan kemiği gıcırdamakta,
 13612. İki kaburgasının çukuruna,
 13613. Kuş yuva edinmek üzere.
 13614. Yel ve hafif esintiden etkilenmek üzere gelmiş.
 13615. Altı yerinden ok saplanıp vücudu delinen
 13616. Alp ak oy at bu yere ulaşmış.
 13617. Mal sesiyle kişneyip,
 13618. Kişi diliyle konuştu:
 13619. "Alp Altın Kris taydanın
 13620. Alp zamanına daha erişmeyen
 13621. Geç doğan iki balasını,
 13622. Kırık kat yerin altından,
 13623. Kanlı savaş çıkıp,
 13624. Kara Alt dünyaya doğru götürdü.
 13625. Arı gücümüz yetmemekte,
 13626. Ulu gücümüz eksik kalmakta.
 13627. Alp Altın Kris taydan tarafından
 13628. Seni, gelip yardım etmek üzere çağırمام için buraya gönderildim.
 13629. Bugün gidersen, varırsın,
 13630. Bugün varmazsan, ulaşmazsın.
 13631. Konuşacak konuşmamı yaptım,
 13632. Söyleyecek sözümü söyleyiverdim."
 13633. Ak oy at dönüp,
 13634. Yelesine yel salıp,
 13635. Kuyruğuyla kasırga savurup, koşmaya girişti.
 13636. Oraya-buraya vurulup,
 13637. Kara toprak sallanmaya başladı.
 13638. Iraktaki yerde atmaca gibi
 13639. Uğuldayıp, gürleyip yitiverdi.
 13640. Kara çamur, kan tigre çıkıp
 13641. Kara bulut olup duruverdi.
 13642. Huban Anğ bilmeyecek şey öğrendi,
 13643. İşitilmez şeyi işitti.
 13644. Güzel eve girip,
 13645. Ekipman ve silahlarını hazırlamakta,
 13646. Parmaklıklı güzel evi ise
 13647. Kendisiyle sanki dönmektedir.
 13648. Kalın zırhlarnı giymekte,
 13649. Karaçılı güzel evi de
 13650. Kendisiyle sanki sarsılmaktadır.
 13651. Güzel evin dışına çıkıp, atına atladı,
 13652. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, atına kamçı vurdu.
 13653. Güzel at tekme savurup koştuğunda,

13654. Asla sallanmayan yüksek dağ
sırtları,
13655. Yelin vurduğu ağaçlar gibi sal-
landı.
13656. Kesinlikle sarsılmaz katı kayalar,
13657. Kasırganın vurduğu ağaç gibi
sarsıldı.
13658. Köklü yüksek ağaçlar,
13659. Kara toprağa yapıştıra ezilmek-
te.
13660. Köklü yumuşak otlar,
13661. Kara dağa yapıştıra vurulmakta.
13662. Ak yazıya geldiğinde,
13663. Atmaca kuşu gibi geçmekte.
13664. Kök yazıda ise kartal kuşu gibi
13665. Uğuldayıp ilerlemekte.
13666. Ulu dağlar güremekte,
13667. Ulu sular şarıldamakta.
13668. Alp Huban Arığ kız,
13669. Altmış ezgisini çalmakta ki,
13670. Altmış ülkede bu ezginin sesi
yayılmakta.
13671. Elli türküsünü söylemekte ki,
13672. Onurlu halkın tümü tarafından
bu türkü işitilmekte.
13673. Katı yürekli geride kal-
makta,
13674. Yumuşak yürekli geride kalmakta.
13675. Beli başka çok sayıda dağ aş-
makta,
13676. Birleşme yeri başka çok sayıda
su geçmekte.
13677. Silsileli dağ sırtına çıkıp,
13678. Atının ağızını durdurmak üzere
çekip,
13679. Göz atıp baktığında,
13680. Silsileli dağ sırtının üstünde,
13681. Altın tüylü ak köpeğin

13682. Ayaklarını toplayıp durduğunu⁵⁶,
13683. Göz yaşlarına boğulduğunu,
13684. Burun suyunun soluğunu kesti-
ğini [gördü].
13685. Gözyaşı düştüğü yerde,
13686. Kara göl olup dalgalanmaktadır.
13687. "Korkmamak üzere doğan altın
tüylü ak köpek,
13688. Ne oldu da korktu?
13689. Üzülmemek üzere doğan altın
tüylü ak köpek
13690. Ne oldu da üzüldü?" diye düşü-
nen
13691. Huban Arığ, sezip, dikkatlice
baktığında,
13692. Silsileli dağ sırtının üstünde,
13693. Üç yuvalı demir karaçamın
13694. Kan tigre dek yükselip, sallandı-
ğını gördü.
13695. Üç yuvalı demir karaçamın için-
de,
13696. Üç köşeli gizli bir mektup yazılıp
bırakılmış.
13697. Huban Arığ yüreği kadar [bu ya-
zıyı] yakından tanıdı,
13698. Hızlıca okudu:
13699. "Kağanım, beğim Huban Arığ,
13700. Katı yere gidiyoruz.
13701. An gücümüz yeterse,
13702. Barış ve sağlık içinde döneriz.
13703. An gücümüz almazsa,
13704. Ayrılıp ölür, [orada] kalırız.
13705. Ulu gücümüz yeterse,
13706. Ana yurdumuza döneriz.
13707. Ulu gücümüz yetmezse,
13708. Geçip ölür, [orada] kalırız.
13709. Kan tigre dek yükselen
13710. Üç yuvalı demir karaçamı,

13711. Kara toprağa kadar eğip çekebilirsen,
 13712. Kırk kat yerin altına gidebilirsin.
 13713. Kara toprağa kadar eğip çekemezsen,
 13714. Ata yurduna geri dönmek üzere gidersin." diye
 13715. Altın tüylü ak köpek
 13716. Gizli mektup yazıp bırakmıştır.
 13717. Yazılan mektubu okuyup,
 13718. Bilinmez şeyi öğrendi [Huban Anğ].
 13719. Atından inip, iki bileğini sıktı,
 13720. İki eteğini, güç koyup, çekti.
 13721. Çıgıllık atıp, demir karaçamı kavrayıp,
 13722. Kara toprağa doğru eğmek üzere çekmeye girişti.
 13723. Huban Anğ'ın ala gözlerinin ateşi karıştı,
 13724. Ayın gözü görünmez oldu.
 13725. Gözlerini duman sardı,
 13726. Güneşin aydınlığı görünmez oldu.
 13727. Usu geri döndüğünde, yeniden çekmekte,
 13728. Usunu yitirdiğinde ise, durgunlaşmakta.
 13729. Onu görüp, atlayıp bindiği atı,
 13730. Kişi diliyle şöyle konuştu:
 13731. "Atlayıp binen alp yiğidim,
 13732. Ata yurdundan çıkarken,
 13733. Alp olarak çıkmıştın.
 13734. Yabancı ülkesine geldiğinde,
 13735. Çatal tulun saç örgülü hatun mu oldun?
 13736. Ana yurdundan yola çıkarken,
 13737. Er yiğit olarak yola koyulmuş-tun.
 13738. Yabancı ülkesine ulaştığında,
 13739. İki tulunlu hatun mu oldun?
 13740. Var-yok bütün gücünü başına toplayıp,
 13741. Bütün gücünü incik kemiğine koyup, çekmeye başla."
 13742. Bunu işiten Huban Anğ'a
 13743. Yeniden us girip,
 13744. Yeniden güç toparlayıp,
 13745. Gayretlenip çekmeye başladı.
 13746. Kan tigire dek yükselen karaçamı
 13747. Kara toprağa doğru eğip, çeki-verdi.
 13748. Tigrir dibi patladı,
 13749. Dünyanın arkası yarıldı.
 13750. Üç yuvalı demir karaçam olarak meğer,
 13751. Üç kara alpin
 13752. Üstün başları boyunlarından çekilip koparılmış.
 13753. Huban Anğ, darılıp, öfkelenip,
 13754. Atına atlayıp kamçı vurdu.
 13755. Kara topraktan koşturduğunu sanırken,
 13756. Kara toprak üstünden koşturduğu duyulmamaktadır.
 13757. Kan tigiden uçtuğunu zannederken,
 13758. Kanat uğultusu işitilmemektedir.
 13759. Yırtıcı hayvanlar dört ayak koşup yetişemeyip,
 13760. [Atın] ayakları altında ezilmekte.
 13761. Kanatlı kuşlar, kanat çırpmaya yetişemeyip,
 13762. Ayaklarının dizlerine çarpılıp parçalanmakta.
 13763. Huban Anğ, dikkatlice bakarak gittiğinde,

13764. Bu ülkede ulu savaşın [olduğunu gördü].
13765. Kara toprak kazılmış,
13766. Kara çamuru çıkarılmış.
13767. Köğbe²⁵⁷ otu tekmelerle koparılmış,
13768. Yumuşak otu çamuru çıkarılmış.
13769. At kemiği at biçimli kayaya,
13770. Er kemiği ise eğri tepelere dönüşmüş.
13771. [Bu ülkenin] dağ ve suları yırtılmış,
13772. Bütün ağaç ve taşları ezilmiş.
13773. Yatan ağaçlar yatay kırılmış,
13774. Duran ağaçlar dikey yanılmış.
13775. Bu ülkede attan üstün at,
13776. Alptan üstün alp ayrılıp ölmüş.
13777. Huban Arı göz atıp baktığında,
13778. San sara atlı Sarı Sayın'ın
13779. Arı gücü kalmadan,
13780. Ulu gücü yetmeden, geçip ölmüş [olduğunu gördü].
13781. Bundan sonrasını güçlü bir alp,
13782. Kanlı savaşı ileyleyip gitmiştir.
13783. Huban Arı atına kamçı vurdu.
13784. Ateşte duran sacayaklı kazan,
13785. Çınlayıp durdu.
13786. Kırdan duran hıyalağlı kazan,
13787. Vızlayıp durdu.
13788. [Huban Arı] ezgisini çalıp,
13789. Türküsünü söyleyip ilerlemekte.
13790. Katı taşlar yanılmakta,
13791. Katı kayalar göçmekte.
13792. Kara toprakta ot bitmekte,
13793. Katı ağaçlarda yapraklar çıkmakta.
13794. Ayın hiç görülmediği yerlerde ay görülmekte,

13795. Güneşin hiç bulunmadığı yerleri güneş ışınları aydınlatmakta.
13796. Katı yürekliiler üzülmekte,
13797. Yumuşak yürekliiler ise ağlamakta.
13798. "Sevilesi can olarak doğan Huban Arı'ı,
13799. Son defa görmekteyiz.
13800. Sevilesi can olarak bu dünyaya gelen Huban Arı
13801. Keşke asla ölmeseydi." diyerek,
13802. Yırtıcı hayvanlar arkasından koşup,
13803. Silsileli dağ sırtında böğürüp geride kalmakta.
13804. Kanatlı kuşlar peşinden uçup,
13805. Üzülerek yerlere yatıp arkada kalmakta.
13806. "Sevilesi can olarak doğan yalnız Huban Arı'n
13807. Güzel sesini, güzel türküsünü,
13808. Son defa dinlemekteyiz.
13809. Onun güzel sesini ve türküsünü,
13810. Bir daha asla duyamayacağız.
13811. Kopmamak üzere can sahibi ol,
13812. Düşmemek üzere yurt sahibi ol,
13813. Dökülmemek üzere kan sahibi ol,
13814. Yitirmemek üzere ülke sahibi ol.
13815. Güçlülere ezdirme,
13816. Gücünden töreyi unutanlara bastırma.
13817. Alplara yenilme,
13818. Yiğitlere kendini aşağılama imkânını tanıma."
13819. Huban Arı'nı gittiğini
13820. Orta ve Alt dünyalarda bilmeyen, duymayan
13821. Hem burnundan soluyan kimse kalmadı,

13822. Hem dolaşan mal kalmadı,
 13823. Hem dört ayak koşan hayvan kalmadı,
 13824. Hem de kanat çırpın kuş kalmadı.
 13825. Üzüt olan şeytanlar,
 13826. Ürküp kaçmaktalar.
 13827. İblis olup insanlara kötülükler yapan şeytanlar,
 13828. ıslık çalıp, koşa koşa uzaklaşmaktalar.
 13829. Korkak kişiler, tavşan gibi korkup,
 13830. Çığlıklar atarak kaçmaktalar.
 13831. Yaman düşünceli kişiler ise,
 13832. Yaman düşünüp, yamanlık yaparak kargış²⁵⁸ okumaktalar:
 13833. "Gittiğin yolun var olsun,
 13834. Geri döndüğün yolun yok olsun."
 13835. Arı düşünceli kişiler de,
 13836. Alkış²⁵⁹ okuyup uğurlamaktalar:
 13837. "Yalnız doğan Huban Arığ
 13838. Yatıp keşke hiç ölmeseydi.
 13839. Yahşi ve çekici olan onun sesinden
 13840. Yoksun kalmasaydık asla."
 13841. Dokuz tepeyi Huban Arığ aştığında,
 13842. Dokuz dereyi geçtiğinde,
 13843. Dayanılmaz acımasızlıkta bir sa-
 vaşın orada olduğunu [gördü].
 13844. ülkenin dağ ve suları yırtılmış,
 13845. Ağaç ve taşları ezilmiş.
 13846. At kemikleri at biçimli kayaya,
 13847. Asker kemikleri ise eğri kayaya dönüşmüş.
 13848. Elinde kılıç ve mızrak tutunup
 13849. Er yiğitler çok sayıda ölmüş.
 13850. Eyer ve kolan döşenip,
 13851. Eyerli at çok sayıda ölmüş.
 13852. Kızarıp akan kanları,
 13853. Kızgın su olup akmaktadır.
 13854. Alptan üstün alp,
 13855. Attan üstün at burada ayrılp ölmüş.
 13856. Alptan üstün geç doğan oğlan da ayrılp ölmüş.
 13857. Onu görüp, Huban Arığ,
 13858. Acımaz özü acıdı,
 13859. Üzülmöz özü üzüldü:
 13860. "Engin bu dünyada
 13861. Bu kadar yaşamak,
 13862. Bu kadar dolaşmak yazgınsa,
 13863. Yalnız atan niçin seni yarattı,
 13864. Yalnız anan niçin seni doğurdu?"
 13865. Huban Arığ, atından inip,
 13866. Ak ot başını çekip kopardı,
 13867. Emden üstün em yaptı.
 13868. Kök ot başını koparıp topladı,
 13869. İksirden üstün iksir hazırladı.
 13870. "Ayrılp ölen alp yiğidi,
 13871. Altmış yıl aştığında da geri döndürürüm.
 13872. Geçip ölen er yiğidi,
 13873. Elli yıl geçtiğinde bile geri döndürürüm." diyerek,
 13874. Geçip ölen er yiğidi
 13875. Düzgünce koyup,
 13876. Em ve iksir tatbik ettiğinde,
 13877. Er yiğidin vücuduna yeniden kan koştı.
 13878. İksiri koyduğunda,
 13879. İçindeki canı yeniden dirildi,
 13880. Yeniden yaratılıp, yeniden бүтүнleşip,
 13881. Yumduğu gözlerini yeniden açtı,

13882. Yeniden derin soluk alıp, ayağa kalkıverdi.
13883. Yanına gelip elini sıktı,
13884. Önünde durup, saygılarını sundu, esenlikler diledi.
13885. "Ayrılıp ölen özümü döndürmüş [bulunan sen]
13886. Atamın yakını mıydın?
13887. Geçip ölen özümü geri getirmiş [bulunan sen]
13888. Anamın yakını mıydın?
13889. Sönen [yaşam] ateşimi yeniden yakan
13890. Ulu alpsin herhâlde.
13891. Besleyen atan kimdir?
13892. Emziren anan kimdir?
13893. Hangi su kıyısında yurtlusun?
13894. Hangi yerde ülkelisin?
13895. Verilen adın nedir?
13896. Tanıtılan soyadın nedir?" diye
13897. Sordu, geç doğan oğlan.
13898. "Bu ülkenin uzağında,
13899. Kara denizin kıyısında,
13900. Kara karlı dağ doruğunun dibinde yurt sahibi,
13901. Hara Han atalı,
13902. Hıyan Arığ analı,
13903. Kızıl kır atlı Huban Arığ benim."
13904. Geç doğan oğlan Huban Arığ'ı
13905. Tırnağından tepeye kadar,
13906. Tepesinden de tırnağına kadar,
13907. Kartal gibi keskince,
13908. Puhu gibi derince gözüyle süzdü.
13909. "Ay altında alp olarak ün salan,
13910. Üstün güç sahibi Huban Arığ hakkında
13911. Çatal kulakla çok eskiden beri duyduğum,

13912. Ala gözle ise ancak şimdi görüyorum.
13913. Ulu güç sahibi Huban Arığ hakkında
13914. İki kulakla çok işittim,
13915. İki gözle ise ancak şimdi görüyorum.
13916. Sarı deniz kıyısında,
13917. Sarı karlı dağ doruğunun dibinde yaşayan
13918. Sarı Sayın²⁶⁰ atalı,
13919. Kök Nincil²⁶¹ analı,
13920. Sarı sara atlı Sarığ Hartığa²⁶² benim.
13921. Atam Sarığ Sayın,
13922. Anam Kök Nincil senin hakkındadır
13923. Çok konuşma yaptılar,
13924. Çok hoş söz söylediler.
13925. Altın Kris²⁶³ taydanın
13926. Tok ve semiz malıyla onurlu hal-
kını
13927. Üstün güç sahibi olarak yaratılan,
13928. Kırk kat yer altında yurtlu,
13929. Kara doru atlı Hara Moos²⁶⁴ sürüp götürdü.
13930. Geç doğan iki oğlunu ise,
13931. İki sırğa bağlayıp sürüp gitti.
13932. Atına vurmak yerine,
13933. Geç doğan balaları
13934. Çatal kamçıyla dövüp götürürken,
13935. Peşinden gelip, yakalayıp, kapıştı,
13936. Ancak üstün gücü yetmeden,
13937. Sarığ Sayın babamla ayrılıp öldük.
13938. Ulu gücümüz almadan, geçip öldük.

13939. Bu ülkeden sonrasını
 13940. Altın tüylü ak köpek ile
 13941. Han Hıyğan²⁶⁵ dayım kanlı savaşla
 13942. [Düşmana karşı] savaşış, kapışış ileri gittiler.” diye
 13943. Duyuruverdi, Sañğ Hartığa.
 13944. Tok ve semiz mal ile onurlu hal-kın
 13945. Peşinden yola düşmek üzere, Sañğ Hartığa'nın
 13946. Atlayıp bindiği atını yeniden yarattı [Huban Arığ].
 13947. Atlarına binip iki alp yiğit,
 13948. Atı aşana övünmemek,
 13949. Atı geride kalana ise üzülmemek üzere anlaşıp,
 13950. İki ata kamçı vurdular.
 13951. Kara toprak kenarından düzeldi,
 13952. Kan tigr doruğundan düzeldi.
 13953. Asla sarsılmaz yüksek dağ sırtları
 13954. Yelin vurduğu ağaç gibi sarsılmakta.
 13955. Asla kıpraşmayan katı kayalar
 13956. Kasırganın vurduğu ağaç gibi kıpraşmakta.
 13957. Katı taşlar yanılmakta,
 13958. Katı kayalar göçmekte.
 13959. Kök salıp büyüyen otlar,
 13960. Dağa yapışmaktadır.
 13961. Kökleşen ağaçlar,
 13962. Yere yapışmaktadır.
 13963. Ak yazıya [iki alp] geldiğinde,
 13964. Çatal kanatlı kuş gibi
 13965. Uğuldayıp, vınlayıp geçmekte-ler.
 13966. Kök yazıya geldiğinde ise,
 13967. İki kanatlı kuş gibi
 13968. Tıslayıp, vızıldayıp geçmekte-ler.
13969. Çukurluk yerleri
 13970. Ak tavşan gibi atlayıp geçmekte-ler.
 13971. Tepelik yerleri ise
 13972. Atmaca gibi uçarak aşmaktalar.
 13973. [Atların] ön ayaklarının değdiği yerlerde,
 13974. Altın göller oluşmakta,
 13975. Altın tüylü ördekler
 13976. Orada yüzmekte.
 13977. Arka ayaklarının değdiği yerlerde,
 13978. Gümüş göller oluşmakta,
 13979. Gümüş tüylü ördekler
 13980. Orada yüzmekte.
 13981. Kiriş gibi çekilip,
 13982. Gelincik gibi uzanarak gitmekte-ler.
 13983. Alp atlar nasıl gidiyor diye baktığında [Huban Arığ]
 13984. Alp kızıl kır atın
 13985. Üç kulaç önde gitmekte [olduğunu gördü].
 13986. Sañğ Hartığa üzülür ve darılır diye,
 13987. Huban Arığ atının ağzını yavaşlatmak üzere çekti.
 13988. Sarı sara at gelip yanaştı ve denk koşmaya başladı.
 13989. Demir üzengiler gıcırdadı,
 13990. Demir gemler denk biçimde gıcırdadı.
 13991. Yolu tamamlayamayacak yaşlı malları
 13992. Sırtlarını yarıp,
 13993. Çok sayıda öldürüp gitmişler.
 13994. Yolu bitiremeyecek birçok yaşlı erkek ve kadını
 13995. Ağaç budaklarını eğip,

13996. Çenelerinden asıp gitmişler.
13997. Çok kişinin canı kesilmiş,
13998. Çok kişinin kanı yayılmış.
13999. Bu yerde attan üstün atlar ayrılmış,
14000. Erden üstün erler geçip ölmüş.
14001. Sarı Nincil'in oğlu
14002. Han Hıyğan da ayrılmış ölmüş.
14003. Huban Arı şöyle konuştu:
14004. "Kök Nincil, Sarı Nincil, Sarı Sayın
14005. Alplarla büyük dosttuk.
14006. Sarı Nincil'in oğlu
14007. Han Hıyğan'ı [hayata] geri döndürmek gerek."
14008. Em ve iksir hazırlayıp, Huban Arı
14009. Em uyguladığına rağmen sonuç bir türlü gelmedi,
14010. Alp yiğidin vücudu eriyiverdi.
14011. İksir tatbik ettiği, ancak bu da yaramadı, alpin vücudu çözülmedi.
14012. Alp Han Hıyğan
14013. Bir daha yaratılmamak üzere,
14014. Bir daha bu dünyaya gelmemek üzere ayrılmış ölmüş.
14015. "Halk için sıkıntıya katlanıp
14016. Ayrılıp ölen yahşi kişi,
14017. Yerde yatıp, çürümesin,
14018. Kurt ve solucanlara yem olmasın." diye,
14019. Huban Arı okuduktan sonra tükürdü,
14020. Demir tabut kurdu.
14021. [Alp yiğitler] Han Hıyğan'ı dik-katlice gömdüler.
14022. Atlarına atlayıp, kamçı vurdular.
14023. Ulu gürtlü patlayıp,

14024. Ulu gıcırtı yayılıp,
14025. Kara topraktan, fark ettirmeden, ilerlemekteler.
14026. Kan tigre de fark ettirmeden, gitmekteler.
14027. Kara toprağın çamuru
14028. Kan tigre dek yükselmektedir.
14029. Kan tigrirdeki bulut ise
14030. Kara toprakta yayılmaktadır.
14031. Yüksek dağ sırtına çıkıp
14032. Atlarının ağızlarını çekerek durdurdular,
14033. Göz atıp baktıklarında,
14034. Kırk kat yerin altına
14035. İnilen yerin tam deliğine ulaşmış [olduklarını gördüler].
14036. Ulu yol, büyük delikmiş bu.
14037. Bu ülkede üstün güç sahibi alplar
14038. Kanlı savaşla acımasız dövüş yapmışlar.
14039. Dağ ve sular yırtılmış,
14040. Ağaç ve taşlar ezilmiş.
14041. At kemikleri çatal kayaya,
14042. Er kemikleri ise eğri kayaya dönüşmüş.
14043. Ulu aygırlar, yıldı sürülerini teslim etmeden,
14044. Ulu kapışma yapmış,
14045. [Saplanan] ok başlıklarından çok sayıda ayrılmış ölmüş.
14046. Ulu boğalar, ineklerini [düşmana] teslim etmeden
14047. Kılıç başından çok sayıda ayrılmış ölmüş.
14048. Hara Moos tok ve semiz mal ile onurlu halkı
14049. Kırk kat kara yerin altına sürüp götürmüş.
14050. Altın tüylü ak köpek

14051. Kanlı [düşmana karşı] kanlı sa-
vaşla savaşıp gitmiş.
14052. Altın tüyleri dökülüp,
14053. Ay altında parlamaktadır,
14054. Güneşin altında parıldamaktadır.
14055. Alt dünyaya doğru inilen delikte
14056. Dokuz tüür²⁶⁶ü Tolğay kam
14057. Kara topraktan ot çıkacak,
14058. Katı taştan alev çıkaracak kadar
basmaktadır.
14059. Ala gözü aydan daha çok parla-
makta,
14060. İki gözü güneşten daha çok pa-
rıldamaktadır.
14061. Ağzından çıkan soluğu
14062. Ak alev olup yayılmaktadır.
14063. Göğsünden çıkan buğusu
14064. Kök alev olup etrafa dağılmakta-
dır.
14065. Giydiği montu gümüş gibi parıl-
damaktadır,
14066. Etrafında dikilen altın çalama²⁶⁷-
ları
14067. Yelin vurduğu ot gibi sallanmak-
tadır.
14068. Ön tarafında kamın
14069. Altmış kat kalınlığında altın çala-
maları
14070. Ay ve güneş altında parlamakta.
14071. Arka tarafında ise onun
14072. Elli kat kalınlığında gümüş çala-
maları
14073. Güneş ve ay altında gümüş gibi
parıldamakta.
14074. Bunu görüp, iki alpın
14075. Katı kaburgaları sızladı,
14076. Katı yürekleri inledi.
14077. Dokuz tüürlü Tolğay kamla
14078. Kılıç başıyla esenlikler dileyip,
14079. Mızrak başıyla saygılarını sun-
duktan sonra
14080. Huban Arığ şöyle konuştu:
14081. "Alt dünyadaki yaman şeytan
mısın?
14082. Orta dünyadaki tanrı mısın?
14083. Yaman şeytan desen,
14084. Yaman şeytana benzersin.
14085. Yaratıcı tanrı desen,
14086. Yaratıcı Tanrı'ya da benzersin.
14087. Alt dünyadaki yaman şeytanlar
14088. Yetmiş alp yaratmakta.
14089. Ay altındaki siz Tanrılar,
14090. Altmış alp yaratmaktasınız,
14091. Huzur içinde yaşatmamaktası-
nız.
14092. Yaman düşünce sizde olsun,
14093. Yahşi düşünce bizde olsun.
14094. Baban seni sürdü de mi
14095. Bu ülkeye geldin?
14096. Anan seni gönderdi de mi
14097. Bu ülkeye vardın?
14098. Solak kişiye el olmak,
14099. Kekeleme kişiye dil olmak üzere
14100. Kim gönderdi de seni, buraya
geldin?."
14101. "Ay altında alp ünüyle nam sa-
lan
14102. Üstün güç sahibi Huban Arığ,
14103. Altmış ezgiyi dokunaklı
14104. Çalarak geldiğini duyup,
14105. Değerli özünü son kez
14106. Görebilmek üzere geldim.
14107. Güneş altında yiğitlik şanıyla
nam salan
14108. Ulu güç sahibi Huban Arığ,
14109. Elli türküsünü dokunaklı
14110. Söyleyerek geldiğini işitip,
14111. Yüreğim dayanamayıp, buraya
geldim.

14112. Yarar eden kişiye
14113. Yarar etmek üzere geldim.
14114. Yahşilik yapan kişiye
14115. Yahşiliğimi iade etmek üzere bu-
raya ulaştım.
14116. Eski zamanlarda, arı gücüm yet-
meyip,
14117. Ulu gücümle alamayıp, tok ve
semiz malımla,
14118. Onurlu halkımı tutsak ettirip
14119. Gri Işık ülkesine sürdürdüğüm-
de,
14120. Gene oraya sen varıp
14121. Gri Işık ülkesini bitirdiğinde,
14122. Tok ve semiz malımla onurlu
halkımı
14123. Tutsaklıktan azat edip, geri dön-
düm.
14124. Çatal kulağınla dinle,
14125. Yabancı ülkesinde nelerin olup
bittiğini.
14126. İki kulağınla işit,
14127. Düşman ülkesinde nelerin geçti-
ğini." deyip,
14128. Dokuz tüürlü Tolğay kam
14129. Dokuz tüürünü alıp, kam ayinine
başladı.
14130. Kan tigrin bulutu
14131. Kara toprağa karışmakta.
14132. Kara toprağın çamuru
14133. Kan tigre doğru yükselmekte.
14134. Bulutsuz gökyüzü bulutlaşmak-
ta,
14135. Bulutlu gökyüzü ise açılmakta.
14136. Kara toprak ucundan düzelmek-
te,
14137. Kan tigr ise doruğundan düzel-
mekte.
14138. Dokuz tüür gürlüyip, çınlayıp du-
rurken,

14139. Doksan devlete dek bunun sesi
yayılmakta.
14140. Yaman üzütlr ürküp kaçmakta,
14141. Yaman şeytanlar ısıklı çalıp kaç-
makta.
14142. Yerli halk haykırmakta,
14143. Hatunlar han Tanrılara tapın-
makta.
14144. Güdülen mal, kuyruklarını kaldı-
rıp
14145. Kara toprağı tekmeleleriyle deşip,
kaçmakta.
14146. [Kamın] altmış kat kalınlıkta ça-
lamaları
14147. Ay ve güneş altında parlayıp,
14148. Yelin vurduğu ot gibi sallanmak-
ta,
14149. Kasırganın vurduğu ot gibi kıp-
raşmakta.
14150. Kök salıp büyüyen otlar
14151. Dağa yapışmakta.
14152. Kökleşip büyüyen ağaçlar
14153. Darbelerle yere yapışmakta.
14154. Huban Arığ ile Sanğ Hartığa
14155. Afallamaz özleri afalladılar,
14156. Ürkmeyen özleri ürkütüler.
14157. İlk tüüründen itibaren
14158. Yedinci tüürüne dek kam ayini
yapıp
14159. Bir şey söylemedi,
14160. Bir şey seslenmedi.
14161. Sekizinci tüürünü kapıp, kam
ayinine başladı.
14162. Sekizinci tüürü konuşup şunu
söyledi:
14163. "Kırk kat yerin altında
14164. Yurt ve su sahibi olup yaşayan
14165. Alp üstünü kara doru atlı Hara
Moos,
14166. Orta dünyaya çıkıp

14167. Alp Altın Kris'in
 14168. Tok ve semiz malıyla onurlu hal-
 kını sürüp
 14169. Geç doğan iki balasını
 14170. İki aygıtı bağlayıp,
 14171. Kırk kat yerin altına götürmüş.
 14172. Hara Moos, atına kamçıyla vur-
 mak yerine,
 14173. İki balayı dövüp, çile çektirip git-
 miş.
 14174. Altın Kris'e yardım etmek üzere
 gelen alpların,
 14175. Arı güçleri almadan,
 14176. Ulu güçleri yetmeden,
 14177. Kırk kat yerin altına
 14178. Kanlı savaşı dövüşüp, kapışıp,
 14179. Altın tüylü ak köpek, peşlerinden
 gitmiş.
 14180. Alp Huban Arğ, taydasının
 14181. Tok ve semiz malıyla onurlu hal-
 kının
 14182. Peşinden yola düştü.
 14183. Gittiği yolu var,
 14184. Geri dönüş yolu ise yoktur.
 14185. Başka bir şey bilemedim,
 14186. Başka bir şey göremedim." diye,
 14187. Konuşup sustuğunda,
 14188. Tolğay kam, dokuzuncu tüürünü
 14189. Eline alıp, kam ayinine başladı.
 14190. Ulu gürlleme gibi gürlmekte.
 14191. Dokuzuncu tüürü de anlatısına
 anlatmaya,
 14192. Sözüünü söylemeye başladı:
 14193. "Altın tüylü ak köpek
 14194. At kemiklerini çatal kayaya,
 14195. Er kemiklerini ise eğri kayaya
 dönüştürüp,
 14196. Dokuz kat yerin altına ulaştığın-
 da,
 14197. Burada arı gücü yetmediğinden,
 14198. Büyük gücü almadığından,
 14199. Ellerinden ve ayaklarından
 14200. Çatal kayaya altmış çiviyle çivi-
 lettirdi.
 14201. Altın Kris, arı gücü kalmadığın-
 dan,
 14202. Üstün gücü yetmediğinden,
 14203. Tok ve semiz malı ve onurlu hal-
 kıyla birlikte gitmekte.
 14204. Kırk kat yerin altına daha yeni
 ulaşmak üzereler.
 14205. İki geç doğan balayı
 14206. Kan içip boğulmaz,
 14207. Et yiyip tiksizmez Hara Moos,
 14208. Demir şişle şişleyip,
 14209. Ateşte izgara yapıp yemeye ni-
 yetlenmekte.
 14210. Alp Huban Anğ ile Sarğ Hartı-
 ğa'nın
 14211. ülkeye gittikleri yolları var,
 14212. Geri dönecekleri yolları ise yok.
 14213. Arı güçleri almadığından,
 14214. Ayrılıp ölürlər.
 14215. Üstün güçleri yetmediğinden,
 14216. Geçip ölürlər.
 14217. Ata yurtları kimsesiz kalır,
 14218. Yabancılarla dolar.
 14219. Ana yurtları ıssız kalır,
 14220. Düşmanlarla dolar."
 14221. Huban Arğ, Sarğ Hartığa
 14222. Bilmedikleri şey öğrendiler,
 14223. Sezemedikleri şey sezindiler.
 14224. Dokuz tüürlü Tolğay kama
 14225. "Yaşın uzak olsun,
 14226. Yaratanın yüksek olsun.
 14227. Dökülmemek üzere kan sahibi
 ol,
 14228. Düşmemek üzere yurt sahibi ol.
 14229. Sönmemek üzere can sahibi ol,

14230. Bitmemek üzere yurtlu ol.”
diye,
14231. Alkış duayla minnetler sunup,
vedalaşıp,
14232. Atlarını yan yana getirip,
14233. Alt dünyaya inmek üzere
14234. Atlarına kamçı vurdular.
14235. Asla sallanmayan yüksek dağ
sırtları
14236. Yelin vurduğu ağaç gibi sallan-
maktalar.
14237. Asla sarsılmaz katı kayalar
14238. Kasırganın vurduğu ağaç gibi
sarsılmaktalar.
14239. Dağ başları uğuldamakta,
14240. Ağaç dalları kımıldamakta.
14241. Tepe başları sarsılmakta,
14242. Kısa boylu çalılar kıpraşmakta.
14243. Yazıda büyüyen çiçekler
14244. Yere yapışmakta.
14245. Dağda biten köklü otlar
14246. Dağa yapışmakta.
14247. An ve güzel Huban Anı
14248. Altmış sürmes saç örgüsünü
salıp, dönüşüverdi.
14249. Çürük yularlı, hahpas eyerli,
14250. Tamamen yara bere olan çaba-
ğaya binen,
14251. Karnı yara içinde olan, yüzü yara
izleriyle dolu
14252. Burnundan akan sümüğü çene-
sine dek uzanan.
14253. An ve güzel özü,
14254. Yaman şeytana dönüşüp,
14255. Güzel yaratılan özü,
14256. Yaman üzüte dönüşüp,
14257. Altmış ezgisini çalarak gitmek-
te,
14258. Ak çiçekler dalgalanmakta.
14259. Elli türküsünü dokunaklı söyle-
yerek ilerlemekte,
14260. Yumuşak yürekli kişiler ağla-
makta,
14261. Katı yürekli kişiler ise üzülmek-
te.
14262. Katı ağaçta yaprak çıkmakta,
14263. Kara toprakta ot bitmekte.
14264. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, at-
larını durdurup
14265. Göz atıp baktıklarında,
14266. Yarımlık ayılı, yarımlık güneşli
14267. Dokuz kat yerin altına ulaşmış
[olduklarını gördüler].
14268. Kara toprağı kazılıp bırakılmış,
14269. Kara çamuru dışarı çıkarılmış.
14270. Dağ ve suları yırtılmış,
14271. Ağaç ve taşları ezilmiş.
14272. At kemikleri eğri kaya oluştur-
muş.
14273. Kara toprakta yanan
14274. Kızıl alevli ateş
14275. Kan tigre dek yükselmekte,
14276. Ay ve güneşin gözünü kapla-
maktadır.
14277. Çatal kaya kan tigre dek yüksel-
mektedir.
14278. Altın tüylü ak köpek
14279. Çatal kadar keskin elleri ve çatal
kadar sağlam ayaklarından
14280. Altmış çiviyle çivilenmiş.
14281. Altmış çiviye koparabilmek için
14282. An gücü yetmemekte,
14283. Ulu gücü eksik kalmakta.
14284. Bunu görüp, Huban Anı’nın,
14285. Kandan kızıl yüzü
14286. Kara bağra dönüştü.
14287. Yangından kızıl yüzü
14288. Ölen bağra dönüştü.

14289. "Aynılıp öleceğim yerlerde,
 14290. Atam olan altın tüylü ak köpek
 14291. Anı gücü yetmediğinden,
 14292. Altmış çiviyle çiviletmış.
 14293. Geçip öleceğim yerlerde,
 14294. Anam olan altın tüylü ak köpek
 14295. Ulu gücü kalmadığından
 14296. Çile ve işkence görmüş."
 14297. Huban Anı, atın başının üstün-
 den hızlı bir biçimde atlayıp,
 14298. Çatal kayanın önüne gelip dikili-
 verdi.
 14299. Alp vuracak çelik kılıcıyla
 14300. Altmış çiviyi vurup kesti.
 14301. Altın tüylü ak köpek
 14302. Kara toprağa yıkıldı.
 14303. Kalın vücudu tükenmiş,
 14304. Kıtı kemikleri yalnızca kalmış.
 14305. Kızıl kasları erimiş,
 14306. Keskin kemikleri yalnızca kal-
 mış.
 14307. İki kalça kemiği gıcırdamaktadır,
 14308. İki gözünün çukurlarına
 14309. Kuşun yuva kurması hâline yak-
 laşmıştır.
 14310. Anı gücü kendisinden çıkmış,
 14311. Yel ve hafif esintilerden etkilene-
 cek hâle düşmüş.
 14312. Altın tüylü ak köpek
 14313. Kişi dilinde konuştu:
 14314. "Kağanım, beğim Huban Anı,
 14315. Aynılıp ölecek olan özüm,
 14316. [Yaşama] geri sen döndürebil-
 din.
 14317. Geçip ölecek olan özüm
 14318. [Hayata] geri sen getirebildin.
 14319. Yabancı ülkesi altmış hileli,
 14320. Bunlarla baş edebilmek çok
 güç.
 14321. Düşman ülkesi elli yöntemli,
 14322. Aklına erebilmek çok güç.
 14323. Yolun açık, yaşamın mutluluk
 dolu olsun.
 14324. Kesilmemek üzere can sahibi
 ol,
 14325. Düşmemek üzere yurt sahibi ol.
 14326. Kırk kat yerin altında
 14327. Altın Kris taydanın
 14328. Geç doğan yaş balalarını
 14329. Hara Moos, demir şişe şişle-
 yip,
 14330. Ateşte ızgara yapıp yemek ni-
 yetlenmekte.
 14331. Bugün [ülkesine] kadar koşmaz,
 ulaşmazsam,
 14332. Alp biçimli çatal bir kayaya,
 14333. Er biçimli eğri bir kayaya
 14334. Dönüşüp ayrılır, ölürüm."
 14335. Vedalaşıp, altın tüylü ak köpek
 14336. Kara toprağı tekmeleriyle savur-
 du,
 14337. Atılan ok gibi ileriye atıldı,
 14338. Uçan kuş gibi ileriye uçtu.
 14339. Kara toprak ileri-geri sarsıldı.
 14340. Iraktaki bir yerde, ay gibi parıl-
 dayıp,
 14341. Güneş gibi parlayıp, yitiverdi.
 14342. Huban Anı atına atladı,
 14343. İki alp iki atına kamçı vurdu.
 14344. Kara sinekleriyle at sinekleri ar-
 kasından
 14345. Kara duman gibi uğuldayıp, gü-
 röldeyip gelmektedir.
 14346. Huban Anı'ı görüp, yerli halk
 14347. Korkup, çığlıklar atıp kaçışmak-
 tadır.
 14348. Üzüt şeytanlar ürküp kaçmakta,
 14349. Yaman şeytanlar ısıklık çalarak
 kaçmaktadır.

14350. Böyle şeytani kim daha önce gördü ki?
 14351. Böyle şeyi kim daha önce tanıdı ki?
 14352. Alt dünyada [onların] kaçışma-sından dolayı
 14353. Büyük gürültü, büyük patırtı koptu.
 14354. Güzel atların, kara toprağı tek-meleyip
 14355. Koştüğünü düşündüler,
 14356. [Ancak atların] kara toprağa ayaklarıyla değdiği işitilmemek-te-dir.
 14357. Kan tigiden uçtuğunu sandılar,
 14358. [Ancak atların] kanat çırpıtı-ndan uğultu dahi duyulmamakta-dır.
 14359. Dağdan dağa atlamaktalar,
 14360. Dağ sırtından başka dağ sırtına seçirmektedir.
 14361. Atların ayakları altında
 14362. Açılmamak üzere ak duman ya-yılmakta.
 14363. [Atılan atların] tabanlarının al-tında ise
 14364. Kalkmamak üzere kök duman yayılmakta.
 14365. Gece açılan ayın gözü
 14366. Kararıp ölüverdi.
 14367. Közlenerek doğan güneşin gözü
 14368. Kızarıp ölüverdi.
 14369. [Atların] ön ayaklarına
 14370. Ak yazı sarmalanmakta.
 14371. Arka ayaklarına ise
 14372. Kök yazı çarpılıp yarılmakta.
 14373. Silsileli dağlık bir yere çıkıp, at-larını durdurup,
 14374. Göz atıp baktıklarında,
 14375. Ulu yolun ortasında
 14376. Çis Tuncuhtığ Çis İney²⁶⁸'in
 14377. Yetmiş pud ağırlığında bakır pi-poyla
 14378. Tütün içip, tüttürmekte [olduğu-nu gördüler].
 14379. İs-dumandan dolayı ay ve güne-şin gözü görünmemekte.
 14380. Huban Arığ'ı görüp, korkuya ka-pılıp,
 14381. Kartal gibi keskin baktı,
 14382. Puhu gibi derin bakışlar attı,
 14383. Ağzındaki piponun nasıl düştü-ğünü bile fark etmedi.
 14384. Kişi desen, kişiye benzemez,
 14385. Şeytan desen, şeytana benze-mez.
 14386. Sinek ve at sinekleri uğuldayıp geldiğinde
 14387. Sinek ve at sinekleriyle dövü-şüp,
 14388. Günün geçtiğinin farkına vara-mamakta.
 14389. Huban Arığ'la Sarığ Hartığa
 14390. Silsileli dağlık bir yeri aşarak
 14391. Çis İney'e esenlik dileyip saygı-larını sundular.
 14392. Çis İney ise sinek ve at sinekle-riyle dövüşmekten
 14393. Bir şey duymamakta,
 14394. Bir şeyin farkına varmamakta.
 14395. Duymaz kulak, görmez göz ke-sildi.
 14396. İkinci kez esenlik dileyip saygıla-rını sunduklarında
 14397. Ancak onları duyup [Çis İney] da kendilerine esenlik diledi,
 14398. Ancak onların farkına vanp [Çis İney] saygılarını sundu, şöyle konuştu:

14399. "Şeytan desen, şeytan değilsin,
 14400. Kişi desen, kişiye benzemek-
 tesin.
 14401. Böyle yaman şeyi
 14402. İlk kez görmekteyim."
 14403. Huban Anğ ise yanıt verdi:
 14404. "Burasının ilerisinde
 14405. Kanatlı kuşların ancak üç kez
 geceleyip ulaşabildiği,
 14406. Yırtıcı hayvanların ancak üç kez
 geceleyip varabildiği,
 14407. Kızıl denizin kıyısında,
 14408. Kızıl kumlu yerde yurt sahibi
 olan,
 14409. Çürük yularlı, hahpas eyerli
 14410. Tamamen yaralı çabağaya bi-
 nen,
 14411. Haan His²⁶⁹ benim."
 14412. Ala gözlerini silinip
 14413. Tepesinden trnağına dek gözü-
 yle süzerek
 14414. Çis İney şöyle konuştu:
 14415. "Eski bir zamanlarda duymuş-
 tum
 14416. Üstün güç sahibi olarak yaratı-
 lan Haan His hakkında,
 14417. Ala gözümle ise ancak şimdi
 görüyorum.
 14418. Dostu olmayan birisine dost
 olursun,
 14419. Arkadaşı olmayan kimseye ar-
 kadaş olursun.
 14420. İnek boynuzları gibi [seninle]
 sıkı dost oluruz.
 14421. Atlayıp bindiğin atını sürüp,
 14422. Zavallı özün çile çekerek
 14423. Irak ülkeye kadar mı gidiyorsun,
 14424. Haan His dostum?."
 14425. Huban Arğ yanıt verdi:
 14426. "Gitmekte olduğum ülke bu yer-
 den görünmez,
 14427. Varmakta olduğum ülkenin isti-
 kameti Alt dünyaya doğrudur.
 14428. Alp Hara Moos dayıma
 14429. Yardım etmek üzere gidiyoruz."
 14430. Yaşlı Çis İney sevinip konuştu:
 14431. "Çok iyi, çok sevindim.
 14432. Ben de ona yardım etmek için,
 14433. Ay ve güneşli Orta dünyadan
 gelecek olan
 14434. Kızıl kır atlı Huban Anğ'ı
 14435. Bu yerde bekliyorum."
 14436. Huban Anğ hileyle kanştırıp
 şöyle dedi:
 14437. "Evet, ay altında alp ünü yaygın
 olan
 14438. Üstün güç sahibi Huban Arğ
 hakkında
 14439. Çatal kulakla çok eskiden beri
 duydum,
 14440. Ala gözümle daha görmedim.
 14441. Ulu güç sahibi Huban Arğ hak-
 kında
 14442. İki kulağımla çok işittim,
 14443. İki gözümle ise hiç görmedim."
 14444. Yaşlı Çis İney ileriye dönük dü-
 şünmekte:
 14445. "Bugün gelmezse [Huban Anğ],
 yarın gelir,
 14446. Yarın gelmezse, bugün [buraya]
 ulaşır.
 14447. Bu yerde hiç kanını yere akıtma-
 dan,
 14448. Hiç parça etini israf etmeden,
 yerim.
 14449. Çiğ demeden yerim,
 14450. Az demeden yutarım.
 14451. Altın tüylü ak köpek

14452. Bu ülkeye gelip koştu, geçti.
14453. Atılan oktan hızlı,
14454. Uçan kuştan çabuk ilerledi.
14455. Ön ayaklarıyla başıma
14456. Yaslanıp bana değdi, sıçrayıp
koştu, geçti.
14457. Başımdaki saçların
14458. Bütünü de dökülüverdi.
14459. 'Acele edip gitmeseydim,
14460. An canını koparıp da
14461. Yoluma devam ederdim', diye
söyleyip,
14462. Bu yerden yitiverdi.
14463. Alptan üstün almış,
14464. Köpekten üstün köpekmiş.
14465. İnanmıyorsanız, kendiniz bir ba-
kın."
14466. Çis İney, borkünü çıkarıp, başını
gösterdi.
14467. Yalnızca kel kafası kalmış.
14468. Ay altında altın gibi parlamakta,
14469. Güneş altında gümüş gibi parıl-
damakta.
14470. Aceleyle giden Huban Arğ, sağ
elini
14471. Kan tigire dek kaldırıp, şöyle
dedi:
14472. "Alp Huban Arğ'ın elini kaldıra-
bilirsen,
14473. An canıma sen ulaşabilirsin.
14474. An gücüme dayanamadan,
14475. Ayrılıp ölürsen,
14476. Ak Üzütlüküne varıp,
14477. Alp üstünü alp Huban Arğ'ın
elinden
14478. Ayrılıp öldüğünü anlatırsın."
14479. Çis İney böğürdü, ağladı:
14480. "Nasıl da bilemedim,
14481. Nasıl da sezemedim."
14482. Aya sesini duymayan

14483. Hiç kimse kalmadı.
14484. Büyük parmağın patladığını işit-
meyen
14485. Hiç kimse kalmadı.
14486. Tigrin dibi yanıldı,
14487. Denizin dibi çatladı.
14488. Hiç ayın görünmediği yerlerde
ay görünüyordu,
14489. Hiç güneşin olmadığı yerlerde
güneş doğuyordu.
14490. Çis İney'in katı kemiği
14491. Kum olup ezildi.
14492. Sağlam kemiği çakıl olup parça-
landı.
14493. Huban Arğ atına atladı,
14494. İki ata kamçı vurdular.
14495. Ay altını parlatarak gitmekte,
14496. Güneş altını parıldatarak ilerle-
mekte.
14497. Alçak ağaç başları sallanmakta,
14498. Uzun ağaç başları eğilip çekil-
mekte.
14499. Orta dünyanın üzerinde,
14500. Ulu uzayın altında,
14501. Bu ikiliyi duymayan, tanımayan,
14502. Burnundan soluyan kişi kalma-
dı,
14503. Dolaşan mal kalmadı,
14504. Dört ayak koşan hayvan kalma-
dı,
14505. Kanat çırpın kuş kalmadı.
14506. Silsileli bir dağ sırtına çıkıp atla-
rını durdurup,
14507. Göz atıp baktıklarında,
14508. Kırk kat yerin altına şimdi ulaş-
mış [olduklarını gördüler].
14509. Katı zırh siperi
14510. Kalın beyne takılmaktadır.
14511. Halkalı sağlamlaştırılan zırh
14512. İten kemiğe vurmaktadır.

14513. Kara toprak sarsılmakta,
 14514. Kan tigr titremekte.
 14515. Kara toprağın çamuru
 14516. Kan tigre dek yükselmekte,
 14517. Kan tigrin bulutu
 14518. Kara toprağa yayılmakta.
 14519. [Bu ülkenin] dağ ve suları yırtılmış,
 14520. Ağaç ve taşları ezilmiş.
 14521. Kara toprakta yanan alevli ateş
 14522. Kan tigre dek yükselmekte,
 14523. Ay ve güneşin gözünü kaplamakta.
 14524. Kılıcın başı kan olmakta,
 14525. Mızrağın başı ateşle kaplanmakta.
 14526. Kanlı savaşın içinde
 14527. Altın tüylü ak köpek
 14528. İleri gitse altmış alpin,
 14529. Geri gitse yetmiş alpin
 14530. Arı canına ulaşmakta.
 14531. Alçaktan gelen okların,
 14532. Üzerinden atlayıp geçmekte.
 14533. Yüksekten gelen okların
 14534. Altından koşarak geçmekte.
 14535. Alp Altın Kris taydasının [ayağı]
 14536. Kaymaz yerde kaymakta,
 14537. Tökezlemez yerde tökezlemek-te.
 14538. Savaştığı alpa daha az kapışmakta,
 14539. Eliyle ise daha çok yere dayanmakta.
 14540. Kılıç ve mızrak tutup, haykırıp,
 14541. Çok sayıda er yiğit geçip ölmekte.
 14542. Eyer ve kolan döşenip²⁷⁰,
 14543. Eyerli at çok sayıda ayrılp ölmekte.
 14544. Çok kişinin kanı yayılmakta.
14545. Kara denizin kıyısında
 14546. Kızıl alevli ateş
 14547. Kan tigre dek yükselip yanmakta.
 14548. Geç doğan iki balayı,
 14549. Demir şişle şişleyip [alp Hara Moos],
 14550. Ateşte kızartarak ağılatmakta.
 14551. Geç doğan iki bala demir şişte,
 14552. Solucan gibi gerilmekte,
 14553. Yılan gibi kıvrılmakta.
 14554. Bunu görüp, Huban Arığ'ın
 14555. Taştan pek yüreği parçalandı,
 14556. Kayadan kan yüreği eridi.
 14557. Kandan daha kızıl yüzü
 14558. Kara bağra dönüştü.
 14559. Yangından daha kızıl yüzü,
 14560. Ölen bağır hâline geldi.
 14561. Silsileli dağ sırtından aşağıya inip, atlarını salıverdiler.
 14562. Huban Arığ alevli ateşe bakarak ilerledi.
 14563. Alp vuracak çelik kılıcını
 14564. Kan tigre dek kaldırıp
 14565. Kanlı savaşın içine koştu,
 14566. Sarığ Hartığa ile dövüşmeye başladı.
 14567. Huban Arığ kara alpa şöyle dedi:
 14568. "Et yemekten usanmaz,
 14569. Kan içmekten boğulmaz Hara Moos,
 14570. Yazıya dolu dolaşan malın eti yetmediğinden dolayı mı,
 14571. Yaş balaların etini yemek üzere-sin?
 14572. Bunu yapıp da usanmaya mı karar verdin?
 14573. Ahır dolusu malın kanı yetmediğinden dolayı mı,

14574. Yaş balaların kanını içmek üzere-
resin?.”
14575. Demir şişteki iki balayı kapıp,
14576. Ak yazıya doğru fırlatıverdi.
14577. Geç doğan balalar,
14578. Havada uçup ak yazıya düştü-
ler.
14579. Kan tigiden indi mi,
14580. Kara toprak altından çıktı mı,
belli olmayan,
14581. Altmış sürmes saç örgüsü sırtı-
na asılı,
14582. Elli sürmes saç örgüsü omzuna
asılı,
14583. Kızıl ipek gömlek giyimli,
14584. Geç doğan bir kız çocuğu,
14585. İki yaş balayı eteğine toplayıver-
di,
14586. Yel gibi yellendi,
14587. Kasırga gibi savruldu,
14588. Kara toprağın altına girdiği gö-
rünmedi,
14589. Kan tigire çıktığı fark edilmedi,
14590. Kara toprağa değmeden,
14591. Kan tigire gürültü yaymadan, yi-
tiverdi.
14592. Hiç ayın olmadığı yerlerde ay
çıkmakta,
14593. Hiç güneşin görünmediği yerler-
de güneş doğmakta.
14594. Ak yazıya ak duman yayılmak-
ta,
14595. Kök yazıyı kök duman sarmak-
ta.
14596. Huban Anı, sağ cebinden,
14597. Üç başlı altın kistik hançerini
14598. Çıkarıp yere attı
14599. Üçgen çıplak oğlan önünde diki-
liverdi.

14600. “Ne için gerek oldum?
14601. Ne yapmam gerek oldu?.” diye
sordu.
14602. Huban Anı buyruğunu verdi:
14603. “Kan içip doymaz,
14604. Kanlı savaş bitirmeden,
14605. Sağ cebime gelip giremezsin.”
14606. Üçgen çıplak oğlan
14607. Yel gibi yellendi,
14608. Kasırga gibi savruldu.
14609. Atılan ok gibi atılıp,
14610. Uçan kuş gibi uçup,
14611. Kanlı savaşın içine dalıverdi.
14612. Huban Anı iki bileğini sıktı,
14613. İki eteğini, güc koyup, çekti.
14614. Koşarak yaklaştı, Hara Moos’u
kaptı.
14615. Yaka baştan kapışmadan
14616. Yarım güne geldiler.
14617. Etek baştan tutuşmadan,
14618. İki güne çıktılar.
14619. Kayaların çarpıştığı gibi gürölde-
mekeler,
14620. Demirlerin çarpıştığı gibi gıcır-
damaktalar.
14621. Yarım gün daha geçince,
14622. Yaka baştan kapışıp
14623. Yazı bir yerde güzelce dövuştü-
ler,
14624. Çiçek başlarını tekmeleriyle da-
ğıttılar.
14625. İki gün daha geçince,
14626. Etek baştan tutuşup,
14627. Issız bir yazıda dürüstçe savaş-
tılar,
14628. Kök çiçekleri tekmeleriyle ezdi-
ler.
14629. Huban Anı sordu:
14630. “Et yiyip usanmaz,

14631. Kan içip boğulmaz Hara Moos,
 14632. Ak yazıda dolu dolaşan malın az mı geldi ki,
 14633. Altı Kris taydamın
 14634. Tok ve semiz malını el koyup sürdün?
 14635. Onurlu halkın az mı geldi ki,
 14636. Altın Kris taydamın
 14637. Onurlu halkını tutsak edip getirdin?
 14638. Ak yazıda bunca malı
 14639. Atan mı besledi?
 14640. Issız yazıda bunca malı
 14641. Anan mı yetiştirdi?.”
 14642. Hara Moos, övünüp, şöyle konuştu:
 14643. “Alt dünyanın tümünü
 14644. Bütünüyle elimde tutmaktayım.
 14645. Orta dünya üzerinde
 14646. Yalnızca Altın Kris ile Huban Arığ kaldı.
 14647. Şimdi de üzerinize yürümek istedin.
 14648. Öz ayağınla geldin,
 14649. Öz canını bana getirdin.
 14650. Yabancı halklar senin aydan arı olduğunu söylemekte,
 14651. Ancak, ala gözümle şimdi seni gördüm,
 14652. Yaman şeytandan da çirkinmişsin meğer.
 14653. Onurlu halklar senin arı ve güzel bir kız olduğunu anlatmakta,
 14654. Ancak, iki gözümle şimdi seni gördüm,
 14655. Yaman üzüttten de kötüymüşsün, meğer.”
 14656. Huban Arığ burnundan akan sümüğünü,
 14657. Eline toplayıp, Hara Moos'un ağzına sokuverdi.
 14658. Hara Moos, tiksindiğinden, midesi bulandı, kusmaya başladı.
 14659. Yedi güne ulaşmak üzereler,
 14660. Ancak yere ve taş a daha düşmediler.
 14661. Dokuz güne ulaştılar,
 14662. Ancak toprak ve taş a hiç düşmediler.
 14663. Birbirini eğip bükme teler,
 14664. Sığır ve boğalar gibi böğürme teler.
 14665. Birbirini büküp eğme teler,
 14666. İki boğa gibi inleme teler.
 14667. Kaburga kemiklerini kırmaktalar,
 14668. Omurga kemiklerini çatlatmaktalar.
 14669. Birbirini dağdan dağa fırlatmaktalar,
 14670. Doruktan doruğa atmaktalar.
 14671. Yatan ağaç yatay yanılmakta,
 14672. Duran ağaç dikey kırılmakta.
 14673. Ayın gözü ağarıp ölmekte,
 14674. Güneşin gözü göğeri ölme teler.
 14675. Dağ ve sular yırtılmakta,
 14676. Ağaç ve taşlar ezilmekte.
 14677. Dalgalanıp akan kara deniz
 14678. Akamadan, çalkalanmakta.
 14679. Ak yazıda dolaşan tok ve semiz mal,
 14680. Otlayamadan durmakta.
 14681. Yırtıcı hayvanlar rahat yatamamakta,
 14682. Kanatlı kuşlar geceleyememekte.
 14683. Ezilen kara toprak
 14684. Ucundan düzelmekte.
 14685. Göğeren kan tigr is e,
 14686. Doruğundan düzelmekte.

14687. Kırk kat yerin altında
14688. Böylesine katı ve acımasız savaşı
14689. Böylesine katı ve acımasız dövüş ancak şimdi meydana çıkmış.
14690. Orta dünya üzerinde,
14691. Kırk kat yerin altında,
14692. Bu katı ve acımasız savaşı tanımayan, onu duymayan
14693. Burnundan soluklayan kişi kalmadı,
14694. Dolaşan mal kalmadı,
14695. Dört ayak koşan hayvan kalmadı,
14696. Kanat çırpın kuş kalmadı.
14697. Güdülen mal kişneyip kaçmakta,
14698. Yerli halk ağlayıp kaçmakta.
14699. Güzel aylar geçip gitmekte,
14700. Alplar ise ayaklarını dinlendirmekte.
14701. Güzel yıllar değişip ilerlemekte,
14702. Yiğitler ise yanlarına düşmemekte.
14703. Ağızlarından çıkan solukları
14704. Ak duman olup yayılmakta.
14705. Göğüslerinden çıkan buğuları,
14706. Kök duman olup yayılmakta.
14707. Yazın gelip geçtiğini
14708. Sırtlarının ısınmasıyla anlamaktalar.
14709. Kışın gelip geçtiğini,
14710. Kirağının vurmasıyla farkına varmaktalar.
14711. Tigrin dibi yanldı,
14712. Dünyanın arkası çatladı.
14713. Açılmamak üzere ak duman,
14714. Kalkmamak üzere kök duman etrafı sanverdi.

14715. Ak duman açıldı,
14716. Kök duman kalktı.
14717. "Atamın yakını mı ayrılıp öldü?
14718. Yabancı birisi mi ayrılıp öldü?
14719. Anamın yakını mı geçip öldü?
14720. Düşman birisi mi geçip öldü?." diye
14721. Huban Anğ göz atıp baktığında,
14722. Alp Altın Kris taydasının
14723. Aynılıp ölen bedenini
14724. Ay ve güneşin geçmediğini gördü.
14725. Aynılıp ölen sürün ruhu ise, ağlayıp, ağıt yapıp,
14726. Silsileli dağ sırtına gelip, şöyle konuştu:
14727. "Can kadar sevdiğim balam Huban Anğ,
14728. Kara dünyanın üzerinde
14729. Kalıp sana az yardım edebildim.
14730. Aydın güneşten ayrılmaktayım,
14731. Bir daha geri dönemem.
14732. Sağlık ve esenlik içinde yaşarsan,
14733. İki oğlumu,
14734. İki küçük kardeşin gibi edinip yaşarsın.
14735. Kardeşsiz kimseye onlar kardeş olur,
14736. Küçük kardeşi olmayan birisine küçük kardeş olur.
14737. Suya girdiğinde sandalın,
14738. Dağa tırmanırken dayanağın olurlar.
14739. Son kez görüp gitmekteyim,
14740. Geri dönüp bir daha bakamam.
14741. Son kez konuşup ayrılmaktayım,
14742. Geri dönüp bir daha konuşamam."

14743. Vedalaşıp, ağladı, ağıt yaktı,
14744. Ardından da Ak Üzüt ülkesine
gidiverdi.
14745. Alp kız Huban Anğ,
14746. Kayadan katı yüreği parçalanıp,
14747. Gözyaşına boğuldu.
14748. Taştan pek yüreği eriyip,
14749. Burun sunundan soluksuz kaldı.
14750. Öfkesi tuttu, şeytanlığı girdi,
14751. Hara Moos'u dağ aşığıya itme-
ye başladı.
14752. Dağ yukarı dayamaya başladı.
14753. Basması için ayak bırakmadı,
14754. Tutunması için el bırakmadı.
14755. Pişmemiş çilek başına tutunma-
sına imkân vermedi,
14756. Çayır melikesi başına tutunup
çekinmesine olanak tanımadı.
14757. Kara topraktan kapığı gibi kaldı-
rıp,
14758. Kara kayaya tüm gücüyle vurdu,
yapıştırdı.
14759. Sağlam kemiği çakıl gibi dağıl-
dı,
14760. Katı kemiği kum gibi ezildi.
14761. Koluna kan bulaştırmadan,
14762. Eteğinde buruşma yapmadan,
14763. Bağlı duran kara doru atı, kuyru-
ğundan kapıp,
14764. Geniş taşa vurdu,
14765. Postu elinde kaldı,
14766. Derisiz vücudu ise koşturup,
14767. Baş aşığıya düşüp, ölüverdi.
14768. "Ay ve güneşli dünyada atlı do-
laştın,
14769. Ak Üzüt ülkesinde de
14770. Atına binip dolaşasın." diyerek,
14771. Kuru derisini üstüne fırlattı.
14772. Hara Moos'un güzel evinin içine
14773. Huban Anğ girdi.

14774. Kapıyı açıp esenlikler diledi,
14775. Eşiği geçip saygılarını sundu.
14776. Güzel evin içinde
14777. Altmış sürmes örgüsü sırtına
asılı,
14778. Elli sürmes örgüsü omzuna ası-
lı,
14779. Kara tabak gözlü,
14780. Kazan dibi alınlı,
14781. Kazandan kara yüzü,
14782. Yaş bir balayı emziren bir hatun
14783. Esenlik ve saygılarına karşılık
verdi.
14784. Sonra da ürküp, şöyle konuştu:
14785. "Orta dünyanın üstünde,
14786. Alt dünyanın üzerinde
14787. Böyle bir kişiyi ancak şimdi gö-
rüyorum.
14788. Şeytan desen şeytana benzer.
14789. Sinek ve at sinekleri seninle bir-
likte,
14790. Dağ gibi uçuldamaktalar,
14791. Su gibi şarıldamaktalar."
14792. Huban Anğ yanıtını verdi:
14793. "Yamanlık eden Hara Moos'la
14794. Yamanlaşmak üzere ben gel-
dim.
14795. Öç eden Hara Moos'tan
14796. Öç almak üzere ben geldim."
14797. Geç doğan balayı
14798. Anasının kolundan koparıp,
14799. Dışan gitti.
14800. İki ayağından kapıp,
14801. Kan tigre dek kaldırıp,
14802. Geniş taşa vurdu, geçti.
14803. Kayalar çarpışmışçasına uçul-
dadi,
14804. Demirler çarpışmışçasına gürle-
di.

14805. Hangi yere vurulup canı koptu
diye bakmak üzere
14806. Huban Anı göz atıp baktığında
ise,
14807. Geniş taşın kum ve çakıl gibi
ezilmiş kaldığını gördü.
14808. Yaş bala ise açık gözlerini bile
kapatmamış.
14809. Huban Anı'nın öfkesi şeytana
dönüştü,
14810. Demiş şişle şişleyip,
14811. [Yaş balayı] kızıl alevli ateşin içi-
ne atıverdi.
14812. Yaş bala, solucan gibi gerilmek-
te,
14813. Yılan gibi kıvrılmakta, acı bir bi-
çimde ağlamakta.
14814. Besleyip büyüten anası onu gö-
rüp,
14815. Ağlamakta, ağıt yakmakta:
14816. "Yalnız balamdan uzakta kalaca-
ğım,
14817. Yanında onunla birlikte ölürüm.
14818. Sevdığım can balamdan ayrıl-
cağıma,
14819. Yanında yatıp ölürüm."
14820. "Ölmek üzere gelmişsen, öldü-
rüyeyim,
14821. Yatmak üzere gelmişsen, yatın-
vereyim."
14822. Diye konuşup, Huban Anı,
14823. Yaka başından tutup,
14824. Kan tigire dek kaldırıp,
14825. Katı kayaya vurdu, yapıştırdı.
14826. Sırtı altı yerinden,
14827. Beli beş yerinden kırıldı [hatun
kişinin].
14828. Karşı çıkıp ürüyecek köpek kal-
madığında,

14829. Karşı çıkıp dövüşecek alp kal-
madığında,
14830. Huban Anı, çelik kılıcını kının-
dan çekip,
14831. Kanlı savaşın içine geri koştu.
14832. İleri gitse, altmış alpin,
14833. Geri gitse, yetmiş alpin
14834. Arı canına ulaşmakta.
14835. Huban Anı bir baktığında,
14836. Kırk kat yerin altında
14837. Altı yıl kaldıklarını anladı.
14838. Kanlı savaşla dövüşüp,
14839. Geceli gündüzlü ay ve güneşin
gözünü görememekteler.
14840. Kalın vücutları tükenmiş,
14841. Katı kemikleri yalnızca kalmış.
14842. Kızıl kasları bitmiş,
14843. Keskin kemikleri yalnızca kal-
mış.
14844. İki yan kemikleri gıcırdamakta,
14845. İki göz çukurlarına
14846. Kuşların yuva kurmak üzere.
14847. Katı kemikleri gürüldemekte,
14848. Sağlam kemikleri şingirdamak-
ta.
14849. Arı güçleri bitmek üzere,
14850. Ayrılıp ölmeye yaklaştılar.
14851. Ulu güçleri tükenmek üzere,
14852. Geçip ölmeye yaklaştılar.
14853. Yel ve hafif esintiden etkilenir
hâle geldiler.
14854. Tökezlemez yerde tökezlemeye,
14855. Kaymaz yerde kaymaya başla-
dılar.
14856. Ayaklarıyla daha az basmakta-
lar,
14857. Ayalıyla daha çok dayanmak-
talar.
14858. Ayaklarının altında kara toprak,
14859. Sarğaas²⁷¹ gibi savrulmakta,

14860. Elek gibi elenmekte.
 14861. Guguk kuşunun çocuğu gibi bağ-
 ırmaktalar,
 14862. Bütün dünyaya sesleri yayıl-
 makta.
 14863. Guguk kuşu gibi haykırmaktalar,
 14864. Bütün dünyaya sesleri duyul-
 makta.
 14865. Akan azgın sular,
 14866. Kıyılarından taşıp, yayılmakta.
 14867. Yükselen dağ dorukları
 14868. Kum ve çakıl gibi ezilmekte.
 14869. Kara toprak beşik gibi sallan-
 makta,
 14870. Değirmen gibi çekilmekte.
 14871. Üzüt ve şeytanlar ürküp kaç-
 makta,
 14872. İblis ve şeytanlar ısıklık çalarak
 kaçmakta.
 14873. Bir kulağıyla yerin altını,
 14874. Öbür kulağıyla da yeryüzünü
 14875. Huban Arığ dinlerken,
 14876. Tigrin dibi çatladı,
 14877. Dünyanın sırtı yanıldı.
 14878. Ak karlı dağ doruklarına ak du-
 man yayıldı,
 14879. Kök karlı dağ doruklarını kök du-
 man kapladı.
 14880. "Atamın yakını mı ayrılıp öldü?
 14881. Yabancı birisi mi ayrılıp öldü?
 14882. Anamın yakını mı geçip öldü?
 14883. Düşman birisi mi geçip öldü?"
 diye
 14884. [Huban Arığ] göz atıp baktığın-
 da,
 14885. Ak dumanın içinden
 14886. Alp Sarığ Hartığa'nın
 14887. Ayrılıp ölen sürün ruhunun
 14888. Ağlayıp, ağıt yakıp, şimdi git-
 mekte [olduğunu gördü]:
14889. "Bu kadar yaşamak yazgımsa,
 14890. Niçin yaratılıp ben büyüdüm?
 14891. Bu kadar yaş doldurmak yaz-
 gımsa,
 14892. Niçin doğup ben büyüdüm?
 14893. Çiçek gibi genç özüm,
 14894. Aydın güneşi terk ediyorum.
 14895. Genç dönemimde kara yalnız
 özüm
 14896. Halktan ayrılıp gidiyorum.
 14897. Ay ve güneşin aydınlığını
 14898. Ala gözümle görmemem,
 14899. Engin dünyanın üzerinde
 14900. Bir daha ayak basarak dolaşa-
 mam."
 14901. Silsileli dağlık bir yeri aşarak,
 ağlayıp, ağıt yakıp gidiverdi.
 14902. Arkasından da atlayıp bindiği
 sarı sara atı
 14903. İpek dizginini sürüklenip,
 14904. Silsileli dağlık bir yerin üstünde
 durup, üzüldü,
 14905. Mal sesiyle kişneyip, ilerledi,
 14906. Kişi diliyle konuştu:
 14907. "Atlayıp binen alp yiğidim,
 14908. Arı gücü kalmadan,
 14909. Ayrılıp öldü.
 14910. Alp yiğit bir daha bana bine-
 mez.
 14911. Eyer vurup binen er yiğidim,
 14912. Düşman ülkesine gelip,
 14913. Ulu gücü yetmeden,
 14914. Geçip öldü.
 14915. Eyerime bir daha er yiğit otura-
 maz."
 14916. Yelesine yel girdi,
 14917. Kuyruğuna kasırğa kapıldı,
 14918. Kara toprağı tekmeleriyle dele-
 rek, koştı,

14919. Iraktaki yerde uğuldayıp yitiverdi.
14920. Kara toprak sallandı,
14921. Kan tığır çatladı.
14922. Kara topraktan kopup yükselen çamur,
14923. Kan tığire dek çıkıp,
14924. Ay ve güneşin gözünü kapladı.
14925. Huban Anğ daha da çok öfkele-nip,
14926. Ulu savaşın ucundan girip,
14927. Öbür ucundan çıktı.
14928. Yiğit alplar, haykırıp,
14929. Güçlü atlar kişneyip,
14930. Çok sayıda ayrılp ölmekte.
14931. Tığir dibi çatladı,
14932. Yerin arkası yanıldı.
14933. Huban Anğ göz atıp baktığında,
14934. Bu yerde dokuz güne kadar an-mamak üzere
14935. Ak dumanın yayılmış,
14936. Kalkmamak üzere kök dumanın etrafı sarmış [olduğunu gördü].
14937. Karın hiç yağmadığı dağ doruk-larına kar yağdı,
14938. Kıracağının hiç düşmediği yazılara kıracağı düştü.
14939. Dokuz güne kadar
14940. Ay ile güneş ölüverdi.
14941. Dokuz gün geçince
14942. Ak duman arıdı,
14943. Ak buluta katıldı,
14944. Ayın gözü görünüyordu.
14945. Kök duman kalktı,
14946. Kök buluta birleşti,
14947. Güneşin aydınlığı görünüyordu.
14948. Altın tüylü ak köpek
14949. Önünden altmış alp,
14950. Arkasından yetmiş alp
14951. Döşenerek ayrılp ölmüş.

14952. Ayrılp ölmez altın tüylü ak kö-pek
14953. Ayrılp öldü şimdi.
14954. Geçip ölmez altın tüylü ak kö-pek
14955. Geçip öldü şimdi.
14956. Aydan an altın tüyü,
14957. Aydan iyi parlamaktadır.
14958. Güneşten aydınlıklı altın tüyü,
14959. Güneşten üstün parıldamakta-dır.
14960. Kan tığirin altında,
14961. Orta dünyanın üzerinde
14962. Altın tüylü ak köpeğin
14963. Ayrılp öldüğünü bilmeyen, işit-meyen
14964. Canlı hiçbir yaratık kalmadı.
14965. Yumuşak yürekli kişiler
14966. Ağlayıp, ağıt yakıp geçtiler.
14967. Katı yürekli kişiler
14968. Üzülp geçtiler.
14969. Huban Anğ göz atıp baktığında
14970. Üçgen çıplak oğlan da
14971. Önünden altmış alpa,
14972. Arkasından yetmiş alpa karşı
14973. Dövüşerek savaştığını [gördü].
14974. Çıplak vücudu yara çatlaklarıyla dolmakta,
14975. Kızıl kasları darbelerle kopmak-ta.
14976. Kızıl kanı kara toprağa dökül-mekte.
14977. An gücü kalmamakta,
14978. Ulu gücü yetmemekte.
14979. Tökezlemez yerde artık tökezle-mekte,
14980. Kaymaz yerde ayakları kaymak-ta.
14981. Huban Anğ'ın önüne

14982. Ayı tüylü Hara alp gelip duruverdi.
 14983. Yanaktan yanağa vuruşmaya giriştiler.
 14984. Kaptıkları kolları kapandan da katıdır,
 14985. Tuttukları kolları demirden de pektir.
 14986. Kanlarıyla kan içtiler,
 14987. Etleriyle et yediler.
 14988. Et yediklerinde, tiksinekteler,
 14989. Kan içtiklerinde boğulmaktalar.
 14990. Dağlık yere geldiklerinde,
 14991. Öne düşüp doğrulmaktalar.
 14992. Çukurluk yere geldiklerinde,
 14993. Arkaya düşüp doğrulmaktalar.
 14994. Bir kulağıyla yerin altını,
 14995. Öbür kulağıyla da yeryüzünü
 14996. Huban Arığ dinlerken,
 14997. Dağ dibi çatladı,
 14998. Deniz dibi yarıldı.
 14999. Karın hiç yağmadığı karlı dağ doruklarına kar yağdı,
 15000. Niñin hiç akmadığı sularda niñ aktı.
 15001. Ak karlı dağ doruklarına ak duman yayıldı,
 15002. Kök karlı dağ dorukları kök dumanla kaplandı.
 15003. Ak dumanın içinden,
 15004. Üçgen çıplak oğlanın ölü sürün ruhu
 15005. Ağlayıp, ağıt yakıp gitti:
 15006. "Kara toprağın üstünde
 15007. Yeniden yaratılıp dolaşamam.
 15008. Can kadar sevdiğim savaşın gözünü
 15009. Bir daha gelip göremem.
 15010. Dolaştığın engin dünya,
 15011. Benden de sonra aynen kalır.
 15012. Beni ışıklarıyla ısıtan aydınlıklı güneş
 15013. Benim ardımdan da dünyayı aydınlatır."
 15014. Ağlayıp, ağıt yakıp, ıraktaki yerde yitiverdi.
 15015. Üzülmez özü üzölüp,
 15016. Ağlamaz özü ağlayıp Huban Arığ,
 15017. Kollarıyla tuttuğu Hara alpi
 15018. Kara topraktan kaldırıp,
 15019. Kan tigire dek yüksek tuttu
 15020. Büyük kayaya vurup geçti.
 15021. Katı kemiği kum gibi ezildi,
 15022. Sağlam kemiği çakıl gibi dağıldı.
 15023. Huban Arığ sağ elini kaldırıp,
 15024. Önünde altmış kılıç,
 15025. Arkasında ise yetmiş mızrak
 15026. Savurup tutan alpi vurup geçti.
 15027. Aya patlamasını duymayan,
 15028. Hiçbir yabancı ülke kalmadı
 15029. Büyük parmak patlamasını işitemeyen
 15030. Hiçbir düşman ülkesi kalmadı.
 15031. Nasıl vurdum diye Huban Arığ
 15032. Göz atıp baktığında
 15033. Yiğit alpin kara toprak üstünden
 15034. Dokuz takla atıp düştüğünü gördü.
 15035. Elden kopan et yanağa yapışmış,
 15036. Yanaktan kopan et ele yapışmış.
 15037. Yiğit alp gayretlenip ayağa kalkıp,
 15038. [Huban Arığ'ın] karşısına gelip, şöyle dedi:
 15039. "Ayrılmak üzere geldiyisen,

15040. Ayırırveririm canını.
15041. Ölmek üzere geldiyse,
15042. Öldürürveririm, kız olan özünü."
15043. Yaka baştan kapışıp
15044. Geniş belden tutuşup dövüşme-
ye giriştiler.
15045. Kayalar gibi gürüldemekteler,
15046. Demirler gibi gıcırdamaktalar.
15047. Altmış kılıç darbesi gelip,
15048. Altın zırhını parçalayıp yardı,
15049. Kızıl kaslarını geçerek,
15050. Katı kemiklerine saplandı.
15051. Arı gücü kalmamakta,
15052. Ulu gücü yetmemekte.
15053. Ayrılmayan özü ayrılıp ölecek
gibidir,
15054. Geçmez özü geçip ölecek gibi-
dir.
15055. Yaş ağaç gibi eğdirmekte,
15056. Yaş kayış gibi çekilmekte.
15057. Geniş taş üzerine serdirmekte,
15058. Keskin başlı otların üstüne yık-
tırmakta.
15059. Düşünmediği düşüncelere şimdi
kapılmakta,
15060. Girmeyen aklı şimdi girmekte:
15061. "Yalnız olan çiçek
15062. Nerede yatıp çürümez ki.
15063. Yalnız doğan Huban Arığ
15064. Nerede yatıp çürümez ki.
15065. Kaburga kemiğime ok saplan-
sa,
15066. İlgilenecek kardeşim yoktur.
15067. Omurga kemiğime ok saplansa,
15068. Bana bakacak küçük kardeşim
yoktur.
15069. Yardımlaşacak kardeşliler,
15070. Birbirleriyle ilgilenip yardımlaşıp
dolaşmaktadır.

15071. Kardeşi olmayan benim gibiler
ise
15072. Kara yanız çile çekip dolaşmak-
tadır.
15073. Zamanında yardımlaşan akraba
ve yakınllar,
15074. Yardımlaşıp, görüşüp dolaşmak-
tadır.
15075. Zamanında yardımlaşacağı ol-
mayan Huban Arığ
15076. Yalnız özü çilelere katlanmakta-
dır."
15077. Huban Arığ ne kadar üzüлp, ağ-
lasa da
15078. Onu dinleyecek, anlayacak kar-
deşi yoktur.
15079. Arı gücü bütünüyle çıktı,
15080. Ayın gözünü göremez oldu.
15081. Ulu gücü tamamıyla geçti,
15082. Güneşin gözünü göremez oldu.
15083. Alpi daha az tutmaya başladı,
15084. Ayasıyla daha çok dayanmaya
başladı.
15085. Geniş taş a basıp kaydı,
15086. Yuvarlak taş a basıp tökezledi.
15087. Aklı girdiğinde savaşmaktadır.
15088. Aklı çıktığında dövülmektedir.
15089. Ayrılıp ölmek üzere olan Huban
Arığ'ın
15090. Önüne gelip yardım edip dövü-
şecek
15091. Atası ve yakını yokmuş.
15092. Geçip ölmek üzere olan Huban
Arığ'ı etrafını saracak
15093. Anası ve yakını yokmuş.
15094. Ne kadar üzüлp ağlasa da
15095. Onun sesini duyacak
15096. Kardeş akrabası yoktur,
15097. Yalnızca evrene sesi yayılmakta-
dır.

15098. Can kadar sevimli onun sedası-
nı
15099. Yel ve kasırğa alıp
15100. Bütün evrene yaymaktadır.
15101. Huban Anğ'ı kapıp,
15102. Kan tigre dek kaldırmak için
15103. Arı gücü yetmemekte,
15104. Ulu gücü eksik kalmakta.
15105. Üç kez kapıp alp kızı
15106. Kaldıramadan duruverdi [önün-
de altmış kılıç,
15107. Arkasında ise yetmiş mızrak sa-
vurup tutan alp yiğit].
15108. Huban Anğ alıp kaldırmak,
15109. Dünyayı kaldırmakla eş değer
gibidir.
15110. Önündeki altmış kılıcını savurup
15111. Alp yiğit, Huban Anğ alp kızın
15112. Arı canına şimdi ulaştı.
15113. An ve güzel Huban Anğ,
15114. Aynılıp öldüyse de
15115. Ay gibi parlayıp,
15116. An ve güzel yatmaktadır.
15117. Geçip öldüyse de
15118. Güneş gibi parlıdayıp
15119. Güzel ve düzgünce yatmaktadır.
15120. Yellenip büyüyen güzel saçları
15121. Yele kavuşup dalgalanmaktadır.
15122. Can kadar sevimli doğan özü,
15123. Kara çamurun içine düşüp yatı-
verdi.
15124. Can kadar sevimli onun gözleri
15125. Bir daha açılmaz şimdi oldu.
15126. Can kadar sevimli onun sesi,
15127. Bir daha duyulmaz şimdi oldu.
15128. Aynılıp ölen alp yiğitlerin
15129. Dönüp gittikleri yerlerde,
15130. Ak çiçekler bitmektedir.
15131. Aynılıp öldükleri yerlerde ise,

15132. Bel derinliğinde çamur çürü-
mektedir.
15133. Etrafta dolaştıkları yollarında
15134. Kök çiçekler bitmektedir.
15135. Geçip öldükleri yerlerde ise,
15136. Koyu çamur çürümektedir.
15137. Aynılıp ölen alplarını
15138. Ala gözümle gördüğümde
15139. Çok da acıklımış meğer.
15140. Geçip ölen er yiğitleri
15141. İki gözle gördüğümde
15142. Çok üzüntü vericiymiş meğer.
15143. Ata yurdu kimsesiz kaldı,
15144. Yabancılarla doldu.
15145. Ana yurdu ıssız kaldı,
15146. Düşmanlarla doldu.
15147. Ata yurdundan alp gelmemekte,
15148. Ana yurdundan er yiğitlerin gel-
diği yoktur.
15149. Yönünün tespit edilmesi güç
uzak bir yerden
15150. Katı ayaklı mal tekmeler savura-
rak gelmekte,
15151. Katı bilekli er kamçı vurarak yak-
laşmakta.
15152. Asla sarsılmaz yüksek dağ sırt-
ları
15153. Yelin vurduğu ağaç gibi sarsıl-
makta.
15154. Asla kırılamayan katı kayalar,
15155. Kasırganın vurduğundaymış gibi
sallanmakta.
15156. Kara toprak ucundan düzelmek-
te,
15157. Kan tigr ise doruğundan düzel-
mekte.
15158. Kök salan otlar dağa yapışmak-
ta,
15159. Köklü ağaçlar yere yapışmakta.
15160. Ulu dağlar uğuldamakta,

15161. Ulu sular gürüldemekte.
15162. Kara toprak değirmen gibi çekil-
mekte,
15163. Beşik gibi sallanmakta.
15164. Ulu gürültü, ulu gıcırta kopmak-
ta.
15165. Yatan ağaç yatay yanılmakta,
15166. Duran ağaç dikey kırılmakta.
15167. Yumulan göz açılıncaya,
15168. Açılan göz kapanıncaya kadar
15169. Silsileli dağlık bir yer üstünde
15170. Aydan arı ak pora at,
15171. Güneşten aydın kök pora at
15172. Birlikte eş zamanlı olarak gelip
duruverdi.
15173. Üzerlerinde ise atlayıp binen alp
yiğitleri vardı.
15174. Birbirine benzer yüzlü
15175. Birbirine yaşça eşit iki oğlan.
15176. Baktıkları gözleri köz gibi,
15177. Kırılacak kemikleri yoktur,
15178. Kızarıp akabilecek kanları yok-
tur.
15179. Kardeş olan iki oğlan dünyanın
her yerini
15180. Gözleriyle tarayıp, şöyle konu-
şmaktalar:
15181. "Üstün güç sahibi alplar,
15182. Ayrılıp ölmüşler.
15183. Ulu güç sahibi er yiğitler
15184. Geçip ölmüşler.
15185. Altından değerli babamızı,
15186. Sağlıklı ve esenken göremedik,
15187. Atla da peşinden koştuğumuzda
yetişemeyiz.
15188. Gümüşten de değerli yalnız ba-
bamızı
15189. Esenlik ve sağlığındaiken tanı-
yamadık,

15190. Peşinden ok gibi uçsak dahi ona
yetişemeyiz.
15191. Tok ve semiz malı geri götürece-
ğiz,
15192. Onurlu halkla yurdumuza geri
döneceğiz."
15193. Silsileli dağlık bir yerden aşırı
ilerlediler,
15194. Alp vuracak çelik kılıçlarını çek-
tiler,
15195. Haykırış atıp, kanlı savaşın içine
dalıverdiler.
15196. İleri gittiklerinde altmış alpin,
15197. Beri gittiklerinde ise yetmiş al-
pin
15198. Başını kılıçla koparmaktalar.
15199. Ulu savaşın bir ucundan girip,
15200. Öteki ucundan çıkmaktalar.
15201. Çok kişinin canı kesilmekte,
15202. Çok kişinin kanı dökülmekte.
15203. Kılıcın başı kan olmakta,
15204. Mızrağın başı ateşle kaplanmak-
ta.
15205. Alp üstüne alp ölüp ayrılmakta,
15206. Mal üstüne mal ölüp geçmekte.
15207. At kemiği çatal bir kayaya dö-
nüşmekte,
15208. Er kemiği eğri bir kaya hâline
gelmekte.
15209. Dokuz gün sonra iki kardeş
olan
15210. Aydan arı ak pora atlı Ah Öleñ²⁷²
ve
15211. Güneşten aydın kök pora atlı
Kök Öleñ²⁷³
15212. Kanlı savaşı kıstırmaya başladı-
lar,
15213. Dar bir yere sıkıştırmayı başarı-
dılar.
15214. Koşup kaçan alplan

15215. Yakalayıp öldürmekte.
 15216. Gizlenmiş alpanı ise
 15217. Arayıp bulmakta ve öldürmekte-
 ler.
 15218. Kanlı savaş bittiğinde,
 15219. Ah Öleñ ile Kök Öleñ iki kardeş
 15220. Tutsak tutulan yerli halka
 15221. Buyruk ve talimat verdiler:
 15222. "Kırk kat yerin altında,
 15223. Hara Moos ülkesinde,
 15224. Kırk yıl tutsak kaldınız.
 15225. Tutsaklıkta kimse kalmasın,
 15226. Halkı kimse baskı altında tutma-
 sın,
 15227. Kanlı savaşla kimse saldıрма-
 sın,
 15228. Halkın malına el koyup kimse
 götürmesin,
 15229. Kendinize ait malları ayırıp,
 15230. Ata yurdunuza geri dönün.
 15231. Ana yurdunuza dönüş yoluna
 çıkın."
 15232. Bunu duyup, yerli halk sevindi,
 15233. Uzun zamandır türkû söyleme-
 yen halk türkû söylemeye baş-
 ladı:
 15234. "Kopmamak üzere can sahibi
 ol,
 15235. Düşmemek üzere yurt sahibi ol,
 15236. Dökülmemek üzere kan sahibi
 ol,
 15237. Bitmemek üzere ev sahibi ol.
 15238. Önünüzden ay aydınletsin,
 15239. Arkanızdan güneş ışınsın.
 15240. Yaşınız uzak, yaratanınız ise
 yüksekte olsun." diye
 15241. Yerli halk Ah Öleñ ile Kök Öleñ'e
 alkış duası okuyup,
 15242. Tok ve semiz malı silsileli dağlık
 bir yerden geçmekte,
 15243. Yerli halk türkû söyleyerek ilerle-
 mekte.
 15244. Ah Öleñ ile Kök Öleñ iki kardeş,
 15245. Tok ve semiz mal ile onurlu hal-
 kın
 15246. Huban Anğ'ın yurduna götürül-
 mesi için
 15247. Buyruğu salık verdiler.
 15248. Ah Öleñ ile Kök Öleñ iki kardeş
 15249. Ayrılıp ölen Altın Kris babalarını
 gördüklerinde,
 15250. Göz yaşlarına boğuldular,
 15251. Burun sularına soluksuz kaldı-
 lar.
 15252. İkisi birlikte ağlayıp, ağıt yaktı-
 ğında
 15253. Kurumuş ağaçlarda yaprak çık-
 tı,
 15254. Kurumuş dağ doruklarına ot bit-
 ti.
 15255. Balta yardımıyla demir bir tabut
 yaptılar,
 15256. Ayrılıp ölen alpanı yan yana ko-
 yup,
 15257. Çürümemeleri ve bozulmamala-
 rı için ilaç koyup,
 15258. Çiçeklerle süsleyip, kara kaya-
 nın içine kilitlediler.
 15259. Hara Moos'un yurdunu düşü-
 rüp,
 15260. Kızıl alevli ateşe verdiler.
 15261. Tok ve semiz malıyla onurlu hal-
 kını
 15262. Yabancılar kendi aralarında üle-
 şip götürdüler.
 15263. İneklerin dolaştığı yazılarda,
 15264. Yumuşak başlı ot büyüdü.
 15265. Yılknın otladığı yazılarda,
 15266. Parıldayan başlı ot bitti.
 15267. Koyunların gezindiği yazılarda,

15268. Kaval başlı otlar çıktı.
15269. Hara Moos'un ulu yurdu uğulda-
yıp kaldı,
15270. Küçük yurdu da kişneyip kaldı.
15271. Ah Öleñ ile Kök Öleñ
15272. Atlanna atlayıp bindiler.
15273. Silsileli dağlık bir yere çıkıp,
15274. İki atı yan yana durdurdular.
15275. Atı öne geçene övünmemek,
15276. Atı geride kalana üzülmemek
üzere
15277. İki kardeş iki ata kamçı vurdu.
15278. Kara toprak ileri gidip geri dön-
dü,
15279. Değirmen gibi çekildi,
15280. Beşik gibi sallandı.
15281. Güzel atların ön ayaklarına
15282. Ak yazı çekilip çarpmakta.
15283. Güzel atların arka ayaklarıyla ise
15284. Kök yazı tepilmekte.
15285. Beli başka çok sayıda dağlar aş-
maktalar,
15286. Birleşim yeri başka çok sayıda
sudan geçmekte.
15287. Önlerinde duran ak karlı dağ do-
ruklarını
15288. Tekmeleriyle savurup, nasıl geç-
tiklerini fark edememekteler.
15289. Batıda duran kök karlı dağ do-
ruklarını,
15290. Tekmeleriyle dağıtıp, nasıl geç-
tiklerini fark edememekteler.
15291. Silsileli bir dağlık yere çıkıp, at-
larını durdurup,
15292. Göz atıp baktıklarında,
15293. Dokuz kat yerin altındaki düzeye
geldiklerini gördüler.
15294. Bu ülkede alp atlarına
15295. İkinci kez kamçı vurdular,

15296. Çukurlu yerlerden,
15297. Ak tavşan gibi seğirterek geç-
mekte.
15298. Yüksek doruklu yerleri,
15299. Doğan kuşu gibi uçarak aşmak-
talar.
15300. Alp atlar aynı hızda,
15301. Aynı tempoda koşmakta.
15302. Demir üzenleri bile birbirine
denk gıcırdamakta.
15303. Demir gemleri birbirine denk
şingirdamakta.
15304. İki kardeş bakarak giderken
15305. Altın tüylü ak köpek ile Huban
Anğ'ın
15306. Gittiği yolu izleyerek ilerlediler.
15307. Onların koştuğu yerlerde,
15308. Derin göller geride kalmış.
15309. Tekmeler savurarak koştu-
dukları yerlerde ise,
15310. Geniş göller geride kalmış.
15311. Geniş taşlık yerlere tekmeler sa-
vurarak koştuklarının arkasında
15312. Alevli ateşler yanmış.
15313. Kaygan taşlı yerlere tekmeler
savurarak koştuklarının gerisin-
de
15314. Kızıl alevli ateş tutuşmuş.
15315. Ayak izlerinin olduğu yerlerde
15316. Ak çiçekler bitmiş.
15317. Tabanlarının yere değdiği yerler-
de,
15318. Kök çiçekler büyümüş.
15319. Bunu görüp, iki kardeşin
15320. Kayadan katı yüreği eridi,
15321. Göz yaşlarına boğuldular.
15322. Taştan pek yürekleri parçalandı,
15323. Burun suyundan soluksuz kaldı-
lar.

15324. "Can kadar sevimli Huban Anı
ablamız ile
15325. Altın tüylü ak köpeğin
15326. Son yollarını görerek gitmekte-
yiz." dediler.
15327. Atlarına kamçı vurdular.
15328. Ay ve güneşli Orta dünyanın
üzerine çıktılar.
15329. Atlarının ağızlarını çekiverdiler.
15330. Dağdan inerken durdukları yok-
tur,
15331. Dağa tırmanırken dinlendikleri
yoktur.
15332. Ulu sulardan yüzdürüp geçmek-
teler,
15333. Küçük sulardan yürüyüp geç-
mekteler.
15334. Güzel atlar gerilip, uzanıp,
15335. Gelincik gibi kıvrılmaktalar,
15336. Kiriş gibi çekilmekteler.
15337. Ak yazıya geldiklerinde
15338. Doğan kuşu gibi hızlıca geç-
mekteler.
15339. Kök yazıya vardıklarında,
15340. Atmaca kuşu gibi uğuldayıp hız-
lıca geçmekteler.
15341. Yabancı ülkesini arkada bırak-
maktalar,
15342. Ata yurtlarına yaklaşmaktalar.
15343. Düşman ülkesinden uzaklaş-
maktalar,
15344. Ana yurtlarına varmaktalar.
15345. Silsileli bir dağlık yere çıkıp, at-
larını durdurup,
15346. İki kardeş baktığında,
15347. Huban Anı ablalarının ülkesine
ulaştıklarını gördüler.
15348. Tok ve semiz mal ile onurlu halk
birleşip, karışıp,
15349. Sayı alınamayacak kadar çok
büyük kalabalık halk büyük köy-
de,
15350. Karınca gibi devinmekte,
15351. Sinek gibi koşturmakta.
15352. Halka halk eklenmiş,
15353. Mala mal eklenmiş.
15354. Ah Öleñ ile Kök Öleñ
15355. Silsileli bir dağlık yerden ilerledi,
15356. Halkın içinden ağırca,
15357. Malın içinden adımlar atarak
geçtiler.
15358. At başlanan altın sarçında
15359. İki atı yan yana başladılar.
15360. Ah Öleñ ile Kök Öleñ iki kardeş
el ele tutuşup,
15361. Alp Huban Anı ablalarının
15362. Güzel evine ilk kez girdiler.
15363. Kapıyı açıp saygılarını sundular,
15364. Eşiği geçip esenliklerini diledi-
ler.
15365. İssız evin içinde kimsenin yoklu-
ğunda
15366. Esenliklerini yanıtlayacak kimse
de yoktu.
15367. İki kardeş giyim-kuşamlarını çı-
karıp
15368. Altın masanın başına oturdu.
15369. Huban Anı ablalarının
15370. Çok eskiden yaptığı yemeklerini
15371. Oturup yemeye başladılar.
15372. Azıcık bozulmuş olsa da bu ye-
mek,
15373. Bal gibi bir tat vermekte.
15374. Katılmış olsa da bu ekmek,
15375. Kaymak gibi erimekte.
15376. Acıkmış karınlarını doyurmakta-
lar,
15377. Anı düşen özlerini semirtmek-
teler.

15378. Acıkmamak üzere aş yediler,
15379. Susamamak üzere su içtiler.
15380. Acıkmış karınları doyduğunda,
15381. Arık düşen vücutları semirdiğin-
de,
15382. Altın masanın arkasından kal-
kıp,
15383. Huban Arığ'ın altın bitiğini bu-
lup,
15384. Altın masanın üstüne koyup,
15385. Hızlı bir biçimde tanıdık harfleri
okudular:
15386. "Altın Kris'in Ah Öleñ oğlu,
15387. Alt dünyanın kırk kat yerin altın-
da bulunan
15388. Hara Moos ülkesinden
15389. Kızıl ipek gömleğinin eteğine sa-
rıp getirdiği
15390. Altın Han'ın kızı Altın Sabah²⁷⁴
15391. Alıp evlenerek yaşamak üzere
yaratılmıştır.
15392. Altın Kris'in Kök Öleñ oğlu ise,
15393. Biten otun solmadığı,
15394. Ölen kişinin çürümediği,
15395. Besleyen atasını bilmeyen,
15396. Emziren anasını tanımayan
15397. Evrende tam öksüz olarak büyü-
yen
15398. Altın Harlıh²⁷⁵ kızı
15399. Alıp evlenmek üzere yaratılmış-
tır.
15400. Yaşamları onların birlikte olması
için
15401. Yaşları da denk yazılmıştır.
15402. Tanrı tarafından belirlenen evlilik
kesin olur,
15403. Yaratan tarafından yazılan ya-
şam yerini bulur."
15404. İki kardeş altın bitikten

15405. Bilmedikleri şeyi öğrendi,
15406. Sezmedikleri şeyi sezindi.
15407. Silah ve bütün ekipmanlarını ha-
zırladılar,
15408. Güzel evin dışına çıkıp,
15409. Atlarının ipek dizginlerini çözüp,
15410. Demir üzenkilere ayaklarını so-
kup,
15411. Eyer eğimlerinin içine oturdular.
15412. İki kardeşin yolu burada ikiye
ayrılmış.
15413. İki kardeş vedalaşıp,
15414. İki ayrı yöne doğru ilerledi.
15415. Ben yurtlarında kaldım.
15416. Üç gün sonra
15417. Katı ayaklı malın tekmeler savu-
rup geldiği,
15418. Katı bilekli erin kamçı vurduğu
duyuldu.
15419. Kara toprak değirmen gibi çekil-
mekte,
15420. Beşik gibi sallanmakta.
15421. Ulu gürültü, ulu patırtı kopmak-
ta.
15422. Yumulan göz açılıncaya,
15423. Açılan göz kapanıncaya kadar
15424. Aydan arı ak pora at,
15425. Güneşten aydın kök pora at,
15426. Silsileli dağlık bir yeri aşiverdi.
15427. Atlayıp binen Ah Öleñ ile Kök
Öleñ
15428. İki kardeş, yurtlarına geri geldi.
15429. Evlenecekleri gelinlerini getir-
mişler.
15430. Altmış-yetmiş kız,
15431. Altmış-yetmiş hatun,
15432. Altmış sürmes saç örgüsünü
[gelinlere] çözdü,
15433. Çatal tulun saç örgüsü şeklinde
ördü.

15434. Ah Öleñ, onurlu halkın önüne çıkıp,
 15435. Buyruğunu ve talimatını verdi:
 15436. "Gözü güzel yerli halkım,
 15437. İki kızın toy²⁷⁶u başlamak üzere.
 15438. İpek giyimlilerini kuşanıp geliniz.
 15439. Doru aygır yılıksından
 15440. Doğum yapmamış atları kesip,
 15441. Toğıramcı²⁷⁷ yemek hâline getirip toy düzenleyin."
 15442. Değerli toy ay altında nam saldı,
 15443. Ezgili toy güneş altında duyuldu.
 15444. Yakındaki halk çorğa²⁷⁸ ile,
 15445. Yurdu ırakta kalan halk ise
 15446. Hızla koşan yürük atla dolaşılıp toplandı.
 15447. Gözden özürlü kimseler
 15448. Elinden tutulup toya getirildi.
 15449. Ayağından özürlü kimseler,
 15450. Atla toya getirildi.
 15451. İyi giyimli kişiler bu toya
 15452. Süslenip geldiler.
 15453. Süslenip giyebilecek iyi giyimi olmayanlar ise
 15454. Yırtık-pırtık giysilerle geldiler.
 15455. Yerli ve yabancı halk bir arada koşuşturmakta,
 15456. Güzel ev gözle görünmez olmakta.
 15457. Altmış sürmes saç örgülü iki kıza
 15458. Onurlu halk alkış duasını okumakta:
 15459. "Altmış sürmes saç örgülü iki kız balası,
 15460. Çatal tulun saç örgülü iki hatuna dönüşüp,
 15461. Ana yurdumuzun hayat ışığı olun,
 15462. Yalnız yaşayan bu erlerimizin güneşi olun.
 15463. Közlu ateşiniz sönmessin,
 15464. Sevgileriniz bitmesin.
 15465. Ülger²⁷⁹ Yıldızı altında
 15466. Mutluluğunuz sonsuz olsun.
 15467. Ulu yurdun bahtı ol,
 15468. Ulu alpin güneşi ol,
 15469. Çanak-çömleğin sahibi ol."
 15470. Sert aş içilmekte.
 15471. Halk taşkınlığa başladı.
 15472. Karınca gibi kaynamakta,
 15473. Kara sinek gibi koşuşturmakta.
 15474. Bu toya en iyi atlar gelmiş.
 15475. Kara duman gibi
 15476. Güneşin gözünü sımsıkı kapatıp,
 15477. Kanatlı kuşlar uçup gelmekte.
 15478. Yırtıcı hayvanlar at sineği gibi
 15479. Gece-gündüz bu toya akın etmekte.
 15480. Ezgiciler ezgilerini çalmakta,
 15481. Ezgiler kök yazıya yayılmakta.
 15482. Türkücüler türkülerini söylemekte,
 15483. Türküleri sarı yazıya yayılmakta.
 15484. Sert aş aşın içenler,
 15485. Öne doğru düşmekteler.
 15486. Aşırı içen hatunlar,
 15487. Arkaya doğru düşmekteler.
 15488. Sert aş içip, onlar
 15489. Ayın nasıl geçtiğini bilmemekte.
 15490. Sert aş içip, onlar
 15491. Günün nasıl geçtiğini sezmemekte.
 15492. Demir şişliler tepsilerin dibinden
 15493. Et şişleyip yazıya doğru koşmakta,

15494. Tekmeler savurup etini orada yemekte.
15495. Demir şişleri olmayanlar ise
15496. Boşuna tepsilerin dibini kanştırma.
15497. Kayın şişli kişiler
15498. Kazanın dibinden şişe et geçirip
15499. Kahkaha atıp, koşmakta,
15500. Ahırların arkasında yemekte.
15501. Kayından yapılan şişleri olmayanlar ise
15502. Kazan dibini elleriyle yoklayıp,
15503. Ellerini yakarak, bağırırmaktalar.
15504. Hatunlar bağırsaklarla kamçılışmaktalar,
15505. Nasıl da güzeldir, diye söylemektedir.
15506. Oğlanlar omurgalarda vuruşmaktalar,
15507. Oynamanın ne zevkli olduğunu anlatmaktalar.
15508. Yaşlı hatunlar, ilmik kemiklerini çiğneyemeden ve kemiremeden,
15509. İleri-geri fırlatmaktalar.
15510. Yaşlı erkekleri, sırt kemiklerini ve etini yiyemeden
15511. İleri-geri atmaktalar.
15512. Kanatlı kuşlar, yuvalarına yemek taşımakla,
15513. Bitiremedi bu toyu.
15514. Yırtıcı hayvanlar inlerine [yemek] götürmekle,
15515. Bitiremedi bu toyu,
15516. İki kızın ulu toyu,
15517. İki yıla ulaştı.
15518. Kazan dibi yemekten temizlenmekte,
15519. Yerli halk toydan dağılmakta.
15520. Sonlu şey sona eremiş,
15521. Bütün halk ayrılmakta.
15522. İraktan gelen konuklar,
15523. Yanlarına azık konulup uğurlanmakta.
15524. Yakından gelen kişiler,
15525. Yol öncesi durumlarını iyileştirdikten sonra yolcu edilmektedir.
15526. Kucakta gelen balalar,
15527. Kucak yaşından çıkıp, evlerine geri dönmekteler.
15528. Elinden tutulup getirilen balalar,
15529. Küçük, zayıf atlara binip evlerine doğru hareket etmekte.
15530. Seyrek saçlı genç oğlanlar,
15531. Hatunlar alıp evlendikten sonra evlerine gitmekteler.
15532. Kara toprağın üstünde,
15533. Kan tigrin altında,
15534. Ah Öleñ ile Kök Öleñ'in
15535. Değerli toyunu bilmeyen, duymayan
15536. Burnundan soluklayan kişi kalmadı,
15537. Dolaşan mal kalmadı,
15538. Dört ayak koşan hayvan kalmadı,
15539. Kanat çırpın kuş kalmadı.
15540. Aydan arı ak pora at ile
15541. Güneşten aydın kök pora atın önüne geçebilecek
15542. Geniş Orta dünyanın üstünde,
15543. Alt dünyanın üzerinde,
15544. Mal daha doğup büyümedi.
15545. Alp Ah Öleñ ile Kök Öleñ iki kardeşi
15546. Kara topraktan kaldırıp atabilecek
15547. Alp daha yaratılıp yetişmedi.
15548. Engin Orta dünyanın üstünde,

15549. Alt dünyanın üzerinde
 15550. Ah Öleñ ile Kök Öleñ iki kardeşten
 15551. Korkmayan, ürkmeyen alp yoktur.
 15552. Değerli toyun düzenlendiğini
 15553. Ayrılıp ölen Altın Kris babalarıyla
 15554. Huban Anı ablaları yalnızca göremediler.
 15555. Ulu toyun geçirildiğini
 15556. Geçip ölen Altın Kris babalarıyla
 15557. Huban Anı ablaları yalnızca bilmediler.
 15558. Engin Orta dünya üstünde,
 15559. Alt dünyanın üzerinde
 15560. Ah Öleñ ile Kök Öleñ iki kardeşten korkup,
 15561. Üstün alplar savaş-dövüş bir daha yapmadılar.
 15562. Kuyruğunu sürüklenip, aç ve azgın kurtlar saldırmadılar,
 15563. Kılıç çekip üstün güç sahibi alplar hücum etmediler.
 15564. Orta dünya ile Alt dünyadaki halklar,
 15565. Yaşamlarını barış içinde yaşamaya başladılar.
 15566. Ah Öleñ ile Kök Öleñ iki kardeş de
 15567. Kanlı savaşlara gitmez oldular.
 15568. Güdülen malın sayısını kaydetmekte,
 15569. Yerli tümenlik halkın sorunlarını çözmekte,
 15570. Güdülen malın sahibi olup [iki alp kardeş]
 15571. Yerli halka hanlık yapıp,
 15572. Yakında yurtlu halklarla
 15573. Yamanlaşmadan, dostluk içinde yaşadı.
 15574. Irakta yurtlu halklarla
 15575. Düşman kesilmeden, iyilik içinde yaşadı.
 15576. Öksüz-yetimlere ve zayıflara ödleriyle acıyıp,
 15577. Beli yüksek atlara bindirdi.
 15578. Yakası güzel giyimler giydirdi.
 15579. [iki alp kardeş] atlarının eyerlerini çıkardı,
 15580. Yelelerinden okşayıp,
 15581. Sütü gölün suyunu içmek,
 15582. Sübür²⁸⁰ Dağı'nın otundan beslenmek üzere
 15583. Gerektiğinde gelmeleri koşuluyla, salıverdi.
 15584. Güzel atlar ıraktaki bir yerde
 15585. Uğuldayıp, vınlayıp yitiverdiler.
 15586. Alplar ise, güzel evin içine girip,
 15587. Barış, esenlik ve varlık içinde yaşamaya başladılar.

AÇIKLAMALI SON NOTLAR

(Endnotes)

- ¹ Albathı çon, kendi yönetimine sahip olan ve vergisini ödeyen halk.
- ² Halih çon, yerli halk ve halk yığınları anlamında da kullanılır.
- ³ Pay Haziñ, Hakas Türkçesinde "Bay Kayın" ağacı, yani kutsal kayın anlamındadır. Eski Türkçede olduğu gibi günümüzdeki Hakas Türkçesinde de bay, yani zengin sözcüğü hem zengin hem de kutsal anlamını içermektedir. Bu ise anlam olarak hem maddi hem de manevi zenginlik demektir.
- ⁴ Sarçın, (sarmaktan geliyor bu sözcük) atların bağlandığı, çadırın girişinde dikilen ve aynı zamanda da totem işlevini göre, bir kütükten yapma direktir.
- ⁵ Rakı [arağa] olarak çevrilebilir, ancak nitelik olarak rakıdan farklı olduğundan karşılığı içki de olabilir.
- ⁶ Hara "Kara." Han da "Han" demektir.
- ⁷ Can, ruh anlamındadır.
- ⁸ "Çok sevdiğin çocuğun" anlamında.
- ⁹ Burada tam sözcüğü cehennem anlamına gelen tamu sözcüğünden çok Alt dünya katlarını belirtmek için kullanılan bir sözcüktür.
- ¹⁰ Bir "pud" Çarlık Rusya'sında on altı kiloya denk gelirdi.
- ¹¹ "Çin Anğ" anlamına gelir.
- ¹² Çocuklu.
- ¹³ Hıyan, Hakas Türkçesinde "kemiklere kadar üşüten sert kış rüzgân" anlamında gelir, Anğ ise "an." "kutsal" ve "doğru" demektir.
- ¹⁴ Hafif rüzgâr.
- ¹⁵ Sayısı on binlerce olan. Örneğin, ay-tüben "milyon" demek, tük-tüben de "milyar" demektir.
- ¹⁶ Eritilen hayvani yağ.
- ¹⁷ Zayıf ve hasta düşen mal.
- ¹⁸ "Şahin" Han anlamında.
- ¹⁹ "Hulun." kulun, yani atın bir yaşındaki yavrusuna verilen addır. Bunun yanı sıra "tay" Hakas Türkçesinde üç yaşındaki ata, aygır ["ashır"] iki yaşındaki ata, "sıp" ise iki yaşındaki kuluna denir. "Pii" de doğurmuş ve süt veren ata verilen addır.

²⁰ Ateş.

²¹ Çelik.

²² Hakas Türklerinde kutsal sayılan ve kamlık ayinlerinde tütsüleme esnasında kullanılan; dağlarda yetişen bir tür bitkidir. Bu bitki, Latincesi Thymus vulgaris olan kekik otu familyasından olup Latince Thymus serpillus adı altında bilinmektedir.

²³ Hakas destanlarında bu, olağanüstü güce sahip yay oku olarak geçer.

²⁴ Eyer kolanı.

²⁵ At başlığı, yular, dizgin.

²⁶ "Birlik, dirlik ve beraberlik içinde yaşayın" anlamında.

²⁷ Yosun [moss].

²⁸ Boz.

²⁹ Ak + Han.

³⁰ Şaman davulu.

³¹ Şaman.

³² Şaman ayini.

³³ Hakas Türklerinin bir alt boyu olan Beltirlerin kutsal saydığı atmaca kuşu (harrier).

³⁴ Doğan.

³⁵ "Huba söi" anlamına gelen bu terim Hakas Türkçesinde Çulım-Yenisey Vadisi'ni belirtmek için kullanılmaktadır.

³⁶ Destanlarda olağanüstü güce sahip olan bir ok.

³⁷ Kamların tüür sayısı ne kadar çok ise gücü de o kadar fazla olduğuna inanılır.

³⁸ "Sola" sözcüğü burada Hakas Türkçesindeki soyadı anlamından çok lakap, takma ad, baba adı, unvan ya da rütbe anlamında kullanılmıştır.

³⁹ Şaman davulunun tokmağı.

⁴⁰ Kamlama, kam tarafından yapılan ayinin adıdır.

⁴¹ Çok büyük işkence ve zulüm görmektedir.

⁴² Bulutsuz.

⁴³ Kartalgiller familyasından yırtıcı bir kuş çeşidinin adı.

⁴⁴ Çayır melikesi.

⁴⁵ "Ocak" sözcüğüne oldukça benzeyen bu kelime Hakas Türkçesinde kazanların üzerine konulan demirden yapılan, üç ayaklı, yuvarlak biçimli sacayağı demektir. Bu demirlik ateşin üzerine konulur, kazan ise onun üstüne yerleştirilir.

⁴⁶ Motorlu kazanlar demek.

⁴⁷ Üç yaşındaki daha doğurmamış siğir.

⁴⁸ İki yaşındaki buzağı.

- ⁴⁹ Bir uzunluk ölçüsü olsa gerek.
- ⁵⁰ Saç örgüsü.
- ⁵¹ Hakas Türkçe'sinde elin büyük parmağı.
- ⁵² Buğday başaklarının boş ile dolulannı ayırmak için sallamak suretiyle kullanılan bir aletin adı olup "sarğos" olarak da bilinir. Anadolu'da ise bu aledin adı "tepur" olarak bilinir.
- ⁵³ Hakas Türklerinde "eselikler diledi" anlamında, eski Türklerden kaldığı biçimiyle Altay bölgesinde yaşayan diğer Türk halklarında da günümüzde korunduğu gibi "izen pirdi" [esen verdi, eselik verdi] sözü kullanılır.
- ⁵⁴ Kuru saplarından flüt gibi üflemeli çalgıların yapıldığı bir bitkinin adıdır.
- ⁵⁵ Eski Türklerde çadırın ortasındaki ocaktan çıkan is için çadırın tavanının orta yerinde açılan delik.
- ⁵⁶ Kırgız (Hakas) Türklerinde küçük çadırın üstünü kaplamada kullanılan Karaçam [Hakasça : Tıt (Siberian Larch)] kabuğunun adı.
- ⁵⁷ Küçük şimşek.
- ⁵⁸ Eski Kırgız alpların oku yaydan atmak üzere kırışi çekerken söyledikleri sözler.
- ⁵⁹ Yaydan atıldığında, havada uçarken ısıklık sesine benzer çok güçlü bir ses çıkaran ok çeşidi.
- ⁶⁰ Alpin yoluna kötü güçler tarafından koyulan ve aşması gereken çeşitli engel ve handikaplardır.
- ⁶¹ Buradaki kemik sözcüğü normal kemik anlamını taşımasının yanı sıra Hakas Türkçesinde ayrıca "ölü beden" anlamını da ihtiva edebilmektedir.
- ⁶² Burun deliklerinden solunan hava sesinin çıkardığı uğultu.
- ⁶³ Bız
- ⁶⁴ İnci.
- ⁶⁵ Bıyık çatal boynuzlu mus geyği.
- ⁶⁶ Kayın ağacının kabuğundan yapılan büyük bir kâse.
- ⁶⁷ Dağları kaplayan ve genelde iğnegil ağaçlardan oluşan koyu ormanlara verilen ad.
- ⁶⁸ Sağaltıcı balsam niteliğinde içecek.
- ⁶⁹ Sağlığa iyi gelen içecek.
- ⁷⁰ Dügün.
- ⁷¹ Kadınların kullandığı hançer biçimindeki bıçağın adı.
- ⁷² "Altın Kuş" anlamında.
- ⁷³ Bu ağacın meyvesi kapkara ve yuvarlaktır, dolayısıyla burada "badem gözleri" benzetmesi yapılabilir.
- ⁷⁴ Eş zamanlı bir biçimde.

- ⁷⁵ Hakas Türklerinin bir boyu olan Piltirler için kutsal sayılan ve dolayısıyla öldürülmesi yasak olan atmaca [harrier] türü bir kuş.
- ⁷⁶ Hakas Türklerinin ataları Kırgızlar döneminden kalan bu geleneğe göre, yalnız başına ölmektense mutlaka düşmana da zayıf vermek suretiyle düşmandan birkaç can kopararak bir anlamda öbür dünyaya giderken döşek edinmiş olmak gerektiğine inanılır. Yani, ölmekten önce düşmanı da öldürmek ve böylece bu inanca göre öte dünyaya geçmek üzere bu dünyadan ayrılırken yanında "döşek" götürmek her yiğidin bir görevidir.
- ⁷⁷ Hakas Türklerinin geleneksel inancı Kamlığa göre, kişinin öldükten 40 gün sonra dünyamızdan geri dönmek üzere ayrılan ve genelde kötülükler için neden olan ruhudur. İnsanların öldükten sonra ruhlarının ruhlar ülkesi olan Üzü't'e gittiğine inanılır.
- ⁷⁸ Mektup.
- ⁷⁹ Molat, çelik demektir.
- ⁸⁰ Gök gibi güçlü.
- ⁸¹ Mirgen, keskin iyi nişancı demek olup Orta Çağlarda Hakasların atası Kırgız Türklerinde askeri bir rütbeydi.
- ⁸² "Kuğu" + "hatun" gibi iki kelimeden oluşan bu katmanlı sözcüğün anlamı "kötü dişi büyücü."
- ⁸³ Burada el vuruşunun gücü anlatılmak istenmektedir.
- ⁸⁴ Buğday başaklarının boş ile dolularını ayırmak için sallamak suretiyle kullanılan bir aletin adı olup "sarğos" olarak da bilinir. Anadolu'da ise bu aletin adı "tepur" olarak bilinir.
- ⁸⁵ Balçıklı buz kırıntıları [sludge-ice].
- ⁸⁶ Hakas Türklerinin geleneksel Kamlık inancına göre, kişinin öldükten sonra anımsanan, geri dönmeyen Üzü't ülkesine daha gitmemiş olan ve kişilerin yaşadığı dünyadan daha ayrılmamış bulunan ruha verilen addır.
- ⁸⁷ Kamlık inancına göre, ölü ruhların ülkesi olan Üzü't diyarına giden ölü insan ruhlarının Orta dünyadan tamamen ayrıldıklarına ve oradan geri dönmediklerine inanılmaktadır.
- ⁸⁸ Burada bu savaşın şiddeti ve hiddeti anlatılmak istenmektedir.
- ⁸⁹ "Kara + Hatun" anlamındadır.
- ⁹⁰ İlaç.
- ⁹¹ İksir.
- ⁹² Sapından flüt yapılan karnı benzeri bir bitki addır.
- ⁹³ Kocaman boyutlarda olan.
- ⁹⁴ Yer altı dünyasında günahkârların şeytanlar tarafından yakıldığına inanılan, içi reçineyle dolu mitolojik bir kazan.

- ⁹⁵ Bulutsuz ve güneşli masmavi gök.
⁹⁶ İki ırmağın birleştiği ve Şamanlıkta önemli sayılan kesimidir.
⁹⁷ Mavileşerek.
⁹⁸ Çadının parmaklıklı duvarları.
⁹⁹ İki yaşındaki kulun.
¹⁰⁰ Ural dağları dahil olmak üzere Sibiry coğrafyasında en yüksek rakımlı dağ olarak bilinen Sümer ya da Üç-Sümer dağı.
¹⁰¹ Sarı + kolye.
¹⁰² Sarı/hayvan ve kuş dilinden anlayan kişi + Hakas Türklerinin alt boyu olan Sa-
gayların içinde bir soy adı.
¹⁰³ Yaşça büyüklerin.
¹⁰⁴ Yaşça genç olanların.
¹⁰⁵ Kız arkadaşı.
¹⁰⁶ Kaan Kız.
¹⁰⁷ Belirli bir biçim vermek üzere kesilen saçın görünümünün adı.
¹⁰⁸ Orion Yıldızı [ayrıca, Ülger, galaksi demektir].
¹⁰⁹ Şamanların [kamlar] yardımcı ruhu.
¹¹⁰ Hazıra, üç yaşındaki sığır; torbah ise iki yaşındaki buzağı.
¹¹¹ Çatısı karaçam ağacının kabuğundan yapılan evler.
¹¹² Çatısı kayın ağacı kabuğundan yapılan evler.
¹¹³ Buzun erimesiyle nehirlerde akan kirli buz kütleleri.
¹¹⁴ Ölü bedeninden.
¹¹⁵ Dikilen ve kutsanan taş stel.
¹¹⁶ Ölen kişinin ruhunun gölgeye benzer olduğuna ilişkin inanç vardır.
¹¹⁷ Kurşun [lead], ah horğamcıl ise kalay [tin].
¹¹⁸ Eski dönemlerdeki Rusya'da arşin [archin] 27.95 inch'e denk gelmekteydi.
¹¹⁹ Belli bir para karşılığı emeğini satan kimse.
¹²⁰ Bir ağaç çeşididir.
¹²¹ Bir atmaca çeşidi.
¹²² İik, iirçik – iğ demektir.
¹²³ Bulutsuz güneşli gökyüzü.
¹²⁴ "Hiro" (kırığı ya da ayaz soğuk) + "tay" (tay) sözcüklerinden oluşmaktadır. Aynı
zamanda "Hiro çolı" (Samanyolu) diye bir sözcük de mevcuttur.
¹²⁵ Han + göz + Çin (Çin gözlü Han).
¹²⁶ At için yapılan demir kelepçeler.
¹²⁷ Hakas Türklerinin ataları olan Yenisey Kırgızları dönemindeki bir soyun, sülalenin
atasına, feodallere verilen addır.

- 128 Atların büyük adımlarla yaptığı koşu tarzı, yani burada bu sözcük hız anlamında kullanılmış olabilir.
- 129 "Türgin." kuşların uçuş hızları anlatılırken kullanılır.
- 130 Burun deliklerinden solunan hava sesinin çıkardığı uğultu.
- 131 Eş değer tutulmasın, yani satılmasın denmek istenmektedir büyük bir olasılıkla.
- 132 Burada "ülger" galaksiler anlamında kullanılmıştır.
- 133 Dağlık bölgelerdeki iğnegil ağaçlardan oluşan koyu ormanlar.
- 134 Aydın dünya anlamında .
- 135 İpek.
- 136 Veda kucaklaşması anlamına gelen bu sözcük yine de ayrılmadan önce veda niyetinde yapılan eğilme merasimi de olabilir.
- 137 Bulutsuz gökyüzü.
- 138 Hem mal hem de kişi sayısı oldukça artmış.
- 139 Selamlaştı.
- 140 Çok derin ve rahatlatıcı bir uyku geçirdiler.
- 141 Pencereye.
- 142 "Sırh" olarak da bilinir. Yaydan atıldığında düşmanı korkutucu ıslık seslerini yayan bir ok çeşididir.
- 143 Tam ekipman ve zırha bürünmek suretiyle hazırlanarak.
- 144 Bir kuş çeşidi.
- 145 Kafa kafaya vuruşmakta.
- 146 Olumsuz işlerle uğraştığına inanılan güçlü ruhun adıdır.
- 147 Sansar [marten].
- 148 Kuru saplarından flüt gibi üflemeli çalgıların yapıldığı bir bitkinin adıdır.
- 149 Üç yaşındaki daha doğurmamış siğir.
- 150 Otağ.
- 151 Kişinin gölgesi.
- 152 Ateşte eritilen hayvan yağı anlamındadır.
- 153 Büyük parmak.
- 154 Masallardaki yedi başlı korkunç yaratık.
- 155 Çilbey ("Rüzgâr gibi hızlı") + Arığ ("Prenses").
- 156 Eski zamanlarda sonucunda ödülün öngörüldüğü bir yarışmada elde edilen utku
- 157 Çatısı karaçam ağacının kabuğundan yapılan evler.
- 158 Kırgız (Hakas) Türklerinde kütük çadının üstünü kaplamada kullanılan karaçam [Hakasça : Tit] kabuğunun adı.
- 159 Orta dünyadan ayrılarak öte dünyaya geçmek anlamında.
- 160 At üzerinde giderken üzengilere dayanarak ayağa kalkmak.
- 161 Hakas Türkleri ve ataları Kırgızlarda kadınların kullandığı hançerin adı.

- 162 Totem ve atın bağlandığı direk.
163 Totem ve atların bağlandığı direk.
164 Çok konuşmadıkları konu yoktur anlamında.
165 Aş ve yemek anlamında.
166 Alt dünya anlamında.
167 Yaban gelinciği.
168 Hem malın sayısı hem de halkın nüfusu çoğalmış anlamında.
169 Altay Dağlarındaki Sümer Dağı.
170 Kuşların güneye, öz topraklarını geçici bir biçimde terk ederek mevsimlik uçmalarına, göç etmelerine verilen ad.
171 Yiğitlik destanlarında kullanılan, kullanılırken de zaman bakımından süre, yön bakımından hedefin belirlendiği biçimde yaydan atılan, yıkım gücü çok yüksek bir ok çeşidine verilen ad.
172 Dizgin.
173 Atın eyerinin altına konulan terlemelik.
174 Terlemeliğin üzerine, ancak eyerin altına konulan kalın deri parçası.
175 Eyer.
176 Atın kuyruk altından geçirilen kayış.
177 Kolan.
178 Üzengi.
179 Hayır dua. Beddua ise kargış.
180 Boz.
181 Orion yıldızı [ayrıca, Ülger, galaksi demektir].
182 Çadırın içindeki is deliği.
183 Evlilikten önce Yenisey Kırgızları ve torunları Hakas Türklerinde kızların ördüğü saç örgüsüne verilen ad.
184 Tahtadan yapma büyük kâse.
185 Hakas Türkçesinde "kip."
186 Evli kadınların ördüğü saç örgüsüne verilen ad.
187 Kadın yiğitlerin kullandığı hançer adı.
188 İpeğin bir çeşidi.
189 Bir ot çeşidi.
190 Sıkı ve katı olmayan hamur tipi yoğunluklu çamurun durumuna verilen ad.
191 Balçıklı buz kırıntıları [sludge-ice].
192 İğdiş edilmiş boğa.
193 Sarı + alt dünya katı.
194 Geleneksel Kamlık inancına göre kişinin öldükten sonra anımsanan ve daha geri dönülmeyen Üzüt ülkesine daha gitmemiş ve kişilerin yaşadığı dünyadan daha ayrılmamış ruhuna verilen ad.

¹⁹⁵ Ak + buz.

¹⁹⁶ Yiğitlik destanlarda kullanılan, kullanırken de zaman bakımından süre, yön bakımından hedefin belirlendiği biçimde yaydan atılan yıkım gücü çok yüksek bir ok çeşidine verilen ad.

¹⁹⁷ "Kirtik" olarak da bilinir. Tüfek biçimindeki yayın, okun kurulmasının gerçekleştiği tetiğin dayandırıldığı oyuk yer.

¹⁹⁸ "Sırh" olarak da bilinir. Yaydan atıldığında etrafa düşmanı korkutucu bir ısıklık sesini yayan bir ok çeşididir.

¹⁹⁹ Orçih.

²⁰⁰ Hakas Türkçesinde, insanı her türlü kötü ruh etkisinden koruduğuna inanılan tiksinme ve iğrenme ifadesi olan bir bağırış sesi.

²⁰¹ Hakas Türklerinin bir alt boyu olan Beltirlerin kutsal olduğu ve dolayısıyla öldürülmesinin yasak olduğuna inandığı atmaca kuşu.

²⁰² Burun deliklerinden soluduğu hava sesi.

²⁰³ Ateşte eritilmiş hayvansal yağ.

²⁰⁴ Sağaltıcı balsam niteliğinde içecek.

²⁰⁵ Hakas Türkçesinde, dağlık bölgelerini kaplayan iğnegil ağaç türlerinden oluşan orman demektir.

²⁰⁶ "Haraçın." Hakas Türkçesinde "halktan birisi" anlamına gelir. Bir başka anlamı ise penceredir.

²⁰⁷ Kadife ipek kumaşı.

²⁰⁸ Yanan odun tanesi.

²⁰⁹ İçinde bir ailenin yaşadığı tahta çadırın çatısından ateş isinin dışarı çıktığı bir deliğe verilen ad. Aynı zamanda aile anlamına da gelir.

²¹⁰ Takım yıldız ve galaksi anlamında.

²¹¹ İçerisinin herhangi ufak bir çıkış umudunu bile vermeyen sağlam bir biçimde yapılmış olduğu anlamında.

²¹² Hakas Türklerinin geleneksel inancı Kamlığa göre kişinin, öldükten sonra 40 gün geçince dünyamızdan geri dönülmemek üzere ayrılan ve genelde kötülöklere neden olan ruhudur. İnsanların öldükten sonra ruhlarının ruhlar ülkesi olan Üzütl diyarına gittiğine inanılır.

²¹³ Atın üzerinde gidişat esnasında üzenkilere dayanmak suretiyle eyerden kalkmak, daha doğrusu ayağa kalkmak biçiminde gitmektir.

²¹⁴ Urallardan Kuzey Kore'ye kadarki coğrafyada en yüksek dağ zirvesi olup Güney Sibirya'da bulunan Altay Dağlarına dahil olan bir dağ doruğunun adı (Sümer, Üç Sümer, Süberü, Sübür).

²¹⁵ Yaban gelinciği.

²¹⁶ Atın ön ayaklarına takılan demirden yapılan kilit ya da kelepçeler.

- 217 Hem mal hem de halkta sayısal artışı gözlemlemiş anlamında.
- 218 Hakas Türkçesinde "üredi" ya da "ürep pardı" fiilinin tam anlamı "[insanın] fiziki ve ruhi tabakası aşındı" anlamına gelir.
- 219 Hakas Türkçesinde "bitmek" anlamına gelen "tozılarğa" sözcüğü kullanılır genelde. Bu ise insanın hayat yolunun sonuna geldiğini ve insan için bu dünyada yazgısına göre verilen süresinin sona erdiğini anlatmak için kullanılır.
- 220 Koyu ormanlarla kaplı dağlar.
- 221 Prenses, güzel, kutsal anlamında.
- 222 Kırgız (Hakas) Türklerinde kütük çadırın üstünü kaplamada kullanılan karaçam [Hakasça : Tıt] kabuğunun adı.
- 223 Hasta yaşlı at.
- 224 "Sola" sözcüğü burada Hakas Türkçesindeki soyadı anlamından çok lakap, takma ad, baba adı, unvan ya da rütbe anlamında kullanılmıştır.
- 225 Ana tarafından ananın babasıdır.
- 226 Omuz çantası.
- 227 Savaş oklarının gövdesinde harflerin oymak suretiyle yazıldığı bir yazı tarzı.
- 228 Kız arkadaşı.
- 229 Büyük at sinekleriyle sivri sinekler.
- 230 Hılbiş, hılbah, erkeklerin yüzlerinde yeni yeni çıkan seyrek kıllar.
- 231 "Haraçın." Hakas Türkçesinde "halktan birisi" anlamına gelir. Bir başka anlamı ise penceredir.
- 232 Kendi yönetimine sahip olan ve vergisini ödeyen halk.
- 233 Tam olarak "ahır + kapak" sözcüklerinden oluşan bu kavram, ev etrafında ahırılık ve diğer amaçlarla inşa edilen yapıların bütünlüklü adı.
- 234 Çadırın parmaklıkları duvarları.
- 235 Bir ot çeşidi.
- 236 Sıkı ve katı olmayan hamur tipi yoğunluklu çamurun durumuna verilen ad.
- 237 Kök tengri, yani mavi gök.
- 238 Kök + çelik.
- 239 Sirius (ya da Canicula) Yıldızı + keskin nişancı, avcı ya da atıcı.
- 240 Kırmızı + han.
- 241 Kara + sedef.
- 242 Kız arkadaşı.
- 243 Kamlık inancına göre, ölü ruhların ülkesi olan Üzüt diyarına giden ölü insan ruhlarının Orta dünyadan tamamen ayrıldıklarına ve oradan geri dönmediklerine inanılmaktadır.
- 244 "Han Tigrir" uzay demektir. "Tigrir" sözcüğü ise gök anlamını taşır.
- 245 Ateşte eritilen hayvani yağ.

246 Gök yüzü.

247 Etrafı elle yoklayarak yol bulmaya çalışmak suretiyle.

248 Güneş + arı, saf, prenses, kutsal.

249 Hakas Türkçesinde "buz" + "han" anlamını taşıyan bir ad.

250 Atın ön ayaklarına takılan demirden yapılan kilit ya da kelepçeler.

251 Yay oku.

252 Hakas Türkçesinde "çoda."

253 Hakas Türklerinin hem erkek hem de kadın milli gömleklerinde omuzları kaplayan özgül nakışla süslü geniş apoletler biçimindeki detay. Zamanında gömlek sahibinin önemli bir kimlik belgesi olan bu detay daha çok kadın gömlelerinde mevcut.

254 Küçük kardeş.

255 Buz dağı + arı, kutsal, saf, prenses.

256 Kendinden emin olmayan ve şaşkın bir biçimde davranmak anlamında.

257 Karaçam ağacı dibinde biten ve ayakların ter kokusunun giderilmesinde ayakkabı içine konulmak suretiyle kullanılan bir bitki adı.

258 Kargış [harğıs ya da harğas] beddua demektir.

259 Alkış [alğas ya da alğıs] hayır dua demektir.

260 Sarı/hayvan ve kuş dilinden anlayan kişi + Hakas Türklerinin alt boyu olan Saygıların içinde bir soy adı.

261 Kök + inci.

262 Sarı/hayvan ve kuş dilinden anlayan kişi + kartal.

263 Altın + kirış.

264 Kara + ejderha.

265 Han + kıyan, yaralayan.

266 Hakas Türkçesinde "Şaman davulu" demektir.

267 Hakas Türkçesinde Şaman (Kam) giyiminde dikilmek suretiyle kullanılan uzun dörtgen bezler. Bunlar aynı zamanda ağaçların budaklarına dilek tutulup bağlanan çaputlar olarak da yaygın bir biçimde kullanılır.

268 Bakır + burunlu + bakır + yaşlı hatun.

269 Kaan + kız.

270 Düşmanını öldürüp öte dünyada kendine döşek edindiğine ilişkin eski bir inanç gereği düşman atlarını öte dünyaya göndermek anlamında.

271 Samandan ayırmak için tahıl tanelerini havaya savurmaya yarayan aygıt.

272 Ak + yumuşak bir ot adı. Öleñ aynı zamanda Hakas Min-Suu vadisini çevreleyen dağ silsilesinin adı.

273 Kök + yumuşak bir ot adı.

274 Altın + çadırın sıcaklığını koruyan keçeden yapılan çatı örtüsü.

²⁷⁵ Altın + şaman davulu t  r'de tasvir edilen mitolojik kuş.

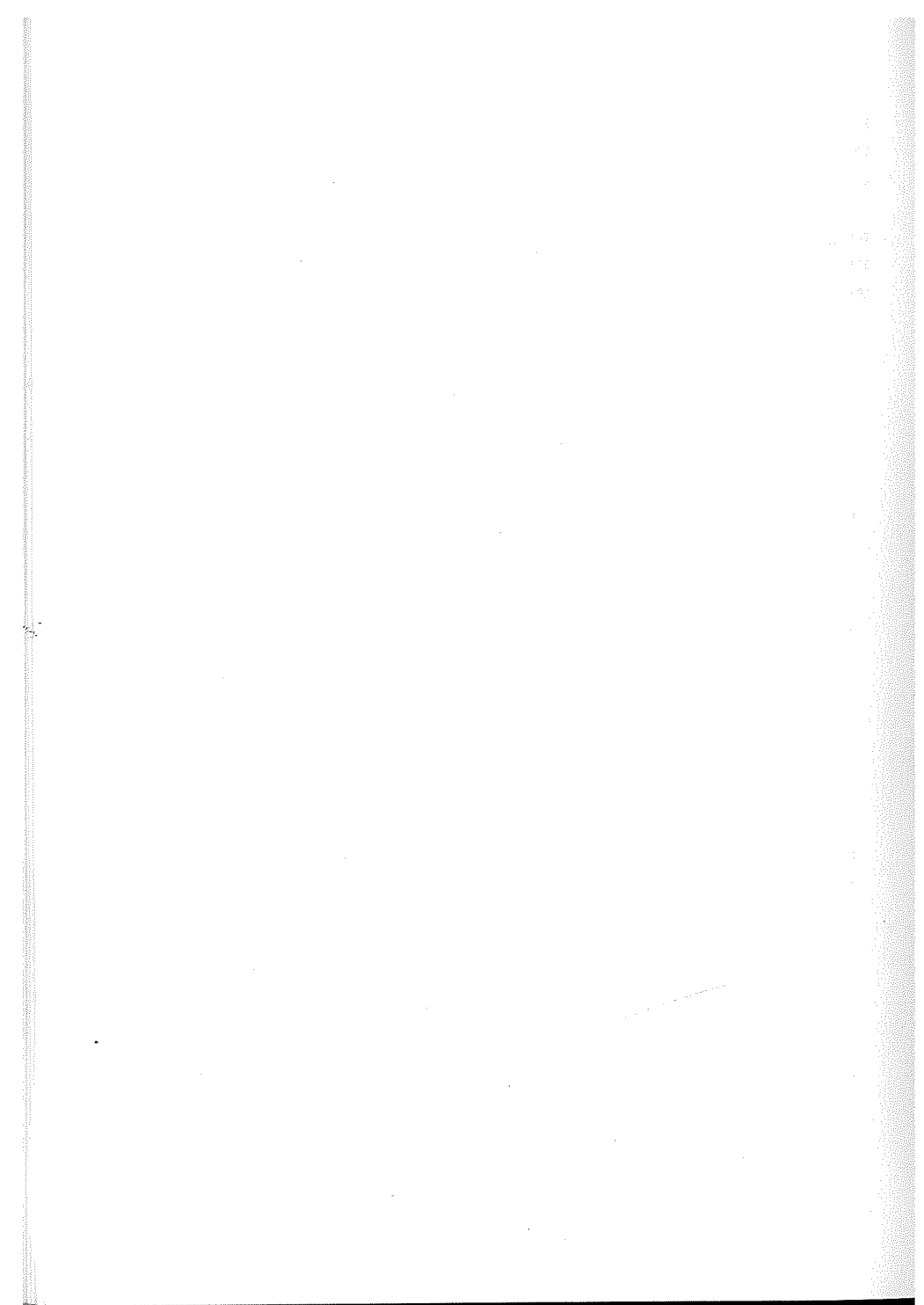
²⁷⁶ D    n.

²⁷⁷ Koç etinin (mide, ci er, kaburga, ince bağırsaklar vs.) ufak parçalara kesilmesi usul  hazırlanan yemek  e idi.

²⁷⁸ Rahvan giden at.

²⁷⁹ Orion Yıldızı [ayrıca,  lger, galaksi demektir].

²⁸⁰ Altay Dağları silsilesinde bulunan Sümer Da ı.

KAHRAMANLARIN AD DİZİNİ

(Yakınlık Dereceleri Açıklamalı)

A

Ah Han (*Kök Han'ın kardeşi*), 1038, 1044.

Ah Molat (*Huban Arığ'ın ülkesine evlenmek amacıyla saldıran karakter. Kök Molat, Kögetey Migren ve Huu Hat'ın kardeşi*), 10537, 10543, 10552, 10558, 10671, 10767, 10773, 10802, 10806, 10813, 10827, 10833, 10845, 10847, 10858, 10862, 10878, 10885, 10919, 10926, 10934, 10939, 10940, 10966, 10981, 10986, 11006, 11045, 11051, 11078, 11082, 11086, 11132, 11134.

Ah Öleñ (*Altın Kris'in oğlu ve Kök Öleñ'in kardeşi*), 15219, 15241, 15244, 15248, 15271, 15354, 15360, 15386, 15427, 15534, 15545, 15550, 15560, 15566.

Ala boğa (*Ah Han'ın ineklerine bekçilik yapan kahraman*), 898, 1260, 3969.

Altın Han (*Altın Sabah'ın babası*), 15390.

Altın Harlıh (*Altın Kris'in oğlu Kök Öleñ ile evlenen alp kız*), 15398.

Altın Hus (*Han Hartığa'nın altın kistikin içinde yaşayan oğlu. Destanda çoğu yerde Üçgen çıplak oğlan olarak geçer, bkz.: Üçgen çıplak oğlan*), 3671, 3681, 4380, 4384, 4387, 4505, 4586, 5540, 5678, 5831, 5840, 5844, 5851, 5867, 5872, 5873, 5881, 6605, 6677, 7797.

Altın Kris (*Huban Arığ'ın anası Hıyan Arığ'ın babası*), 11638, 11653, 11660, 11661, 11835, 12971, 13220, 13258, 13491, 13497, 13507, 13619, 13627, 13925, 14167, 14174, 14201, 14327, 14535, 14636, 14646, 14722, 15249, 15386, 15392, 15553, 15556.

Altın Sabah (*Altın Kris'in oğlu Ah Öleñ ile evlenen alp kız*), 15390.

Altın tüylü ak köpek (*Hara Han ile kızı Huban Arığ'ın sadık yardımcısı ve kurtarıcısı. Toplam üç kez doğmak üzere yaratılan kahraman*), 177, 204, 219, 289, 1449, 1456, 1572, 2027, 2066, 2115, 2120, 2130, 2135, 2208, 2311, 2371, 2449, 2457, 2464, 2581, 2781, 3406, 3421, 4002, 4095, 4099, 4176, 4238, 4489, 5106, 5352, 5517, 5711, 5886, 6361, 6368, 6418, 6829, 6867, 6879, 6897, 6913, 6936, 7438, 7510, 7708, 8148, 8153,

8160, 8231, 8243, 8624, 8644, 8650, 8652, 8782, 8899, 8937, 8951, 9029, 9045, 9058, 9425, 9634, 9687, 9806, 10565, 10901, 10916, 11101, 11118, 11675, 12209, 12241, 12434, 12470, 12848, 12861, 12948, 13027, 13687, 13689, 13715, 13940, 14050, 14179, 14193, 14278, 14290, 14294, 14301, 14312, 14335, 14451, 14527, 14948, 14952, 14954, 15305.

Ay Migren (*Kün Mirgen'in kardeşi*), 5503, 5939, 5949, 5953, 5977, 5994, 6029, 6034, 6108, 6113, 6118, 6122, 6201, 6227, 6324, 6442.

Ç

Çelbigen (*Çilbey Ariğ'in yetmiş başlı babası*), 7652, 8019.

Çilbey Ariğ (*Yetmiş kat yer altında yaşayan yetmiş başlı Çelbigen'in kızı*), 7654, 7658, 7667, 7675, 8020, 8038, 8047, 8052, 8175, 8197, 8200.

Çis İney (*Çis Tuncuhtığ Çis İney olarak da geçen bu kahraman Huban Ariğ'in yolunu kesmeye çalışır*), 14376, 14391, 14392, 14397, 14398, 14414, 14430, 14444, 14466, 14479, 14490.

D

Dokuz başlı ejderha (*Üçgen çıplak oğlana karşı savaşıp canını koparan kahraman*), 9452, 9463, 9470.

Dokuz kara alp (*Kara yerin altında yaşayan kahramanlar*), 6903.

Dokuz kara kız (*Pora Nincil'in tinini saklamak üzere Kara denize kaçırın kahramanlar. Aynı zamanda Kara Üzüt ülkesindeki ölü insan ruhları denetçisi olan kahramanlar*), 4865, 4869, 4877, 4883, 5222, 5231, 5235, 5239, 9435, 9459.

Dokuz oğlan, dokuz kız (*Ak Üzüt ülkesinde yaşayan ve ölü insan ruhlarının geçişlerini denetleyen kardeşler*), 4954, 4963, 4993, 5019, 5026, 5031, 5142.

Dokuz sarı oğlan, dokuz sarı kız (*Sarı Üzüt ülkesinde yaşayan ve ölü insan ruhlarının geçişlerini denetleyen kahramanlar*), 4895, 4916, 4926, 5211.

Dokuz tüürlü Tolğay kam (*kam ayininde ilk önce Hara Han, sonra da Huban Ariğ için gelecekte haber veren bir kahraman [şaman]*), 983, 986, 988, 1262, 1321, 1352, 1412, 1425, 1474, 14056, 14077, 14128, 14188, 14224.

H

Haan His (*Ay Mirgen'in kız kardeşi. Huban Ariğ da Hara Moos ülkesinde bu kılığa girer*), 6035, 6053, 6059, 6095, 6096, 6139, 6279, 6340, 6362, 6366, 6374, 6377, 6412, 6419, 6849, 6853, 14411, 14416, 14424.

Han Harahçın (*Hircotay Mirgen'in kardeşi*), 6584, 6753.

Han Hartıġa (*Hara Martha kızı'nın babası, Hara Han'ın ağabeyi ve Huban Arıġ'ın amcası*), 504, 583, 2668, 2678, 2722, 2809, 2838, 2906, 2965, 2967, 2972, 3052, 3145, 3341, 3371, 3380, 3388, 3394, 3475, 3586, 3615, 3654, 3667, 3670, 3692, 3695, 3704, 3728, 3754, 3762, 3767, 3770, 3774, 5416, 5418, 5639, 5650, 5667, 5684, 7485, 7488, 8095, 8241.

Han Hıyġan (*Sarıġ Hartıġa'nın dayısı*), 13941, 14002, 14007, 14012, 14021.

Hara alp (*Kök Nincil'in ve Sarıġ Sayın'ın savaştığı ayı tüylü bir kahraman*), 4509, 6143, 6243, 6503, 15017.

Hara Han (*Hiyan Arıġ'ın kocası ve Huban Arıġ'ın babası*), 119, 173, 295, 306, 313, 336, 341, 355, 391, 396, 405, 411, 432, 473, 692, 694, 706, 753, 772, 779, 782, 789, 801, 822, 828, 844, 847, 851, 856, 860, 870, 878, 886, 890, 914, 943, 973, 1006, 1065, 1101, 1114, 1124, 1138, 1145, 1169, 1171, 1198, 1202, 1233, 1245, 1258, 1270, 1276, 1295, 1299, 1307, 1312, 1324, 1328, 1363, 1373, 1379, 1399, 1439, 1458, 1476, 1483, 1505, 1527, 1543, 1558, 1577, 1588, 1591, 1609, 1637, 1639, 1660, 1669, 1713, 1728, 1733, 1751, 1756, 1783, 1805, 1809, 1812, 1847, 1875, 1878, 1882, 1887, 1897, 1904, 1912, 1917, 1920, 1922, 1952, 1964, 1967, 1973, 1975, 1983, 2001, 2051, 2053, 2099, 2102, 2110, 2125, 2146, 2156, 2161, 2195, 2197, 2210, 2212, 2223, 2250, 2274, 2291, 2308, 2313, 2333, 2370, 2377, 2390, 2399, 2410, 2428, 2466, 2469, 2496, 2510, 2551, 2564, 2584, 2640, 2643, 2705, 2720, 2738, 2743, 2748, 2758, 2760, 2773, 2804, 2824, 2831, 2865, 2872, 2968, 2974, 2987, 2994, 3002, 3006, 3020, 3030, 3046, 3093, 3096, 3131, 3132, 3140, 3153, 3164, 3170, 3175, 3192, 3204, 3208, 3217, 3220, 3232, 3235, 3238, 3241, 3246, 3270, 3273, 3277, 3289, 3337, 3342, 3387, 3402, 3467, 3468, 3476, 3566, 3619, 3631, 3686, 3714, 3779, 3851, 3856, 3867, 3875, 3894, 3914, 3930, 3949, 3972, 3992, 4010, 4029, 4040, 4042, 4050, 4056, 4068, 4083, 4113, 4153, 4192, 4212, 4269, 4272, 4292, 4304, 4318, 4334, 4363, 4466, 4496, 4503, 4532, 4675, 4677, 4680, 4683, 4700, 4705, 4707, 4712, 4938, 5060, 5063, 5080, 5082, 5563, 9530, 9548, 10372, 11041, 11392, 11520, 13901.

Hara Hat (*Kara kayanın dibinde kara zırh içinde oturup kara tarakla alplar üreten kahraman*), 4545, 4557, 4558, 4560, 4565, 4568, 4571, 4578.

Hara Martha kız (*Han Hartıġa'nın kızı*), 536, 539, 551, 584, 601, 605, 617, 2674, 2723, 2752, 2767, 2864, 3052, 3060, 3071, 3088, 3105, 3126, 3140, 3150, 3178, 3181, 3187, 3191, 3202, 3209, 3919, 3237, 3241, 3243, 3255, 3265, 3275, 3283, 3324, 3330, 3626.

Hara Moos (*Huban Arıĝ'ın dedesi Altın Kris'in ülkesine saldıran kahraman*), 13929, 14048, 14165, 14172, 14207, 14329, 14428, 14549, 14569, 14614, 14631, 14642, 14657, 14658, 14751, 14772, 14793, 14795, 15223, 15259, 15269, 15388.

Hara Mükke (*Huban Arıĝ'ın ülkesine saldıran halk ile malını tutsak eden kahraman*), 7785, 7817, 7819, 7852, 7865, 7867, 7893, 7913.

Hara Tana (*Hımis Han'ın kızı. Huban Arıĝ'ın, Kök Molat ile Kögetey Mirgen'in ülkesinde kılıĝına girdiĝi kahraman*), 12177, 12578, 12622, 12669.

Hırcotay Migren (*Hırotay Migren ile Han Harahçın'ın kardeşi*), 6253, 6461, 6526, 6567, 6573, 6712, 6726, 6727, 6733, 6743, 6745, 6752, 6770.

Hımis Han (*Huban Arıĝ'ın kılıĝına girdiĝi Hara Tana'nın babası*), 12573, 12693.

Hırotay Migren (*Hırcotay Migren ile Han Harahçın'ın kardeşi*), 6579, 6613, 6630, 6635, 6650, 6650, 6671, 6674.

Hıyan Arıĝ (*Hara Han'ın eşi ve Huban Arıĝ'ın anası*), 302, 340, 411, 432, 454, 468, 687, 725, 775, 2825, 3483, 4066, 4079, 5383, 5393, 5456, 5462, 5489, 5559, 7159, 7214, 8463, 8576, 8582, 8646, 8711, 8724, 10334, 10351, 10482, 10491, 10520, 10526, 10586, 10590, 11043, 11328, 11388, 11419, 11422, 11640, 13224, 13902.

Hitay Arıĝ (*Kırk oĝul ve kırk kız anası olan ve kırk kat yerin altında yaşıyan kahraman*), 263, 264, 332, 581, 970, 975, 995, 1008, 1010, 1368, 1369, 1372, 1441, 1564, 1566, 1568, 1623, 1626, 1661, 1669, 1714, 1724, 1761, 1889, 2147, 2148, 2152, 2224, 2235, 2237, 2251, 2260, 2273, 2288.

Huban Arıĝ (*Hıyan Arıĝ ile Hara Han'ın kızı ve destanın baş kahramanı*), 2827, 2828, 2844, 28473, 2852, 3411, 3417, 3423, 3469, 3487, 3531, 3555, 3588, 3616, 3620, 3636, 3648, 3687, 3698, 3699, 3739, 3880, 3894, 4010, 4056, 4068, 4081, 4104, 4117, 4121, 4153, 4279, 4377, 4383, 4398, 4495, 4502, 4531, 4534, 4543, 4555, 4595, 4602, 4619, 4632, 4654, 4663, 4682, 4685, 4689, 4697, 4709, 4722, 4780, 4785, 4792, 4796, 4801, 4809, 4812, 4840, 4849, 4860, 4877, 4885, 4901, 4921, 49289, 4940, 4949, 4963, 4969, 4972, 4984, 4989, 4995, 5015, 5021, 5023, 5026, 5028, 5058, 5067, 5075, 5080, 5100, 5120, 5125, 5131, 5150, 5156, 5162, 5171, 5173, 5179, 5190, 5198, 5203, 5219, 5225, 5244, 5260, 5266, 5296, 5300, 5316, 5329, 5339, 5343, 5355, 5373, 5379, 5383, 5395, 5567, 5571, 5573, 5598, 5604, 5644, 5649, 5658, 5674, 5682, 5689, 5701, 5710, 5774, 5818, 5827, 5837, 5849, 5881, 5943, 5988, 6010, 6014, 6084, 6096, 6100, 6107, 6138, 6232, 6240, 6249, 6278, 6336, 6346, 6354, 6373, 6431, 6433, 6458, 6540, 6547, 6565, 6592, 6598, 6612, 6618, 6626, 6637, 6652, 6661, 6680, 6691, 6704,

6706, 6724, 6725, 6764, 6848, 6971, 7035, 7071, 7090, 7098, 7128,
 7151, 7156, 7180, 7214, 7229, 7251, 7256, 7258, 7280, 7293, 7302,
 7314, 7331, 7342, 7355, 7360, 7364, 7368, 7374, 7378, 7391, 7408,
 7410, 7421, 7423, 7441, 7467, 7469, 7485, 7522, 7548, 7554, 7567,
 7603, 7620, 7634, 7643, 7649, 7679, 7719, 7735, 7740, 7794, 7801,
 7815, 7852, 7864, 7877, 7893, 7913, 7921, 7935, 7947, 7950, 7968,
 7978, 7984, 8001, 8034, 8046, 8059, 8117, 8132, 8163, 8172, 8205,
 8228, 8250, 8267, 8274, 8291, 8292, 8294, 8295, 8309, 8316, 8334,
 8341, 8347, 8355, 8428, 8448, 8460, 8477, 8570, 8581, 8626, 8668,
 8677, 8684, 8688, 8723, 8731, 8741, 8765, 8797, 8802, 8805, 8808,
 8819, 8824, 8831, 8842, 9039, 9062, 9079, 9086, 9094, 9115, 9207,
 9243, 9246, 9256, 9264, 9277, 9284, 9286, 9305, 9363, 9374, 9391,
 9421, 9424, 9427, 9502, 9511, 9514, 9531, 9542, 9547, 9549, 9564,
 9617, 9643, 9657, 9681, 9685, 9695, 9702, 9511, 9514, 9531, 9533,
 9542, 9547, 9549, 9564, 9617, 9643, 9657, 9681, 9685, 9695, 9700,
 9704, 9711, 9783, 9817, 9848, 9854, 9872, 9896, 9927, 9933, 9936,
 9960, 9996, 10008, 10020, 10030, 10035, 10053, 10054, 10069, 10091,
 10107, 10132, 10137, 10158, 10166, 10168, 10174, 10195, 10200,
 10217, 10220, 10249, 10270, 10301, 10323, 10328, 10352, 10388,
 10420, 10436, 10450, 10474, 10485, 10497, 10522, 10576, 10592,
 10602, 10614, 10623, 10638, 10644, 10654, 10657, 10667, 10679,
 10684, 10718, 10727, 10742, 10742, 10766, 10786, 10803, 10812,
 10823, 10829, 10840, 10851, 10861, 10869, 10882, 10890, 10931,
 10952, 10961, 10964, 10969, 10972, 10973, 10976, 11005, 11040,
 11051, 11086, 11103, 11120, 11128, 11136, 11153, 11170, 11174,
 11190, 11209, 11225, 11240, 11243, 11251, 11253, 11263, 11272,
 11278, 11284, 11294, 11299, 11321, 11323, 11335, 11343, 11361,
 11371, 11386, 11416, 11425, 11456, 11485, 11490, 11513, 11519,
 11522, 11527, 11550, 11559, 11570, 11578, 11589, 11624, 11639,
 11646, 11653, 11660, 11670, 11685, 11712, 11719, 11727, 11730,
 11732, 11744, 11754, 11828, 11830, 11836, 11845, 11857, 12127,
 12143, 12147, 12178, 12228, 12249, 12265, 12273, 12278, 12282,
 12230, 12295, 12302, 12337, 12350, 12358, 12360, 12369, 12393,
 12394, 12413, 12445, 12479, 12496, 12503, 12524, 12553, 12560,
 12595, 12653, 12666, 12670, 12672, 12677, 12682, 12690, 12702,
 12707, 12712, 12726, 12762, 12824, 12846, 12850, 12852, 12858,
 12880, 12887, 12897, 12898, 12901, 12928, 12938, 12950, 12987,
 13024, 13035, 13080, 13085, 13113, 13126, 13130, 13135, 13144,

13145, 13165, 13178, 13260, 13270, 13278, 13293, 13303, 13306, 13316, 13321, 13334, 13340, 13349, 13356, 13373, 13376, 13389, 13445, 13461, 13481, 13490, 13505, 13511, 13520, 13577, 13642, 13668, 13691, 13697, 13699, 13718, 13723, 13742, 13753, 13763, 13777, 13783, 13788, 13798, 13800, 13806, 13819, 13837, 13841, 13857, 13865, 13903, 13904, 13910, 13913, 13946, 13983, 13987, 14003, 14008, 14019, 14080, 14102, 14108, 14154, 14180, 14210, 14221, 14247, 14284, 14297, 14314, 14342, 14346, 14380, 14389, 14403, 14425, 14434, 14436, 14438, 14441, 14445, 14470, 14472, 14477, 14493, 14554, 14562, 14567, 14596, 14602, 14612, 14629, 14646, 14656, 14721, 14727, 14745, 14773, 14792, 14806, 14809, 14822, 14830, 14835, 14875, 14884, 14925, 14933, 14969, 14981, 19996, 15016, 15023, 15031, 15038, 15063, 15075, 15077, 15089, 15092, 15101, 15108, 15111, 15113, 15246, 15305, 15324, 15347, 15361, 15369, 15383, 15554, 15557.

Huu Hat (*Kögetey Migren, Kök Molat ve Ah Molat'ın kız kardeşi*), 4266, 4293, 4330, 4338, 4345, 4350, 43613, 4361, 4587, 5095, 10674.

I

İki oğlan (*Altın Kris'in iki oğlu Ah Öleñ ve Kök Öleñ*), 15175, 15179.

K

Kırk abla ve kırk kız (*Hitay Arıĝ'ın kızları ve Üzen Arıĝ'ın kız kardeşleri*), 2141.

Kırk oğlan (*Hitay Arıĝ'ın oğulları ve Üzen Arıĝ'ın kardeşleri*), 1885, 1892, 1951.

Kızıl ipek gömlek giyimli geç doğan bir kız çocuĝu (*Huban Arıĝ'ın Hara Moos 'tan kurtarılrken ak yazıya attıĝı geç doğan iki balayı eteĝine toplayan kahraman*), 2790, 14584,

Kögetey Migren (*Huu Hat, Ah Molat ve Kök Molat'ın kardeşi*), 4207, 4278, 4596, 4597, 4619, 4628, 4648, 12444, 12478, 12508, 12546, 12584, 12611, 12638, 12680, 12684, 12715, 12719, 12764, 12817, 12826, 12842, 12853, 12874, 12877, 12902, 13279, 13467.

Kök boĝa (*Kök Han'ın ineklerine bekçilik yapan kahraman*), 793, 955, 1032.

Kök Han (*Ah Han'ın kardeşi*), 1024, 1032, 1038, 1044, 1059, 2842, 2849, 3591, 3602, 3840.

Kök Molat (*Alt dünyada yaşayan Huu Hat, Ah Molat, Kögetey Mirgen'in kardeşi ve Kün Arıĝ'ın kocası*), 4092, 4207, 4650, 12444, 12478, 12508, 12527, 12546, 12553, 12584, 12589, 12611, 12630, 12638, 12668, 12695, 12715, 12719, 12723, 12776, 12902, 12919, 13190, 13279, 13467.

Kök Nincil (*Kök Han'ın kızı*), 2843, 2847, 2852, 3413, 3536, 3555, 3591, 3593, 3739, 3845, 3881, 3886, 4143, 4155, 4398, 4508, 4650, 4654, 4682, 4759, 5292, 5297, 5299, 5355, 5373, 5379, 5604, 5644, 5658, 6010, 6014, 6140, 6140, 6449, 6285, 6310, 6320, 6334, 6353, 6458, 6540, 6754, 6764, 6971, 7035, 7090, 7098, 7103, 7122, 7206, 7212, 7277, 7297, 7427, 7433, 7695, 7697, 7774, 8270, 8277, 8293, 8297, 8307, 8317, 8354, 8478, 8630, 8840, 8841, 8930, 8941, 8989, 9006, 9014, 9022, 9044, 9107, 9127, 9153, 9183, 9198, 9213, 9243, 9306, 9613, 9708, 9710, 9771, 9838, 10021, 10023, 10032, 10248, 10274, 10283, 10297, 11605, 11739, 11751, 11790, 11919, 11921, 11929, 11942, 11947, 12030, 12034, 13919, 13922, 14004.

Kök Öleñ (*Altın Kris'in oğlu ve Ah Öleñ'in kardeşi*), 15211, 15219, 15241, 15244, 15248, 15271, 15354, 15360, 15392, 15427, 15534, 15545, 15550, 15560, 15566.

Kün Arığ (*Kök Molat'ın eşi ve Pus Han'ın kızı*), 12919, 13190, 13318, 13372, 13415, 13418.

P

Pora Han (*Pora Salğın ve Pora Nincil'in babası. Gri Işık ülkesinde yaşar.*), 8903, 8921, 8992, 9007, 9065, 9066, 9081, 9085, 9208, 9237, 9307, 9417, 9527, 11178, 11218.

281

Pora Nincil (*Pora Han'ın kızı ve Pora Salğın'ın kız kardeşi*), 9018, 9050, 9115, 9207, 9237, 9265, 9266, 9364, 9369, 9378, 9391, 9396, 9421, 9427, 9435, 9475, 9496, 9501.

Pora Salğın (*Pora Han'ın oğlu ve Pora Nincil'in erkek kardeşi*), 8909, 9008, 9114, 9206, 9237, 9306, 9613.

Pus Han (*Kün Arığ'ın babası*), 12923, 12953, 13260, 13265, 13267, 13276, 13341, 13342, 13438.

Puzan Arığ (*Pus Han'ın kızı ve Kün Arığ'ın kız kardeşi*), 13310, 13345, 13352, 13362, 13368.

S

Salaçın Arığ (*Sarığ Teek'in kız kardeşi*), 9942, 9965, 9685, 9990, 10002.

Sarığ Han (*Sarığ Monçih'in kocası ve Sarığ Sayın ile Sarığ Nincil'in babası*), 5798, 6715, 7061.

Sarığ Hartığa (*Sarığ Sayın ve Kök Nincil'in oğlu*), 13920, 13943, 13945, 13986, 14154, 14210, 14221, 14389, 14566, 14886.

Sarığ Monçih (*Sarığ Han'ın eşi ve Sarığ Sayın ile sarığ Nincil'in anası*), 5799.

Sarı Nincil (*Sarı Han ve Sarı Monçih'in kızı ve Sarı sayın'ın kız kardeşi*), 6254, 6716, 6725, 6730, 6761,6971, 7036, 7062, 7774, 8314, 8425, 8867, 8869.

Sarı Sayın (*Sarı Han ile Sarı Monçih'in oğlu ve Sarı Nincil'in erkek kardeşi*), 5800, 5852, 6142, 6240, 6243, 6500, 6505, 6755,6762,7036, 7775, 8425, 8840, 9208, 9307, 9419, 9708, 9838, 10021, 10023, 10032, 11790, 11790, 13778, 13918, 13921, 13937, 14004.

Sarı Tamcıl (*Sarı denizin kıyısında Sarı dağın eteğinde yaşayan bir er yiğit kahraman*), 9526, 9541, 9546, 9567, 9572, 9581, 9617, 9624, 9626.

Sarı Teek (*Salaçın Arığ'ın ağabeyi*), 9722, 9768, 9771, 9786, 9788, 9790, 9798, 9809, 9788, 9790, 9798, 9809, 9872, 9898, 9925, 9941, 9948, 9958, 9993, 10000, 10001, 11254.

U

Ulu yaşlı ihtiyar hatun (*Huban Arığ'ın yolunu kesmeye çalışan bir kahraman kılığına giren Kök Nincil*), 10146, 10207, 10214.

Ü

Üç kara alp (*Huban Arığ'ın üç yuvalı demir karaçam diye başlarını kopardığı kahramanlar*), 13751.

Üç kök kurt (*Han Hartığa'nın kaburgasında kanatlı kara doru atına saldıran kahramanlar*), 8092, 8093, 8100, 8109, 8113, 8115, 8159.

Üçgen çıplak oğlan (*Han Hartığa'nın altın kistikin içinde yaşayan oğlu. Destanda kimi yerlerde tam adı olan Altın Hus olarak geçer, bkz.: Altın Hus*), 3658, 3663, 4379, 4505, 4586, 4655, 4662, 5540, 5677, 5701, 5831, 5840, 6103, 6111, 6201, 6237, 6267, 6417, 6429, 6594, 6605, 6660, 6677, 6720, 7797, 7806, 8265, 9249, 9258, 9457, 9635, 9688, 9702, 9851, 9870, 10017, 12708, 12735, 12775, 12896, 13337, 13388, 13418, 13439, 13443, 14599, 14606, 14970, 15004.

Üzen Arığ (*Hitay Arığ'ın küçük kız kardeşi*), 1739, 1740, 1764, 1769, 1774, 1785, 1791, 1797, 1812, 1847, 1861, 1879, 1890.

Y

Yirmi abla ve yirmi kız (bkz. *Kırk abla ve kırk kız*), 2162.

KAHRAMANLARIN ATLARI

A

Ay kara at (*Ay Mirgen'in atı*),
Ak pora at (*Ah Han'in atı*),
Ak pora at (*Ah Molat'in atı*),
Ak pora at (*Ah Öleñ'in atı*),

K

Kaburgasında kanatlı kara doru at (*Han Hartığa'nın atı*),
Kara doru at (*Hara Han'in atı*),
Kara doru at (*Hara Moos'un atı*),
Kara doru at (*Hara Mükke'nin atı*),
Kara doru at (*Hımıs Han'in atı*),
Kır at (*Hircotay Mirgen'in atı*),
Kızıl kır at (*Huban Arıĝ'in atı*),
Kızıl kır at (*Kök Nincil'in atı*),
Kök pora at (*Kök Molat'in atı*),
Kök pora at (*Kök Nincil'in atı*),
Kök pora at (*Kök Öleñ'in atı*),
Kök pora at (*Pora Han'in atı*),

S

Sarı sara at (*Sarıĝ Hartığa'nın atı*),
Sarı sara at (*Sarıĝ Sayın'in atı*),
Sarı sara at (*Sarıĝ Teek'in atı*),